T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE KULLANILAN DERS, ÖĞRENCİ ÇALIŞMA VE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARINDAKİ ETKİNLİKLERİN İNCELENMESİ

Esra Tuba ŞİRİN
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul - 2012

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE KULLANILAN DERS, ÖĞRENCİ ÇALIŞMA VE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARINDAKİ ETKİNLİKLERİN İNCELENMESİ

Esra Tuba ŞİRİN
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Yücel KABAPINAR

İstanbul - 2012

ONAY

Esra Tuba ŞİRİN tarafından hazırlanan "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kullanılan Ders, Öğrenci Çalışma ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Etkinliklerin İncelenmesi" konulu bu çalışma, 14/09/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	**İmza**
TEZ DANIŞMANI	Doç. Dr. Yücel KABAPINAR	.....
JÜRİ ÜYESİ	Doç. Dr. Levent DENİZ	.....
JÜRİ ÜYESİ	Yrd. Doç. Dr. Gül TUNCEL	.....

ÖZGEÇMİŞ

2005	Gültepe Lisesi
2005	Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalına giriş
2009	Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalından mezun olma
2009	Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum	: Gültepe İlkokulu
Unvanı	: Sınıf Öğretmeni
E-Posta	: esratuba88@hotmail.com

ÖNSÖZ

Eğitim problemleri üzerine fikir yürütülmesi M.Ö. 5. asırda Platon ile başlamış ve günümüze kadar süregelmiştir. İnsanoğlu varoluşundan itibaren eğitimin ve bilginin toplum üzerindeki gücünü keşfetmiş ve bu alan üzerinde yoğunlaşılması gerektiğinin farkındalığına çok öncelerden varmıştır. Yaşadığımız yüzyılda değişen şartlar eğitim sistemimizde de hızlı yenilikler ve değişimleri beraberinde getirmiştir. Eğitim-öğretim sürecinde gelişen teknolojiye ve genişleyen imkânlara rağmen bütün derslerde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersi içinde ulaşılabilirliği en kolay ve en hızlı öğretim materyali ders kitabıdır. Öğretim programlarındaki yaşanan değişimlerin en büyük etkileri ders kitaplarında görülmektedir. Bu anlamda 2004 sonrası değişen öğretim programı ile eğitim-öğretim sürecinde ders kitaplarına yardımcı olarak çalışma kitapları ve sürece yardımcı öğretmen kılavuz kitapları da kullanılmaya başlamıştır. Değişen eğitim-öğretim ve ölçme değerlendirme anlayışı beraberinde kitaplarda da gözlenebilen etkinlik temelli bir süreci getirmiştir. Bu çalışmada 2004 sonrası öğretim programına göre hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders kitabı setlerin de yer alan etkinliklerin nicelik ve niteliklerinin etkililiği ele alınacaktır.

Eğitim tarihi boyunca kullanılan tüm öğretim programlarının dayanağı bir öğrenme anlayışı görülmektedir. Değişim ile gelen öğretim programları her defasında öğrenci, öğretmen ve ders kitaplarına kimi zaman olumlu kimi zaman olumsuz sonuçlar yansıtmışlardır. Nitekim 2004 sonrası değişen program ile hazırlanmış ve hali hazırda kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabı setlerinde de gidilen değişimin etkinlikler üzerinde olumlu olumsuz sonuçlar doğurduğu belirlenmiştir. Bu araştırmanın, program uygulayıcıları ve ders kitabı setlerinin kullanıcıları olan öğretmenlerin, etkinlik temelli eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları sıkıntıların ve kolaylıkların belirlenmesine ders kitabı setlerindeki etkinliklerde belirttikleri olumlu ve olumsuz yanların Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu biriminin ders kitaplarını geliştirme konusunda yapacağı çalışmalara katkı sağlayacağını umuyorum. Bu çalışmaya başladığım andan itibaren; çalışma disiplinini, güvenini, bilgi ve deneyimlerini, eksik etmeyen tez danışmanım Doç. Dr. Yücel KABAPINAR'a değerli zamanını bana ayırarak

çalışmamın her aşamasında güvenini, anlayışını ve desteğini benden eksik etmediği için teşekkür ve saygıyı borç bilirim.

Araştırmanın her aşamasında bir arada çalıştığımız bana katkı sağlayan ve enerjileri ile beni motive eden tüm sevgili öğrencilerime ve öğretmen arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Son olarak her anımda yanımda olan ve her daim olmaya devam edecek olan aileme ve burada unuttuğum isimlerini sayamadığım çalışma sürecinde bana anlayış gösteren ve destek veren tüm arkadaş ve dostlarıma teşekkür ederim.

Esra Tuba ŞİRİN

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE KULLANILAN DERS, ÖĞRENCİ ÇALIŞMA VE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARINDAKİ ETKİNLİKLERİN İNCELENMESİ

Bu araştırma 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders, Çalışma ve Öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nitelik ve niceliklerini etkililiğini saptamak, sınıf öğretmenlerinin kitaplarda yer alan etkinliklerin kullanılabilirliği ile ilgili olumlu ve olumsuz noktaları belirledikleri görüşlerini almak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada ders, çalışma ve öğretmen kılavuzu kitaplarında yer alan etkinliklerin nitelik ve kullanılabilirliklerini belirlemek için doküman incelemesi yapılmıştır. Bu araştırmada 4 ayrı ders kitabı seti, toplam 12 kitap incelenmiştir. Doküman incelemesinden elde edilen sonuçlara göre;

- Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinlikler nicelikte yeterli, nitelik ve kullanılabilirlikte ise çoğunlukta yeterli olmasına rağmen uygulamadan doğan aksaklıklara da rastlanılabilmektedir.
- Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler nicelik olarak fazla olmasından dolayı nitelik olarak da uygulama sürecinde aksaklıklara neden olabilmektedirler.
- Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuzu kitaplarında etkinlikler nicelikten yoksun sayıca az; fakat nitelik ve kullanılabilirlik olarak yeterlilik sağlanabilmektedir.

Diğer taraftan İstanbul ili Beyoğlu ilçesindeki ilköğretim okullarında görev yapan 20 sınıf öğretmeni araştırmanın çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunda gönüllülük esasına göre seçilen öğretmenlere görüşme formu yolu ile yarı yapılandırılmış 12 soru sorulmuştur. Görüşme formunda yer alan açık uçlu sorular yoluyla elde edilen nitel veriler analiz edilerek kategorilere göre tasnif edilmiştir. Görüşmede yer alan sorulara göre;

- Yenilenen 2004 Sosyal Bilgiler programı sonrası ve hazırlanan ders kitapları ve çalışma kitapları ile yapılandırmacı yaklaşım öncesindeki var olan kitapları karşılaştırılması öğretmenlerden istendiğinde öğretmenlerin büyük bir bölümü

değişime olumsuz bakmıştır. Aslında öğretmenler olumsuzluğu değişimde değil; değişimin ders kitapları ve çalışma kitabı doğru yansıyamamasında bulmuşlardır.

- Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler yeni Sosyal Bilgiler Programı'na göre hazırlamış kitaplarda yer alan etkinliklerin, öğrencilerde sorgulayıcı, kavram kolaylaştırıcı, eleştirel düşünceyi arttırıcı ve yaratıcılığı geliştirici olduğu düşünmüyor.
- Öğretmenlere etkinliklerin yeterliliği sorulduğunda; Sosyal Bilgiler Programı'na göre hazırlanmış etkinliklerin yeterli olduğunu düşünen öğretmenler, yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin yaklaşık 1/4'üdür. Öğretmenler etkinlikleri amaçtan uzak, yetersiz ve çevre şartlarına uyumsuz bulmuştur.
- Görüşme yapılan öğretmenler, etkinliklerin amaçlanan kazanımlara genel olarak paralellik sağladığını belirtmektedir.
- Öğretmenlerin gerek Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinliklerin öğrenci yaş ve seviyelerine uygun olmadığını belirtmiştir.
- Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinliklerin öğrencilerdeki beceri, değer ve kişilik gelişimlerine katkısı olduğunu araştırma sonuçları arasında yer almaktadır.
- Öğretmenler etkinliklerin öğrencilerin günlük hayatları ile bağlantılı olduğunu dile getirmişlerdir.
- Öğretmenler tarafından uygulama esnasında Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinlikler işlevsellik bakımından yeterli görülmüştür. Yeni eklenen etkinlik türlerinin işlevselliğe katkı sağladığı belirtilmiştir.
- Öğretmenlere etkinlikleri eğitim-öğretim sürecinin hangi aşamasında kullandıkları sorulduğunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu etkinlikleri evde uygulattıkları sonucuna varılmıştır. Öğretmenler buna gerekçe olarak ise verilen eğitim-öğretim sürecinin etkinlikleri için yetersiz olduğunu belirtmiştir.
- Hazırlık çalışmaları öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından kullanılmazken, ünite sonu testleri uygulanabilir bulunmuştur.
- Öğretmenler eğitim-öğretim sürecinde etkinlikleri uygularken öğretmen kılavuz kitaplarını kullandıklarını belirtmişlerdir.
- Proje ve performans ödevleri hakkında öğretmenler olumsuz düşünceler dile getirmişlerdir. Ödevlerin öğrenci seviyelerine uygun olmadığını ve öğrenci ve aileler tarafından külfet olarak görüldüğü belirtilmiştir.

- Öğretmenler etkinliklerin öğrenciler için daha ilgi arttırıcı, görsel öğelerce zengin, farklı seviye öğrencilere kitap edebilen, sınıfın dışına çıkabilen, ekonomik, yaşama görelilik ilkesine uygun, teknolojik destekli, daha sistematik, az nitelikli, öz ve birleştirici olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırmanın uygulama boyutunun incelenmesi üzerine ise Beyoğlu ilçesinden seçilmiş herhangi bir ilköğretim okulunun 4. ve 5. sınıflarından 8 ayrı şubeden toplanmış 50 adet 4. sınıf, 50 adet 5. sınıf olmak üzere yılsonunda etkinliklerin yapılma oranlarını belirlemek için toplam 100 adet çalışma kitabı toplanmıştır. Toplanan çalışma kitapları teker teker ele alınmış ve her bir öğrencinin kitabındaki etkinliklerin ne kadarını yaptığı belirlenmiştir. 100 öğrencinin çalışma kitapları ele alındığında elde edilen sonuçlara göre; 4. sınıf öğrencileri çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin %46,33 ünü; 5. Sınıf öğrencileri % 26,61 ini yapmışlardır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Etkinlik, Ders Kitabı, Çalışma Kitabı, Öğretmen Kılavuz Kitabı

ABSTRACT

RESEARCH OF ACTIVITIES USED FOR SOCIAL SCIENCE EDUCATION IN THE TEXTBOOK, WORKBOOK AND TEACHER'S GUIDE BOOK

This research aims to define the quality and quantities of activities in 4. and 5. grade Social Studies books (textbook, workbook, Teacher guide) and take teacher's positive and negative views about activities in these books.

Document analysis has been conducted in this research for defining the quality and quantities of activities. 4 set of books, totally 12 books have been analyzed in this research. According to the results of analysis of documents:

- Activities of social studies textbooks are sufficient at quantity; while these books are usually sufficient at the quality and availability, some problems have been seen in implementation.
- On the other hand classroom teachers working in Beyoğlu/Istanbul have been assigned as a study group of research. 12 questions were asked to these teachers study group by interview form. Qualitative data taking from interview form by questions were analyzed and classified by categories. According to the answers of interview;
- When a comparison was asked between the books (textbook, work book) preparing after the 2004 social studies program from teachers; the vast majority of teachers had looked the change negatively.
- The teachers do not thing that activities which in the books preparing for new social studies program are not developer of creativity and enhancing of critical thinking skills.
- When sufficiency of the activities was asked to teachers; the teachers have thought about activities that is away from the target, inadequate and incompatible with the environmental conditions.
- The teachers have stated that activities are generally compatible with the intended benefits.

- The teachers have indicated that the activities are not convenient for age and grade of student.
- Results of research show that the activities are useful to development of skills, values and personality with students.
- Activities are connected with student's daily life in teachers' idea.
- While preparatory activities have not been used by large part of the teachers; end of unit tests have been got applicable.
- The teacher have a negatively opinion about projects and performance tasks. It is claimed that these homeworks are not relevant to students' grade.

100 work book (50 4th grade and 50 5th grade) have been collected at the end of school year for detecting the rates about implementation of activities. Books are reviewed one by one. The results show that 4. grade students have been done %46,33 activities of in their work book and 5. grade students have been done just % 26,61 activities of in their work book.

Key Words: Social Studies, textbook, work book, teacher guide book, active

İÇİNDEKİLER

ONAY ..... **i**
ÖZGEÇMİŞ ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **viii**
İÇİNDEKİLER ..... **x**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xiv**
DERS KİTAPLARINDAN ALINAN ÖRNEKLER LİSTESİ ..... **xvii**

BÖLÜM I: GİRİŞ **1**
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Araştırmanın Amacı 5
1.3. Araştırmanın Önemi 7
1.4. Sayıltılar 7
1.5. Sınırlılıklar 7
1.6. Tanımlar 8

BÖLÜM II: İLGİLİ ALANYAZIN **9**
2.1. Eğitim 9
2.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler 10
2.3. Sosyal Bilgilerin Doğası 14
2.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Farklı Yaklaşımlar 15
2.5. İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersi Ve Önemi 18
2.6. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 24
2.7. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 25
2.7.1. Ders Kitaplarının Öğretimdeki Yeri 25
2.7.2. İyi Bir Ders Kitabının Temel Özellikleri 27
2.7.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri 30
2.7.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Özellikleri 31

2.7.5. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Tanıtımı 32
2.7.6. Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Benzer ve Farklı Yönleri 1998-2004 Değişiklikleri 34
2.7.6.1. Öğrenme Anlayışları Açısından Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitapları 36
2.7.6.2. Öğretim Programları Açısından Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitapları 38
2.7.6.3. Ölçme ve Değerlendirme Açısından Eski ve Yeni Ders Kitapları 39
2.7.6.4. Beceri Oluşturma ve Öğrenci Çalışma Kitapları 41
2.8. Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar 41

BÖLÜM III: YÖNTEM 48
3.1. Araştırma Yöntemi 48
3.2. Çalışma Grubu 49
3.2.1. Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililiğine İlişkin Ders Kitabı Setleri Çalışma Grubu 49
3.2.2. Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililiğine İlişkin Görüşlerini Almak İçin Öğretmenlerle Yapılan Görüşmenin Çalışma Grubu 50
3.3. Verilerin Toplanması 50
3.3.1. Doküman İncelemesi 50
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme 51
3.4. Verilerin Çözümlenmesi 52
3.4.1. Doküman İncelemesi 52
3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme 53

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUMLAR 55
4.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Setlerindeki Etkinliklerin Nicelik ve Nitelikleri Ne Düzeydedir? 55
4.1.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Nicelik ve Nitelikleri Ne Düzeydedir? 55

4.1.2. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Nicelik ve Nitelikleri Ne Düzeydedir? 78
4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretim kılavuz Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Nicelik ve Nitelikleri Ne Düzeydedir? 127
4.2. Öğretmenlerin 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililiğine İlişkin Görüşleri Nelerdir? 143
4.2.1. Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarını, Etkinlikleri Açısından Karşılaştırma. 143
4.2.2. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarını, Etkinlikleri Açısından Kavrama, Sorgulama; Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme Açısından Değerlendirme 145
4.2.3. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerinin Yeterliliği 147
4.2.4. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerle Amaçlanan Kazanımların Paralelliği 148
4.2.5. Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Öğrencilerin Yaş Düzeylerine (seviyelerine) Uygunluğu 149
4.2.6. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Beceriler/Değerler/Kişilik Özelliklerine Katkısı 150
4.2.7. Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Günlük Hayatla Bağlantısı... 151
4.2.8. Uygulamada Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin İşlevselliği 152
4.2.9. Etkinliklerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Kullanıldığı Aşama ve Değerlendirmesi 154
4.2.10. Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan "Hazırlık Çalışmaları" ve "Ünite Sonu Testleri" Hakkında Görüşler 156
4.2.11. Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Ders Sürecindeki Önemi 158
4.2.12. Proje ve Performans Ödevleri Hakkında Görüşler 159
4.2.13. Sosyal Bilgiler Kitaplarına Etkinlikleri Açısından Öneriler; 161
4.3. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Öğrenciler Tarafından Yapılma Oranı Ne Düzeydedir? 162

BÖLÜM V: SONUÇLAR, TARTIŞMALAR VE ÖNERİLER 172
5.1. Sonuçlar ve Tartışmalar 172
5.1.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Setlerinin İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar 172
5.1.1.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililik Düzeyleri 172
5.1.1.2. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililik Düzeyleri 177
5.1.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililik Düzeyleri 181
5.1.2. Görüşmeden Elde Edilen Sonuçlar 185
5.1.3. Öğrenci Uygulama Çalışma Kitaplarında Elde Edilen Sonuçlar 191
5.2. Öneriler 191
5.2.1. Araştırma Sonucunda Oluşan Öneriler 191
5.2.2. Alanda Araştırma Yapacak Araştırmacılar İçin Öneriler 192

KAYNAKÇA 193
EKLER 198
Ek 1: Örneklem Listesi 198
Ek 2: Öğretmen Görüşme Formu 199
Ek 3: İzinler 202

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. MEB İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Ünite ve Konuları 32

Tablo 4.1. Ders Kitaplarındaki Bilgi Temelli Etkinliklere İlişkin Veriler 56

Tablo 4.2. Ders Kitaplarındaki Görseller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 59

Tablo 4.3. Ders Kitaplarındaki Araştırma-Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 65

Tablo 4.4. Ders Kitabındaki Drama - Canlandırma - Oyunla Öğretim ve Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 70

Tablo 4.5. Ders Kitaplarındaki Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 72

Tablo 4.6. Ders Kitaplarındaki Sözel Beceriler ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 75

Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Etkinliklere İlişkin Veriler 77

Tablo 4.8. Çalışma Kitaplarındaki Bilgi Temelli Etkinliklere İlişkin Veriler 79

Tablo 4.9. Çalışma Kitaplarındaki Görseller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 85

Tablo 4.10. Çalışma Kitaplarındaki Araştırma - Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 98

Tablo 4.11. Çalışma Kitaplarındaki Drama, Oyunla Öğretim, Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 113

Tablo 4.12. Çalışma Kitaplarındaki Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 118

Tablo 4.13. Çalışma Kitaplarındaki Sözel Beceriler ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler 122

Tablo 4.14. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklere İlişkin Veriler 126

Tablo 4.15. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Bilgi Temelli Etkinliklere İlişkin Veriler 130

Tablo 4.16. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Görseller ile İlgili Etkinliklere ilişkin Veriler....131
Tablo 4.17. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Araştırma-Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler....134
Tablo 4.18. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Drama, Oyunla Öğretim ve Gezi-Gözlem Etkinliklerine İlişkin Veriler....137
Tablo 4.19. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Verileri....140
Tablo 4.20. Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Sözel Beceriler ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler....140
Tablo 4.21. Öğretim Kılavuz Kitaplarında Yer Alan Etkinliklere İlişkin Veriler....142
Tablo 4.22. Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan Toplam Etkinlik Sayılarına İlişkin Veriler....143
Tablo 4.23. Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarını, Etkinlikleri Açısından Karşılaştırılması....144
Tablo 4.24. Yeni Sistem Etkinliklerinde Görüşü....146
Tablo 4.25. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Beceriler/Değerler/Kişilik Özelliklerine Katkısının Frekans Dağılımı....150
Tablo 4.26. Uygulamada Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin İşlevsel Bulunma Sıklığı....153
Tablo 4.27. Etkinliklerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Kullanıldığı Aşama ve Değerlendirme Sıklığı....155
Tablo 4.28. Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan "Hazırlık Çalışmaları" ve "Ünite Sonu Testleri" Hakkında Görüşlerin Gerekçelere Göre Görülme Sıklıkları....157
Tablo 4.29. Proje ve Performans Ödevleri Hakkında Görüşlerin Sıklığı....160
Tablo 4.30. Sosyal Bilgiler Kitaplarına Etkinlikleri Açısından Önerilerin İfade Ediliş Sıklıkları....161
Tablo 4.31. 4. Sınıf Öğrencilerinin Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Yapılma Oranları....163

Tablo 4.32. 5. Sınıf Öğrencilerinin Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Yapılma Oranları 164

DERS KİTAPLARINDAN ALINAN ÖRNEKLER LİSTESİ

Örnek 4.1. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Bilgi Temelli Türündeki Etkinlik Örnekleri 57

Örnek 4.2. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Bilgi Temelli Etkinlik Örneği 58

Örnek 4.3. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği 60

Örnek 4.4. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örnekleri 63

Örnek 4.5. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği 64

Örnek 4.6. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabına Ait Araştırma Türünde Etkinlik Örneği 66

Örnek 4.7. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına Ait Araştırma Etkinlik Örnekleri 67

Örnek 4.8. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına ait Kanıt Temelli Etkinlik Örneği 67

Örnek 4.9. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabından Alınmış Örnek Olay Uygulamalı Etkinlik Örneği 68

Örnek 4.10. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabına Alınmış Örnek Olay Uygulamalı Etkinlik Örneği 69

Örnek 4.11. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına Alınmış Film İzleme Türünde Etkinlik Örneği 71

Örnek 4.12. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına Alınmış Gezi-Gözlem Türünde Etkinlik Örneği 71

Örnek 4.13. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına Alınmış Gezi-Gözlem Türünde Etkinlik Örneği 72

Örnek 4.14. 5. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabı Tablo ve Şekiller ile ilgili Etkinlik Örneği 73

Örnek 4.15. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabından Alınmış Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlik Örneği....74
Örnek 4.16. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabından Alınmış Tablo Oluşturma ile İlgili Etkinlik Örneği....74
Örnek 4.17. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitaplarından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili, Kompozisyon veya Düşüncelerini Yazma Etkinliği Örneği....75
Örnek 4.18. I. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitaplarından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Kompozisyon Yazma Türünde Etkinliği Örneği....76
Örnek 4.19. 4. sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Kompozisyon ve Düşüncelerini Yazma Türünde Etkinlik Örneği....76
Örnek 4.20. 5. Sınıf KOZA Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Bilgi Temelli Etkinlik Örneği....80
Örnek 4.21. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabında Yer Alan Bilgi Temelli Etkinlik Örneği....81
Örnek 4.22. 4. sınıf OKYAY Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Bilgi Temelli Etkinlik Örneği....82
Örnek 4.23. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Bilgi Temelli Etkinlik Örneği....83
Örnek 4.24. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Bilgi Temelli Etkinlik Örneği....84
Örnek 4.25. 4. Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği....87
Örnek 4.26. 4. Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği....88
Örnek 4.27. 5. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabında Alınmış Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği....90
Örnek 4.28. 5.Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görsel öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği....92
Örnek 4.29. 4. Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği....94

Örnek 4.30. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği....96
Örnek 4.31. 4. Sınıf MEB Yayınları Çalıma Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği....97
Örnek 4.32. 4. Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma - Tartışma - Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....100
Örnek 4.33. 5. Sınıf KOZA Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma - Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....101
Örnek 4.34. 4. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabında Alanmış Araştırma - Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....103
Örnek 4.35. 4. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma - Tartışma ve Kartlar ile İlgili Etkinlik Örneği....105
Örnek 4.36. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma- Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....107
Örnek 4.37. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma- Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....109
Örnek 4.38. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma- Tartışma-Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....111
Örnek 4.39. 4 Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma- Tartışma-Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....112
Örnek 4.40. 4. sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Drama, Oyunla Öğretim, Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinlik Örneği....115
Örnek 4.41. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabında Alınmış Drama, Oyunla Öğretim, Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinlik Örneği....116
Örnek 4.42. 5. Sınıf KOZA Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Drama, Oyunla Öğretim, Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinlik Örneği....117
Örnek 4.43. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlik Örneği....120
Örnek 4.44. 5. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlik Örneği....121
Örnek 4.45. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Çalışma Kitabında Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlik Örneği....123

Örnek 4.46. 5. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlik Örneği....125
Örnek 4.47. 5. Sınıf MEB Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Ders Planı Örneğidir....128
Örnek 4.48. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Görseller ile ilgili Etkinlik Örneği....131
Örnek 4.49. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuzu Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği....132
Örnek 4.50. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği....132
Örnek 4.51. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği....133
Örnek 4.52. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabında Alınmış Araştırma - Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....135
Örnek 4.53. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Araştırma, Tartışma ve kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....135
Örnek 4.54. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabında Alınmış Araştırma - Tartışma ve Kartlar ile İlgili Etkinlik Örneği....136
Örnek 4.55. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Araştırma - Tartışma - Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği....136
Örnek 4.56. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen kılavuz Kitabından Alınmış Drama, Oyunla Öğretim ve Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinlik Örneği....138
Örnek 4.57. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Drama, Oyunla Öğretim ve Gezi-Gözlem Etkinliği Örneği....139
Örnek 4.58. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabı Alınmış Drama, Oyunla Öğretim ve Gazi-Gözlem Etkinliği....139
Örnek 4.59. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlik Örneği....141
Örnek 4.60. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğrenci Çalışma Kitabından Alınmış 2 Uygulama Etkinliği Örneği....165
Örnek 4.61. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Uygulanmış Öğrenci Etkinlikleri Örneği....168

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Son yıllarda Dünyada ve Türkiye'deki meydana gelen değişiklikler ve gelişmelerle birlikte bireylerin beklentileri de değişmekte ve gelişmektedir. Bireyler de bu beklentilere yönelik kimi süreçleri geçirerek hem toplumun hem de kendinin gereksinimlerini karşılaşmak için çalışmaktadır. Toplumların en önemli gereksinimleri ise eğitimdir.

Asırlar öncesinden gücünün farkına varılarak ve bu denli önemsenerek şekillenmeye başlayan eğitimin günümüzde birçok tanımı bulunmaktadır. Eğitim üzerine yapılan tanımların arkasında yatanın o eğitim sisteminin amaçları olduğu anlaşılmaktadır. Günümüz eğitim sisteminin şekillenmesindeki ana etkeni de yine eğitim sisteminin arkasında yatan amaçlar oluşturmaktadır. Eğitimin yaygın şekliyle yapıldığı yerler eğitim kurumlarıdır.

Eğitim kurumlarının en önemli amaçlarından biri her şeyden önce, öğrencilerini, yaşadığı topluma yararlı, iyi insan, iyi vatandaş, iyi bireyler olarak kazandırmak olmuştur. Bu amaçların temelleri büyük ölçüde İlköğretim ile atılmaktadır. İlköğretim eğitim hayatının temellerinin atıldığı ve bireyin gelişimini önemli ölçüde etkileyen, üzerinde titizlikle durulması gereken bir eğitim basamağıdır (Safran, 2008). Bu önemli eğitim basamağında, istenilen amaçlara ulaşılabilinmesi için çok disiplinli yapısıyla Sosyal Bilgiler dersi mihver/eksen derslerden biridir.

Eğitim programında bu kadar önemli bir yere sahip olan Sosyal Bilgileri daha iyi anlamlandırabilmek için Sosyal Bilimleri tanımlamak gerekir. Sosyal bilimler: geçmiş ve günümüz bağlamında insan ve toplum ile ilintili inceleme yapan disiplinler bütünüdür. Bu tanımdan yola çıkarsak sosyal bilimler, bilimsel bilgiyi ifade etmektedir. Sosyal Bilgiler ise ilköğretim okullarının 4, 5, 6, ve 7. sınıflarında okutulan bir ders ya da öğretim programıdır. Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerdeki bilgiyi özel bir kitle olan öğrenciler için basitleştirilmiş biçimidir. Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerdeki birçok disiplinden faydalanmaktadır. Sosyal Bilgiler programında 2004 öncesi daha çok tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisine ilişkin konular olmasına rağmen 2004 sonrası değişen

öğrenme anlayışı ile programda sosyal bilimlere ilişkin disiplinlerde artış olmuştur (Kabapınar, 2007).

MEB'in 2004 programında sosyal bilgiler tanımına baktığımız zaman: "Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevre ile etkileşiminin geçmiş, gelecek ve bugün bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir." denmiştir (Akt. Kabapınar, 2007, s.3). Tanımdan aslında tüm sosyal bilgiler dersinin genel çerçevesi, amaçları, yenileşen yanları ve sosyal bilimler olarak genişleyen yelpazesi fark edilebilmektedir.

2004 yılından itibaren Türk eğitim sistemi köklü bir değişime gidilmiştir. Bu değişikliğin en önemli boyutu var olan öğrenme anlayışının sorgulanması olmuştur. Değişimin başında yer alan Talim Terbiye Kurulu (TTK) başkanı bu değişimi şöyle belirtmiştir: "Katı davranışçı programdan, bilişsel yapılandırmacı bir program anlayışına geçilmesi" demiştir. Bu geçişi daha iyi anlamlandırabilmek için davranışçı ve yapılandırmacı yaklaşımların genel bir çerçevelerini çizmek ve aralarındaki farkı vurgulamak gerekmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı değişen ve sürekli gelişen dünyanın hızını yakalamak için; düşünen, sorgulayan, araştıran, eleştirel düşünen ve sonuç olarak kendi bilgisine kendisi ulaşan bireylerden oluşan bir nesil yetiştirilebilmesi adına 2004 yılında yapılandırmacı öğrenme anlayışını temel alan yeni bir ilköğretim programı hazırlamıştır (Kabapınar, 2007, s.14-20).

Yapılandırmacı öğrenme anlayışı ile birey pasif konumdan çıkarılarak, aktif konuma geçirilmiş ve bu doğrultuda da öğrenme süreci tamamen değiştirilmiştir. Öğrenen kendi bilgisini kendi oluşturan, sorgulayan, araştıran, doğrularını yanlışlarını kendi belirleyebilen, yorumlayan, farklılıklara açık, var olan bilgisinden yola çıkarak bilgiyi anlamlandıran olmuştur (Kabapınar, 2007; Açıkgöz, 2003).

Bir eğitim sisteminde uygulanmakta olan öğrenme anlayışı, tüm eğitim öğretim süreçlerini en başından en sonuna kadar etkileyebilmektedir. Öğrenme anlayışının değişmesi ile bu değişimin en çok etkilerinin görüldüğü öğretim aracı ders kitaplarıdır.

Ders kitapları, değişen öğrenme anlayışı ile bilginin sunumunda ölçme ve değerlendirmeye kadar pek çok aşamada farklılaşabilmektedir (Kabapınar, 2007). İlköğretim programında oluşan bu yeni yaklaşım ile Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının amaçlarına ulaşabilmesi için, programın birer küçük yansıması olan ders kitaplarının da nitelikli şekilde oluşturulması gerekmektedir (Kalıpçı, 2008, s.2; Duman ve Çakmak, 2004, s.18-20).

Araç-gereçlerin eğitim öğretimdeki en önemlilerinin başında ders kitapları yer almaktadır. İyi bir ders kitabı da eğitim öğretim programlarının hedeflediği kazanımlara, amaçlara daha kısa sürede ve daha kısa yoldan ulaşmayı sağlayıcı ve programın amaçlarının, kazanımlarının gözden kaçmamasına yardımcıdır (Binbaşıoğlu, 2003, s.123). Fakat bir ders kitabının; oluşturulduğu programın öğrenme anlayışına, hitap edeceği yaş dönemi çocuklarına, hedeflenen kazanımlara uygun olarak hazırlanmış olması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu üzerinde durulması gereken noktaların incelenmesi ise Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun üzerinde önemle durması gereken bir konudur (Akbal, 2009, s.2).

Eğitim sistemindeki uygulamalar ve değişimler göstermektedir ki, öğretmenin merkezde olduğu bir sistemden çıkılarak; öğrencinin merkeze yerleştirildiği bir sisteme doğru geçilmiştir. İlköğretim programı ve bu program doğrultusunda hazırlanan ders kitapları da bu değişen öğrenme anlayışının nitelikleri doğrultusunda hazırlanmak zorunda kalmıştır. 2004 sonrası değişen öğrenme anlayışı ve yenilenen program ışığında oluşturulmuş ders kitapları; öğrenciyi merkeze alan, farklılıkları yansıtabilen, tartışmaya ve araştırmaya açık, çoklu bakış açılarına yer veren, bilgi ve beceri kazanımını amaçlayan, ölçme ve değerlendirme sürecinde sonuçtan ziyade sürece odaklı bilgi ve becerilerin ölçülmesini hedefleyen ölçütler kazanmıştır (Kabapınar, 2007, s.31; Kılıç, 2006, s.45) .

2004 yılı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile gelen bir yenilik ise beceriler olmuştur. Yenilenen ve değişen programda tanımlanan ve sınıflandırılan beceriler şunlardır: 1) Eleştirel Düşünme 2) Yaratıcı Düşünme Becerisi 3) İletişim Becerisi 4) Araştırma Becerisi 5) Problem Çözme Beceresi 6) Karar Verme Becerisi 7) Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi 8) Girişimcilik 9) Türkçeyi Doğru Güzel ve Etkili Kullanma 10) Gözlem Beceresi 11) Mekânı Algılama Beceresi 12) Zaman ve

Kronolojiyi Algılama Beceresi 13) Değişim ve Sürekliliği Algılama Beceresi 14) Sosyal Katılım Beceresi 15) Empati Beceresi. Bireylerde bu becerilerin oluşumu etkinlikler ile sağlanmaya çalışılmakta veya da becerilerin oluşumu etkinlikler sayesinde takip edilebilmektedir. Bu 15 beceriden bazıları ise öğrenme alanlarında doğrudan verilmek üzere seçilmiştir.

Becerilerin oluşumunu destekleyici ve hızlandırıcı olarak eğitim sistemimize eklenen bir diğer araç gereç ise öğrenci çalışma kitapları olmuştur. Çalışma kitapları; ders kitaplarını bütünleyici, becerilerin kazandırılması ve hızlandırılması sürecinde en temelde yer alan araç olmuştur (Kabapınar, 2007, s.32). Çalışma kitapları ile öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluklarını alarak, kendi kişisel bilgilerini oluşturabilmelerine zemin hazırlanmıştır.

2004-2005 öğretim yılında pilot okullarda bir yıl uygulandıktan sonra 2005- 2006 öğretim yılında da Türkiye'deki tüm okullarda uygulamaya konulmuş olan yeni sosyal bilgiler öğretim programının hazırlanmasında program geliştirme süresinin çok kısa olması, pilot okullarda uygulama ve değerlendirme aşamasının da bir yıl süre ile sınırlı tutulmuş olmasından dolayı programda ve ona bağlı hazırlanmış kitaplarda da bazı eksikler ve yanlışların olması kaçınılmaz olmuştur. Bu durum birçok sosyal bilimcinin dikkatini çekmiş ve yeni programın etkinliği üzerine birçok araştırma yapılmıştır (Öztürk ve Tuncel, 2006; Bulut, 2006; Ece, 2007).

Sosyal bilgiler öğretim programı yenidir. Bu müfredata bağlı olarak hazırlanmış ders kitapları da yenidir. Özellikle öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları ülkemiz eğitim sistemine yeni katılmış araçlardır. Her yeniliğin eksik yönleri olabileceğinden bu yeniliklerin de gözden geçirilmeye, eleştirilmeye ve sürekli olarak geliştirilmeye ihtiyaçları vardır. Eğitimde kullanılan araç ve gereçler yeterli, eksiksiz ve işlevsel olarak hazırlanmaz ve etkili şekilde kullanılmazlarsa öğretmen ve öğrenciler için zaman ve emek kaybı kaçınılmaz olacaktır.

İlköğretim programında 2004 yılında yapılan değişiklikler ve bu değişiklikler ışığında eklenen ders kitabı setlerinde yer alan etkinliklerin eğitim öğretimdeki yeri ve önemi, ayrıca bu konuda yer alan kaynak ve araştırmaların yeterli olmayışı bu araştırmanın yapılmasını gerekli kılmıştır. Araştırmada 2004 yılında yapılan değişimin ışığında hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders kitabı setleri incelenmiş ve ilköğretim 1. kademe

öğretmenlerinin görüşlerine de başvurulmuştur. Bu araştırmada 2004 İlköğretim Program'ına uygun hazırlanmış Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nicelik ve niteliklerinin etkililiği ve kullanılabilirliliği incelenmiş ve öğretmen görüşleri, öğrenci uygulama kitapları ile de desteklenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nitelik ve kullanılabilirlik açılarından etkililiği ele alınacaktır. Araştırmanın amacı etkinliklerin incelenmesi, etkinlikler hakkında öğretmen değerlendirmelerinin ortaya konulması ve mevcut durumun tespiti ile iyileştirilmesine katkı sağlanmasıdır.

Bu temel amaca ulaşmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır;

I. Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinlikler nicelik ve nitelik açılarından yeterli midir?
    1. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan etkinlikler nicelik ve nitelik açılarından yeterli midir?
    2. Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler nicelik ve nitelik açılarından yeterli midir?
    3. Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinlikler nicelik ve nitelik açılarından yeterli midir?

II. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinliklerin nicelik ve niteliklerinin etkililiğine ilişkin görüşleri nelerdir?

    Araştırmanın amacı doğrultusunda; Sosyal Bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nicelik ve niteliklerinin etkililiğine ilişkin öğretmen görüşlerini şu alt amaçlar oluşturmaktadır:

    1. Eski ve yeni Sosyal Bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarını, etkinlikleri açısından değerlendirildiğinde aralarındaki farklılıklara ilişkin öğretmen görüşleri nasıldır?

2. Yeni Sosyal Bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerin derse anlam katmadaki işlevselliği hakkındaki öğretmen görüşleri nasıldır?
3. Sosyal Bilgiler Programı kazanımları düşünüldüğünde ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin yeterlilik düzeyi hakkındaki öğretmen görüşleri nasıldır?
4. Eski ve yeni Sosyal Bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitapları göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerde ne gibi beceriler/değerler/ kişilik özellikleri geliştirilmesine katkıda bulunduğuna ilişkin öğretmen görüşleri nasıldır?
5. Sosyal bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin, öğrencilerin ilgisine ve yaş düzeylerine(seviyelerine) hangi oranda uygun olduğuna ilişkin öğretmen görüşleri nasıldır?
6. Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlikler göz önüne alındığında en işlevsel (kullanışlı/nitelikli) etkinlik çeşitleri öğretmenlere göre nasıldır?
7. Ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinlikleri eğitim-öğretim sürecinin hangi aşamasında uygulandığına ve etkinliklerin takibini ne şekillerde yapıldığına ilişkin öğretmen görüşleri nasıldır?
8. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan "Hazırlık çalışmaları" ve eski yaklaşımda var olan, yeni yaklaşımda da devam eden; "Ünite sonu testleri" hakkındaki öğretmen görüşleri nasıldır?
9. Yeni yaklaşım ile gelen öğretmen kılavuz kitaplarının ders sürecinde, etkinlikleri uygulamadaki yeri ve önemi hakkındaki öğretmen görüşleri nasıldır?
10. Yeni yaklaşım ile gelen proje ve performans ödevleri hakkındaki öğretmen görüşleri nasıldır?
11. Öğretmenlere göre şu anda kullandıkları ders kitaplarında onları değişime götürebilecek olan nedenler nasıldır?

III. Çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin öğrenciler tarafından yapılma oranları ne düzeydedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf ders ve öğrenci çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nicelik ve niteliklerinin etkililiği tespit edilmeye çalışılacaktır.

Bu araştırmada elde edilecek bulguların,

1. İlköğretim 1. kademede görev yapan öğretmenlerin mesleki gelişimlerine ve çalışmalarına katkı sağlayacağı,
2. Üniversitelerin Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümünde öğrenimlerini sürdüren öğretmen adaylarına Sosyal Bilgiler ders kitabı inceleme dersinde yararlı olacağı,
3. Konu kapsamında yürütülecek araştırmalara ışık tutacağı,
4. Ders kitabı yazarlarının çalışmalarına farklı bakış açısı getirmelerine olanak vereceği,
5. Talim Terbiye Kurulu'nda bu konuda yapılacak araştırma ve geliştirme çalışmalarına kaynak olacağı umulmaktadır.

1.4. Sayıltılar

Bu çalışmada kabul edilen başlıca sayıltı şöyledir;

- Araştırmacı tarafından sorulan sorulara katılımcıların içten ve yansız cevap verdiği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma İstanbul ili Beyoğlu ilçelerinde bulunan okullar ile sınırlıdır.

Araştırma, örnekleme alınmış olan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.

Araştırma, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında örnekleme alınacak olan ilköğretim okullarında okutulan 4 ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi Sosyal Bilimlerin ve Yurttaşlık Bilgisinin konularının, öğrenme alanlarını yansıtan bir ünite ya da temel altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresi ile etkileşimin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005, s.354).

Öğretim Materyali: Öğrenme-öğretme süreci boyunca öğretmen ve öğrencilerin yararlandığı her türlü araç gereçtir. Bu süreçte yararlanılan araç-gereçler konuların etkili şekilde sunulmasını sağlamasının yanı sıra öğrenmeyi zevkli ve anlaşılır hale getirerek verimlileştirir (Demirel, 2006, s.58-59).

Ders Kitabı: "..belli bir dersin programında öngörülen konuların ele alınıp işlendiği; öğrencilere bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazandırmak amacıyla hazırlanmış olan temel bir kaynaktır" (Uluğ, 1996, s.121).

Öğrenci Çalışma Kitabı: " ilgili öğretim programında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğretilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan basılı eser ile üniteleri görsel ve işitsel yönden destekleyen CD, DVD, VCD gibi ek materyalleri kapsayan set" (Tebliğler Dergisi 2004).

Öğretmen Kılavuz Kitabı: " ilgili öğretim programında yer alan hedef açıklamalar doğrultusunda ders kitabının daha etkili kullanımını sağlayacak çeşitli örnek, alıştırma; işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer adresleri kapsayan, öğretmenlerin yararlanması için hazırlanan basılı eser." (Tebliğler Dergisi 2004).

BÖLÜM II: İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Eğitim

Günümüz dünyasında, bilim ve teknoloji alanında sağlanan gelişmeler bireyleri ve dolayısıyla toplumları, olumlu veya olumsuz, çeşitli şekillerde etkilemektedir. Bilim ve teknoloji alanlarındaki değişime bağlı olarak toplumun bireyden beklediği davranışlar da sürekli olarak değişmekte ve çoğalmaktadır. Bir ülkenin sosyal, ekonomik ve teknolojik açıdan çağdaş toplumlar düzeyine ulaşabilmesi, o toplumu oluşturan bireylerin sahip oldukları özelliklere bağlıdır. 21. yüzyılda insanlar, kendisi ve dünya ile barışık, özgüveni olan, yaratıcı, sorumluluk üstlenebilen ve haklarını, sorumluluklarını bilen, saygılı, hoşgörülü, eleştiriye açık, sorgulayan ve yorumlayan, değişme ve gelişmelere açık kişiler olmalıdır. Bu özelliklere sahip bireyler de ancak iyi ve etkili bir eğitimle topluma kazandırılabilir. İyi eğitim almış insanların oluşturduğu toplumlar düzenli ve sağlıklı toplumlardır. Bir toplumun gelişmesi ve varlığını sürdürebilmesi, o toplumu oluşturan bireylerin eğitilmesi ile mümkün olmaktadır.

Eğitim, her felsefi sisteme ve psikolojik yaklaşıma göre değişik şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımların pek çoğu, eğitime bir amaç yüklemiştir. İdealistler eğitimi, Tanrı'ya ulaştırma süreci için yapılan etkinlikler, realistler insanı toplumun başat değerlerine göre yetiştirme süreci, Marksistler çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci, pragmatistler yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma süreci, varoluşçular da, insanı sınır durumuna getirme süreci olarak ele almışlardır (Sönmez, 1999, s.27).

Sönmez (2001:2), eğitimi; fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyokimyasal değişiklikler oluşturma süreci olarak tanımlamaktadır ki, son yıllarda insan zekası alanında yapılan araştırmalar da bu tanımı doğrulamaktadır. Senemoğlu'na (1997, s.7) göre eğitim, "insanın kişiliğini besleme süreci", "insan sermayesine yapılan yatırım", "bireyi, istendik nitelikte kültürleme süreci" dir. Senemoğlu, biyo-kültürel ve sosyal bir varlık olan insanın yaşamı boyunca "Nasıl yaşamalıyım" sorusu ve buna bağlı olarak; "Kendime karşı nasıl davranmalıyım", "Duygularımı nasıl yönetmeliyim", "Nasıl bir aile kurmalıyım", "Nasıl bir vatandaş olmalıyım", "Başkalarının ve kendimin yararına

yeteneklerimi nasıl kullanmalıyım" gibi pek çok soruya cevap aradığını belirtmiş ve bireyin istediği yaşam biçimine sahip olması, topluma uyum sağlaması ve bulunduğu topluma faydalı olabilmesi için gerekli öğrenmelerin sağlanmasında eğitimin önemli bir araç olduğunu vurgulamıştır. Ülkemizde yaygın olarak kabul edilen eğitim tanımı ise; bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı ve istendik davranış değişikliği meydana getirme süreci." şeklindedir (Bilen, 1996, s.3).

Kellner (2002, s.128), "Eğitim, artmakta olan karmaşık ve değişen dünyaya en iyi şekilde adapte olmak ve ayakta kalmak için insanlara güç veren sembolik ve kültürel sermayeden ortaya çıkar ve daha birbirine bağlı, demokratik, eşit, adil bir toplum üretir. Eğitim her yerde kişinin hayatını geliştiren beceriler ve yetenekler kazandırabilir ve daha iyi bir toplum ve daha uygar bir dünya yaratabilir." diyerek eğitimin; birey, toplum ve dünya için önemini belirtmiştir. Dünyada ve Türkiye'de yaşanan sorunlar örneğin; insan hakları ihlallerinin yaşanması, çevre sorunları, küresel ısınma, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, savaşlar hırsızlıkların artması gibi olaylar okullarımızda hak ve adalet ilkelerine saygılı, iyi insan, iyi vatandaş yetiştirmede sorunların var olduğunu gösteren kanıtlardır. Özsoy (2002, s.97), "Ülkenin şu an karşılaştığı sorunlar dün yapılan yanlışların birer eseridir. Yarın aynı duruma düşmemenin yolu da, bugün ne yapılması gerekiyorsa onu en iyi şekilde yapmaya bağlıdır." derken eğitimde izlenmesi gereken yolu da göstermektedir. Bugün yapılması gereken, söyleneni tekrar eden, sessiz çiçekler yetiştirmek değil, eleştirinin ne olduğunu bilen ve eleştiri yapabilen, düşünen ve düşündüklerini ifade edebilen, haklarını ve sorumluluklarını bilen ve gerektiğinde savunabilen aynı zamanda haklarının sınırlarını bilen ve diğer insanların haklarına saygılı insanlar yetiştirmektir. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesinde sosyal bilgiler dersine önemli bir görev düşmektedir.

2.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

İnsan sosyal bir varlıktır ve sürekli olarak çevresi ile etkileşim halindedir. İnsan, bulunduğu çevreyi etkileyip değiştirmekte aynı zamanda kendisi de bu değişimden etkilenmektedir. İnsanın çevresi doğal ve toplumsal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İnsanın doğal çevresi ile olan ilişkilerini doğa bilimleri; toplumsal çevre ile olan ilişkilerini ise sosyal bilimler inceleme alanı olarak almışlardır. Sosyal bilimler, insan

merkezli, bir bilim dalları bütünü olarak, insanın insanla, toplumla ve başta devlet olmak üzere diğer kurumlar ile olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır (Kabapınar, 2002,s.319)

Sönmez (1999, s.15) sosyal bilimleri, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda yer alan "insan tarafından oluşturulan gerçek" in temelinde insanın diğer kişi ve kurumlarla etkileşimi sonucu ortaya çıkan olay ve olgular vardır.

Nas (2000, s.240) sosyal bilimleri, "Tarih, ekonomi, sosyoloji, psikoloji gibi toplum içindeki küme (grup) etkinliklerini, insan ilişkilerini ve toplum yaşayışını inceleyen bilimlere verilen genel addır." şeklinde tanımlamaktadır. İnsanlar ve toplumlar sürekli bir değişim içerisinde yer almakta ve karmaşık sorular ve sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadırlar. Bu sebeple, toplumlar ve insanlar için sosyal bilimlerin önemi çok büyüktür. Toplum içinde yaşayan bireylerin ihtiyaçlarıyla, toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada, bireylere gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma açısından sosyal bilimlere önemli görevler düşmektedir. Sosyal bilimlerin değişimi ve sürekliliği inceliyor olması, bireyi toplumsallaştırma amacı güden eğitimde, sosyal bilimlerin etkin bir yer kazanmasına yol açmış ve eğitimin, hem bir sosyal bilim dalı, hem de sosyal bilimlerin uygulama alanı durumuna gelmesi "Sosyal Bilgiler" kavramını meydana getirmiştir (Dönmez, 2003, s.32).

Sosyal Bilgiler, onu kullananın amacına göre değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin, Wesley (1950, s.1) sosyal bilgileri, "sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş şeklidir.", Engle ve Ochoa (1988, s.13), "demokratik vatandaşlık için sosyalizasyon süreci", Barr, Barth ve Shermis (1977, s.69), "Vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileri ile ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir.", ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (1993, s.3) "Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal

bilgilerin temel amacı, birbirine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır." şeklinde tanımlanmakta ve amaçları açıklanmaktadır (Aktaran: Doğanay, 2004, s.16). Erden'e (1997, s.8) göre sosyal bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır.

Dönmez (2003, s.32) sosyal bilgileri, "Bütün çeşitlikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kısaca insan ve onun sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir." şeklinde tanımlamakta ve sosyal bilgilerin kapsamını, "Sosyal bilimlerin bulgu ve analizlerinin bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğeler" olarak belirtmektedir.

Sönmez (1999, s.17) sosyal bilgileri, "Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler" olarak tanımlamış, tanımda geçen "toplumsal gerçek" kavramının toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik olabileceğini belirtmiştir. Sönmez'e göre sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin, felsefe ve diğer etkinliklerin kesiştiği bir alan olarak düşünülebilir. Buradan da anlaşılabileceği üzere sosyal bilgiler, disiplinler arası bir disiplin olarak ele alınabilir; çünkü toplumsal yaşamı düzenleyen tüm ilke ve genellemeler, bu alanın konusu olabilir (Sönmez, 1999, s.17).

Doğanay'a (2004, s.18) göre ise sosyal bilgilerin ilk tanımlarında, içerik olarak sosyal bilim dallarını kapsadığı görülmektedir. Ancak her kavramda olduğu gibi sosyal bilgiler kavramı da giderek değişime uğramaktadır. Artık sosyal bilgilerin, yalnızca sosyal bilim dallarının disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması olarak değil, insanla ilgili tüm bilimlerden ve bilgilerden yararlanan bir program olarak tanımlandığı dikkati çekmektedir.

Sosyal bilgiler kavramı ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1892 yılında toplanan Milli Eğitim Konseyi tarafından ele alınmıştır. Bu konsey milli toplum anlayışını

oluşturmak üzere Sosyal Bilgiler dersini düzenlemiştir. Sosyal Bilgiler dersinin programı; tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik yeniden yapılandırılmıştır.

Bu kavramın kabulü ise ilk kez yine A.B.D.' de 1916 yılında Milli Eğitim Derneği'nin "Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi" tarafından gerçekleştirilmiştir. Komite bu kavramı; "konusu doğrudan insan toplumunun teşkilatına ve gelişmesine toplumsal birliklerin bir parçası olması dolayısıyla insana dair bilgiler, sosyal bilgilerdir" şeklinde tanımlamıştır (Dönmez, 2003, s.33).

Sosyal bilgilerin bir konu alanı olarak eğitim programına girmesi ise, ilerlemecilik akımının "demokratik toplum için vatandaş yetiştirme" görüşünün etkisiyle gerçekleşmiştir. 1930 ve 1940'lı yıllarda yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimciler de sosyal bilgiler programının gerçekleşmesi için çaba göstermişlerdir. Ancak, 1940'lı ve 1950'li yıllarda sosyal bilgiler programları büyük ölçüde tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi ağırlıklı olarak uygulanmıştır (Erden, 1997, s.6). 1960'lara gelindiğinde Bruner'in buluş yoluyla öğrenme kuramının da etkisiyle "Yeni Sosyal Bilgiler" hareketi ortaya çıkmıştır. Bu hareketin sonucunda, sosyal bilgiler öğretim programında tarih ve coğrafya bilgilerinin ağırlığı azaltılmış; buna karşılık sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikolojiye ağırlık verilmiştir. Sosyal bilimlerdeki kavram ve yöntemlere dayalı disiplinler arası bir yapı yeğlenmiştir (Öztürk ve Dilek, 2004, s.72).

Dünyada yaşanan bu gelişmeler Türkiye'de yapılan çalışmaları da etkilemiştir. Cumhuriyet döneminde ilkokullarla (İlköğretim I. kademe) ilgili 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989 ve 1993 yıllarında programlarda düzenlemeye gidilmiştir. 1926 programında, "ilk mektebin başlıca maksadı genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir" ilkesi temele alınmış; tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerine her biri ikişer saatten haftada altı saat olmak üzere 4 ve 5. sınıflarında yer verilmiştir. 1930, 1932 ve 1936 programlarında, 1926 programında yer alan amaca; "bedence ve ruhça en iyi alışkanlıklara sahip olmak, Türk toplumuna ve cumhuriyet idaresine intibak etmek, faydalı olmak, milli, medeni ve insani fikir ve hislere sahip bir hale getirmek" gibi ilkeler de eklenmiştir. Dersler bu programlarda da

aynı adlarla okutulmuş; yalnız yurt bilgisi 5. sınıfta bir saate indirilmiştir. Bu amaçlara 1948 programında "ilkokul, çocuklara milli kültürü aşılamak mecburiyetindedir; içinde yetişen bütün vatandaşlara aynı milli ülküleri, aynı milli amaçları vermek için gerekli bütün bilgileri, alışkanlıkları, ilgileri, hizmet arzusunu verimli bir şekilde kazandırmak" ilkesi de eklenmiş; 4. ve 5. sınıflarda 1936 programındaki ad ve saatleriyle aynen korunmuştur. 1962 program taslağında ilkokulun amacı "kişisel, insanlık münasebeti, ekonomik ve toplumsal hayat" bakımından belirlenmiş, tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin yerine toplum ve ülke incelemeleri dersi konulmuş; ders saatleri 4. sınıfta altı, 5. sınıfta beş saat olarak saptanmıştır. 1968 programında ise, dersin adı sosyal bilgiler olarak tekrar değiştirilmiş; 4. ve 5. sınıflarda beş saat olarak okutulmaya başlanmıştır (Sönmez, 1999, s.22-23).

Sosyal bilgiler, ders olarak 1968-1969 öğretim yılında ilkokullarda (İlköğretim I. Kademe), 1973-1974 öğretim yılında da ortaokullarda (İlköğretim II. Kademe) okutulmaya başlanmıştır. İlköğretim okullarının 4. ve 5. sınıflarında bu ders devam ederken 6. ve 7. sınıflarda 1985-1986 öğretim yılından itibaren kaldırılmıştır (Tebliğler Dergisi 2190). 6., 7. ve 8. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinin yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri dersleri konulmuştur. 4307 sayılı kanunun öngördüğü sekiz yıllık ilköğretim uygulaması gereğince, ilköğretim okulu 4., 5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konmuştur (Tebliğler Dergisi 2487) (Aktaran: Yalçınkaya, 2004, s.12).

2.3. Sosyal Bilgilerin Doğası

İnsanların ve özellikle çocukların hayatı anlamasına, yaşadığı evreni, dünyayı, ülkesini ve çevresini tanımasında, yeni yerler keşfetmesinde yardımcı olan Sosyal Bilgileri daha iyi anlamlandırabilmek için sosyal bilimlerin yönetiminin; doğa bilimlerinden farkını anlamlandırmak faydalı olacaktır. Sosyal bilimler konu ve yapısı itibari ile mutlak doğrulardan uzak, farklı bakış açısı ve yorumlanmalara açık, araştırmanın sübjektif değerlendirme ve yönlendirmelerinin de gündeme gelebileceği bir bilim dalıdır. Doğa (fen) bilimleri ise nesnel objektif bilgisinin yer aldığı, sonuçların güvenilir olduğu, olgularının ölçülebilir, gözlenebilir ve tekrarlanabilir olduğu bir bilimdir (Kabapınar, 2007, s.5-10).

Sosyal Bilimlerin bu özellikleri ve yöntemin temelindeki çoklu bakış açısı sosyal bilgiler öğretiminde; 1) Sosyal bilgiler öğretimi anlayışları 2) Öğrenme anlayışlarının özelliklerinden kaynaklanan farklı yaklaşımlar ortaya çıkarmıştır (Kabapınar, 2007, s.11).

2.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Farklı Yaklaşımlar

Sosyal bilgiler öğretimini yönlendiren yaklaşımlar üç ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar a) Kültürel mirasın (Vatandaşlık) aktarımı olan sosyal bilgiler öğretimi b) Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler öğretimi c) Yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi.

Bu üç yaklaşım genel olarak açıklayacak olursak:

1. Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi: En eski ve en yaygın yaklaşımdır. Amaç kültürel mirasın devamlılığını sağlayacak nesiller geliştirmektir. İçerik yetişkinler tarafından oluşturulur. Öğretmen merkezli yöntemleri ön görür (Öztürk, 2009, s. 5-6).
2. Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi: Sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasının etkili vatandaşlık için gerekli en iyi hazırlık olduğunu varsayar. Bu yaklaşımda öğrenci sosyal bilimlerin yapısını, bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmelidir. Yöntemi buluş yöntemidir (Öztürk, 2009, s. 5-6).
3. Yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi: Bu yaklaşım John Dewey'in düşüncelerine dayanır. Amacı öğrencinin problem çözebilen, karar alabilen bireyler olabilmesidir. Yapılan etkinlikler doğrudan öğrenci merkezli etkinliklerdir. İnceleme ve araştırma becerisinin gelişimini öngörür (Öztürk, 2009, s.5-6).

2004 yılından itibaren Türk eğitim sistemi köklü bir değişime gitmiştir. Bu değişikliğin en önemli boyutu var olan öğrenme anlayışının sorgulanması olmuştur. Değişimin başında yer alan Talim Terbiye Kurulu (TTK) başkanı bu değişimi şöyle belirtmiştir: "Katı davranışçı programdan, bilişsel yapılandırmacı bir program anlayışına geçilmesi" demiştir. Bu geçişi daha iyi anlamlandırabilmek için davranışçı ve yapılandırmacı

yaklaşımların genel bir çerçevelerini çizmek ve aralarındaki farkı vurgulamak gerekmektedir.

a. Davranışçı Yaklaşım: Uzun yıllardan beri bilim tarihinde varlığını sürdürmüş olan pozitivist / akılcı felsefe akımı "gerçeğin bireyin dışında ve birey tarafından keşfedilir, ortaya çıkarılır" olduğunu savunmuştur (Şimşek, ve Yıldırım, 2008, s.27). Bu akıma göre bilgi nesneldir, kişiden kişiye değişmez ve bu sebeple de aktarılabilirdir. Bunun sonucunda da tüm bireylerin aynı olduğu sonucu keşfedilmiştir. Bu akımın doğurduğu davranışçı öğrenme kuramı da bilginin bireyin dışında var olduğunu kabul eder. Bu kurama göre; birey çevreden gelen etkilere, pasif bir tepki veren konumundadır. Bunun soncunda da bireyin pasif olduğu ve öğretenin öğrenme ortamının merkezinde yer aldığı bir anlayış vurgulanmaktadır. Kısacası davranışçı öğrenme anlayışında bilgi kaynakta öğrenciye aktırılmaktadır ve öğrenci pasiftir (Demirel, 2005, s.27-31). Bu kaynak ise bazen öğretmen bazen ders kitabıdır. Böylelikle ders kitabı yazarı veya da öğretmen, bilgiyi bilen, otorite olarak öğrenciye sunandır. Öğrencinin bu bilgileri alıp almadığı ise sonuç değerlendirmesi ile yapılmakta ve tek bir değerlendirme ile tüm sürecin kazanılıp kazanılmadığı öngörülmektedir (Demirel, 2009; Kabapınar, 2007).

Davranışçı öğrenme anlayışı sosyal bilimler öğretiminde vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi ile paralellik göstermektedir. Vatandaşlık aktarımında amaç; belli inanç ve değerleri öğrenciye aktarmaktır. Bilgi oluşturmada asla farklılıkların yer almadığı ve tekil doğruların öğrenciye sunulduğu bir yaklaşımdır. Bu anlayışta amaç öğrencinin istenen davranışları göstermesi ve böylece homojen, aynı paydada toplanan birey ve vatandaşlar oluşturmaktır. Bu anlayış sonucunda ise; aynı, farksız insanlardan oluşan toplumlar oluşturmak amaç edinir (Kabapınar, 2007).

Bu anlayış altında oluşan ders kitaplarında da kabul görmeyen kaynakların ya da görüşlerin ifade edilmesi pek olanaklı değildir. Bu anlayışta ders kitapları doğru davranışların toplanıldığı birer el kitabı gibidir, asla yanlışlar ya da istenmeyen davranış ve özellikleri barındırmaz (Kabapınar, 2007, s.27).

b)Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışı: Geçen yüzyılın başından itibaren şekillenmeye başlayan ve gitgide yaygınlaşan yeni paradigma, bilginin keşfedilmediğini, yorumlandığını; ortaya çıkarılmadığını oluşturulduğunu savunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek.2008). Bu anlayış ile öğrenme de değişmiştir. Artık öğrenme geleneksel

anlayışın belirttiği gibi bilginin kaynaktan, pasif olarak öğrenene aynen geçirilmesini içeren bir süreç değildir. Tam aksine öğrenme bilginin birey tarafından var olan bilgileri doğrultusunda, anlamlandırıldığı yapılandırıldığı, tamamen bireyin aktif kılındığı bir süreçtir (Açıkgöz, 2004).

Bu anlayış ile öğrenin yani birey öğretim sürecinin merkezinde yer almaktadır. Bilgi özneldir ve birey bilgiyi kendi iç dünyasında oluşturur. Bu anlayış ile geleneksel anlayışın bilgi oluşturmada farklılıkların olmayacağı, anlayışı yerini, çoğulculuk varsayımına bırakmıştır (Kabapınar, 2007, s.15). Bu anlayış ile öğrencilerin araştıran, inceleyen, farklılıkları gören, bağımsız düşünebilen ve sorun, problem çözebilen bireyler halini olması amaçlanmıştır. Böylelikle de öğrencilerin kişisel, sosyal ve ahlaki sorunları tanıması ve toplum içindeki değer ve inançları sorgulaması hedeflenir hale gelmiştir. Bu hedeflere ulaşmada etkinlikler programda ve eğitim sürecinde baş rollerde yer almıştır.

Yapılandırmacı öğrenme anlayışı ile "sosyal bilimler metodolojisi olarak sosyal bilgiler öğretimi" yaklaşımı ön plana çıkmıştır. Bu yaklaşım da amaç öğrencilerin sosyal bilimlerin yöntemini tanımaları, anlamlandırmaları, temel kavram ve yaklaşımları ile ilgili bir takım becerileri, kendi bilgileri ışığında içselleştirmeleridir. Bu anlayış ile öğrenci küçük bir sosyal bilimci olarak görülmektedir. Öğrenci araştıran, inceleyen ve problem çözen olacaktır, öğrenci farklı bakış açılarını görecek, kanıt ve kaynakları değerlendirecek ve bireysel bakış açısını oluşturabilecektir.

Yapılandırmacılığın temel sayıtlıları şunlardır:

Bilgi verilmez öğrenen tarafından inşa edilir,

Öğretmeyi değil öğrenmeyi önemser,

Öğrenci merkezli eğitimi ve etkin, katılımı ön görür,

Öğrenmede yaşantının önemini vurgular,

Öğrenci bilgiyi sorgulamalıdır,

Öğrenmeyi bir süreç olarak görür,

Değerlendirmeyi de öğrencinin sadece sonuçta ne öğrendiği ile değil, süreç boyu nasıl öğrendiği ile yapmak gerekir (Özden, 2003, s.58).

2005 sosyal bilgiler programında da "sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler" ve "yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler" anlayışlarına özel önem verilmesi istenmektedir. Bu temel anlayışlar doğrultusunda programın temel amaçları oluşturulmuştur (Dündar, 2008, s.80-81).

2.5. İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersi Ve Önemi

Sosyal bilgiler dersi, öğrencinin sosyo-ekonomik, çevresel ve kültürel, yerel ve küresel anlamda hem kendisini hem de çevresini, toplumunu, ülkesini ve dünyayı tanıma, algılama ile sorunları çözme açısından önemli bir derstir. Sosyal yaşamla doğrudan bağlantısı olan böyle bir dersin birey ve toplum açısından önemi ortadadır. Sosyal Bilgiler dersi, temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren, ilköğretim düzeyine ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun duruma getirilmiş bir derstir.

Michaelis'e (1998) göre, sosyal bilgiler eğitimi öncelikle sorumluluk sahibi vatandaşların yetiştirilmesinde en önemli olduğu kabul edilen insan ilişkileri ile ilgilidir. Sosyal Bilgiler, belirlenmiş kültürlerde ve alanlarda geçmiş zamanı, şimdiki zamanı ve geleceği dikkate alarak insanlar arasındaki ilişkileri ve etkileşimleri araştırmaktadır. Aynı zamanda sosyal bilgiler eğitimi, karar verme ve diğer sosyal ilişkilerin gelişiminde kullanılacak olan yeterliliklere sahip bireyler yetiştirmek için öğrencilerin entelektüel, sosyal ve bireysel olarak gelişmelerini sağlar (Akt.: Moroz ve Raynolds. 2000, s.6). Sosyal bilgiler öğretiminin amaçları, köklü geleneğimiz ve eğitim sistemimizin dayandığı yasal temellerle, ilkeler doğrultusunda belirlenmiştir. Milli Eğitim Kanunu ilköğretim basamağındaki sosyal bilgiler dersinin amaçları ve açıklamaları incelendiğinde değişen toplumda insanın gelişimi ve yurttaşlık eğitimi gibi temel hususların ele alındığı ve vurgulandığı görülmektedir. Bu hususlar şöyle sıralanabilir:

Kişilik gelişimi

İnsanların birbiriyle ilişkileri

Ekonomik verimlilik

Yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları

Değişim ve hayatla başa çıkma

Dünyayı, yurdu ve çevreyi tanımak için bilgi birikiminden yararlanma.

Bu hususlar incelendiğinde, sosyal bilgiler dersinin öğrenciyi toplumsal yaşama hazırlamayı amaçladığı ve sosyal bilimlerin hemen hemen tüm disiplinleri ile ilişkili olduğu kolayca görülmektedir (Dönmez, 2003, s.40). Binbaşıoğlu'na göre (1999, s.40) bu ders, çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok yakından ilgilidir. Bu nedenle, çocuk özellikle içinde bulunduğu toplumsal yaşamı, bu derste, geçmişi, bugünü ve geleceği ile yakından tanıyacaktır. Bu dersi, toplumun ideallerini çocuğa kazandıran bir ders olarak görmek gerekir Bu derste çocuk, toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirilir ve kendisinin toplumsal yaşamla kaynaşması sağlanır. Böylece sosyal bilgiler dersi, çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşturulmasında önemli bir işlevi yerine getirmiş olur (Sözer, 1998, s.12- 15).

Sosyal yaşamda her türlü çeşitliliği görmek olanaklıdır. Sosyal yaşantının doğrudan göstergeleri sosyal bilgiler dersinde mevcuttur. Çağımız öğrencisinin, bir yandan kendisinin, çevresinin, toplumun ve ülkesinin karşılaştığı problemleri düşünme, bilme ve üstesinden gelebilmesi, diğer yandan ise, hızlı bir bilgi akış ve devriminin yaşandığı bilişim ve iletişim teknolojisinin okur-yazarlığını bilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda öğrenci, internet ağı ile tüm dünyadaki bilgi kaynaklarına anında nasıl ulaşabileceğini, onlardan nasıl yararlanabileceğini, olguları, kavramları, ilkeleri, genellemeleri nasıl öğreneceği ve onlardan nasıl yorumlar yapabileceğini, bunları kolay, etkili, kalıcı olarak nasıl öğrenebileceğine ilişkin durumlar ortaya konmalıdır (Duman ve İkiel, 2002, s.255).

Barr, Barth ve Shermis sosyal bilgiler öğretimine rehberlik eden üç yaklaşım tanımlamışlardır:

Vatandaşlık bilgisini aktarma olarak sosyal bilgiler: Sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımda sosyal bilgilerin temel amacı öğrencilere kültürel mirası aktararak, onların iyi bir vatandaş olmalarını sağlamaktır. Kültürel miras aktarılırken, öğrencilere geçmişteki bilgiler ve olgular; temel toplumsal kurumlar, değerler, inançlar kazandırılmaya çalışılır.

Sosyal Bilimler olarak sosyal bilgiler: Bu yaklaşıma göre, iyi vatandaş yetiştirmek için öğrencilere, sosyal bilimlerle ilgili disiplinlerdeki bilgi, beceri ve değerler kazandırılmalıdır. Bu yaklaşım genellikle konu alanı merkezli programlarda kullanılır.

Yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler: Bu yaklaşıma göre, sosyal bilgilerin amacı, öğrencilerin bireysel ve toplumsal problemleri tanımlama, analiz etme ve karar verme süreçlerini geliştirmektir. Yansıtıcı inceleme, öğrencilerin bu becerilerini geliştirmesine yardımcı olur. Bu yaklaşımda sosyal bilgilerin belli bir kapsamı yoktur, çağdaş sorunlar çalışmanın temelini oluşturur.

Sosyal bilgiler öğretimi sırasında öğretmenler bu üç yaklaşımdan birini tercih edebilirler. Ancak son yıllarda eğitimciler, sosyal bilgiler öğretiminde bu üç yaklaşımdan da yararlanmaktadırlar. Diğer bir deyişle, sosyal bilgiler öğretiminde toplumun kültürel mirası, sosyal bilimlerle ilgili disiplinlerden yararlanılarak öğrencilere aktarılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca öğrencilerde düşünme ve karar verme becerisi geliştirilmeye çalışılmaktadır (Erden, 1997, s.7).

Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler yaklaşımının temel amacı, çocukların sosyal bilimlerin temel ilke ve içeriğini anlamaları için onlara yardımcı olmaktır. Sosyal bilimlerin içeriği yanında diğer önemli bir amaç da sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiye ulaşırken kullandıkları yöntemi öğrencilere kazandırmaktır. Böylece çocuklar dünyayı sosyal bilimcilerin araştırdığı ve düşündüğü gibi anlamaya çalışacaklardır.Bu yaklaşımın içeriğini, değişik sosyal bilimlerin bilgi temeli oluşturur. Öğrenciler insan davranışlarını ve vatandaşlığı, sosyal bilimlerin temel ilke ve kavramlarını inceleyerek öğrenirler. Bu yaklaşımda yöntem, araştırma-inceleme yöntemidir. Sürekli değişen dinamik bir dünyada sorunlara etkili çözümler bulabilmek için, insanlarda sorun çözme becerisinin geliştirilmesi gerekir. Sorunlara geleneksel yaklaşımlar, geleceğin daha karmaşık ikilemlerinin çözümü için yetersiz kalacaktır.

Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler yaklaşımında ise odak nokta, araştırma-inceleme ve problem çözmedir. Yöntem olarak sosyal bilim yaklaşımına benzer. Ancak sosyal bilim yaklaşımında içerik ve öğrenme yaşantıları sosyal bilim dallarından seçilirken, yansıtıcı inceleme yaklaşımında içerik, öğrencileri kişisel olarak etkileyen durumlara ilişkin konu ve sorunlardan seçilir. Yansıtıcı inceleme yaklaşımının genel amacı, öğrencilere kendilerini etkileyen sorunlar ve durumlar hakkında karar vermeyi

öğrenmelerine yardımcı olmaktır. Bu yaklaşımda içerik, geleneksel olarak ders kitaplarında yansıtılan içerikten oldukça farklıdır. Bu yaklaşımda içerik, çocuklarda karar verme sürecinin geliştirilmesinde bir araç olarak kullanılır. Öğrenciler problemi çözerken, karar alırken bilgiyi kullanırlar, ancak odak noktası bilgi değil problem çözme ve bilimsel akıl yürütmeye dayalı karar verme becerisidir. (Doğanay, 2004, s.20-21). Sosyal bilgiler dersinin bireye sağladığı faydaları Sağlamer (1997) şu maddelerde toplamıştır:

1. Bireyi geliştirecek yaşantılara imkân vererek kendini tanımasına imkan verir.
2. İnsan ilişkilerini anlamak için gerekli olan kavram ve genellemelerin oluşturulup geliştirilmesini sağlar.
3. Bireyin ekonomik yeterlilik düşüncesine ulaşmasına yardım eder.
4. Bireyin içinde bulunduğu toplumun değerleri ve tutumları gibi duyuşsal özellikli davranışları kazandırarak vatandaşlık bilincinin oluşmasını sağlar.

Sosyal bilgiler dersinde, bireylerin kazanması gereken davranışları kazanamamış olmaları, diğer derslerdeki başarıyı veya etkinlikleri olumsuz etkileyecektir. Bu yüzden bireylerin örgün eğitim kurumlarının amaçları doğrultusunda eğitilmesi istenilen düzeyde olmayacaktır. Dolayısıyla bireyin ve içinde bulunduğu toplumun dünyadaki gelişmelerin gerisinde kalmasıyla; bireysel ve toplumsal mutsuzluğun ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır (Kılıç ve diğerleri, 2002, s.28).

Bu nedenle sosyal bilgilerin nitelikli bir eğitimle sağlanması gerekir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçları analiz edilerek sosyal bilgilerin en iyi şekilde öğretilmesi için gereken önlemler alınmalıdır. Eğitim-öğretimde kullanılacak araç-gereçler sürekli olarak çağın şartlarına, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak geliştirilmelidir.

İletişimin gelişmesi ve bilgi patlamasıyla birlikte, değişen ve gelişen dünyada, etkili ve verimli vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinen sosyal bilgiler dersinin iki kapak ve dört duvar arasında bilginin aktarımı olarak değil; öğrencinin bilgiyi elde etmesi, bilimsel ve sistematik düşünme becerilerini kazanması olarak öğretilmesi gerekmektedir. Eğitim sistemimizin ve toplumun şiddetle ihtiyaç duyduğu düşünen ve üreten bireylerin yetiştirilmesi; demokrasinin işlemesine engel olan pasif vatandaşlar yetişmesi sorununu kendiliğinden çözecektir.

Sosyal bilgiler dersinde öğrenci; mümkün olduğu kadar hayatın kendisiyle karşı karşıya gelmelidir. Hayatta karşı karşıya kaldığı durum için çok yönlü alternatif çözümler üretmeli ve en iyi çözümü gerekçeleriyle ortaya koyabilmelidir. Önemli olan sınıftaki uygulamalarda, öğrencinin probleme ilişkin fikir üretmesi, bir şeyin iç yüzünü kolay kavrayabilme becerilerinin geliştirilmesi ve gelecekle ilgili tahminlerde bulunmasıdır. Öğretmen; öğrencinin düşüncelerini belli biçimsel kalıplara oturtucu değil, öğrencinin düşüncelerini özgür bırakıp eleştiriciliği yakalayarak, rehber olmak durumundadır. Öğretmen öğrencinin eleştirel düşünme yetisi kazanabilmesi için öğrenilen şey üzerinde; ana fikir, farklılıklar, benzerlikler, avantajlar, dezavantajlar, çelişkiler, ilişkiler, değerler, önemli noktalar, karşılaştırmalar ve yargılamalar yapmasına sağlamalıdır. Öğretmen bunu sınıfta araç gereç kullanarak ve grup çalışmalarıyla gerçekleştirebilir (Gelen, 2002, s.100).

Sosyal bilgiler dersi bir anlamda hayatın kendisidir. Bireyin hayatını mutlu bir şekilde sürdürebilmesi için karşılaşacağı problemlerin üstesinden gelebilmesi ve çözebilmesi gerekmektedir. Okulun görevi bireyi hayata hazırlamak olduğuna göre öğretmen, geleceğin teminatı olan çocukları, sosyal bilgiler dersi aracılığıyla, araştıran, sorgulayan, karar veren birer problem çözücüler olarak yetiştirmek zorundadır.

Eğitimin temel amacı ülkemizi çağdaş uygarlık seviyesine çıkarmaktır. Bu amaca ulaşabilmenin yollarından biri de sosyal bilgiler dersi aracılığıyla insan haklarına saygılı, haklarını ve sorumluluklarını bilen, bilinçli bireyler yetiştirmektir. Bilgi tek başına yetmez, onu yaşama geçirmek gerekir. Yalnızca eleştirmek değil öneriler sunmak gerekmektedir. Etrafa eleştirel gözle bakarak yaşamaktır önemli olan, gören, düşünen, yapan; "ben olsaydım ne yapardım" diye kendine soru soran birey olarak yaşamaktır, yaşamı anlamlı kılan. Hedeflenen kendine güvenen, başkalarına ihtiyaç duymadan kendi ayakları üzerinde durabilen, kendi kendini yöneten özgür bireyler yetiştirmektir. Kendi yolunu kendi bulan, araştıran, sorgulayan, aktarılan bilgiye körü körüne bağlı kalmayan bireyler olmak.. Önemli olan başkalarının gösterdiği yolun takip ve taklitçisi değil, yolları keşfeden olmak.. Bu özelliklere sahip bireyleri yetiştirilebilmesi için atılacak önemli adımlardan birisi de öğretmen ve öğrencilerin hizmetine sunulan kitapların geliştirilmesi olacaktır.

Sosyal bilgiler dersiyle demokratik bir sistem içerisinde etkin bir vatandaş olarak öğrencilere mantıklı ve iyi kararlar alabilmeyi, sorumluluk sahibi vatandaş gibi davranmayı, toplumsal gelişmeye katkıda bulunabilmeyi, kendisiyle barışık olabilmeyi ve yaşadığı çevreye karşı duyarlı olmasını hedeflemektedir. İlköğretim programında Sosyal bilgiler dersinin amaçları;

1. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları,
2. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden,
3. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden,
4. Ekonomik yaşama fikri ve yeteneklerini geliştirmek yönünden olmak üzere dört başlık altında toplanmaktadır (Duman ve İkiel, 2002, s.255).

Eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri çocuğu iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Eğitim kurumları bu işlevi, çocuğun toplumsallaşmasını, içinde yaşadığı toplumun kültürünü, tarihini, kurumları tanımasını sağlayarak; toplumdaki rollerinin gerektirdiği davranışları, toplumun kendisine sağladığı olanakları ve bunlardan yararlanma yollarını kazandırarak yerine getirir. Bu sayede hem bireyin mutlu ve üretken olmasını hem de toplumun sürekliliği sağlanmış olur. Ülkemizde tüm bu bilgi ve becerilerin önemli bir kısmı, ilköğretim kurumlarının birinci devresinde, ilk üç yıl Hayat Bilgisi, 4. ve 5. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi yoluyla kazandırılmaya çalışılır.

Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim okullarının birinci devresinde yer alan en önemli derslerden biridir (Erden, 1997, s.4-5). 2004 Sosyal Bilgiler programının vizyonu; "21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlere göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek." olarak belirtilmektedir.

2.6. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 12.07.2004 tarih ve 114, 115, 116, 117 ve 118 sayılı kararları ile ilköğretim okullarının 1.-5. sınıfları için hazırlanan Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ile Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programları, yapılandırmacı öğretim anlayışı doğrultusundan geliştirilerek; 2005–2006 öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bireylerin günlük yaşamda karşılaşabilecekleri çeşitli problemlerin üstesinden gelebilmeleri için birey ve toplum açısından öğrencileri sosyal yaşama hazırlamaya en uygun ders sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir. Sosyal bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005, s. 44).

2005 yılında hazırlanmış olan 4 ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğretmenlerin, "Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler" ve "Yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler" anlayışlarına önem vermesi, öğrencilere sosyal bilimcilerin bilimsel yöntemlerinin sezdirilmesi gerektiği belirtilmekte ve sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili olarak şu maddelere yer verilmektedir:

1. Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğu kabul edilir.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterilir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesi ön planda tutulur.
4. Öğrenciler düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirilir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmeleri amaçlanır.

6. Milli kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesi hedeflenir.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmeleri önemsenir.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olması sağlanır.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlanır.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitlilik dikkate alınır.
12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlanır (MEB, 2005, s.44).

2.7. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı

2.7.1. Ders Kitaplarının Öğretimdeki Yeri

Eğitim-öğretim sürecinin bazı önemli öğeleri bulunmaktadır. Bunlar: öğrenci, öğretmen, okul, öğrenme ortamı (fiziksel ortam) ve içeriktir. Öğrenci, öğretmen, okul ve içerik belirlendikten sonra öğrenme ortamının bu öğelere uygun, öğrenmeyi kolaylaştıracak araç-gereçlerle donatılması, bunların uygun zamanda kullanılması önem kazanmaktadır. Bu araç gereçler içerisinde en yaygın olarak kullanılan materyallerin başında ders kitapları gelmektedir. Ders kitabı, ilk defa Eski Mısır'da Milattan Önce (M.Ö.) 4000 yıllarında papirus üzerine yazılıp çizilmiş matematik, tıp ve düzlem geometri ile ilgili olarak ortaya çıkmıştır (Kaya, 2002, s.88).

Ders kitabının en öz tanımına bakacak olursak; Ders kitabı: bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir. Ders kitapları eğitim sistemindeki uygulamalarda araç kullanımı açısından ön plana çıkmaktadır. Teknolojik gelişmeler ve öğretim araçlarındaki çeşitliliğe rağmen ders kitapları halen en önemli kaynaklardan biridir (Yanpar, 2002). Bir başka tanıma göre de ders kitabı, "bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan veya seçilen bir kitaptır". Benzer bir

anlamda, Belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak önerilen bir kitaptır" (Oğuzkan, 1993, s.83). Ders kitabı sınanmış, doğruluğu kanıtlanmış bilgileri kapsamaktadır (Kula, 1988, s.98).

Görüldüğü gibi, ders kitapları öğretim sırasında, öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde etkilemektedir. Shannon'un yaptığı bir araştırmaya göre, öğrenciler sınıfta zamanlarının yaklaşık %80'ini ders kitapları ve ders kitaplarıyla ilgili etkinliklere harcamaktadır. Diğer taraftan Türkiye'de de ders kitapları, temel bir bilgi kaynağı olup derslerde en çok kullanılan materyallerden birisidir (Kılıç ve Seven, 2002). Ders kitaplarındaki etkinlikler takip edildiğinde, bu kitapların ne derece etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Ders kitaplarının özellikle, ilköğretimde önemi daha da büyüktür. İlköğretim, okumayı sevdirme ve iyi okuma alışkanlığı kazandırmada bir başlangıç dönemidir. Bu nedenle ilköğretim çağındaki çocuklar için yazılacak ve basılacak kitapların niteliği ön plana çıkmaktadır (Kılıç, Atasoy ve Diğerleri, 2001). Bu bağlamda ders kitabı, öğretme-öğrenme sürecinin vazgeçilmez görsel ve en çok kullanılan araçlarıdır (Binbaşıoğlu, 1995, s.6).

Kitap sınıfta öğretmen ve yazı tahtasından sonra en sık başvurulan araçtır. Öğretmen ve yazı tahtasını yönlendiren temel kitaplar olarak görürsek eğer kitaplar en sık başvurulan temel araçlardır. Eğer bu kadar büyük öneme sahip olan ders kitapları eğitim-öğretim sürecinde doğru kullanılırsa ve başka araçlarla da desteklenirse büyük yararları sağlanabilmektedir. Ancak öğretmen tarafından tek kaynak olarak görülür, irdelenmez, incelenmez değerlendirilmez ve doğru bir seçim ile seçilmez ise işte böylece bu şekilde eğitimde büyük yanlışları doğuran bir araç haline almaktadır. Program bizim yol gösterici pusulamız, ise ve bu pusula da ders kitaplarına yansımış ise bunu doğru kullanacak kişi öğretmenlerdir. Eğitimde öğretmen-öğrenci ders kitabı ilişkisi büyük önem taşımaktadır (Kaya, 1997, s.52).

Ovidius'un belirttiği gibi gençlerin kitaplar ile beslemeyen ulusların sonu hüsranla bitmektedir. Burada şunu belirtmek gerektiğini düşünüyorum ki öğrenciler kitaplar ile kendi istekleri ile, zevkle aşılama olmaksızın beslenmelidir. Çünkü bu ancak verimli ve Ovidius'un belirttiği beslenme olacaktır. Bu da ancak çocukta ilgi uyandıracak, çocuğa göre kitaplar hazırlayarak gerçekleşebilecektir (Kaya, 1997, s.6-8)

Ders kitapları bir ülkenin başat eğitim felsefesini ve öğrenme anlayışının da küçük birer yansıtıcılarıdır. Ders kitapları ile öğrenme ve öğretme kavramlarının anlamları da değişmektedir. Ülkede uygulanan eğitmen felsefesi ders programının genel yapısından, sınıf içi uygulamalara ve değerlendirme sürecine kadar her aşamada etkilidir ki, doğal olarak bu etki de ders kitaplarına da yansımaktadır (Binbaşıoğlu, 1999, s.213).

Öğretmenler ders kitaplarından çeşitli biçimlerde yararlanabilirler:

1. Öğrencilerin belli bir konunun öğrenilmesine karşı güdüler.
2. Tarih, isim, yer gibi özel bilgilerin bulunmasını sağlar.
3. Öğrencilerin bir konuyla ilgili çeşitli görüşler kazanmasına yardımcı olur.
4. Öğrencilerin rapor ya da ödev hazırlarken proje çalışması yaparken bilgi toplamalarına yardımcı olur.
5. Öğrencilerin yazılı bir metinde tanımlanan bir durumu analiz etmelerini ve çalışmalarını sağlar (Erden, 1997, s.180).

2.7.2. İyi Bir Ders Kitabının Temel Özellikleri

American Textbook Council tarafından 2006 yılında yapılan "Widely Adopted History Textbooks" adlı çalışmada ders kitabının Sosyal Bilgiler öğretimindeki önemi ve yeri açıklanmakta, sadece ders kitabına bağlı olarak yapılan öğretimi eleştirilmektedir. Bu çalışmada üç tartışma konusu belirlenmiş ve açıklanmaya çalışılmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmenleri ders kitaplarını nasıl kullanmalıdır?
2. Çocukların ders kitaplarını okumaları nasıl sağlanacak?
3. Sosyal bilgiler ders kitabını geliştirme yolları nelerdir?

Birinci konuda öğretmenlerin derste yalnızca ders kitabını kullanmalarının sakıncaları anlatılmış, ders kitabını etkili kullanma yolları ve destek araç-gereçler önerilmiştir. Öğrencilerin ders kitabını sıkıcı bulma sorununun çözümü için ise onların günlük yaşamını içeren bir içerik, kolay anlaşılır bir dil ve anlatımın yer alması gerektiği üzerinde durulmuştur. Üçüncü sorunun çözümünde de ders kitaplarının ağır teknik kavramlardan arındırılması, gereksiz ayrıntı bilgilerin azaltılması ve ders kitabının nasıl kullanılacağı konusunda öğretmen ve öğrencilerin bilgilendirilmesi tavsiye edilmektedir.

Tarih Vakfı'na göre ders kitapları öğrenciye doğru düşünceleri ezberletmekten çok titiz ve sorgulayıcı bir düşünme alışkanlığı kazandırmalıdır. "doğru düşüncelerin belletilmesini" amaç edinmemelidir. Ders kitapları; olguları bağlamları içinde değerlendirebilmeyi, dünyayı ve toplumu dinamik bir gelişim içinde algılayabilmeyi, neden-sonuç ilişkisi kurabilmeyi kazandırabilmesi için önlemler alınması gerekmektedir.

Gençlerin en yaratıcı oldukları dönemlerde ders kitapları, onlara cevap vermek yerine öğrencileri yeni soru ve araştırmalara yöneltecek nitelikte olmalıdır. Öğrenciye tek doğruları sunmak yerine, onlarda eleştirel düşünebilme becerisini geliştirmelidir. Ders kitapları için vurgulanması gereken bir noktada onların özel bir kitle olan çocuklar için yazılmış olmalarıdır. Bu sebeple ders kitaplarının her aşamasında hedef kitlesinin yaş kuşağı ve bu kuşaktakilerin pedagojik beklentileri daima göz önünde bulundurulmalıdır. Alana ilişkin bilgiler öğrencinin yaş kuşağına uygun beceriler üretebileceği bir yapıda sunulmalı ve öğrencilerin anlama düzeyine göre indirgenmelidir (Öztürk, 2007, s.368).

Doyran'a (1997) göre, "Kitaplar, onlarsız sağır ve dilsiz olabileceğimiz çok güçlü araçlardır." Çünkü öğrencilerin, derste anlatılan bilgilerin doğruluğunu karşılaştırabileceği temel bilgi kaynağı ders kitaplarıdır. Bu nedenle ders kitapları öğrenci için bir zorunluluk değil, onun istekle ulaşacağı, bilme merakını gidereceği, uygulama isteği yaratan bir kaynak olmalıdır (Uzun Turan, 2003, s.21).

Ders kitapları, belli bir öğretim alanı ile ilgili hedef davranışları kazandırmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu nedenle programdaki hedeflere uygun olarak yapılandırılmış olmalıdır. Bunlara paralel olarak, bir ders kitabı öğrencinin düşünme ve sosyal becerilerini geliştirmeye katkıda bulunmalıdır. Aynı zamanda programda öğretim için ayrılan zamanın büyük bir bölümü ders kitabına ayrıldığı için bu materyalin nitelik yönünden üst seviyede olması gerekir (Dönmez: www.gazi.edu.tr). Ancak ders kitapları araç olmaktan çıkarılıp amaç haline getirilmemeli, tek başına kullanılmamalıdır. Fakat ne yazık ki pek çok sınıf ve branş öğretmeni eğitim ortamını zenginleştirmek yerine sadece kitaplarla yetinmektedirler. Bu nedenle ders kitaplarının ve çalışma kitaplarının hazırlanması ve kullanılmasına daha fazla önem verilmesi gerekmektedir.

Derslerde kullanılacak kitaplar hazırlanırken göz önünde bulundurulması gereken ölçütler ve ilkeler vardır. Yaylacı ve Yaylacı (1999, s.21), öğretim materyalinin hazırlanmasında dikkat edilecek ilkeleri şöyle sıralamaktadır:

1. Anlamlılık ilkesi. Bir malzeme ne kadar anlamlı ise öğrenilmesi de o kadar kolaydır. Örnek: Anlamlı sözcüklerin öğrenilmesinin anlamsız hecelerin öğrenilmesine oranla daha kolay olması.
2. Bilinenden başlama ilkesi: En iyi öğretim somuttan soyuta, basitten karmaşığa ve bilinenden bilinmeyene doğru gidenidir.
3. Çok örnek ilkesi: Bir kavramın genişliğini göstermek için çok sayıda örnekler sunmak gerekir.
4. Görelik ilkesi: Özellikler birbirine göre algılanır. Resim ve şekilleri herkes başka şekilde algılamamalı, birbirinden ayırt edebilmelidir.
5. Seçicilik ilkesi: Öğretim materyalindeki önemli elemanları dikkati en çok çekecek şekilde yerleştirmek gerekir.
6. Tamamlama ilkesi: Bir olayın ya da eşyanın tümüne ilişkin çizgileri vermek yerine bir kısmını vermek yeterli olabilir. Örnek: Yazı tahtasına öğretmen rastgele bir dikdörtgen çizdiğinde kenar çizgileri köşede birbirini kesmeseler bile, bu şekil öğrenciler tarafından dikdörtgen olarak algılanır.
7. Fonun Anlamlılığı ilkesi: Şekil ya da yazıya anlam katacak bir fon olmalıdır. Örneğin; beyaz-koyu mavi, sarı-siyah, beyaz-yeşil, kırmızı mavi, sarı- kırmızı, beyaz-kırmızı
8. Kapalılık ilkesi: Şekiller belirgin olmalı, açık ve yarım bırakılmamalı. Özellikle iki boyutlu figürler için şekil tam yapılmalıdır.
9. Birleştiricilik ilkesi: Birbiriyle benzerliği ve yakınlığı olan nesne ve olaylar ilişkili olarak algılanır ve daha iyi hatırlanır.
10. Algıda değişmezlik: Öğrencinin önceden bildiği nesneler çok basit çizgilerle verilebilir.

11. Derinlik ilkesi: Doğadaki varlıklar bize yakın ise gerçek ölçüleri ve renkleriyle görünürler. Aynı varlıklar uzaklaştıkça, küçülüyor ve renkleri de soluyor hissini verir.
12. Yenilik ilkesi: Dikkat, özellikle geçirile gelen ve yakın geçmişteki yaşantılara zıt olan durumlara ve yeniye çekilir.
13. Basitlik ilkesi: Dikkati çekmesi ve üzerinde tutması için, bir görsel aracın elemanları karmaşık değil basit olmalıdır.
14. Hedef-davranış ilkesi: Hazırlanacak kitap, kazanılması öngörülen hedef davranışı oluşturabilecek nitelikte olmalıdır.
15. Öğrenciye uygunluk: Hazırlanacak kitap, öğrencilerin özelliklerine (yaş, zekâ ve geçmiş yaşantıların düzenine) uygun olmalıdır.

2.7.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri

Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı, Sosyal Bilimler alanındaki kavramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alınarak bireyin toplum içinde gelişmesini yetiştirilmesini sağlamaktır (Dönmez, 2003). Bu bakımdan Sosyal Bilgiler ilköğretim programında yer alan en kapsamlı ve en temel derslerden birisidir. Okullarda Sosyal Bilgiler öğretiminden en üst düzeyde yararlanabilmek için etkili bir öğretimin gerçekleştirilmesi gerekir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için eğitim sisteminin temel girdilerinden olan, öğretme- öğrenme süreçlerinde yer alan araç gereçler arasında Sosyal Bilgiler ders kitabının önemli bir yeri vardır.

Sosyal Bilgilerin çocukların kişilik gelişimindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda öğrenme-öğretme süreçlerinde yer alan öğretim araçlarından Sosyal Bilgiler ders kitabı özel bir önem taşımaktadır. Sosyal Bilgiler ders kitabı, geçmiş, şimdi ve gelecek; gelenekler, değerler, roller, gruplar için denge ile ilgili pozitif ve negatif özellikleri içeren olayların görünmesini sağlar (Yanpar, 1999).

Öğrenci Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriğindeki tarih konuları ile geçmişini, coğrafya konuları ile yaşadığı çevreyi, psikoloji konuları ile ihtiyaçlarını ve isteklerini, sosyoloji konuları ile yaşadığı topluma uyum sağlamayı, antropoloji konuları ile kültürün hayatını nasıl şekillendirdiğini siyaset bilimi konuları ile kendisinin diğerleri üzerinde ve

diğerlerinin kendisi üzerinde yapabileceği etkiyi ekonomi konuları ile de ekonomik açıdan nasıl desteklediğini öğrenir (Yanpar ve Yıldırım, 1999).

2.7.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Özellikleri

Sosyal Bilimler temelli ders kitaplarına duyulan ilgi, tüm dünya coğrafyasında her zaman için diğer konu alanı ders kitaplarından çok daha ön planda tutulmuştur. Hayat bilgisi, Sosyal Bilgiler, Yurttaşlık Bilgileri, İnsan Hakları ders kitapları bu ilginin yoğunlaştığı öğretim materyalleridir. Ülkede yaşanan ve eğitim sürecinden geçen her bireyin temel bilgi, beceri, inanç, düşünüş ve değer yargısı örüntüsü bu ders kitapları tarafından şekillendiği için çeşitli toplum kesimleri, eğitim dünyası ve baskı grupları Sosyal Bilimler ilintili ders kitapları ile yakından ilgilenmektedir (Karapınar, 2002). Yapılan araştırmalar, öğrencilerin sekizinci sınıfa kadar oluşturdukları algı ve tutumların, bu yaştan sonra değiştirmenin zor olduğunu göstermektedir. Bu nedenle okuldaki dersler ve uygulamalar öğrencilerin oluşacak değer yargıları üzerinde büyük etki yapacaktır. Başarılı bir Sosyal Bilgiler programı ve kitabı, hızla değişen bir toplum yapısı için gereken beceri ve tutumları kazandırmalıdır (Tertemiz ve ark. 2001). Fen bilimleri alanında üretilen bilgiler, aksi ispat edilene kadar geçerli doğrulardır. Ancak Sosyal Bilimlerde araştırmacının duygu, düşünce, inanış, ideoloji ve değer yargısının araştırma sürecini ve sonuçlarını etkileme olasılığı Fen bilimlerine oranla daha yüksektir. Bu nedenle Sosyal Bilimler alanında yazılacak olan ders kitapları daha objektif olmalıdır.

Yaşam değişen ve gelişen bir dünya içinde sürüp gitmektedir. Bu nedenle, bugün için kabul edilebilecek bir düşüncenin, değer yargısının ya da bakış açısının zaman içerisinde nasıl bir değişme ve gelişme göstereceğimi kestirebilmek oldukça zordur.

Mekan boyutundaki değişmelerle Sosyal Bilimlerdeki doğrunun adının konulması zorlaşmaktadır. Çünkü, aynı coğrafya üzerindeki farklı ülkeler, aynı ülke içerisindeki farklı semtler arasında yaşam biçimi, düşünüş, inanış, davranış, değer yargıları, dünyayı yorumlayışları ve yaşamın önceliklerini belirleyiş noktalarında farklılıklar vardır. Bütün bunlarla birlikte Sosyal Bilimlerin uğraşı olan insan ve toplumun gerçekliğine bir bütün olarak ulaşmak olanaksızlığı ve yapılacak araştırma sonuçlarının zaman içerisinde sosyo-ekonomik gelişmelerle değişebileceği düşünülürse, Sosyal Bilimlerdeki olgulara mutlak doğru edası ile yaklaşmak olanaksızdır. Bu nedenle oluşturulacak ders

kitaplarında, olay ve olgularla ilgili tekil bakış açısı yerine farklı bakış açıları yorumları ve seçenekleri verilerek öğrencilerin kendi doğrusunu bulması sağlanmalıdır (Kabapınar, 2002).

Sosyal Bilgiler ders kitabında aranacak nitelikler T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinin 2434 sayısında aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

- Kitaplar ders programına uygun olarak belirlenir.
- Kitaplarda konular sistemli bir şekilde işlenir.
- Kitaplardaki konular öğretime yardımcı unsurlarla beslenerek daha anlaşılır hale getirilir.
- Kitaplar estetik bakımdan yeterli ve göz sağlığına uygun olur.

2.7.5. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Tanıtımı

2004 yılında kabul edilen yeni Sosyal Bilgiler programına göre hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler seti; ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı olarak yayınlanmıştır. Kitaplar 8'er üniteden oluşmaktadır. Ünite isimleri Tablo 2.1'de yer almaktadır.

Tablo 2.1. MEB İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Ünite ve Konuları

	4. Sınıf	**5. Sınıf**
1.Ünite	Kendimi Tanıyorum	Haklarımı Öğreniyorum
2.Ünite	Geçmişimi Öğreniyorum	Adım Adım Türkiye
3.Ünite	Yaşadığımız Yer	Bölgemizi Tanıyalım
4.Ünite	Üretimden Tüketime	Ürettiklerimiz
5.Ünite	İyi ki Var	Gerçekleşen Düşler
6.Ünite	Hep Birlikte	Toplum İçin Çalışanlar
7.Ünite	İnsanlar ve Yönetim	Bir Ülke, Bir Bayrak
8.Ünite	Uzaktaki Arkadaşlarım	Hepimizin Dünyası

2004 yılında kabul edilen yeni sosyal bilgiler programına göre hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı 4. ve 5. (MEB, 2005) Sınıf sosyal bilgiler seti; ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı olarak yayınlanmıştır.

2005–2006 eğitim-öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanan ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan sosyal bilgiler ders kitapları önceki yıllarda Tâlim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilerek okutulan ders kitaplarından biçim, içerik ve yapısal olarak farklılıklar göstermektedir.

Yeni programa göre hazırlanan ders kitapları biçim olarak incelendiğinde ders kitaplarının giriş kısmında kitapta kullanılan şekil, çizim ve sembollerin ne anlama geldiği ve bunların nasıl kullanılacağının yer aldığı bir "organizasyon şemasına" yer verilmiştir. Bu uygulama ile kitabı ilk kez eline alan öğrenciler rahatlıkla kitaptan nasıl yararlanabileceklerini anlayabilirler.

Her ünitede öğrencilerin öğrenme merakını uyandıracak bir ünite kapağı yer almaktadır. Ünite kapağında öğrencinin ilgisini çekecek konu başlıkları ile öğrenilmesi hedeflenen kazanımları içeren "öğreneceklerimiz" kısmı bulunmaktadır. Ayrıca ünite boyunca işlenecek belirli gün ve haftalara da yer verilmiştir. Daha önceki ders kitaplarında bu şekilde çocuklarda oryantasyonu sağlayacak bir yaklaşımın olduğunu söylemek pek de mümkün değildir. Yeni bir konuya başlanırken öğrencilerin hem önceki bilgilerini yoklamak, hem de işlenecek yeni konuya ilişkin öğrencilerde öğrenme merakını oluşturacak bir "Haydi Düşünelim" kutusu yer almaktadır. Bu kutuda bütün öğrencilerin cevaplayabileceği ya da düşüncelerini ifade edebileceği bir soru yer almaktadır. Bu kutuda yer alan soruların hazırlık aşamasında cevaplanması, konunun anlaşılmasında hazırlık kısmını oluşturacağı için öğrenmenin ilk aşamasının gerçekleştirilebileceği söylenebilir.

Eğitimde kavram eğitiminin önemi herkes tarafından bilinmektedir. Özellikle ilk kez karşılaşılan bir kavramın öğrencilere kazandırılmasında eğitimcilerin farklı görüşleri vardır. Yeni hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında işlenecek konuda öğrencilerin ilk kez karşılaşacağı kavramlar "Anahtar Sözcükler" diye bir kutu içerisinde verilmiştir. Anahtar sözcüklerin metinde ilk kez geçtiği yerde genel yazı karakterine uygun bir şekilde "koyu" olarak yazıldığı, sonra sözlük anlamından farklı olarak, oluşturmacı yaklaşıma uygun bir ifade ile verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin kitap okurken gözlerinin çabuk yorulması kitap okumalarını engellemektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında sayfa tasarımı olarak çift sütun şeklinde bir yazım işlemi tercih edilmiş, böylelikle sorunun önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Kitaplarda öğrenmeyi destekleyici, öğrencilerin her gün karşılaşabilecekleri olayların yer aldığı gazete haberleri, resim, fotoğraf, anekdot, an›, mektup vb. gibi kaynaklara "birinci el kaynak" olarak yer verilmiştir.

Kitaplarda yer alan öğrenmeyi destekleyici materyallerin altına interaktif sorular yerleştirilmiştir. Oysa daha önce okutulan ders kitaplarında bu tür materyaller daha tanıtıcı özellikte kullanılmaktaydı. Kitaplarda zaman, öğrencilerde kariyer bilinci oluşturabilmek için metinlerde ve sayfa düzenlerinde bu yaklaşıma uygun mesleklerle tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu yapılırken toplumda kabul gören belirgin meslekler öne çıkarılmamıştır. Bu da öğrencilerde bütün mesleklerin önemli ve saygın birer meslek olarak görülmesine katkı sağlaması açısından son derece önemlidir.

4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında konunun özelliği ve kazanımın mümkün olduğu ölçüde Türk Eğitim Sistemi'nde son derece önemli olan belirli gün ve haftalar, konuya yayılarak işlenmeye çalışılmıştır. Böyle bir yaklaşımın öğrencilerin "İyi vatandaş, iyi insan" olarak yetişmelerinde olumlu katkılar sağlayacağı da ortadadır. 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ünite sonlarında farklı ölçme tekniklerinin yer aldığı bir "ünite değerlendirmesi" sayfası yer almaktadır. Bu bölümde yer alan ölçme sorularının cevapları kitapta direkt olarak yer almadığı için ezberci bir yaklaşımla bunları cevaplamak pek olası değildir. Özellikle "düşünyaz" kısmında yer alan ıraksak ve yakınsak sorular, yaratıcı düşünme çıkarıcı özellikte olduğundan, öğrencileri bilgilerini kullanarak düşüncelerini açıklamaya yöneltmektedir.

Ünite değerlendirmesi kısmında ünite özetine de yer verilmiştir. Bu şekilde çeşitli gerekçelerle öğrenme ortamında oluşan kopuklukların önüne de geçilmeye çalışılmıştır. Ünite sonlarında yer alan ve daha önceki ders kitaplarında bulunmayan "Şimdi Okuma Zamanı" adlı bir kısma yer verilmiştir. Bu kısımda ünitenin özelliğine uygun hedeflenen kazanımlara erişilebilmesi için çocukların seviyesine uygun kitaplar önerilmiştir.

2.7.6. Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Benzer ve Farklı Yönleri 1998-2004 Değişiklikleri

2004 yılında kabul edilerek pilot bölgelerde uygulamaya konulan sosyal bilgiler (4–5-6-7) programı bilim ve teknolojideki gelişmelerin eğitim bilimlerine yansıması, eğitimde kalite ve eşitliğin artması, ekonomiye ve demokrasiye duyarlılığın sağlanması, bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerler içinde geliştirilmesi, sekiz yıllık temel eğitim için program bütünlüğünün sağlanması, yatay ve dikey eksende kavramsal bütünlüğün oluşturulması, öğretim programlarının Avrupa Birliği normları ile uyumlu hale getirilmesi gibi gerekçelerle hazırlanmıştır. Yeni sosyal bilgiler programının hazırlanma

gerekçesi Bakanlıkça şöyle açıklanmaktadır (MEB, 2005): "Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişmeleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk halini almıştır."

Milli Eğitim Bakanlığı'nın gerekçesinde de belirtildiği, son yıllarda birçok gelişmiş ülkenin programlarında çeşitli düzenlemelere gidilmiş ve oluşturmacı yaklaşım program hazırlama sürecinde işe koşulmuştur. Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Finlandiya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde oluşturmacı yaklaşım ışığında programlar hazırlanarak uygulanmaya konmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2004 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler (4-5-6-7) Programında da bu ülkelerde de temel alınan oluşturmacı kuram benimsenmiştir. Oluşturmacı kuram, öğrencilere, yaparak-yaşayarak öğrenme, problem çözme ve karar verme gibi becerilerin kazandırılması konusunda eğitimcilerin dikkatini çekmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programlarının, öğrencilerin kazandıkları bilgileri problem çözmeye ve karar vermeye transfer edebilecekleri zihinsel becerileri geliştirmelerine yardım edecek bir biçimde düzenlenmesi, bu dersin daha etkili olmasına olanak sağlayacaktır.

2004 yılında kabul edilerek uygulamaya konulan sosyal bilgiler (4–7) programında 4. ve 5. sınıflarda 16 öğrenme alanı belirlenmiştir. Bu öğrenme alanlarından sekizi 4. sınıfta, diğer sekizi 5. sınıfta yer almaktadır. Öğrenme alanları belirlenirken ilköğretimin temel amaçları ile 20. yy'ın ikinci yarısında bilim ve teknolojide meydana gelen değişiklikler, toplumsal ve sosyal gelişmeler ve Türk toplumunun dünya toplumları ile ilişkilerini düzenleyen hususları dikkate alınarak davranışlar yerine kazanımlara yer verilmeye çalışılmıştır. Kazanımlar, "fark eder, ilişkilendirir, ayırt eder, belirler, örnekler verir" gibi üst düzey bilişsel öğrenmeleri oluşturacak şekilde ifade edilmiştir. Kazanımlara erişmede yapılandırmacı yaklaşım temel alınmış olmakla birlikte bu kazanımlar, programın çeşitli bölümlerinde sıklıkla tekrar edilmektedir. Programın içeriğinde temel nokta olarak sadece kazanımlar ile öğrenme alanları dikkate alınmamış, daha önceki programlarda olmayan değer ve becerilere de yer verilmiştir. Her öğrenme alanı için bir beceri ve bir değer belirlenmiştir.

Beceri ve değerler belirlenirken öğrencilerin bedensel ve zihinsel gelişimleri dikkate alınmaya çalışılmış, bu yolla da etkin ve sorumlu vatandaş olabilmek için sahip olunması gereken özelliklerin kazandırılması amaçlanmıştır. Öğrenme alanları, kazanımlar, değer ve beceriler bir bütün olarak incelendiğinde tüm bunların öğrencilere kazandırılabilmesi için klasik eğitim anlayışından farklı bir uygulamanın gerekli olduğu görülmektedir. Zaten programın işlenişi ile ilgili olarak yapılan açıklamalarda sıklıkla bu konulara değinilmektedir. Özellikle eleştirel düşünme ile kavram eğitimi üzerinde durulmaktadır. Daha önceki programlardan farklı olarak kavram eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. Kavramların kazandırılmasında öğrenci seviyeleri de dikkate alınarak giriş, geliştirme ve pekiştirme olmak üzere üç aşamalı bir öğretim yolunun izlenmesi öngörülmüştür. 2004 Sosyal Bilgiler Programı'nda diğer derslerle ve ara disiplinlerle ilişkilendirmenin nerede ve nasıl yapılacağı açıkça ifade edilmiştir. Bu şekilde bütün programlarda eş zamanlılık takip edilerek öğretimde eş güdümün sağlanabilmesi hedeflenmiştir. Dersin işlenişinde; sosyal bilgiler dersinin klasik ders araç gereçlerinin yanında konu ya da konuları destekleyen birinci el kanıtlardan oluşan (gazete, makale, dergi yazıları, resim, efsane, şiir, masal ya da görgü tanığı vb.) yeni araçgereçler de önerilmektedir.

2.7.6.1.Öğrenme Anlayışları Açısından Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Bir ülkedeki öğrenme anlayışı, ülke içindeki eğitim-öğretime ilişkin tüm basamakları temelden etkilemektedir. Bu etkileşim öğrenmeye ilişkin kavramlardan müfredata, sınıf içi iletişimden ders kitaplarına ve değerlendirme sürecine kadar tüm süreçte kendini göstermektedir. Bu değişim ders kitabı açısından; ders kitabı yazarının sorumluluğunu ve bununla ilişkili olarak bilginin sunum biçimini öğrenci katılımına olanak tanıyan etkinliklerin işlevini ve öğretmen ile öğrenci ilişkisini derinden etkileyebilmektedir (Kabapınar, 2002). 2004 yılı ile Türkiye eğitim sisteminde de köklü bir değişim yaşanmıştır ve davranışçı program anlayışı terk edilerek; yapılandırmacı bir program anlayışına geçilmiştir. Bu anlayış ile öğrenci merkezli, sosyal bilgiler açısından bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını dikkate alan, faklılıklara özen gösteren, çevre ile ve arkadaşları ile etkileşimine olanak sağlayan yenilikler programda yer almıştır; dolayısı ile programda yer alan bu yenilikler, ders kitaplarına da yansımış ve yapılandırmacı öğrenme anlayışı ışığında yeni ders kitapları oluşturulmuştur; fakat

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın ifadesi ile gerek programdaki gerekse ders kitaplarındaki bu değişimin tamamen yapılandırmacılık olmadığı, kısmen davranışçı öğrenme anlayışının da izlerinin var olabileceğini göstermektedir.

Davranışçı öğrenme anlayışı "vatandaşlık aktarımı" olarak da adlandırılan anlayış ile paralellik göstermektedir. Bu anlayış ile sosyal bilgiler dersi belli davranış, inanç ve değerlerin ders kitapları ile öğrencilere aktarılmasıdır. Bu anlayışta öğrenci sorgulaması, araştırması-incelemesi, eleştirmesi yer almamaktadır. Sistemin ve doğal olarak da ders kitaplarının görevi doğru inanç ve değerlerin aktarılması ve bu inanç ve değerlere sahip vatandaşlar oluşturabilmektir. Bunun sonucu olarak da ders kitaplarında, uygun görülen bilgiler yer almaktadır. İçerikte kabul görülmeyen kaynaklar yer almamaktadır. Bu ders kitapları ile temel amaç olan toplum ile uyumlu bilgi, tutum ve becerilere sahip bireyler oluşturmaktır. Böylece homojen ve aynı paydada toplanabilen birey ve vatandalar yaratmak istenmiştir. Öğrenciyi toplum içindeki görevlerini yapan, milli kültür ve değerlerini tanıyan, takdir eden, benimseyen, iyi ve mutlu bir vatandaş olarak yetiştirmek hedeflenmektedir. Ders kitaplarında da bu amaçlar sonucu vergisini veren, askerlik görevini yerine getiren, oyunu kullanan iyi ve sorumlu vatandaşlar vurgulanmakta ve yanlış örnekler öğrenciye lanse edilmemektedir (Kabapınar, 2002).

Yapılandırmacı öğrenme anlayışıyla ise sosyal bilgiler öğretiminde; "Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler" ve "yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler" olarak da nitelenen anlayışlar ile ilişki kurulmuştur. Bu anlayış ile ise temel amaç öğrencilerin sosyal bilimlerin metodolojisini tanımaları ve bir takım becerileri içselleştirebilmeleridir. Böylelikle öğretmen merkezli anlayış yerine öğrencinin merkezde olduğu ve araştırma-inceleme yapabildiği, problem çözme süreçlerini yaşadığı ve sonuç olarak öğrencilerin birer küçük sosyal bilimci halini aldığı bir süreç oluşmaktadır. Öğrenciler kanıt ve kaynakları tanıyacak, inceleme ve değerlendirme süreçlerinde ektin rol oynayacak, sorunlara ilişkin bireysel görüş ve bakış açısı oluşturabileceklerdir. Bu yaklaşım ile amaç önceden hazırlanmış bir takım doğruları pasif kabul eden bireyler yerine; tam tersi aktif olarak kendi doğrularını kendi oluşturan bireylerdir (Kabapınar, 2002).

2004 programı ile her iki anlayışta tamamen tek başına olmadığı vurgulansa da programda yer alan bazı özellikler bize yapılandırmacılığa yönlendiğini göstermektedir. Bu yönelimler programda şöyle belirtilmiştir.

1. “Kaynak kullanımı ve kanıt değerlendirmeye dayalı sosyal bilgiler eğitiminde öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı akıl yürütmeleri sağlanmalı, kanıtların sınırlılıkları ve tarihin farklı yorumları olabileceği fark ettirilmelidir” (Kabapınar, 2002, s.17).
2. “Bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp, sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri geliştirmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış” vatandaşların amaçlandığı ifadelendirilir (Kabapınar, 2002, s.17).

2.7.6.2. Öğretim Programları Açısından Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

2004 yılı itibariyle ise Sosyal bilgiler öğretim programı tema merkezli bir anlayış ile yapılandırılmıştır. Bu anlayış sonucu olarak artık tarih konuları da kronolojik bir bakış açısı ile sunulmamaktadır. Türk tarihinin, Türk tarihi ile ilgili diğer tarihlerin kronolojik ve bütüncül bir yaklaşım ile sunulması anlayışı 2005 yılı sosyal bilgiler dersi kitaplarında görülmemektedir. Kitaplar tema merkezliği anlayışı ışığında öğrencinin araştırma aracılığı ile bilgiyi yapılandırmasını, eleştirel düşünme ve problem çözme becerisini geliştirmesini ön planda tutmaktadır. 2005 yılı ile ders kitapları kapsamlı ve farklı tarih ve coğrafyalarda gezinen, kronolojik bir tarih öğretimi anlayışı yerine, “aile tarihini araştırma, yerel tarihi incelme, sözlü tarih yaklaşımını öğrenerek uygulama, zaman içindeki süreklilik ve değişimi görme, yazılı ve görsel kanıtları kullanma” gibi farklı yöntem, kavram ve bakış açılarını öğrenciye kazandırmaya çalışmıştır (Kabapınar, 2002).

2004 programı ile gelen bir diğer yenilik ise öğretim süreci sonunda öğrencide oluşturulacak becerilerin neler olduğunun açık bir şekilde verilmesidir. Dünyadaki hızlı değişim ve gelişmeler artık nitelikli bir bireyde olması gereken özellikleri de değiştirmiştir. Bilginin hızla değiştiği ve bilgiye ulaşmanın da son derce kolaylaştığı günümüzde artık her şeyi bilen kişi olmaktan çok; bilgiye ulaşma yollarını bilen, problem çözebilen, eleştirel bakabilen, yaratıcı düşünme becerilerine sahip bireyler nitelikli bireyler olarak görülmektedir.

2.7.6.3. Ölçme ve Değerlendirme Açısından Eski ve Yeni Ders Kitapları

2004 program değişikliği ile eğitim öğretime gelen büyük yenilikler, programın son ayağı olan ölçme ve değerlendirmede de büyük değişiklikleri ön görmektedir. Davranışçı öğrenmedeki öğrencinin bir tek sonuçtaki başarısına göre yapılan ölçme-değerlendirme yerine yapılandırmacı yaklaşım ile süreç değerlendirmesi ön plana çıkmıştır (Kabapınar, 2002).

Öğrenme ürününden çok süreç izlenerek, değerlendirme faaliyetlerinin etkinliklerin düzenlenmesinde rol oynaması sağlanır. Yeni programlarda ölçme değerlendirme hakkında ayrıntılı bilgi Matematik Programının ekler kısmında verilmiş ve diğer programlarda olduğu gibi Sosyal Bilgiler programında da bilgi için o kısma bakılması istenmiştir.

İyi bir değerlendirme sisteminin özellikleri aşağıda verilmiştir.

1. Öğrencilerin neyi bildiğini, anladığını ve ne yapabildiğini keşfetmeye yardımcı olur.
2. Öğrencilerin gelişim düzeylerini gösterir.
3. Gelecekteki öğrenme sürecini planlamaya yardımcı olur.
4. Belli bir dönemde öğrencilerin ulaşması beklenen standartları değerlendirme imkânı verir.
5. Öğrencilerin nasıl daha iyi öğrenebileceği ve daha iyi yapabileceğini betimlemeye yardım eder.
6. Değerlendirme sonuçlarının paylaşılması öğretmene, öğrencinin kendisine ve velilere öğrencinin öğrenme süreci hakkında bilgi sağlar.
7. Öğretmenlerin ve ilgili kişilerin programın uygulama, izleme ve geliştirme süreciyle ilgili kararlar almasına yardımcı olur. Öğretim programlarında kullanılan yöntemler ve yaklaşımların yeterliliğini ölçerken öğretmene yardımcı olur.
8. Öğrencilerin anlamakta güçlük çektiği alanları, zayıf yönlerini ve bilgi boşluklarını tespit etmede önemli bir rol oynar.
9. Öğretmenin, öğrencilerin öğrenmesini geliştirecek yaklaşımlar ve öğrenme-öğretme süreçlerini tasarlamasına yardım eder(MEB, 2005, s. 334).

Sosyal Bilgiler dersi için yapılacak değerlendirme etkinliklerinde öğrencilerin Sosyal Bilgiler Programının tüm boyutlarında sağladığı gelişme ve başarı ölçülmeye ve kaydedilmeye çalışılır. Öğretmenler, öğrencilerin sosyal bilgilerle ilgili kazanımlar, kavramlar ve becerilerle ilgili bireysel gelişimlerini izlerken, eksiklerini belirlerken, karşılaştıkları zorlukları tanımlarken, öğrencileri öğrenmeye ve becerilerini geliştirmeye özendirirken değerlendirme yaparlar (MEB, 2005, s. 103).

Sosyal Bilgiler dersinde, kullanılan değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerileri kullanma yeteneğini ve yaklaşımını geliştirmedeki ilerlemelerini ölçmeye çalışmalıdır. Aynı şekilde, bazı değerlendirme teknikleri de belli konular için daha uygundur. Örneğin, bir ilköğretim öğrencisinin geçmişteki insanların, olayların ve nesnelerin tartışıldığı sırada, sınıf içi etkinliklere katılımı, grup çalışmalarına katılımı, bilgi ve becerilerini olumsuz yönlerini kendi bakış açısıyla açıklamasında posterler, projeler; değişik yerlerin benzer ve farklı özelliklerini karşılaştırmada tablo yapmak, şema çizme; bilgiyi edinme, kullanma, yorumlama gibi üst düzey becerilerini açık uçlu sorular daha etkili olabilir. Bu nedenle, değerlendirme öğrenme sürecinin inceliklerine uygun araçlarla yapılmalıdır (MEB, 2005, s.103). Yeni programla ölçme-değerlendirmede, kavram haritaları ve tutum ölçeklerinin de kullanılması öngörülmektedir. Sınavların kısa cevaplı, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, uzun cevaplı, açık uçlu sorular ile kavram haritalarını içerecek şekilde hazırlanması vurgulanmaktadır.

2006 programı öngördüğüne göre; “Sosyal bilgiler dersi için yapılacak değerlendirme etkinliklerinde öğrencilerin sosyal bilgiler programının tüm boyutlarında sağladığı başarı ölçülmeye ve kaydedilmeye çalışacaktır” öğretmenler bu süreçte bireysel değerlendirmeler yapacaklar ve öğrenciyi öğrenmeye özendirici değerlendirmelere yer vereceklerdir. Sosyal bilgiler dersinde kullanılan değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerilerini kullanma yeteneğini ve yaklaşımını geliştirmekteki ilerlemelerini ölçmeye çalışmaktadır (Kabapınar, 2002).

Yeni program bireysel farklılıkları dikkate alan, öğrenci merkezli bir anlayışı benimsediği için ölçme değerlendirme sürecinde de çoklu değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle sadece yazılı, sözlü sınavlar yerine farklı ölçme

değerlendirme tekniklerini beraberinde getirmiştir. Değerlendirme sürece ilişkin olarak uygun araçlar ile yapılmakta ve süreç etkinlikler ile takip edilmektedir (Kabapınar, 2002).

Ders kitapları da bu değişimi açıkça göstermekte ve sadece bilgi düzeyinde sorulardan ziyade tartışma ve sorgulamaya açık sorulara yer vermektedir. Öğrenciyi eğlenerek değerlendirmeyi sağlamakta ve farklı tekniklerden yararlanmaktadır. Bu teknikler: bulmaca, kavram haritaları, diyagramlar, balık kılçıkları, yapılandırılmış girdiler (Kabapınar, 2002).

2.7.6.4. Beceri Oluşturma ve Öğrenci Çalışma Kitapları

2005 yılı ile başlayan program değişikliğinin büyük bir getirisi de öğrenci çalışma kitapları olmuştur. Ders kitabına eşlik eden, öğrenciyi harekete geçiren, öğrencinin süreçte söz sahibi olmasını sağlayan ve defter-kitap işlevi gören öğrenci çalışma kitabı ders kitabının bütünleyicisidir (Kabapınar, 2002, s.32). Öğrenci çalışma kitabı, programda yer alan kazanımların ışığında öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasına yardımcı olarak, öğrencilerin öğrenmelerini pekiştirme fırsatı yaratır. Öğrencilerin kıyaslama yapmaları, bağımsız düşünerek sonuçlara ulaşmaları, grup ya da bireysel araştırmalarda yer alarak ders ortamında daha aktif olmaları etkinlikler aracılığı ile sağlanmaya çalışılmıştır (Kabapınar, 2002, s 32).

"Bu anlamda öğrenci çalışma kitabı öğrencilere hem genel hem de özel becerilerin kazandırılması sürecinde en temel eğitim araçlarından biri olmuştur" (Kabapınar, 2007, s. 32). Eğitim sürecinde öğrencilerin kendi öğrenme sorumluluklarını alarak, bilgileri ezberleyerek değil araştırarak-inceleyerek, bağımsız düşünerek yapılandırmalarını sağlayacak etkinlikler oluşturulmuştur.

2.8. Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar

Bu bölümde konu ile ilgili olduğu düşünülen araştırmalara yer verilmiştir. Konu ile ilgili araştırmalara ulaşabilmek amacıyla; YÖK Dokümantasyon Merkezi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Kütüphanesi, İstanbul Devlet Kütüphanesi ve Marmara Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ile çeşitli üniversitelerin internet sayfalarında yayınlanan süreli yayınlara

ait arşivler üzerinde tarama yapılmıştır. Araştırma konusu ile yakın olduğu düşünülen çalışmalar tarih sıralaması gözetilerek incelenecek ve sırasıyla çalışmalara genel hatları ile yer verilecektir.

Aykaç ve Başar (2005), "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programı'nın Değerlendirilmesi" isimli çalışmalarında Sosyal Bilgiler Dersi öğretim Programı'nı değerlendirmeye çalışmışlardır. Bu değerlendirme ile Sosyal Bilgiler öğretim programının bilimsel ölçütler ve program geliştirme ilkeleri temelinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ve uygulamada ortaya çıkan sorunları saptamaya çalışmışlardır. Eski ve yeni sosyal bilgiler programlarının karşılaştırması yapılmış. Yeni program hakkındaki öğretmen görüşleri programların deneme uygulaması yapılan Samsun ve Ankara illerinde birer okulda toplam 25 öğretmene 10 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu ile sorulmuştur. İki programın karşılaştırılması ve öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre, Sosyal Bilgiler Öğretim programının yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı, bu yönüyle öğrenci merkezli yöntemlerin uygulanmasına, öğrencilerin öğretim sürecine aktif katılımına ve bilginin öğrenci tarafından yapılandırılmasına olanak sağlandığı belirtilmiştir. Programın aceleye getirildiği, gerekli ortam ve koşulların sağlanmadığı, öğretmenlerin program hakkında yeterli bilgilendirilmediği ve kalabalık sınıflarda birçok değerlendirme tekniğinin kullanılmasının zorluğu ile uygulamada materyal, araç-gereç eksikliği olduğu belirtilmiştir.

Yaşar (2005), "Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi" konulu çalışması ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programını, bilimsel gelişmeleri göz önüne alarak eleştirel yaklaşımla değerlendirmeyi amaçlamıştır. Programın hazırlanma gerekçesi, programın hazırlanma sürecinde izlenen yaklaşım, programın dünyadaki eğilimlere uygunluğu, programın önceki programlardan farkı, uygulamada çıkabilecek sorunlar ve çözüm önerileri çalışmada yer alan konu başlıklarıdır. Araştırmada yeni program ile Sosyal Bilgilere bir takım yenilikler, farklı bakış açıları getirildiği ve programın tüm öğelerine yer verildiği belirtilmiştir. Programın öğrenci merkezli olduğu belirtilmesine rağmen etkinliklerde denetimin öğretmende olduğu ve öğrenciye gereken esnekliğin sunulmadığı vurgulanmıştır. Programın aceleyle hazırlanması ve gerekli alt yapı çalışmaları yapılmadan uygulamaya konmasının programın başarılı olma şansını azalttığı belirtilmiş; program geliştirme çalışmalarının bilimsel bir anlayışla sürdürülmesi

gerektiği vurgulanmıştır. Programın ilgililere çok iyi tanıtılması, benimsetilmesi ve sürekli iyileştirilmesi için değerlendirilmesinin gerektiği belirtilmiştir.

Dündar, Kayhan ve Yel (2006), "İlköğretim Sosyal Bilgiler 4-5 Programı'nın Değerlendirilmesi" isimli çalışmalarında, öğretmen görüşlerine göre eski ve yeni Sosyal bilgiler dersi programlarını karşılaştırılmalı bir şekilde, değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Ankara ilindeki pilot okullarda görev yapan 50 sınıf öğretmeninin görüşlerini sekiz açık uçlu soruyla sormuşlar ve cevapları nitel veriler şeklinde yorumlamışlardır. Araştırmada öğretmenler, eski Sosyal Bilgiler programını içerik açısından çok fazla ve dağınık bulurken yeni programı içerik açısından daha hafifletilmiş ve sadeleştirilmiş buldukları belirtilmiştir. Öğrencilerin derse katılımı açısından yeni programın öğrencileri daha aktif hale getirdiği ancak kalabalık sınıfların etkinlikleri uygularken olumsuz etkilerinin olduğu ifade edilmiştir. Öğrencilerin hedef/davranış ve kazanımlara ulaşması açısından eski programı ezberci yeni programdaki kazanımların ise daha kalıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders içi ve diğer derslerle ilişkilendirmenin yeni programda daha kolay olduğu, öğrencilerin derse yönelik tutumlarının yeni programda daha olumlu olduğu öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

Güven, Gökbulut ve Yel (2006), "4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programı'na İlişkin Öğretmen Görüşleri" isimli çalışmalarında, eski ve yeni programı karşılaştıran 7 maddelik, yeni programa ilişkin 17 maddelik anketler ve iki açık uçlu soru ile pilot okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerini alarak programı değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada öğretmenler yeni programın; öğrenci seviyesine uygun olduğunu, içeriğinin yeterli olduğunu, öğretmene rehberlik ettiğini, konularının arasında bütünlük olduğunu, etkinliklerinin uygulanabildiğini, öğrenciyi merkeze aldığını ve daha yararlı olduğunu belirtmişlerdir. Ara disiplinler ve diğer derslerle ilişkilendirme konusunda sıkıntı yaşandığı ve öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyacı olduğu dile getirilmiştir. Öğretmenler, eski ve yeni programın karşılaştırılmasında içerik açısından her iki programı da yeterli bulurken, kazanımların davranışa dönüştürülmesi, öğretme öğrenme sürecinin yeterliliği, öğrenci tutumlarının yeterliliği, kaynak kullanımı açısından yeni programı eskisine göre daha yeterli bulmuşlardır. Öğretmenler, değerlendirme açısından eski programı daha yeterli olarak nitelendirmişlerdir. Açık uçlu sorularda öğretmenler, sınıfların kalabalık olduğunu, değerlendirmede sıkıntıların

olduğunu, etkinliklerde zamanın yetmediğini, hizmet içi eğitime ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada öğretmenler, hangi programı uygulamak istersiniz sorusuna "yeni program" cevabını vermiş ve sebeplerini şöyle sıralamışlardır: Öğrencilerin daha aktif, daha eğlenceli, daha sosyal ve daha istekli olduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak öğretmenler program hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir.

Öztürk ve Tuncel (2006) "Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşleri" isimli çalışmalarında 316 öğretmene anket, 30 öğretmenle görüşme ve 5 sınıfta gözlem yapılarak elde edilen verilerden çıkarılan sonuçlarda öğretmenlerin 2/3'den fazlası, yeni programı "Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaç duyduğu insan/yurttaş tipini yetiştirecek nitelikte" bulmaktadırlar. Programın uygulanması için Türkiye'de ilköğretim okullarının gerekli fiziki koşullara ve donanıma sahip olmadıkları eleştirilerine öğretmenlerin katıldıklarını ayrıca kalabalık sınıfların ve araç-gereç yetersizliğinin, programın başarısının önündeki engeller olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, yeni programın içeriğini yeterli bulmamış bunun öğretmenlerin eski programlardaki içerik anlayışına alışkın olduklarından kaynaklanabileceği araştırmada yorumlanmıştır. Programın değerlendirme boyutuna öğretmenlerin tamamına yakını olumsuz görüş bildirmişlerdir. Araştırmada programın değerlendirme çalışmalarının sürdürülmesi, uygulayıcılara hizmet içi eğitim çalışmalarının devam etmesi ve okulların imkanlarının iyileştirilmesi konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Coşkun (2007), "İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma (Ankara İli Örneği)" isimli çalışmasında 26 açık uçlu soru ile yarı yapılandırılmış görüşme ile elde ettiği verileri nitel araştırma tekniğine göre değerlendirmiştir. Yeni sosyal bilgiler dersi programı, öğrencilerin aktif olarak derse katılımını teşvik ettiği için olumlu bulunmakta ancak uygulamada derslerin çok fazla oyun şeklinde geçtiği ve bunun sonucu olarak etkinliklerde otorite kaybı zaman yönetimi sorunu yaşandığı, ölçme sisteminin karmaşık ve tam olarak uygulanamadığı öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Ayrıca uygulamaların okulun durumuna ve öğretmene bağlı olarak farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Yeni program hakkında tam ve yeterli bilgi sahibi olmayan bazı katılımcıların eski öğretmen merkezli programa göre dersi işlemeleri ilgi çekici bulunmuştur. Bununla birlikte uygulayıcıların hizmet içi eğitim gereksinimleri

vurgulanmıştır. Kazanımların gerçekleşmesi için öğretmen, araç-gereç, okul idaresi, veli ve bulunulan çevre şartlarının birbiriyle uyum içerisinde olmasına dikkat çekilmiştir. Öğretmenin programın uygulanmasında çok önemli bir konumda bulunduğu fikri tüm katılımcıların ortak görüşü olmuştur. Yeni programın; içeriğinin sadeleştirildiği, öğrenciyi ezbercilikten uzaklaştırdığı, öğrenci merkezli olduğu ve güncel konulara yer verdiği sonuçları çıkarılmıştır.

Bulut (2006) "Yeni İlköğretim Birinci Kademe Programları'nın Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi" isimli çalışmasında 2004-2005 Öğretim Yılında İlköğretim I. Kademe Yeni Programlarının (Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler) uygulamadaki etkililiğini belirlemek amacıyla, 2004-2005 Öğretim Yılında yeni programların uygulandığı İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Van, Hatay, Samsun ve Bolu illerindeki deneme okullarında görev yapan toplam 982 sınıf öğretmenine veri toplama araçları uygulanmıştır. Araştırmanın Sosyal Bilgiler Programına yönelik kısmında elde edilen bulgularda: Sosyal Bilgiler öğretim Programında öngörülen kazanımların, kapsamın, eğitim durumunun ve değerlendirmenin uygulamada "çok" düzeyinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretim Programının kazanımlarına, kapsamına, eğitim durumuna ilişkin görüşleri arasında il değişkenine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken; sınıf, cinsiyet, kıdem, eğitim düzeyi ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre ortaya çıkmamıştır. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretim Programının değerlendirmesine ilişkin görüşleri il, sınıf, cinsiyet, kıdem, eğitim düzeyi ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Ece (2007), 2006-2007 öğretim yılında, Afyonkarahisar il merkezindeki 44 ilköğretim okulunda dördüncü ve besinci sınıfta görev yapan öğretmenler üzerinde "İlköğretim Birinci Kademede 2005 Sosyal Bilgiler Programı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" isimli bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu amaçla anket yöntemini kullanmıştır. Ece, araştırmasında su sonuçlara ulaşmıştır: Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programını; kazanımlar, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutlarında uygun ve yararlı bulmaktadır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu Sosyal Bilgiler programının kazanımlarının iyi belirlendiği görüsündedirler. Sosyal Bilgiler Programının içeriğindeki konuların dengeli olarak dağıtıldığı, içerikte yer alan konuların önemli olduğu ve içeriğin öğrencilerin

ilgisini çektiği görüsünde oldukları gözlemlenmektedir. Yine öğretmenler, Sosyal Bilgiler Programının yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlandığını, bu yönüyle yaparak ve yasayarak öğrenmeye uygun olduğu görüsünde birleşmişlerdir. Genel anlamda Sosyal Bilgiler Programı, bu araştırma sonuçlarına göre öğretmenler tarafından olumlu bulunmuştur.

Bu alanda yapılmış bir diğer araştırma ise; "Küreselleşme ve Türkiye'de Eğitim Politikaları: Yeni İlköğretim Müfredatı Sosyal Bilgiler Programı Üzerine Bir İnceleme" adlı araştırmadır. Bu araştırma, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yasemin Doğan Çeken tarafından yüksek lisans çalışması olarak hazırlanmıştır. Bu çalışma, değişen öğretim programlarından biri olan Sosyal Bilgiler Programı, Eğitim Reformu ve Yeni Öğretim Yaklaşımları çerçevesinde eleştirel bir bakış ile nitel analiz yöntemi kullanılarak ele alınmıştır. Çeken (2007), bu araştırmasında su sonuçlara ulaşmıştır: Sosyal Bilgiler Dersi Programının proje tabanlı yaklaşımı, bilgiden çok beceriye dayanan ve öğrencilerin yaparak öğrenme anlayışını temel alan bir yaklaşım olmakla birlikte, çok fazla ekipmana ve teknolojik donanıma ihtiyaç duyması ülkemizdeki olanaklar düşünüldüğünde uygulanması oldukça güç görünmektedir. Sosyal Bilgiler Programında bu yaklaşımın dayandığı temel argüman bilgiyi öğrencilerin kendilerinin seçmesi gerektiği olduğundan, öğrencilerin özellikle de içinde bulunduğu yaş dönemi için sorun yaratacağıdır.

Bu alanda yapılmış bir diğer araştırma ise, "Ders kitaplarında toplum, yurttaşlık, vatanseverlik ve ekonomi anlayışının dönüşümü: 1997 ve 2004 ilköğretim sosyal bilgiler ders kitapları üzerine bir içerik analizi"dir. Bu araştırma, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Esin Ertürk tarafından Yüksek lisans araştırması olarak hazırlanmıştır. Ertürk (2006), bu araştırmasında 1997 ve 2004 ilköğretim müfredatlarının amaçlarının ve bu amaçlara göre yazılmış sekiz adet 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının karşılaştırmasını yapmıştır. Araştırmasında kısaca su sonuçlara ulaşmıştır: Yeni müfredat ve ders kitaplarında, ekonomi konuları ve ekonomik hedefler eski müfredata göre çok daha öncelikli bir noktaya gelmiş, bireyin ekonomik yönüne yapılan vurgu artırılmıştır. Yeni Müfredat ve ders kitaplarında, milli değerlerin yanında evrensel değerleri de içeren, iktisadi anlamda dünya ile bütünleşmeyi vurgulayan, daha liberal bir milliyetçilik akımı öne çıkmıştır.

Literatürde yer alan konu ile ilgili yapılan araştırmalar dikkate alındığında, Sosyal Bilgiler dersi 2004 sonrası yenilenen programın incelendiği araştırmalarda, daha çok öğretmen görüşlerinin alındığı çalışmalar veya da araştırmacıların belirledikleri boyutlarda yaptıkları doküman incelemelerine dayalı çalışmalar görülmektedir. Yapılan araştırmaların sonuçlarında görülen şudur ki; 2004 sonrası değişen öğrenme yaklaşımı sonucunda oluşan Sosyal Bilgiler programı öğretmenlerin geneli tarafından olumlu olarak görülmüştür. Yeni programın; içeriğinin sadeleştirildiği, öğrenciyi ezbercilikten uzaklaştırdığı, öğrenci merkezli olduğu ve güncel konulara yer verdiği sonuçları çıkarılmıştır. Araştırmalarda öğretmenler yeni programın; öğrenci seviyesine uygun olduğunu, içeriğinin yeterli olduğunu, öğretmene rehberlik ettiğini, konularının arasında bütünlük olduğunu, etkinliklerinin uygulanabildiğini, öğrenciyi merkeze aldığını ve daha yararlı olduğunu belirtmişlerdir. Fakat değişen öğrenme yaklaşımının ders kitaplarında ve öğrenme ortamlarında istenen düzeylerde görülememesinden yakınılmış ve öğretmenlerin yeni program ve uygulama süreci ile ilgili hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtilmiştir.

Bu tez aracılığıyla; ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinlikler doküman incelemesi ve betimsel analiz yoluyla incelenecek, belirli kategoriler altında tasniflenecektir. Ayrıca incelenen Sosyal Bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nitelik ve niceliklerinin etkililikleri hakkında öğretmen görüşlerine ve öğrenci uygulama kitaplarındaki yapılabilirlik oranlarına da başvurulacaktır. İncelenen literatür içerisinde yenilenen 2004 programı, program hakkında öğretmen görüşleri, ders kitapları, sınıf içi uygulamalar ve benzeri konular ile ilgili birçok araştırmaya rastlanılmıştır. Fakat Sosyal Bilgiler ders kitabı setlerinde yer alan etkinlikler ile ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın, konu ile ilgili literatürdeki boşluğu doldurma anlamında ve yapılacak yeni araştırmalara ışık tutması noktasında katkı sağlayacağı umulmaktadır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmada Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders, öğrenci çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin, nitelik ve kullanılabilirlik açılarından etkililiği ele alınmıştır. Nitel araştırma metodolojisine göre desenlenmiş olan bu araştırmada öncelikle Doküman İncelemesi yoluyla veriler elde edilmiştir. Nitel araştırma, bir konu hakkında çok çeşitli yönleriyle ve derinlemesine bilgi edinmek maksadıyla yapılan analizleri kapsar. Yıldırım (1999)'a göre nitel araştırma; "gözlem, görüşme ve Doküman İncelemesi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır" (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.39).

Araştırmada Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin niteliklerinin saptanmasında Doküman İncelemesi kullanılmıştır. Bir nitel veri toplama aracı olan Doküman İnceleme, Yıldırım ve Şimşek (2008, s.188) 'e göre; "araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırma kapsamında doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir." Var olan belgeler incelenerek veri toplanacağı bu araştırmada birincil veri kaynakları okutulan Ders kitapları, Öğrenci Çalışma kitapları ve Öğretmen Kılavuz kitapları olmuştur.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin kullanılmasına ilişkin görüşlerinin alınması için diğer bir veri toplama aracı olarak nitel araştırmanın temel yaklaşımlarından bir olan görüşme metodu kullanılmıştır. Süreçte Sosyal Bilgiler kitapları incelenerek ve elde edilen veriler, öğretmen görüşmeleri ile de desteklenerek çıkarımlarda bulunulmuştur (Baş ve Akturan, 2008). Öğretmenlerin de Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinlikler hakkındaki görüşlerinin alınması için yine nitel veri toplama yöntemlerinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

3.2.1. Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililiğine İlişkin Ders Kitabı Setleri Çalışma Grubu

Araştırma evrenini Talim Terbiye Kurulu'nca 2004 öğretim programına uygun olarak hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler kitaplarından 4 ayrı set, toplam 12 kitap oluşturmaktadır. 2010 yılı Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış 4 adet 4.sınıf, 3 adet 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı setleri mevcuttur (Tebliğler Dergisi, 2010). Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylı 2 adet 5.sınıf, 2 adet de 4.sınıf ders kitabı setleri örneklem olarak alınmış olup; 4.sınıf ders kitabı setlerinin % 50'sine, 5.sınıf ders kitabı setlerinin %33'üne ulaşılmış ve ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitapları ayrı ayrı incelenmiştir. Seçilen örneklem grubu ile 3 farklı yayınevi tarafından hazırlanmış kitap setleri kullanılmıştır. İncelenen 2004 ilköğretim Programı'na göre hazırlanan Sosyal Bilgiler 4.ve 5. Sınıf ders kitabı setleri şunlardır:

a) Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Çalışma Grubu Listesi

- Başol, S., Ünal, F., Azar, H., Yıldız, A. Ve Evirgen, F. Ö. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı, İstanbul: Bediralp Matbaacılık.
- Gülcan, G. M., Bayram, Ö., Kılıç, Z., Karakaya, M. F. ve Midilli, A. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı, Ankara: KOZA Yayın Dağıtım.
- Kaya, K. M., M., Dağ, Ö., Koçak, E., Yıldırım, T. ve Ünal, M. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabı, İstanbul: Kelebek Matbaacılık
- Tüysüz, S., Aydın, A., Özensoy, U., Özensoy, Ü. A. ve Aynacı, C. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabı, İstanbul: OKYAY Yayıncılık.

b) Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Çalışma Grubu Listesi

- Başol, S., Ünal, F., Azar, H., Yıldız, A. Ve Evirgen, F. Ö. (2010). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı, İstanbul: Bediralp Matbaacılık.
- Gülcan, G. M., Bayram, Ö., Kılıç, Z., Karakaya, M. F. ve Midilli, A. (2010). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı, Ankara: KOZA Yayın Dağıtım.
- Kaya, K. M., M., Dağ, Ö., Koçak, E., Yıldırım, T. ve Ünal, M. (2010). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı, İstanbul: Kelebek Matbaacılık

- Tüysüz, S., Aydın, A., Özensoy, U., Özensoy, Ü. A. ve Aynacı, C. (2010). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı, İstanbul: OKYAY Yayıncılık.

c) Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Çalışma Grubu Listesi

- Başol, S., Ünal, F., Azar, H., Yıldız, A. Ve Evirgen, F. Ö. (2010). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı, İstanbul: Bediralp Matbaacılık.
- Gülcan, G. M., Bayram, Ö., Kılıç, Z., Karakaya, M. F. ve Midilli, A. (2010). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ankara: KOZA Yayın Dağıtım.
- Kaya, K. M., M., Dağ, Ö., Koçak, E., Yıldırım, T. ve Ünal, M. (2010). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı, İstanbul: Kelebek Matbaacılık
- Tüysüz, S., Aydın, A., Özensoy, U., Özensoy, Ü. A. ve Aynacı, C. (2010). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı, İstanbul: OKYAY Yayıncılık.

3.2.2. Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililiğine İlişkin Görüşlerini Almak İçin Öğretmenlerle Yapılan Görüşmenin Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Avrupa yakasındaki Beyoğlu ilçesinde ilköğretim okullarında 4. ve 5.sınıf okutmakta olan ve gönüllülük esasına göre seçişmiş olan 20 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde "kolay ulaşılabilir örnekleme" (Karasar, 2005, ss. 111-120) yöntemi kullanılmıştır. Görüşülen öğretmenlerin 12'sini kadın, 8'ini ise erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenlerin yaş aralığı 25 ile 60 yaş arasında değişmekte olup; hizmet yılları ise 2 ile 35 yıl arasında olan öğretmenler bulunmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

3.3.1. Doküman İncelemesi

Bu araştırmada, 2004 İlköğretim Programı'na uygun hazırlanan Sosyal Bilgiler kitaplarının incelenmesinde durum tespiti yapmak amacıyla nitel veri toplama yöntemlerinden Doküman İncelemesi kullanılmıştır. Doküman İncelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini

kapsayan bir yöntem olup; nitel araştırmalarda kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarındandır. Doküman incelemesi nitel araştırmalarda gözlem ve görüşme gibi diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanıldığında "verilerin çeşitlendirilmesi" amacına hizmet edecek ve araştırmanın geçerliğini önemli ölçüde artıracaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, ss. 186–188). Araştırmada 2004 İlköğretim Program'larına uygun olarak hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nicelik ve nitelik olarak etkililiklerinin incelenmesini kapsamaktadır. Etkinlikler belli tasnifler altında ele alınmıştır ve tablolar yardımı ile sınıflandırılmıştır.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için nitel araştırma metotlarından olan Doküman İncelemesi yapılmış ve ders, öğrenci çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinlikler incelenmiştir. İncelenen kitaplarda yer alan etkinlikler nitelik açısından Doküman İncelemesi yöntemi; kullanılabilirlik açısından ise yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile incelenmiştir. Doküman İncelemesi, araştırma kapsamındaki yazılı materyallerin çeşitli ölçütler dâhilinde derinlemesine incelenmesi ve bütüncül şekilde ortaya konmasına dair izlenen süreçtir.

Doküman İncelemeleri öğretmen görüşmeleri ile de desteklenerek yorumlanmıştır. Yapılan görüşmeler, görüşme süreci boyunca MP3 ile kaydedilmiş ve görüşme kaydının ardından, görüşmelerin kayıtlarının hemen kelime kelime transkriptleri çıkartılarak kayıtlar yazıya dökülmüştür.

Öğretmenlere toplam 11 adet soru yöneltilmiş olup, soruların büyük çoğunluğunun da alt başlıkları mevcuttur. Sorular öncelikle öğretmenlerin eski ve yeni sistem hakkındaki görüşlerini ve değişime ilişkin bakış açılarını ortaya çıkarmaya yardımcı olmuştur. Görüşme soruları ile öğretmenler Sosyal Bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinlikleri, etkinliklerin nicelik ve niteliklerini, kullanışlılığını, yeterlilik ve işlevselliklerini ortaya koymuştur.

3.4. Verilerin Çözümlenmesi

3.4.1. Doküman İncelemesi

Sosyal Bilgiler kitaplarının incelenmesi ve karşılaştırılması sürecinde Betimsel Analiz ile İçerik Analizi kullanılmıştır. Betimsel Analizde amaç, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır. Bu amaçla, elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Ardından bu betimlemeler açıklanır, yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri sorgulanır ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.224). İçerik Analizi'nde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.227).

Ele alınan ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında pek çok etkinlik türleri ortaya çıkmıştır. Oluşan etkinlik türlerinin benzer özelliklerde olanları aynı başlık altında toplanarak ele alınmıştır. Örneğin: görsel okuma, görsel yazma, afiş, poster, albüm, katalog tasarlama, görsel kanıt inceleme, görsel sunu, broşür hazırlama, gazete ve internet haberlerinden yararlanma, haritalardan yararlanma ve inceleme gibi konu başlıklarında olan etkinlikler; "Görseller ile ilgili etkinlikler" başlığı altında incelenmiştir. Benzer gruplamalar sonunda etkinlikler 6 temel başlık altında gruplandırılmıştır. Bu gruplar şunlardır: 1.Bilgi temelli etkinlikler, 2.Görseller ile ilgili etkinlikler, 3.Araştırma, tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinlikler, 4.Drama, oyunla öğretim, gezi gözlem etkinlikleri, 5.Tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikler, 6.Sözel beceriler ile ilgili etkinlikler. Ortaya çıkan tüm etkinlik türlerinin sınıflandırılmasındaki tutarlılık ikinci bir araştırmacı ve tez danışmanı ile gözden geçirilmiştir. Etkinlik türlerinde ikinci araştırmacı ile % 85 oranında benzerlik sağlanmıştır.

Araştırmada örneklemde yer alan ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinlikler bu doğrultuda, belirlenen kriterler ve türler içerisinde sayılarak nicelleştirilmiş ve tablolarda sunulmuştur. Bunun yanı sıra öğrenciler tarafından uygulanmış olan öğrenci çalışma kitapları toplanılarak; etkinliklerin yapılma oranları tespit edilmiştir. Bu süreçte öğrencinin etkinliği yapma niteliği ön planda tutulmamış; nitelikli ya da niteliksiz yapılanlar "yapılmış" olarak kabul edilmiştir. Yapılmamış etkinlik kategorisini ise boş/hiç yapılmamışlar oluşturmuştur.

3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Araştırma sürecinde ilk olarak ders, öğrenci çalışma ve öğretmen kılavuz kitapları İçerik Analize tabi tutulmuş ve değerlendirilmiştir. Görüşme verilerinin çözümlenmesinde ilk olarak nitel veri analizi yöntemlerinden İçerik Analizi, sürekli karşılaştırma yolu ile yapılmıştır. Veri analizinden önce her bir görüşme transkripti baştan sona yeterli gelene kadar okunmuş, daha sonra kelimesi kelimesine transkripti oluşturulmuş, her bir görüşme metni satır satır okunarak sistematik, formal kodlamaya geçilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde kelime grupları ve cümleler analiz birimi olarak seçilerek görüşmelerin satır satır çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra elde edilen kodlardan kategoriler oluşturulmuştur. Her bir katılımcının görüşme transkripti çözümlendikten sonra tüm transkript metinleri birbiriyle karşılaştırılmış ve nicelleştirilen metinde bu suretle katılımcıların görüşlerindeki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiş; verilerde saklı örüntü ve temalar ortaya çıkarılmış, bu kategoriler karşılaştırılmıştır.

Araştırma sürecinde ikinci bir araştırmacı kullanılmıştır. İkinci araştırmacı tarafından veriler nitel analiz programı MAXQDA kullanılarak analiz edilmiş ve nitel içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. MAXQDA nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir veri çözümleme programıdır (Kılıç,2012).

Ardından yine sınıflandırma sistemi kullanılarak, araştırma verileri bir kez de ikinci bir araştırmacı (“inter-coder” ya da “inter-rater reability) tarafından kodlanmış ve araştırmacının yapmış olduğu kodlama ile ikinci araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar arasındaki tutarlılık bulunmuştur. Bu işlemin yapılmasında kullanılan formül (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 80–81) aşağıda verilmiştir.

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Uzlaşma Sayısı}}{\text{Uzlaşma + Uzlaşmama Sayısı}}$$

İki farklı kodlayıcının yapmış olduğu kodlama arasındaki tutarlılık 0.81 olarak bulunmuştur. Bu şartlarda iç tutarlılığın sağlandığı söylenebilir. Görüşme kâğıtları bu kodlamaya göre tekrar değerlendirilerek nihai kodlar şekillendirilmiş ve alt kategorilere ayrılma işlemi sonlandırılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin kullandıkları ifadeler tablodaki ifadelerle eşleştirilmiştir.

Araştırma bulgularının doğruluğunu kanıtlamak ve katılımcıların kendi görüşlerini yansıttığını belgelemek için de katılımcıların görüşlerinden rumuzlarını belirterek doğrudan alıntılar yapılmıştır. Bu çalışmada dış güvenirliği sağlamak amacıyla araştırmanın tüm aşamaları ve kullanılan bilimsel yöntem detaylı olarak açıklanmıştır. İç güvenirlik kapsamında ise, araştırma bulguları rapor edilirken sınıf öğretmenlerince verilen yanıtlardan alıntılar sunulmuştur.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Setlerindeki Etkinliklerin Nicelik ve Nitelikleri Ne Düzeydedir?

Bu bölümde araştırmanın en genel amaçları doğrultusunda, doküman incelemesi yoluyla 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler kitap setleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda kitap setlerinde yer alan etkinlikler, değişik boyutlarda ele alınarak örnekleri betimlenmiştir. Araştırmada 2004 İlköğretim Program'larına uygun olarak hazırlanmış 3 farklı yayın evine ait 4 kitap seti, toplam 12 kitap incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Kitap setleri kendi aralarında ders kitapları, çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları olarak ayrı ayrı ele almış ve kendi aralarında karşılaştırılmıştır.

Doküman incelemesi sonucunda elde edilen bulguların ve bu bulguların sunulmasında araştırmanın amaçları ve alt amaçlardaki sıra takip edilmiştir. Araştırmada kullanılan amaçlar ve alt amaçlar, konu başlıkları yerinde kullanılmıştır.

4.1.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Nicelik ve Nitelikleri Ne Düzeydedir?

Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersindeki kazanımların büyük bir bölümünü ders kitabı aracılığı ile edinmektedirler. Ders kitabı temel eğitim sürecinin büyük bir bölümünde yer almaktadır. Bu nedenle ders kitabında yer alan etkinliklerde eğitim sürecinin en can alıcı noktasında bulunmaktadır.

1998 programına göre hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında etkinliklerin, sadece her bir ünite içerisinde yer alan hazırlık çalışmaları ve ünite sonu değerlendirme sorularında ibaret olduğu görülebilmektedir. "Hazırlık Çalışmaları" başlığı altında, öğrenciyi motive etmeye ve derse hazırlanmaya çalışılmak yerine; bazı kitaplarda konu hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirecek bir değerlendirme; bazı kitaplarda ise öğrenciyi ne yapacaklarını ve neler öğrenebileceklerini anlamada zorlanacakları belirsizliklere sürüklemektedirler. Eski ders kitaplarında ünite sonunda yer alan değerlendirme soruları ise hem birer etkinlik hem de ölçme değerlendirme işlevini üstlenmişlerdir.

2004 programına göre yazılmış Sosyal Bilgiler ders kitaplarında etkinliklere büyük oranda yer verilerek öğrencilerin yaparak-yaşayarak ve aynı zamanda eğlenerek öğrenmeleri amaçlanmıştır. Etkinlikler öğrenciyi aktif kılmaya ve eğitim sürecine katmaya çalışmayı hedeflemiştir.

Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında yer alan etkinliklerin nicelik ve nitelikleri araştırılmış, incelenmiş ve sonuçlar tablo ve örnekler yardımıyla, belirli tasnifler yapılarak sunulmuştur.

Etkinlikler; Bilgi temelli, görseller ile ilgili, araştırma, tartışma, drama-canlandırma-oyunla ilgili, tablo kullanılmış, kanıt temelli, bilmece-bulmaca, gezi-gözlem, günlük hayatla bağlantılı, yakın çevreyi ödevle birleştirebilen, sözel becerileri geliştirici, grup çalışmaları, ürün çalışmaları, proje uygulamalar, örnek olay çalışmaları olarak farklı türlere ayrılmış ve bu tasnifler ile ele alınmıştır. Aşağıdaki Tablo 4.1.'de yer alan veriler 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan bilgi temelli etkinliklerin tasnifini göstermektedir.

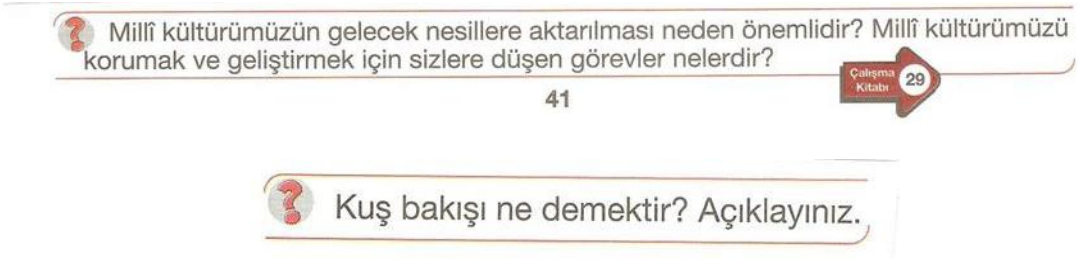
Tablo 4.1. Ders Kitaplarındaki Bilgi Temelli Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**			
Bilgi Temelli Etkinlikler	**MEB 4**	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Boşluk Doldurma	–	–	–	–
Bireysel Anlam Çıkarma	–	5	–	–
Bilgiyi Geri Çağırma	19	25	25	2
Çoktan Seçmeli	-	–	–	8
Gazete Haberi Bulma	–	–	–	–
Toplam	19	29	25	10

Tablo 4.1.'de görüldüğü üzere bilgi temelli etkinlikler daha fazla 4. sınıf Okyay yayınlarda görülmektedir. Etkinlik türünden başlık doldurma, gazete haberi bulma ve çoktan seçmeli sorulara ise ders kitaplarında yer verilmemiştir. Ders kitaplarında yer alan bilgi temelli etkinliklerden en fazla yer verilen tür; bilgiyi geri çağırma türündeki etkinliklerdir. Bilgiyi geri çağırma etkinliklerine yazık ki yapılandırmacı sistemde en az olması gereken etkinlik türleridir. Bilgiyi geri çağırma yeni sistemde de yer alması gerekir; fakat bilgiyi geri çağırırken ezbere bir yol kullanarak değil, öğrenciyi etkinliğin içine çekerek yapılmalıdır. 2004 programı ile amaçlanan; etkinlikler yardımı ile bilgi temelli, ezberi temele alan eğitim süreci yerine; bilgiye öğrencinin kendisinin ulaşmasını sağlamaktır. Amaç yapılandırmacılığın amaçlarına, etkinliklerin uygulaması sürecinde de uyulmasıdır. Fakat Tablo 4.1. göstermektedir ki etkinliklerin tasnifinde

hala 2004 öncesi programın izleri sürmekte ve bilgiyi geri çağıran etkinlik uygulamaları devam etmektedir. Aşağıda Örnek 4.1.'de MEB ders kitabından alınmış bilgi temelli bir etkinlik örneği yer almaktadır.

Örnek 4.1. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Bilgi Temelli Türündeki Etkinlik Örnekleri

Millî kültürümüzün gelecek nesillere aktarılması neden önemlidir? Millî kültürümüzü korumak ve geliştirmek için sizlere düşen görevler nelerdir?

Çalışma Kitabı 29

41

Kuş bakışı ne demektir? Açıklayınız.

Örnek 4.1.'de yer alan etkinlik örnekleri 4. sınıf MEB Yayınevi'ne ait ders kitabından alınmış farklı ünitelerde yer alan etkinlik örnekleridir. Etkinliklere bakıldığında 2004 öncesi programda yer alan bilgi temelli soruların, bilgiyi doğrudan geri çağıran değerlendirme sürecinin; yapılandırmacı program ile yeni ders kitaplarımızda etkinliklerin içerisinde de yer aldığı açık olarak görülmektedir. Etkinlikler sayfaya birer "?" soru işareti ile konulmuş ve öğrenciden direk konu hakkında doğrudan bilgi isteyen etkinliklerdir. Fakat 4. sınıf MEB Yayınevi'ne ait ders kitabında bilgi temelli etkinlikler içerisinde bilgiye öğrencinin düşünerek ulaşmasını sağlayan, yapılandırmacı sistemi etkinlikler ile harmanlayabilmiş etkinlikler de mevcuttur. Aşağıdaki Örnek 4.2.'de 4. sınıf MEB yayınları kitabında alınmış, yapılandırmacı sistemi yansıtmaya daha uygun bilgi temelli bir etkinlik yer almaktadır.

Örnek 4.2. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Bilgi Temelli Etkinlik Örneği

Anadolu baştan başa efsanedir. Her yerin bir ya da birkaç efsanesi vardır. Bunlardan biri de aşağıda okuyacağınız Pamukkale efsanesidir.

PAMUKKALE

Pamukkale, adı gibi bembeyaz bir bölgedir. Beyaz kayalar arasında şifalı sular kaynar, buharlar çıkar. Derler ki burası, eskiden bir denizin olduğu yerdir.

Bir zamanlar Anadolu'da bir iç deniz varmış. Bu denizin kıyısındaki kulübede fakir bir balıkçı ve annesi yaşarmış. Balıkçı her gün balığa çıkar, annesi de gözü denizde, oğlunun dönmesini beklermiş.

Gene bir sabah balıkçı, ağlarını oltasını hazırlamış. Sandalına binip denize açılmış. Az sonra hava kararmış, gök gürlemiş, fırtına başlamış. Deniz dalgalanmış, dalgaları büyümüş, büyümüş. Balıkçının küçücük sandalı bu dalgalarla devrilmiş, kaybolmuş gitmiş. Bir daha ne sandalı ne de balıkçıyı gören olmuş. Balıkçının annesi üzüntüsünden ağlayıp dövünmüş. Denize bakıp bakıp,

"Üstün dağ, taş,
Altın ateş
Olasın deniz...
Ateşle taş arasında
Kalasın deniz..." diye feryat etmiş.

"Senin yüreğin de benim gibi yansın,
Dumanın çıksın, suyun kaynasın!.." diye bağırmış. İşte o anda sular çekilmeye başlamış. Koca deniz küçülmüş, küçülmüş, toprak altına çekilmiş. Toprak üstünden yer yer sular kaynamaya, buharlar çıkmaya başlamış. Şimdi bu bölge şifalı sularıyla tanınır. Sıcak, gazlı suların içindeki kireçle oluşan bembeyaz Pamukkale, bölgenin en ünlü yeridir. Buradaki kaynar sulu kaplıcalar, bir ananın feryadı kadar yakıcıdır,derler.

Serpil Ural, Ağrı'dan Zelve'ye Anadolu Anlatıyor, s. 35. (Düzenlenmiştir.)

Yukarıda okuduğunuz efsanede hangi coğrafi özellikler yer almaktadır?

74

Örnek 4.2.'de yer alan etkinlik örneği ile öğrenciye önce bir efsane örneği sunulmuştur. Efsaneler içeriği olarak her zaman öğrenciler dikkat çekmeyi sağlayabilen edebi eserlerdir ve akılda kalıcılığı yüksektir. Öğrencilere: "Coğrafi özellik" nedir? gibi bir soru yöneltip, sonrasında bilgiyi geri çağırmak ya da diğer bir deyişle bunu ezberletmek

2004 programına, yapılandırmacı sisteme uygun olmayan bir etkinlik uygulama sürecidir. Örnek 4.2.'deki etkinlik ile ise yapılandırmacı sisteme uygulanabilmiş bilgi temelli etkinliğe tam olarak uyarlanmış bir etkinlik görülmektedir. Etkinlik ile öğrenci bilgiye kendi ulaşmış ve ezbere bilgi yerine; gerçek hayatla bilgiyi harmanlamaya çalışarak bilgiye ulaşmıştır.

Hayatımızda zihin destekleyici olarak önemli bir yere sahip olan görsel öğeler, ders kitaplarında etkinliklerde de yer almaktadır. Görsel öğeler içinde yer alan etkinlikler öğrencilerin bilgiyi daha kolay içselleştirebilmelerine destek sağlamakta ve bu sebeple de etkinlikler için büyük öneme sahip olmaktadır. Aşağıdaki tabloda yer alan veriler 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan etkinliklerin görsel öğeler ile ilgili olanların verilerinden oluşmaktadır.

Tablo 4.2. Ders Kitaplarındaki Görseller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**			
Görseller ile ilgili	**MEB 4**	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Görsel Okuma	24	20	24	5
Görsel Yazma	–	–	–	2
Afiş - Poster - Albüm Oluşturma	–	1	2	9
Görsel Kanıt İnceleme	–	4	11	3
Görsel Sunu	–	–	–	–
Karikatürlerle Çalışma	1	–	1	–
Broşür Hazırlama	–	–	–	4
Gazete ve İnternet Haberinden Yararlanma	3	18	38	10
Haritalar ile Çalışma	–	1	13	1
Toplam	28	44	89	34

Tablo 4.2.'de görüldüğü üzere görsel öğeler ile ilgili etkinlikler ders kitaplarında büyük oranda yer almaktadır. Görsel okuma etkinlikleri ders kitaplarında daha ağırlıklı olarak kullanırken; görsel yazma ile ilgili etkinlikler ise uygulamanın daha ağırlıkta olduğu çalışma kitaplarında yer almaktadır. Görsel kanıtlardan ve gazete haberlerinden yararlanılarak oluşturulan etkinliklerde ders kitaplarında ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Toplumda internetin insan hayatında önemli bir yere sahip olması ile gelişen teknoloji ders kitaplarına da ve dolayısı ile etkinliklere de yansıtılmıştır. İnternetten yararlanılarak gerek görsel gazete haberlerine, gerekse internet sayfalarından doğrudan alıntılara ders kitaplarında büyük oranda yer verilmiştir. Aşağıdaki Örnek 4.3.'te MEB Yayınevi'nden almış 4.sınıf ders kitabından görsel öğelerin yer aldığı bir etkinlik örneği sunulmuştur.

Örnek 4.3. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği

Sakarya Savaşı tablosu, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi.

Yukarıdaki tabloyu inceleyiniz. Sizce Sakarya Savaşı hangi şartlarda yapılmıştır?

önüne gelirler.

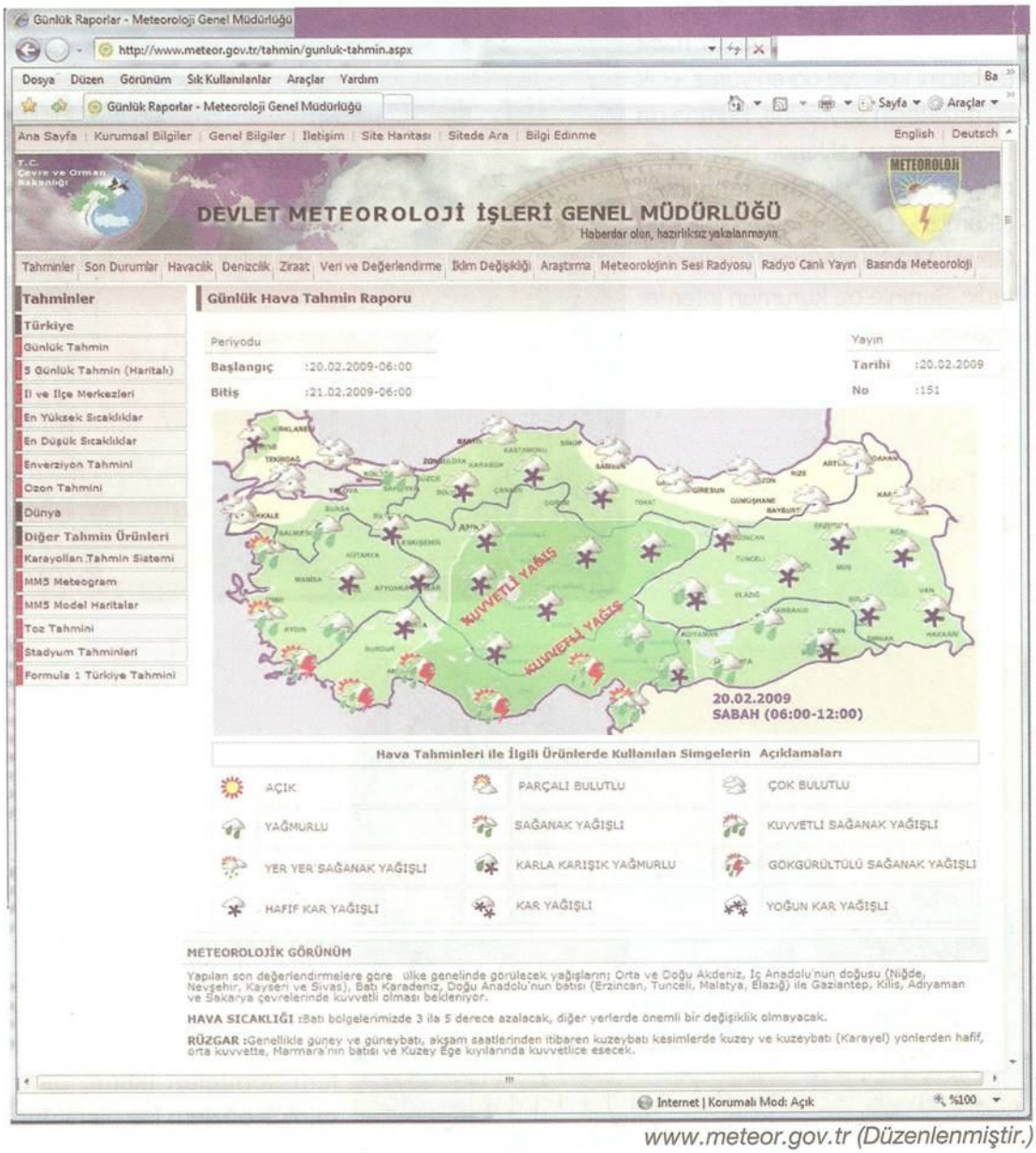
Büyük Taarruz ve Başkumandan Meydan Savaşı tablosu, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi.

54

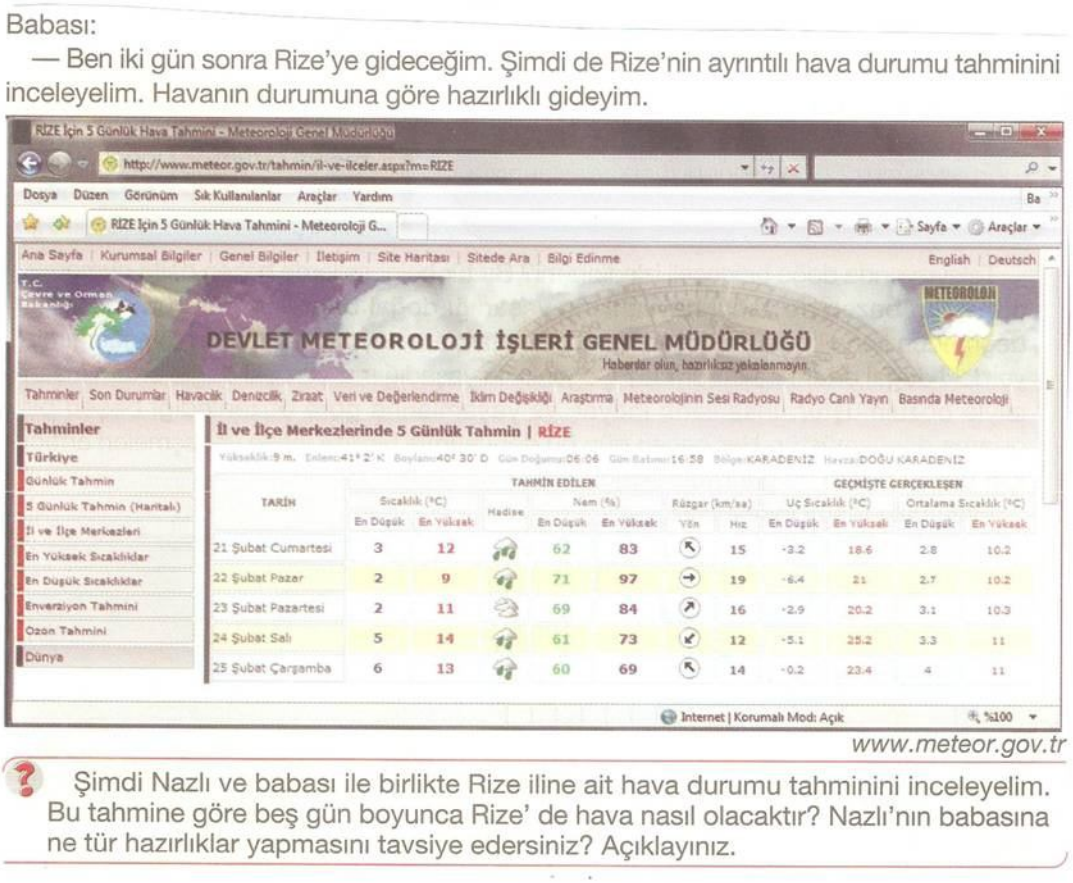
Büyük Taarruz ve Başkumandan Meydan Savaşı tablosu size neler düşündürüyor?

4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği

Aşağıdaki internet sayfasını inceleyiniz. Tahminî bir günlük hava durumu haritasına göre kuvvetli yağışın görüleceği iller hangileridir? Defterinize yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

www.meteor.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

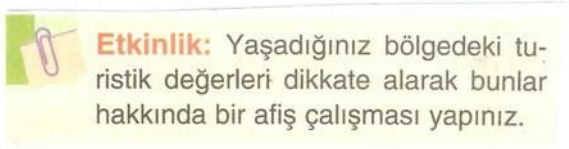

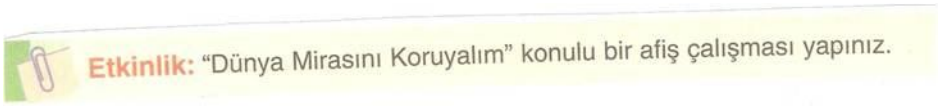
Örnek 4.3. incelendiğinde yapılandırmacı yaklaşımın ve gelişen teknolojinin yansıması olan bir örnek etkinlik görülmektedir. Etkinlikte doğrudan internetten alınmış ve aşağıda öğrenci için adresine de yer verilmiş bir görsel, internet sayfası kullanılmıştır. Öğrencilerin hayatlarında artık internetin büyük bir yer kapladığı düşünüldüğünde, etkinliklerde kullanılan görsellerinde bu yönde değişime uğraması beklenen bir gelişmedir. Etkinlik sadece görseli yorumlama olarak kalmayarak, öğrenciden günlük hayatla bağ kurması ve eleştirel düşünerek fikirler üretmesini de beklemektedir. Kullanılan görseller daha sonra grafikleştirilerek öğrencilerin görseller ile grafikler arasında bağ kurmaları da sağlanabilmektedir. Görsellerin örnek olay arasında sunulması, öğrencinin günlük hayatında nerelerde kullanabileceğini görmesi için etkinliği daha nitelikli hale getirmiştir.

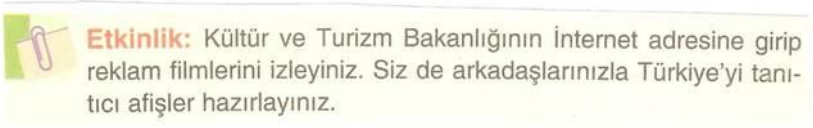
Örnek 4.3.'te yer alan etkinlik örneği ile görülmektedir ki öğrenciye artık bilgi doğrudan verilmek yerine; bilgiye öğrencinin ulaşması amaçlanıyor. Görsel öğeler bu amaçlara büyük hizmet sağlıyor. Sakarya savaşının şartlarını öğrenciye doğrudan sözlü veya yazılı olarak ne kadar aktarılırsa aktarılsın bir görsel ile sağlanan kalıcılığa göre

her zaman eksiklikler oluşacaktır. Aşağıdaki bir diğer görsel öğenin kullanıldığı etkinlikler ise Koza Yayınevi'ne ait 5. sınıf ders kitabından alınmıştır.

Örnek 4.4. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örnekleri

Örnek 4.4.'te Koza Yayınevi'nden alınan görsel yazma ile ilgili afiş hazırlama etkinlikleri yer almaktadır.

Afiş, poster vs. hazırlama etkinlikleri daha fazla oranda çalışma kitaplarında bulunsa da ders kitaplarında da yer almaktadır. Öğrenciye hem bir ön araştırma imkanı sunarak, hem de eğlenerek ve yaratıcılığını kullanarak bir şeyler tasarlamasına fırsat tanımaktadır. Görsel öğelerden yararlanarak oluşturulan bir diğer etkinlik türü ise gazete haberlerini kullanarak oluşturulan etkinliklerdir. Aşağıdaki Örnek 4.5.'te yer alan 4. sınıf Okyay Yayınevi'nden alınan etkinlik örneği gazete haberleri kullanarak oluşturulmuş etkinliklere güzel bir örnektir.

Örnek 4.5. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabında Yer Alan Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği

Uludağ'da otellere ulaşımı kısaltacak teleferik için tam 4000 ağaç kesilecek

Bursa ile Uludağ'ın oteller bölgesi arasındaki uzaklığı 15 dakikaya düşürecek ek teleferik projesinin tam bir 'yeşil katliamına' dönüşeceği açıklandı.

Uludağ'ın özellikle oteller bölgesindeki trafik sorununu çözmeyi hedefleyen belediye, ek teleferik projesi hazırladı. Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Sabri Yalın, 4000 ağacın kesilmesini kapsayan projeye başlamak için Çevre ve Orman Bakanlığının onayını beklediklerini belirtti.

Yalın, 4000 ağaç kesip çevreyi nasıl 'kurtaracaklarını' da şöyle açıkladı: "Yapılacak katlı otopark sayesinde Uludağ'a az araç girmesi sağlanacak. Orman egzoz dumanından kurtarılacak."

'Yüz yıllar ister'

Projenin, bakanlığın onay vermesi halinde hemen başlatılacağı ve 2 yılda tamamlanacağı kaydedilirken, ağaç katliamına karşı çıkanlar da, kökünar, kayın ve karaçamları barındıran en iyi ormanın Uludağ'da olduğunu, böyle bir kompozisyonun oluşabilmesi için yüz yıllar gerektiğini savundu.

PINAR YILDIRIM DHA

e göre, Teferrüç'ten Sanalan'a üzergâhı 1530 m uzatılacak.

Siz olsaydınız haberde anlatılan sorunu nasıl çözerdiniz?

Gazete haberi: 4

Örnek 4.5.'te yer alan görsel öğeler ile ilgili gazete haberi etkinliği eğitim-öğretim sürecinde yeni yapılandırmacı sisteme gerçekten uygun düşebilen bir etkinlik örneğini oluşturmaktadır. Etkinlik ile öğrenciyi gerçekten olayın içine çekip, öğrencinin bir araştırmacı gözlüğünü takmasını sağlayıp, analitik düşündürterek çözüm önerileri sunmasına zemin hazırlanmıştır. Gazete haberleri yeni sistem kitaplarındaki etkinliklerde doğru yer ve zaman da kullanıldığında gerçekten güzel sonuçlara ulaştırabilen örneklerdir.

Yapılandırmacı yaklaşım ve 2004 programı ile eğitim sistemine doğrudan yansıyan bir diğer yenilik ise öğrencinin pasif öğrenen konumundan sıyrılıp; aktif öğrenebilen birey konumuna geçmesi olmuştur. Öğrenci artık doğrudan bilgiye ulaşabilen, araştıran, tartışan, sorgulayan, eleştirel düşünen, yaratıcı fikirler sunabilen, bireyler haline gelmiştir. Bu değişim eğitim sisteminin büyük bir bölümünde yer alan ders kitaplarına ve etkinliklerine de yansımıştır. Aşağıdaki Tablo 4.3.'te 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan; araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili olan etkinliklerin tasnifini göstermektedir.

Tablo 4.3. Ders Kitaplarındaki Araştırma-Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	Yayınevleri			
	MEB 4	OKYAY 4	MEB 5	KOZA 5
Araştırma Etkinlikleri				
Doğrudan Web Adresi Verilen	–	–	–	17
Öğrenciye Bırakılan	30	22	45	55
Kelime Gruplarını Araştırma	–	–	1	5
Deney - İnceleme – Uygulama	–	–	–	5
Günlük Hayatla Bağlantılı	28	16	12	15
Yakın Çevreyi Ödevle Birleştirme	15	8	16	19
Grup Çalışmaları	–	–	–	5
Ürün Oluşturma	–	2	–	5
Proje Uygulamaları	–	1	–	–
Tartışma Etkinlikleri				
Eleştirel Düşünce Merkezli (altı şapkalı)	54	29	84	29
Yaratıcı Düşünce Merkezli	28	38	27	5
Analizi - Sentez – Karşılaştırma	11	11	14	12
Münazara	–	–	–	–
Örnek Olay Uygulama	16	16	10	–
Kanıtlar ile İlgili Etkinlikler				
Yerel Tarih	–	–	3	4
Sözlü Tarih	1	1	–	6
Görüşme - Röportaj – Anket	1	1	–	13
Toplam	184	145	212	195

Araştırma etkinlikleri ağırlıklı olarak ders kitaplarında öğrenciye bırakılan türde yer almaktadır. Doğrudan adresi verilen araştırma etkinlikleri ise sadece Koza yayınları 5. Sınıf ders kitaplarında bulunmaktadır. Yakın çevriyi ödevle birleştiren ve günlük hayatla bağlantı kurulan etkinlik türleri ise yapılandırmacı yaklaşımdan yansıyan yeni birer etkinlik türleri olarak ders kitaplarında 4 yayınevinde de yeterli oranda yer verilmiştir. Grup çalışmaları proje çalışmaları ve ürünle sonuçlanan çalışmalar ise ders kitaplarında görece yeterli oranda gözlenememiştir.

Tartışma etkinlikleri ise yapılandırmacı yaklaşım ile istenen aktif bireylerin oluşumuna katkı sağlayacak önemli etkinliklerdir. Ders kitaplarına ve tabloya baktığımızda 4 Yayınevi'nde de her türlü tartışma etkinliklerine görece yeterli oranda yer verildiği görülmektedir.

Fakat tabloya bakıldığında değişen sistem ile etkinliklere eklenen grup çalışmaları, örnek olay çalışmaları ve proje çalışmalarına ders kitaplarında görece yeterli oranda yer verilmediği görülmektedir. Aşağıdaki Örnek 4.6.'da MEB Yayınevi'ne ait 4. sınıf ders kitabında alınmış bir araştırma etkinliği örneği yer almaktadır.

Örnek 4.6. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabına Ait Araştırma Türünde Etkinlik Örneği

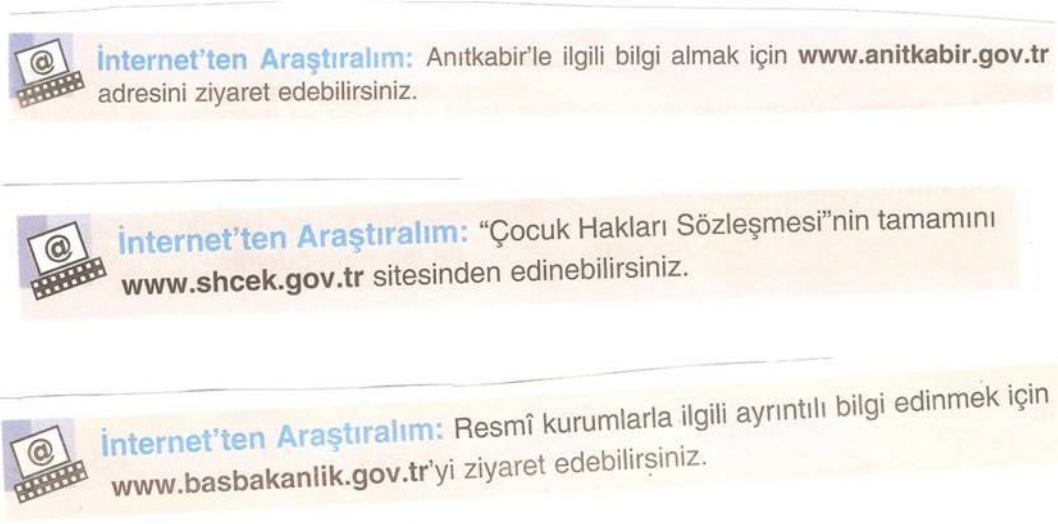
Yaşadığınız yerde faaliyet gösteren hangi sivil toplum kuruluşları vardır? Bu kuruluşlar hangi konularda çalışmalar yapmaktadır?

Çevrenizde hangi sosyal ve eğitsel etkinlikler düzenlenmektedir? Siz bunların hangisine katılmak isterdiniz? Neden?

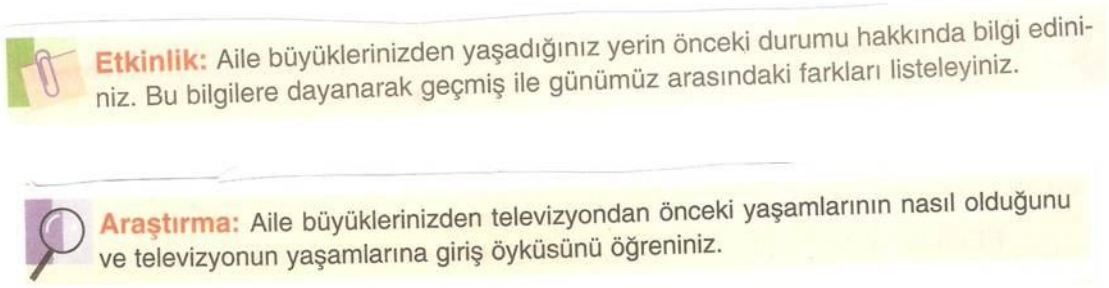
Örnek 4.6.'da 4. sınıf MEB Yayınevi'nden alınan etkinlik örneğinde; bir araştırma sorusunun öğrenciye sadece araştırma yöntemlerinin sürecini öğretmekle yetinmeyip; öğrencinin günlük hayatı ile ve yakın çevresi ile de bağ kurmasını amaçlamaktadır. Öğrenci araştırma sürecinde hem bilgi sahibi olmakta, hem çevresinde olup bitenleri farkındalığına varmakta hem de kendi içinde bir tartışma süreci başlatarak eleştirel bir bakış açısına bürünmektedir. Örnek 4.6. araştırma sürecinde öğrenciye ışık tutmak için, bir etkinlik örneğinin de fotoğrafını sunarak düzenlenmiş bir örnek etkinlik sunmuştur. Aşağıdaki Örnek 4.7. ise Koza Yayınevi 5. sınıf ders kitabında alınmış bir araştırma-tartışma ve kanıtlarla ilgili etkinliklerden seçilmiş birkaç etkinliktir.

Örnek 4.7. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına Ait Araştırma Etkinlik Örnekleri

Örnek 4.7.'de yer alan araştırma etkinlikleri Koza Yayınevi'ne ait 5. sınıf ders kitabından alınmıştır. Seçilen örnekler doğrudan adres gösterilerek öğrenciden araştırılması istenen etkinlik örnekleridir. Doğrudan adresi verilen araştırma örneklerine sadece Koza yayınevinin kitabında rastlanmaktadır. Aşağıdaki Örnek 4.8.'de ise araştırma-tartışma-kanıtlar ile ilgili etkinliklerden olan yerel ve sözlü tarih çalışması etkinliğine yer verilmiştir.

Örnek 4.8. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına ait Kanıt Temelli Etkinlik Örneği

Örnek 4.8.'de kanıt temelli etkinlik türlerinden olan yerel ve sözlü tarih çalışmaları örnekleri görülmektedir. Yerel ve sözlü tarih çalışmalarının küçük birer başlangıcı olarak kabul edilen Örnek 4.8.'teki etkinlik örnekleri öğrenciye küçük birer tarihçi kimliğini kazandırmak için yararlanılacak güzel örneklerdir. Sözlü tarih çalışmaları ile öğrencilerde tarihsel empati gelişiminin yanı sıra, etkinliklerin günlük yaşamla da iç içe olması nedeni ile geçmiş ile günümüzü kıyaslama ve farklılıkları tanıyabilme yetilerinin

gelişimi sağlanmaktadır (Kabapınar, s.152). Aşağıdaki Örnek 4.9.'da ise örnek olay uygulamalı bir etkinlik sunulmuştur. Etkinlik ile sorunlar sınıfa getirilebilmiş ve öğrenciye sorun ve sıkıntılar karşısında farklı bakış açıları oluşturabilmesi amaçlanmıştır.

Örnek 4.9. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabından Alınmış Örnek Olay Uygulamalı Etkinlik Örneği

Oyun Alanı İstiyoruz

Can ve Nisan'ın oturduğu mahallede oyun alanı yoktu.

Çocuklar evlerin arasındaki boş arsada oynamak zorunda kalıyorlardı. Arsaya atılan çöpler çocukların sağlığını tehdit ediyordu. Ayrıca burası mahallenin çocukları için yeterli bir alan değildi. Çevrede oturanlar da gürültüden şikâyet ediyorlardı. Can ve Nisan, bu sorunu çözmek için bir şeyler yapılması gerektiğini düşündüler. Arkadaşlarıyla birlikte mahallelerine oyun parkı yapılması için belediyeye **dilekçe** vermeyi kararlaştırdılar.

Can ve Nisan bilgisayarda bir dilekçe yazdılar. Daha sonra da mahallenin çocukları ve aile büyükleriyle birlikte belediyeye giderek dilekçelerini belediye başkanına verdiler.

Can ve Nisan belediye başkanlığına sunmak üzere dilekçe yazıyorlar.

Belediye başkanı dilekçeyi okuduktan sonra çocukların bu davranışını çok beğendi. Belediyelerin temel görevinin halka hizmet etmek olduğunu söyledi. Mahalle ve semtlerdeki eksiklikleri en iyi bilenlerin orada yaşayan insanlar olduğunu belirtti. Bu eksikliklerin kendilerine bildirilmesini istedi. Toplumun yararına olacak her isteği gerçekleştirmek için ellerinden geleni yapacaklarını vurguladı. Daha sonra dilekçeyi imzaladı ve parklardan sorumlu belediye görevlisine verdi. Ardından da çocuklara dönerek istedikleri oyun parkına en kısa sürede kavuşacakları sözünü verdi.

Birkaç gün sonra belediyeye ait iş makineleri parkın yapılacağı yerde çalışmalara başladı. Çok geçmeden aşağıda bir bölümünü gördüğünüz parkın yapımı tamamlandı. Böylece Can, Nisan ve arkadaşları oyunlarını temiz ve güvenli bir ortamda oynama imkânına kavuştular.

Can ve Nisan'ın başvuruları sonucu yapılan çocuk parkı

Sizce Can ve Nisan'ın arkadaşları ailelerinin de desteğini alarak belediye başkanına dilekçe vermeselerdi kısa sürede oyun parkına

Örnek 4.9.'da 4. sınıf Okyay Yayınevi'nden alınmış bir örnek olay uygulamalı etkinlik örneği görülmektedir. Etkinlikte sadece örnek olay kullanılmamış ayrıca olay, görseller ile desteklenmiştir. Seçilen örnek olayın hem öğrencinin günlük hayatı ile hem de yakın çevresi ile alakalı olmasına da dikkat edilmiştir. Örnek olay sonrası sorulan soru ile de öğrencilerin eleştirel bir bakış açsına kavuşmaları ve olayları irdelemeleri sağlanmıştır. Aşağıdaki Örnek 4.10.'da ise yine Okyay Yayınevi'ne ait ders kitabından alınmış bir başka örnek olay etkinliği verilmiştir.

Örnek 4.10. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabına Alınmış Örnek Olay Uygulamalı Etkinlik Örneği

Aşağıda Mevlana'nın başkalarının duygu ve düşüncelerini nasıl hoşgörü ile karşıladığının anlatıldığı bir olay okuyacaksınız.

Konya'da halka seslenen Mevlana konuşmasının bir yerinde şunları söyler:

"Sizler hep iyiliklerin yanında, kötülüklerin ise uzağında durun! Sakın kötülerle yüz yüze göz göze gelip de onlara cesaret vermeyin!"

Ne var ki halkı kötülüklerden uzak durmaya çağıran Mevlana etrafta ne kadar kötü bilinen insan varsa hepsiyle de sohbet ederdi. Mevlana bir gün yine kötülüğüyle tanınan bir dükkân sahibiyle sohbet ediyordu. Bu sırada onları gören bir adam dışarıda beklemeye başladı. Amacı Mevlana'ya halka söylediklerileriyle dışarda yaptıklarının neden farklı olduğunun hesabını sormaktı.

Nitekim Mevlana dükkândan çıkıp da yolda yürümeye başladığı sırada arkasından yetişen öfkeli adam ona şu soruyu sordu:

— Sen değil miydin, iyilerin yanında, kötülerin uzağında durun diyen?

Mevlana tereddüt etmeden cevap verdi:

— Evet bendim.

Öfkeli adam:

— Öyle ise nedir bu çelişkili hâlin? Kötülerle yüz yüze, göz göze konuşmaktan geri kalmıyorsun.

Bunun üzerine Mevlana şu şaşırtıcı cevabı verdi:

— Ben yetmiş iki buçuk milletin kötüleriyle beraberim.

Büsbütün çileden çıkan adam:

— Zaten sizin gibiler bizim ahlakımızı bozuyor. Kürsüde öyle konuşuyorsunuz. Sokakta ise böyle davranıyorsunuz. Sözünüzle özünüz bir olmuyor.

Mevlana adamın bu ağır eleştirisini saygıyla karşıladı. Ardından da sözlerini şöyle sürdürdü:

— Doğru olan sözüyle özü bir olmaktır. Benim sözümle özüm birdir. Davranışlarımda çelişki yoktur. Ben sırtında gül yaprağı taşyan bir hamal gibiyim. Vardığım yerlere gül kokusu yayarım. Bizim gibilerin bulunduğu karanlık yerlerde bile şimşekler çakar. İlim sohbetleri ortalığı aydınlatır. Vardığı yeri aydınlatacak bilgi ışığına sahip olmayanlar aydınlatamayacakları karanlık yerlere girmesinler.

Hiç beklemediği bir açıklama ile karşılaşan öfkeli adam düşünmeye başladı. Daha sonra da şu sözleri söyledi:

— Demek ki bilgi yükü taşımayanlar kötülerin yanına varmasınlar. Çünkü bilgi ışıkları yoktur ki cehalet karanlığını aydınlatsınlar.

Makale : 1
(Kısaltılmıştır.)

Mevlana karşısına çıkan öfkeli adama hoşgörülü davranmamış olsaydı adamın kendisi hakkındaki görüşlerini değiştirebilir miydi? Neden?

Örnek 4.10. ise yine Okyay Yayınevi'ne ait ders kitabından alınmıştır. Örnek olay Mevlana'dan bir alıntıyı oluşturmakta ve öğrencilerin empati kurmalarını amaçlamaktadır. Hoşgörü ünitesi altında yer verilen ve bir makaleden alıntı yapılarak düzenlenmiş olan bu örnek olay tabii ki de olumlu birçok özelliği öğrencilere kazandırmayı amaçlamaktadır.

Yine Tablo 6.3.'e dönecek olursak ders kitaplarında kullanılan etkinliklerden örnek olay uygulamalı etkinliklere Koza Yayınevi 5. sınıf ders kitabında yer verilmemiştir. Ders kitaplarında yer alan bir diğer etkinlik türü ise Drama - Canlandırma - Oyunla öğretim ve gezi-gözlem türündeki etkinlik örnekleridir. Aşağıdaki Tablo 4.4.'te ders kitaplarında yer alan Drama - Canlandırma - Oyunla öğretimi ve gezi-gözlemi kapsayan etkinliklerin verileri sunulmuştur.

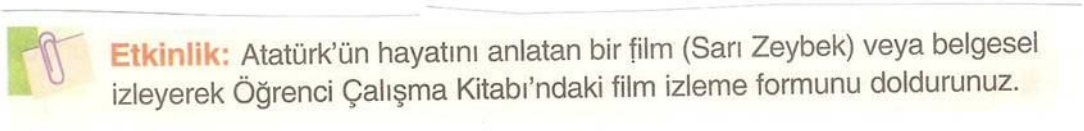
Tablo 4.4. Ders Kitabındaki Drama - Canlandırma - Oyunla Öğretim ve Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	Yayınevleri			
	MEB 4	OKYAY 4	MEB 5	KOZA 5
Drama - Canlandırma - Oyunla Öğretim				
Pandomima	–	–	–	–
Müzik - Şarkı - Türkü Söyleme	–	–	–	–
Tatbikat	–	–	–	–
Film İzleme ve Değerlendirme	–	–	–	1
Bilmece – Bulmaca	–	–	–	1
Gezi Gözlem				
Sanal Geziler	–	–	–	–
Tarihi Geziler	–	–	–	2
Resmi Kurumlara Geziler	–	–	–	1
Genel Geziler	–	–	–	2
Toplam	–	–	–	7

Tablo 4.4.'te görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler ders kitaplarında oyunla öğretim etkinliklerine yer verilmemiştir. Sadece Koza Yayınevi'ne ait 5. sınıf ders kitabında 1'er adet film izleme ve bilmece-bulmaca etkinliğine yer verilmiştir. Gezi-gözlem etkinlikleri de sosyal bilgiler dersinin ayrılmaz bir parçası olması gerekirken sadece Koza yayınevine ait 5. sınıf ders kitabı dışında bir ders kitabında benzer etkinliklere rastlanamamıştır. Yapılandırmacı yaklaşım ile değişen Sosyal Bilgiler programında öğrencinin sürekli yaparak yaşayarak öğrenmesine vurgu yapılırken; ders kitaplarında gezi-gözlem ve drama etkinliklerine yer verilmemesi ders kitaplarındaki etkinliklerin programa göre görece uyumsuzluğunu gözler önüne sermektedir. Aşağıdaki Örnek

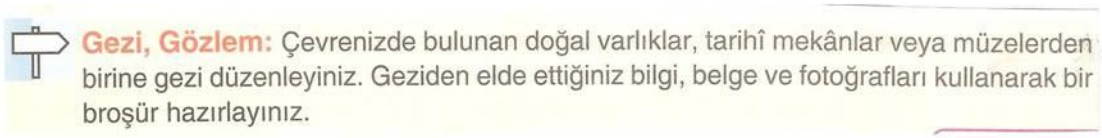
4.11'de Koza Yayınevi'ne ait 5. Sınıf ders kitabından alınmış Film izleme türünde bir etkinlik örneği verilmiştir.

Örnek 4.11. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına Alınmış Film İzleme Türünde Etkinlik Örneği

Örnek 4.11.'deki Film izleme etkinliği çalışma kitabı ile bağlantılı bir etkinlik örneğidir, çalışma kitaplarının ele alındığı bölümde etkinliğin izleme sonrası formuna da yer verilecektir. Film veya da belgesel izleme etkinlikleri okullarımızdaki gelişen teknolojik imkânlar ile ders kitaplarında da daha sıklıkla yer verilmesi gereken bir etkinlik türüdür. Koza Yayınevi'ne ait ders kitabında sadece 1 etkinlikte yer verilmiştir. Film - Belgesel izleme etkinlikleri öğrencinin daha ilgisini çekebilecek ve akılda kalıcılığı açısından daha etkili olabilecek etkinlik türlerinden birisidir. Yeni sistem ile oluşturulmuş ders kitaplarında bu tarzda etkinliklere daha fazla yer verilmelidir. Aşağıdaki Örnek 4.12.'de ise gezi-gözlem türünde bir etkinlik örneğine yer verilmiştir.

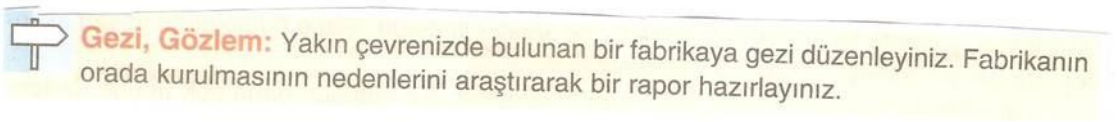
Örnek 4.12. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına Alınmış Gezi-Gözlem Türünde Etkinlik Örneği

Örnek 4.12. Koza Yayınevi'ne ait ders kitabından almış bir gezi-gözlem türünde etkinlik örneğidir. Sosyal Bilgiler dersinin doğası gereği gezi-gözlem dersin ayrılmaz bir parçası olmalıdır; bunun sonucunda da etkinliklerde yer almalıdır. Fakat elde edilen sonuçlar Tablo 4.4.'te gösteriyor ki ders kitaplarında gezi-gözlem türü etkinliklere (Koza yayınevi hariç) yer verilmemiştir. Örnek 4.12.'deki gezi-gözlem etkililiği "Adım adım Türkiye" ünitesinde yer almış bir etkinlik örneğidir. 2. ünite olan Adım adım Türkiye ünitesi konusu itibarı ile imkan dahilinde gezi-gözlem etkinliklerinin en az bir kaç tane yer alması gereken bir ünite iken yayınevlerinden sadece bir tanesinde o da bir tek gezi-gözlem etkinliğine yer verilmiştir. Etkinliğe bakıldığında Örnek 4.12.'de görülüyor ki öğrencilerin hem eğlenmeleri hem de sonucunda topladıkları bilgi ve

belgelerle görsel bir ürün oluşturmaları amaçlanmaktadır. Yani bir etkinlik ile öğrencilerin çok yönlü gelişimleri sağlanabilmektedir. Aşağıdaki Örnek 4.13.'te ise bir başka gezi-gözlem etkinliğine yer verilmiştir.

Örnek 4.13. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabına Alınmış Gezi-Gözlem Türünde Etkinlik Örneği

Gezi, Gözlem: Yakın çevrenizde bulunan bir fabrikaya gezi düzenleyiniz. Fabrikanın orada kurulmasının nedenlerini araştırarak bir rapor hazırlayınız.

Örnek 4.13.'teki gezi-gözlem etkinliğinde görülüyor ki öğrencinin yakın çevresi ve günlük hayatı ile bağlantılı bir gezi çalışması sunulmuştur. Gezi etkinliği, bir araştırma etkinliği ile bağlantılı hale getirilerek daha anlamlı ve kalıcı bir etkinlik gelmesi sağlanmıştır. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinlikleri incelemeye devam ettiğimizde aşağıdaki tabloya baktığımızda Tablo 4.5.'te tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerin tasnifini görmekteyiz.

Tablo 4.5. Ders Kitaplarındaki Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**			
Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlikler	**MEB 4**	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Grafik – Diyagram	2	2	6	4
Akış Şeması - Zaman Şeridi	1	1	1	–
Kavram Haritası - Balık Kılçığı	–	–	2	–
Tablo Eşleştirme	–	–	6	–
Tablo Tamamlama	–	1	–	–
Tablo Oluşturma - Değerlendirme	2	1	–	4
Kroki	–	–	–	-
Toplam	5	5	15	8

Tablo 4.5.'te görüldüğü üzere tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikler 7 alt başlık altında toplanmıştır. Tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikler daha ağırlıklı olarak çalışma kitaplarında bulunurken; ders kitaplarında ise tabloya bakıldığında görülüyor ki oran daha azdır. Tablodan çıkan bir başka sonuç ise 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında bulanan tablo ve şekille ile ilgili toplam etkinlik sayılarının birbirleri arasında uyumsuzluğudur. Tablo ve şekiller öğrenciye konuyu daha açık, net ve özet halde sunabildiği ve görsel olarak akılda kalıcılığı daha kolay sağlayabildiği için kitaplarda daha fazla yer verilmesi gerekli etkinlik türlerindendir. Sosyal Bilgiler dersi kavramlarının öğretiminde yardımcı olan kavram haritaları ile ilgili etkinliklere baktığımızda Tablo 4.5.'te görüldüğü üzere 4. ders kitaplarında yer verilmezken; 5. sınıf ders kitaplarında ise sadece MEB

yayınlarında yer verilmiştir. Tablo ve şekiller ile ilgili toplam etkinliklere baktığımızda ise en fazla yer verildiği ders kitabının 5. Sınıf MEB yayınlarının ders kitabı olduğu görülmektedir. Aşağıdaki Örnek 4.14.'te ise tablo ve şekiller ile ilgili kullanılmış etkinliklerin dışında genel olarak örnek bir etkinliğe yer verilmiştir.

Örnek 4.14. 5. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitabı Tablo ve Şekiller ile ilgili Etkinlik Örneği

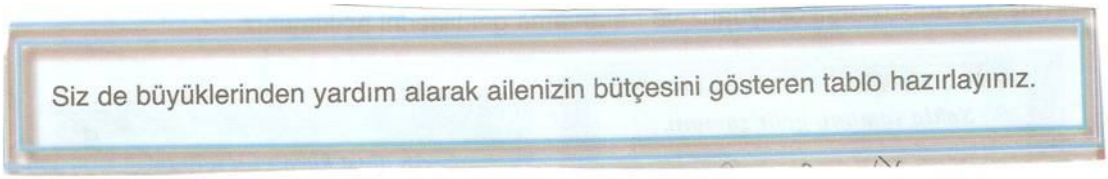
Örnek 4.14.'e baktığımızda, MEB Yayınevi 5. sınıf ders kitabının, 3. ünitesi, "Bölgemizi Tanıyalım" ünitesi altında kullanılmış bir etkinlik örneği görülmektedir. İklim ve etkileri, resimli bir görsel kavram haritası kullanılarak önce öğrenciye sunulmuş; daha sonra öğrenciden kavram haritasını kullanarak etkinliğe katılması istenmiştir. Kullanılan şema öğrenciye hem yol gösterici, hem de bilgilere kolay ulaştırıcı bir ipucu vazifesi görmüştür. Etkinlik son olarak öğrenciden kendi yakın çevresindeki, kendi bölgesindeki etkileri görmesini ve kendi örneklerini vermesini istemiştir. Aşağıdaki Örnek 4.15.'te ise ders kitaplarında kullanılan tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerin genel olarak kullanılan şekline örnek teşkil edecek bir etkinliğe yer verilmiştir.

Örnek 4.15. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitabından Alınmış Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlik Örneği

Örnek 4.15.'e bakıldığında konuya yardımcı olarak kullanılmış tablo ve grafik ile ilgili etkinlik örneği görülmektedir. Ders kitaplarında tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklere yeteri kadar yer verilmemekle birlikte; az da olsa kullanılan şekil ve tablolarda da sadece grafik ve sayısal verilerin özetlendiği basit tablolara rastlanmaktadır. Yan sayfada yer alan Örnek 4.14.'teki gibi görsel öğelerin veya resimlerin kullanıldığı kavram öğrenimini kolaylaştırıcı kavram haritasına, akış şemasına, balık kılçığına ders kitaplarında yer verilmemektedir. Aşağıdaki Örnek 4.16.'da ise tablo ve şekiller ile ilgili Okyay Yayınevi'ne ait bir örneğe yer verilmiştir.

Örnek 4.16. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabından Alınmış Tablo Oluşturma ile İlgili Etkinlik Örneği

Örnek 4.16 Okyay Yayınevi'nden alınmış tablo oluşturma örneği ders kitaplarından sadece Okyay Yayınevi'ne ait ders kitabında yer almıştır. Tek örnek olmasının nedeni tablo oluşumunun diğer yayın evlerinde olduğu gibi var olan bilgiyi öğrencinin tabloya aktarması olarak uygulamayıp, öğrenciden kendi günlük hayatında, kendi ailesinin bilgilerinin çıkarımını yapmasını ve elde ettiği bilgiler ışığında tablo oluşturmasını

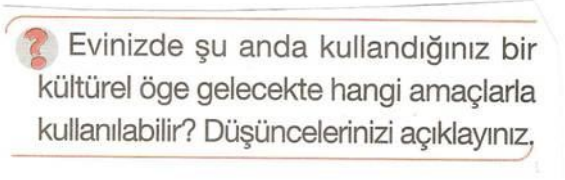
istemesidir. Tablo öğrencin kendi ulaştığı bilgiler ışığında, kendi verileri ile oluşacak ve bu oluşum sadece satır-sütuna aktarım amacı ile değil; aile bütçesinin çıkarımının sonucuna ulaşmak için olacaktır. Aşağıdaki Tablo 4.6.'da ise ders kitaplarında yer alan sözel beceriler ile ilgili etkinlik örneklerinin tasnifi görülmektedir.

Tablo 4.6. Ders Kitaplarındaki Sözel Beceriler ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**			
Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlikler	**MEB 4**	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Kompozisyon ve Düşüncelerini İfade Etme	16	20	10	5
Öykü - Hikâye - Atasözü - Şiir – Mektup Oluşturma ile İlgili Etkinlik	–	3	5	6
Slogan Oluşturma	1	–	–	–
Rapor Hazırlama	–	–	–	8
Sunu Yapma - Sergileme - Oku-Anlat Etkinliği	6	4	6	12
Toplam	23	27	21	31

Tablo 4.6.'da sözel beceriler ile ilgili etkinliklerin 5 ana başlık altında incelendiği ve tasnif edildiği görülmektedir. Bu başlıklar 1) Kompozisyon ve Düşüncelerini Yazma, 2) Öykü - Hikaye - Atasözü - Şiir - Mektup ile İlgili Etkinlik, 3) Slogan Oluşturma, 4) Rapor Hazırlama ve 5) Sunu Yapma - Sergileme - Oku-Anlat Etkinliği'dir. Ders kitaplarındaki verilere bakıldığında ise kompozisyon yazma etkinliklerinin 4 yayınevine ait ders kitaplarında da, 5. sınıf Koza Yayınevi hariç kalan 3 yayınevinde amaca hizmet edebilecek sayıda yer verilmiştir. Kompozisyon veya düşüncelerini yazan öğrencinin sözel beceri gelişimini desteklerken ayrıca sosyal bilgiler de önemli olan kavram gelişimini ve kavram kullanımını da geliştiricidir. Kompozisyon ve düşüncelerini yazma türündeki etkinlik örneklerine 4 yayınevine ait ders kitaplarında da yer verilmiştir. Aşağıdaki Örnek 4.17.'de MEB Yayınevi'ne ait 4. sınıf ders kitaplarından almış bir kompozisyon ve düşüncelerini yazma etkinliğine yer verilmiştir.

Örnek 4.17. 4. Sınıf MEB Yayınevi Ders Kitaplarından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili, Kompozisyon veya Düşüncelerini Yazma Etkinliği Örneği

Evinizde şu anda kullandığınız bir kültürel öge gelecekte hangi amaçlarla kullanılabilir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

Örnek 4.17.'de Sözel Beceri ile ilgili etkinliklerden, öğrencilerin düşünceleri yazabilmelerini amaçlayan bir etkinlik örneği sunulmuştur. Etkinlikte öğrenciden düşünceleri istenirken diğer etkinlik örneklerinde olduğu gibi sadece kavram gelişimi amacı güdülmek yerine etkinlik ile öğrencilerin bilgileri analiz etmesi, gelecek ve geçmiş arasında bağ kurabilmesi ve analitik düşünce becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Aşağıdaki Örnek 4.18.'de ise sözel beceriler ile ilgili etkinlik örneklerinden ders kitaplarında daha fazla tercih edilen etkinlik türü örneği verilmiştir.

Örnek 4.18. I. Sınıf KOZA Yayınevi Ders Kitaplarından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Kompozisyon Yazma Türünde Etkinliği Örneği

Etkinlik: Tarihî ve doğal varlıkların korunması ile ilgili bir kompozisyon yazınız.

Örnek 4.18. Koza Yayınevi'nden almış etkinlik örneği yapılandırmacı yaklaşım öncesi 2004 Sosyal Bilgiler programına göre yazılmış ders kitaplarında da yer verilen öğrenciden doğrudan fikirleri istenen etkinlik örneğidir. Bu şekilde kompozisyon etkinliklerine yapılandırmacı sistem ile de devam edilmektedir. Öğrenciye etkinlik öncesi konu hakkında ön bilgi verilir ve sonrasında öğrenciden konu ile ilgili düşüncelerini, kompozisyon ile sunması istenir. Sıradaki Örnek 4.19.'da ise kompozisyon ve düşüncelerini yazma ile ilgili öğrencide daha fazla düşünce becerilerinin gelişimini amaçlayan bir etkinlik örneğine yer verilmiştir.

Örnek 4.19. 4. sınıf OKYAY Yayınevi Ders Kitabından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Kompozisyon ve Düşüncelerini Yazma Türünde Etkinlik Örneği

Okumak istiyorum

Nevşehir'de, lisenin uzakta olması nedeniyle aileleri tarafından okula gönderilmeyip evlendirilen kız çocukları, beldelerine lise yaptırılması için imza kampanyası başlattı

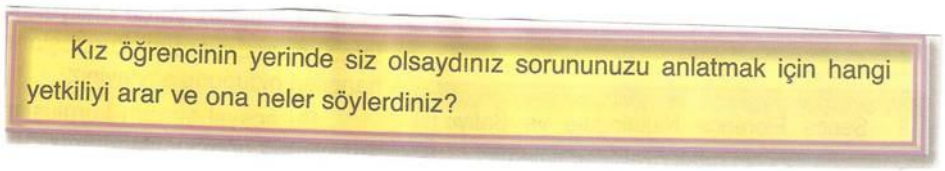
Nevşehir'in Kozaklı İlçesi'ne bağlı Karahasanlı Beldesi'nde, en yakın lisenin 18 kilometre uzakta olması nedeniyle aileleri tarafından okula gönderilmeyen kız çocukları, beldelerine lise yapılması için imza kampanyası başlattı.

Karahasanlı Belediye Başkanı Fuat Yılmaz, beldelerinde lise olmaması nedeniyle kızların ilköğretim okulundan sonra aileleri tarafından evlendirildiklerini belirtti. Yılmaz, 14 yaşındaki kız çocuğunun ailesi tarafından nişanlandırılıp evlilik yoluna atılmasına vicdanının razı olmadığını kaydederek şöyle dedi:

"Liseye gönderilmeyerek evlilikleri onaylanan bu genç kızların feryatlarının duyulmasını istiyorum. Karahasanlı Beldesine lise yapılmasını için yaptığımız girişimlerden sonuç alamadık. Bir yanda "Kızlar Okumalı" sloganı ile ortaya çıkan ilgili birimlerimiz, diğer yanda 14 yaşındaki okuma azmi ile dolu kızlarımızın okul isteklerine olumlu cevap verilmemesine bir anlam veremiyoruz."

Yılmaz, kampanyada toplanacak imzaların cumhurbaşkanı, başbakan, TBMM Başkanı ve Milli Eğitim Bakanı'na gönderileceğini kaydetti. (AA)

Gazete haberi: 16

Örnek 4.19.'da ilk olarak bir gazete haberinden alınmış örnek öğrencilere sunulmuş ve sonrasında öğrenciden sorunun çözümüne ilişkin fikirler üretip, bu fikirleri üst makamlara iletmeleri amaçlanmıştır. Örnekte verilen etkinlik sadece öğrencilerin sözel becerileri geliştirici bir etkinlik örneği olmaktan öte öğrencinin düşünce becerilerini geliştirici, yaratıcılığını kullanmayı arttırıcı ve sonrasında fikirlerini doğru bir ifade şekli ile aktarabilmesini amaçlayan kapsamlı bir etkinlik örneğidir.

Aşağıdaki Tablo 4.7. son olarak özet bir tablo niteliği taşımaktadır. Buraya kadar 4 kitap setinin de ders kitaplarındaki etkinlik türleri incelendi ve örnek etkinliklere yer verildi. Aşağıdaki Tablo 4.7.'de ders kitaplarında yer alan etkinliklerin tasnifine ilişkin genel veriler sunulacaktır.

Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	Yayınevleri			
	MEB 4	OKYAY 4	MEB 5	KOZA 5
Bilgi Temelli Etkinlikler	19	30	25	10
Görseller ile İlgili Etkinlikler	28	44	89	35
Araştırma - Tartışma - Kanıtlar ile İlgili Etkinlikler	184	145	212	195
Dram, Oyunla Öğretim Gezi-Gözlem Etkinlikleri	-	-	-	7
Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlikler	5	5	15	8
Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlikler	23	27	21	27
Toplam	259	251	372	283

Tablo 4.7. ders kitaplarında yer alan etkinliklerin genel tasnifine ilişkin verilerden oluşmaktadır. Buraya kadar tablodaki etkinliklere bire bir örnekler verilmiştir ve her bir tür kendi içerisinde ele alınmıştır. Tabloya ders kitaplarının geneli itibari ile bakıldığında şu sonuçlar çıkmıştır. 4 ayrı ders kitabında en fazla nicelik olarak fazla etkinliğe sahip olan ders kitabı MEB Yayınevi ait 5.sınıf ders kitabıdır. Ders kitaplarında etkinliklerin türler içerisinde dengeli bir dağılımı söz konusu değildir. Ders kitaplarında etkinlik türlerinden araştırma-tartışma türündeki etkinliklere daha fazla ağırlıkta yer verilmiştir. 2004 sonrası yapılandırmacı program ile daha aza indirgenmesi gereken bilgiyi doğrudan geri çağırma türündeki etkinliklere ise 4 ders kitabında da

geniş oranda yer verilmiştir. Yeni sistem ile arttırılması ön görülen görseller ile ilgili etkinlikler ise Tablo 4.7.'de görülüyor ki nicelik olarak artırılmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.7.'ye bakıldığında bir diğer eksiklik ise drama-oyunla öğretim ve gezi-gözlem türündeki etkinliklerde olduğu göze çarpmaktadır. 4 ders kitabında da bu tür etkinliklere yok denecek düzeyde yer verilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım ile vurgulanan yaparak yaşayarak öğrenme, eğlenerek öğrenme, etkinliklere tam anlamı ile yansıtılamamıştır. Sosyal Bilgiler programının ayrılmaz bir parçası olması gereken gezi-gözlem çalışmaları da sadece 5. Sınıf Koza Yayınevi'nin ders kitabında o da sadece 5 adet gezi gözlem etkinliği ile yer almaktadır. Bir etkinlik birçok tür yöntemi bir arada barındırıp daha kapsamlı öğrenmeleri sağlayıcı hale gelebilmektedir. Bu açıdan baktığımızda 5.sınıf MEB yayınları 372 etkinlik türü toplamı ile en kapsamlı etkinlik türlerinin bulunduğu ders kitabı olarak görülmektedir.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Nicelik ve Nitelikleri Ne Düzeydedir?

Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin nitelik ve nicelikleri araştırılmış, incelenmiş ve sonuçları tablolar ve örnekler yardımıyla belirli tasnifler yapılarak sunulmuştur.

Çalışma kitabında yer alan etkinliklerde ders kitaplarında belirlediğimiz gibi belirli gruplandırmalar ile toplam 6 başlık altında toplanılmıştır. Bu başlıklar ders kitaplarında da incelediğimiz gibi 1) Bilgi temelli etkinlikler, 2) Görseller ile ilgili etkinlikler, 3) Araştırma-tartışma-kanıtlar ile ilgili etkinlikler, 4) Drama-oyunla öğretim, gezi-gözlem etkinlikler, 5) Tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikler ve 6) Sözel beceriler ile ilgili etkinliklerdir. Aşağıdaki Tablo 4.8.'de yer alan veriler, çalışma kitaplarında yer alan bilgi temelli etkinliklerin tasnifine ilişkin verileri yansıtmaktadır.

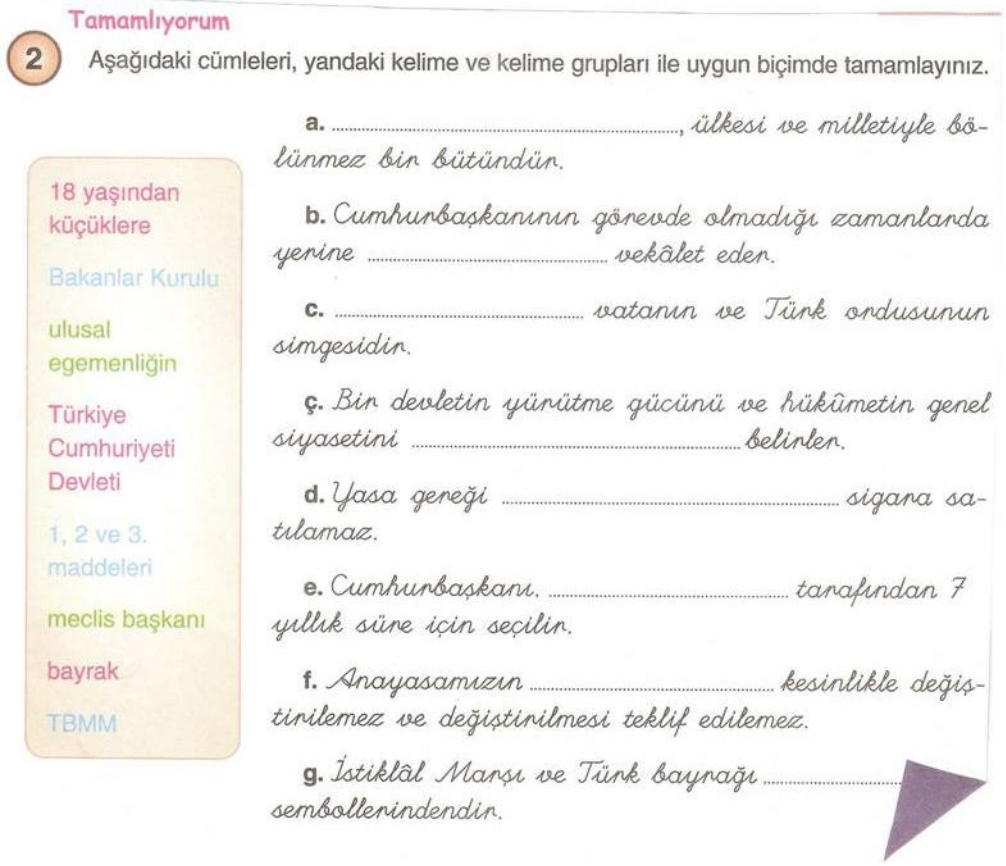
Tablo 4.8. Çalışma Kitaplarındaki Bilgi Temelli Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	Yayınevleri			
Bilgi Temelli Etkinlikler	**MEB 4**	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Boşluk Doldurma	2	9	1	12
Bireysel Anlam Çıkarma	–	–	–	–
Bilgiyi Geri Çağırma	11	10	11	29
Çoktan Seçmeli	–	–	–	1
Gazete Haberi Bulma	–	–	–	3
Toplam	13	19	12	45

Tablo 4.8.'de görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarında yer alan bilgi temelli etkinlikler 4 ana başlık altında incelenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım ile amaçlanan öğrenci aktifliğini ve bilgiye öğrencilerin kendilerinin ulaşmalarını sağlayıcı anlam çıkarma etkinliklere çalışma kitabında yer verilmemiştir. 2004 programı öncesi yapılandırmacı yaklaşım ile azaltılması amaçlanan, öğrenciyi ezbere götürücü, bilgiyi geri çağırıcı etkinliklere ise 4 çalışma kitabında da yine yer verilmiştir. Öğrenciye zevkli bir çalışma ortamı sundurabilecek, bazı durumlarda eğlenerek öğrenmelerini sağlayabilecek olan boşluk doldurma etkinliklerine ise MEB Yayınları 4. sınıf kitabında 2 adet, Okyay Yayıncılıkta 9 adet, 5. sınıf MEB Yayınlarında 1 adet, Koza Yayınlarında 12 adet yer verilmiştir. Bilgiyi geri çağırıcı etkinliklere ise 4. sınıf MEB Yayınları 11 adet, Okyay Yayınları 10 adet; 5. sınıf MEB Yayınlarına 11 adet, Koza Yayınlarına 29 adet yer verilmiştir. Çoktan Seçmeli etkinliklere ise sadece 5. sınıf Koza Yayınlarında 1 adet yer verilmiştir. Etkinlik çeşitlerine yeni yaklaşım ile eklenen gazete haberleri ile etkinlikler ise sadece 5. sınıf Koza Yayınları 3 adet yer almıştır.

Toplam etkinlik sayılarının bakıldığında ise 5. sınıf Koza Yayınları 45 etkinliğe, MEB Yayınları 12 etkinliğe; 4. sınıf MEB Yayınları 13 etkinliğe, Okyay Yayınları 19 etkinliğe yer vermiştir. Aşağıdaki Örnek 4.20.'de ise Koza Yayınevi'nin 5. sınıf çalışma kitabından almış bilgi temelli etkinliklerden boşluk doldurma türünde bir etkinlik örneği sunulmuştur.

Örnek 4.20. 5. Sınıf KOZA Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Bilgi Temelli Etkinlik Örneği

Tamamlıyorum

2 Aşağıdaki cümleleri, yandaki kelime ve kelime grupları ile uygun biçimde tamamlayınız.

18 yaşından küçüklere

Bakanlar Kurulu

ulusal egemenliğin

Türkiye Cumhuriyeti Devleti

1, 2 ve 3. maddeleri

meclis başkanı

bayrak

TBMM

a. ....., ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.

b. Cumhurbaşkanının görevde olmadığı zamanlarda yerine ..... vekâlet eder.

c. ..... vatanın ve Türk ordusunun simgesidir.

ç. Bir devletin yürütme gücünü ve hükûmetin genel siyasetini ..... belirler.

d. Yasa gereği ..... sigara satılamaz.

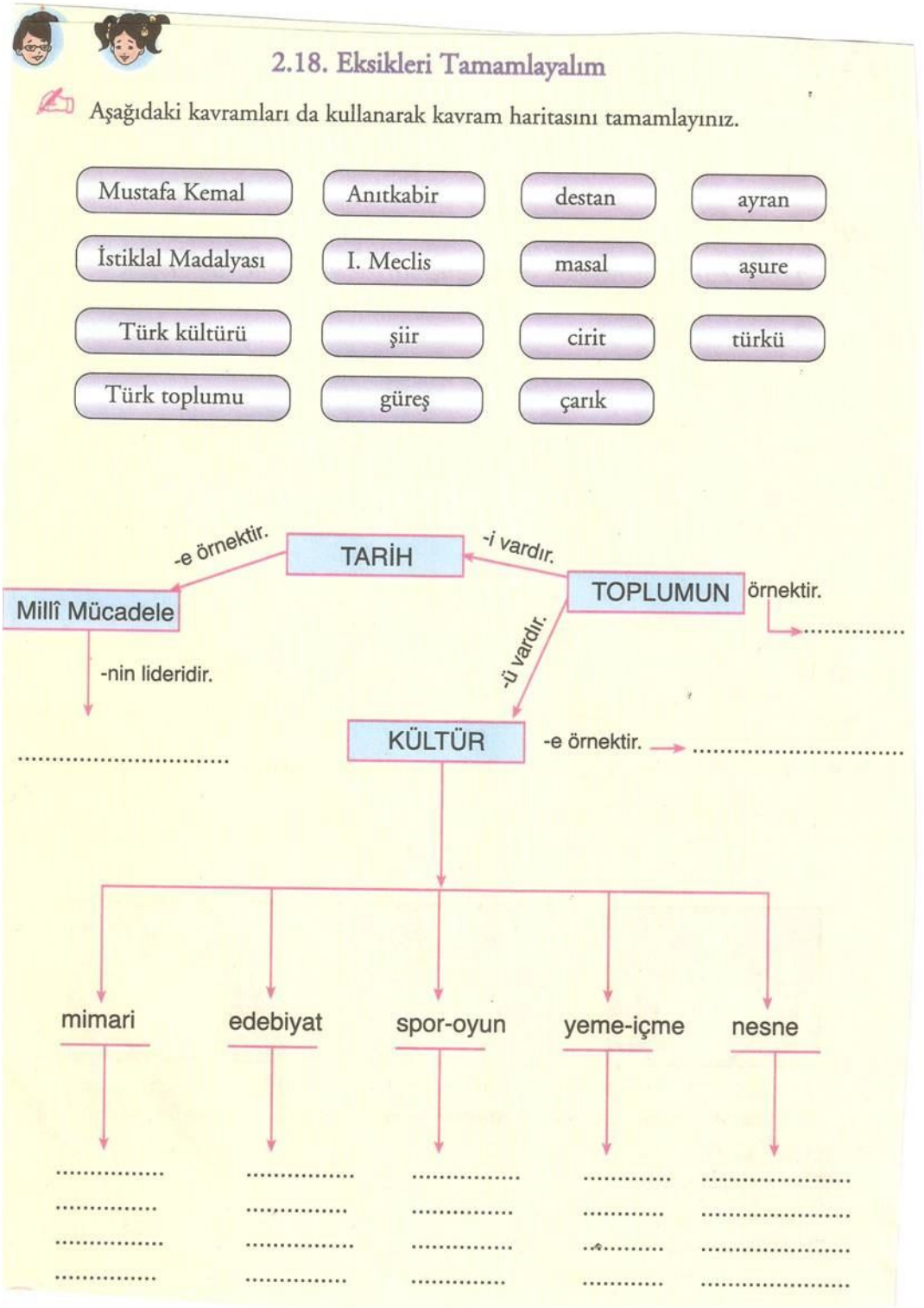
e. Cumhurbaşkanı, ... tarafından 7 yıllık süre için seçilir.

f. Anayasamızın ..... kesinlikle değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

g. İstiklâl Marşı ve Türk bayrağı ..... sembollerindendir.

Örnek 4.20.'de Koza Yayınevi'ne ait ders kitabından alınmış bilgi temelli etkinlik örneklerinden boşluk doldurma türünde bir etkinliğe yer verilmiştir. Etkinlik "Bir bayrak bir ülke" ünitesine ait bir etkinlik olup öğrencilere ezberlenmesi gereken bilgileri eski sistem ders kitaplarında olduğu gibi kelime grupları ve cümleleri vererek öğrenciden boşlukları doldurmasını istemektedir. Öğrenci kavramları ne tartışmakta, ne kavramlar üzerine düşünmekte; sadece cümleleri okuyarak kıyaslamaya giderek boşluklara yerleştirmektedir. Boşluk doldurma etkinlikleri en fazla Koza yayınevine ait ders kitabında yer alırken bu şekilde oluşturulmuş öğrenciyi pasif bırakan etkinlikler olarak da yer verilmiştir. Fakat Örnek 4.21.'de ise boşluk doldurma etkinliklerinin yapılandırmacı sisteme uyarlana bilindiği bir etkinlik örneği yer almaktadır.

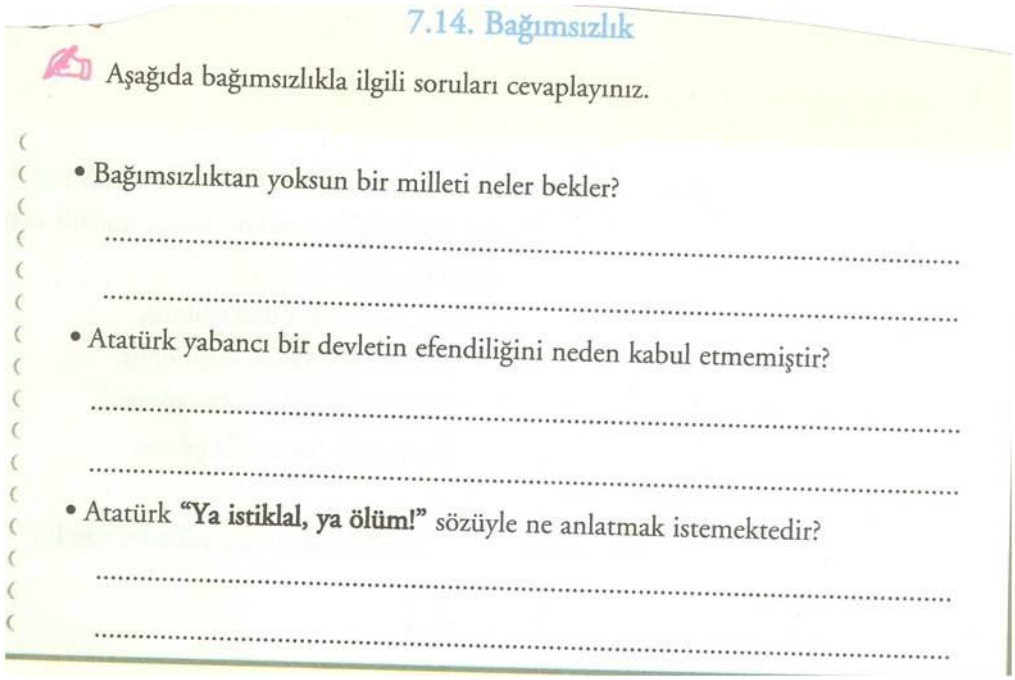
Örnek 4.21. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabında Yer Alan Bilgi Temelli Etkinlik Örneği

Örnek 4.21. 4. sınıf Okyay Yayınları ders kitabından alınmıştır. Etkinliğe "Eksiklikleri Tamamlayalım" adı verilmiştir. Okyay Yayıncılık çalışma kitabında yer alan tüm

etkinliklere bir isim vermiş ve bu sayede öğrenciye daha etkinliğe başlamadan etkinlik hakkında hem bir ön bilgi sezdirilmiş hem de etkinliğe hazırlık oluşturulmaya çalışılmıştır. "Eksiklikleri Tamamlayalım" etkinliği 2. ünite olan "Geçmişimi Öğreniyorum" ünitesinde yer alan bir etkinliktir. Etkinlik yine boşluk doldurma üzerine kurulmuş olsa da öğrenciye sadece ezber bilgiyi noktalı yerlere yerleştirmeyi amaç edinmek yerine; bilgiler arası bağlantıları kurup öğrenciyi daha aktif hale sokmayı amaçlamaktadır. Öğrenci kavramları sorgulayarak, kavramlar arası bağları da oluşturarak boşluklar haklarında fikir yürütmek zorunda kalmıştır. Bu etkinlik ile görülen şudur ki yapılandırmacı yaklaşım ile amaçlanan öğrencinin aktifleştirilmesi boşluk doldurma etkinliklerine de yansıtılmıştır. Aslında Örnek 4.21. bir kavram haritası etkinliği olmakla birlikte boşluk doldurma çalışmalarının da kullanıldığı çok yönlü bir etkinliktir. Yapılandırmacı yaklaşım ile etkinliklerde azaltılması hatta yer almaması gerek bilgiyi doğrudan geri çağıran etkinlik türleri ile ders kitaplarında sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bir sonraki Örnek 4.22.'de bilgiyi doğrudan geri çağıran etkinlik örneğine yer verilmiştir.

Örnek 4.22. 4. sınıf OKYAY Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Bilgi Temelli Etkinlik Örneği

7.14. Bağımsızlık

Aşağıda bağımsızlıkla ilgili soruları cevaplayınız.

- Bağımsızlıktan yoksun bir milleti neler bekler?

.....

.....

- Atatürk yabancı bir devletin efendiliğini neden kabul etmemiştir?

.....

.....

- Atatürk **"Ya istiklal, ya ölüm!"** sözüyle ne anlatmak istemektedir?

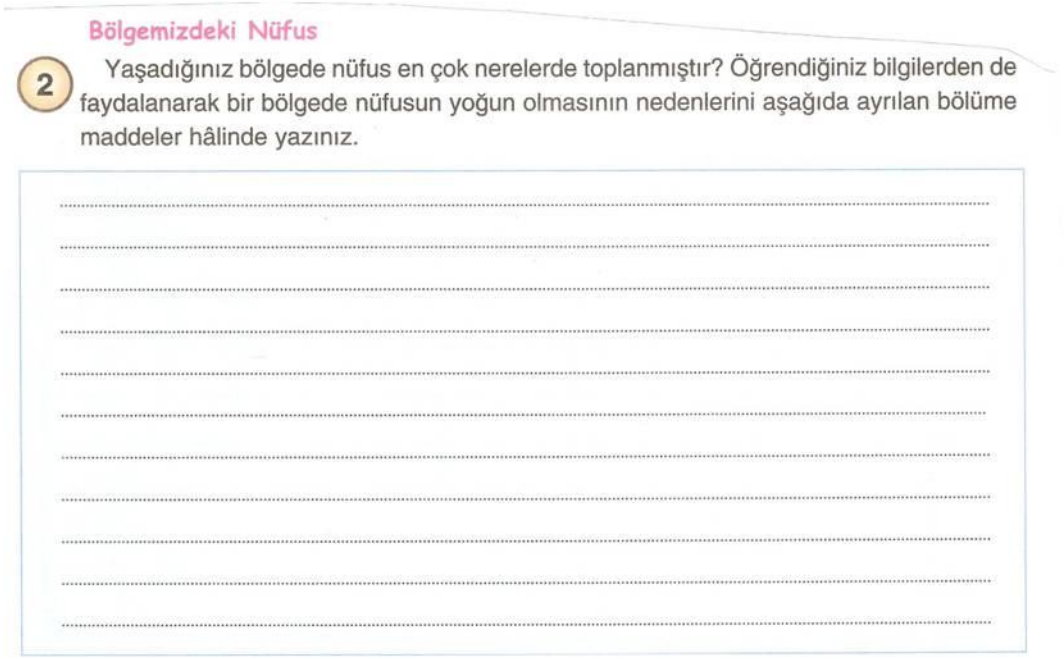
.....

.....

Örnek 4.22.'de yer alan bilgi temelli etkinlik örneğinde bilgiyi doğrudan geri çağıran bir etkinliğe yer verilmiştir. 4. sınıf Okyay yayınları çalışma kitabında alınan "Bağımsızlık"

adlı etkinlik öğrencilere, soyut kalacak bir kavramın kazandırılması sürecinde kullanılmıştır. Öğrencilere kavram daha günlük hayatla bağlantılandırılarak, öğrenciye görelik ilkesi dikkate alarak kazandırılmak yerine bilgiyi doğrudan geri çağıran bir etkinlik ile kazandırılmaya çalışılmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım öncesi öğrenme anlayışıyla var olan ders kitaplarındaki sorular ile Örnek 4.22.'deki etkinliğin birçok ortak yanlarının olduğunu görülmektedir. Öğrenciye doğrudan sorular yöneltilip, öğrenciden cevaplar hatta bilgiler beklenmiştir. Öğrenci için soyut olan kavramları öğrenciden düşünmesi istenilmiştir. Tek bir sorgulayıcı soruya da yer vermeye çalışan etkinlikte o sorunun da üslubu öğrenci seviyelerine ağır gelebilmektedir. Aşağıdaki Örnek 4.23.'de ise 5. sınıf Koza Yayınevi'ne ait ders kitabında alınmış bilgiyi geri çağıran bir etkinlik örneği sunulmuştur.

Örnek 4.23. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Bilgi Temelli Etkinlik Örneği

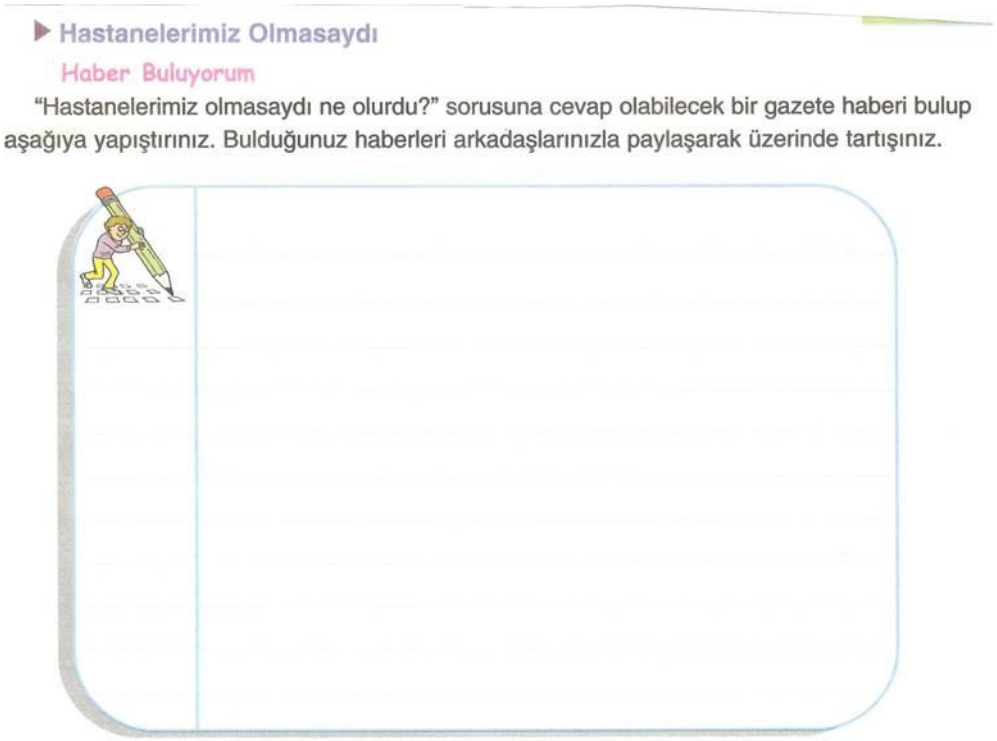
Bölgemizdeki Nüfus

2 Yaşadığınız bölgede nüfus en çok nerelerde toplanmıştır? Öğrendiğiniz bilgilerden de faydalanarak bir bölgede nüfusun yoğun olmasının nedenlerini aşağıda ayrılan bölüme maddeler hâlinde yazınız.

Örnek 4.23. 5. Sınıf Koza Yayınevi'ne ait çalışma kitabından alınmış bilgi temelli etkinlik türlerinden bilgiyi doğrudan geri çağıran bir etkinlik örneğidir. Etkinlik yeni yapılandırmacı sistem ile oluşturulmuş bir ders kitabında kullanılsa bile hala davranışçı bir yaklaşım ile yoğrulmuştur. Öğrencilerden geçmiş bilgilerini hatırlamalarını ve ezber ile geri çağırdıkları bilgilerini sıralamalarını istenmiştir. Öğrenciler araştırmaya-sorgulamaya-tartışmaya götürmek yerine bilgiye doğrudan sahip olmaları istemiştir.

Arka sayfadaki Örnek 4.24. ise yine 5. sınıf Koza yayınlarının çalışma kitabında, almış bilgi temelli bir etkinlik örneğidir; fakat etkinlik değişen öğrenme anlayışı ile yoğrulmuş ve sistemi yansıtmaya çalışılmış bir örnek etkinliktir.

Örnek 4.24. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Bilgi Temelli Etkinlik Örneği

▶ Hastanelerimiz Olmasaydı

Haber Buluyorum

"Hastanelerimiz olmasaydı ne olurdu?" sorusuna cevap olabilecek bir gazete haberi bulup aşağıya yapıştırınız. Bulduğunuz haberleri arkadaşlarınızla paylaşarak üzerinde tartışınız.

Örnek 4.24. 5. sınıf Koza yayınları çalışma kitabından alınmış gazete haberi bulma ile ilgili etkinlik örneğidir. Etkinlik "Hastanelerimiz olmasaydı" başlığı altında verilmiş ise öğrencilerde sorun ile ilgili gazete haberi bulmaları istenmiştir. Öğrenci araştırarak-sorgulayarak bilgiye kendi oluşturacak ve bu süreçte değişik konular hakkında da bilgi sahibi olabilecektir. Öğrenciler etkinlik ile aktif kılınmış ve öğrencilere bilgi doğrudan verilmemiş ya da öğrencilerden bilgileri sıralamaları istenmemiştir. İstenen bilgiye gazete haberi ile ulaşmak hem öğrencinin günlük hayatla bağını koparmamasını hem de inandırıcı bilgiye ulaşmasını sağlamaktadır. Bilgi temelli etkinlikler yapılandırmacı yaklaşıma aktarılması en zor olan etkinlik türlerinden olsa da Örnek 4.24.'te görülmektedir ki öğrencilere bilgi ezberletilerek değil onları aktif kılarak da kazandırılabilir ve çoklu, kalıcı öğrenmeleri sağlanabiliyor. Aşağıdaki Tablo 4.9.'da çalışma kitaplarında yer alan görseller ile ilgili etkinliklerin tasnifine ilişkin sayısal verilere yer verilmiştir.

Tablo 4.9. Çalışma Kitaplarındaki Görseller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	Yayınevleri			
Görseller ile İlgili Etkinlikler	**MEB 4**	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Görsel Okuma	19	4	18	13
Görsel Yazma (resim çizme-boyama)	8	15	10	12
Afiş, Poster, Albüm, Katalog, Kapak Tasarlama	2	4	2	14
Görsel Kanıt İnceleme	3	2	2	3
Görsel Sunu	–	–	–	–
Karikatürlerle Çalışma	2	–	3	–
Broşür Hazırlama	–	–	–	–
Gazete ve İnternet Haberlerinden Yararlanma	11	14	23	8
Haritadan Yararlanma - İnceleme	–	10	7	2
Toplam	45	49	65	52

Ders kitaplarında yer alan etkinlikleri incelerken değindiğimiz gibi görseller öğrenciler için kitaplarda büyük bir öneme sahip öğelerdir. Bellek destekleyici olarak önemi tartışılmaz bir yerde olan görsel öğeler öğrencilere bazı becerileri kazandırmada etkinlik içerisinde büyük yere sahiptir. Görsel öğeler öğrencinin sadece konuyu daha eğlenerek öğrenmesini ve kalıcı öğrenmelerini sağlamaz ayrıca öğrencinin kitaba ve etkinliklere karşı da olumlu tutum geliştirmesine de katkı sağlamaktadır.

Wolf ve Levin 1979'da yaptıkları araştırmalarda çocukların görsel imajları kaliteli ve estetik buldukları takdirde algılamalarının kolaylaştığını ispatlamıştır (akt.: Erkan, 1998, s.135). Yapılandırmacılık temelli 2004 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın getirdiği yeniliklerden birisi de görsel araçlara yüklenen anlam ve işlevleri üzerinedir. Görsellere artık kitaplarda birer dekoratif araçtan çok büyük işlevler yüklenilmektedir ve en az yazılı metinler kadar bilgi ve anlam taşımaktadırlar (Kabapınar, 2007, s.167-168). Bu sonuçlardan da yola çıkarak Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin görsel öğeler ile ilgili olanları incelenmiş ve Tablo 4.9.'da sayısal olarak dağılımlarına yer verilmiştir. Tablo 4.9.'da görsel öğeler ile ilgili olan etkinliklerin 9 ana başlık altında topladığı görülmektedir. Görsel okuma etkinliklerine MEB Yayınlarında daha fazlaca yer verilmiş iken Okyay ve Koza Yayınları daha az oranda yer verilmiştir. Tam tersi görsel yazma etkinlikleri ise daha ağırlıklı olarak Koza ve Okyay Yayınlarında yer almıştır. Görsel kanıt inceleme, afiş, poster, broşür hazırlama türünde etkinliklere ise incelenen tüm yayın evlerinde yeterli oranda yer verilmemiş, sayıları 2 ya da 3 adedi geçmemiştir. Gazete haberlerinden yararlanma türündeki

etkinliklere ise 4 yayın evinde de yeterince yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi etkinlikleri için önemli bir yere sahip olan haritadan yararlanma ve inceleme türü etkinliklere ise Tablo 4.9.'dan baktığımızda 4. sınıf MEB yayınlarında yer verilmez iken, 5. sınıf Koza yayınlarında sadece 2 adet, 5. sınıf MEB yayınlarında 7, 4. sınıf Okyay yayınlarında ise 10 adet yer verilmiştir. Çalışma kitapların da toplam görseller ile ilgili etkinliklerin sayılarına baktığımızda 4. sınıf MEB yayınlarında 45, 4. sınıf Okyay yayınlarında 49, 5. sınıf MEB yayınlarında 65, 5. sınıf Koza yayınlarında 52 adet toplam görsel öğeler ile ilgili etkinliklere yer verilmiştir. Aşağıdaki Örnek 4.25.'te görsel öğeler ile ilgili 4. Sınıf MEB ders kitabından alınmış bir etkinlik örneği verilmiştir.

Örnek 4.25. 4. Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği

MİLLİ MÜCADELE'DE TÜRK KADINI

(Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi)

Yukarıdaki görseli inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Görselde neler görüyorsunuz? Anlatınız.

.....
.....
.....

2. Görseldeki kadınların çalışma şartları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....
.....
.....

3. Sizce bu işleri neden çoğunlukla kadınlar yapıyor olabilir?

.....
.....
.....
.....
.....

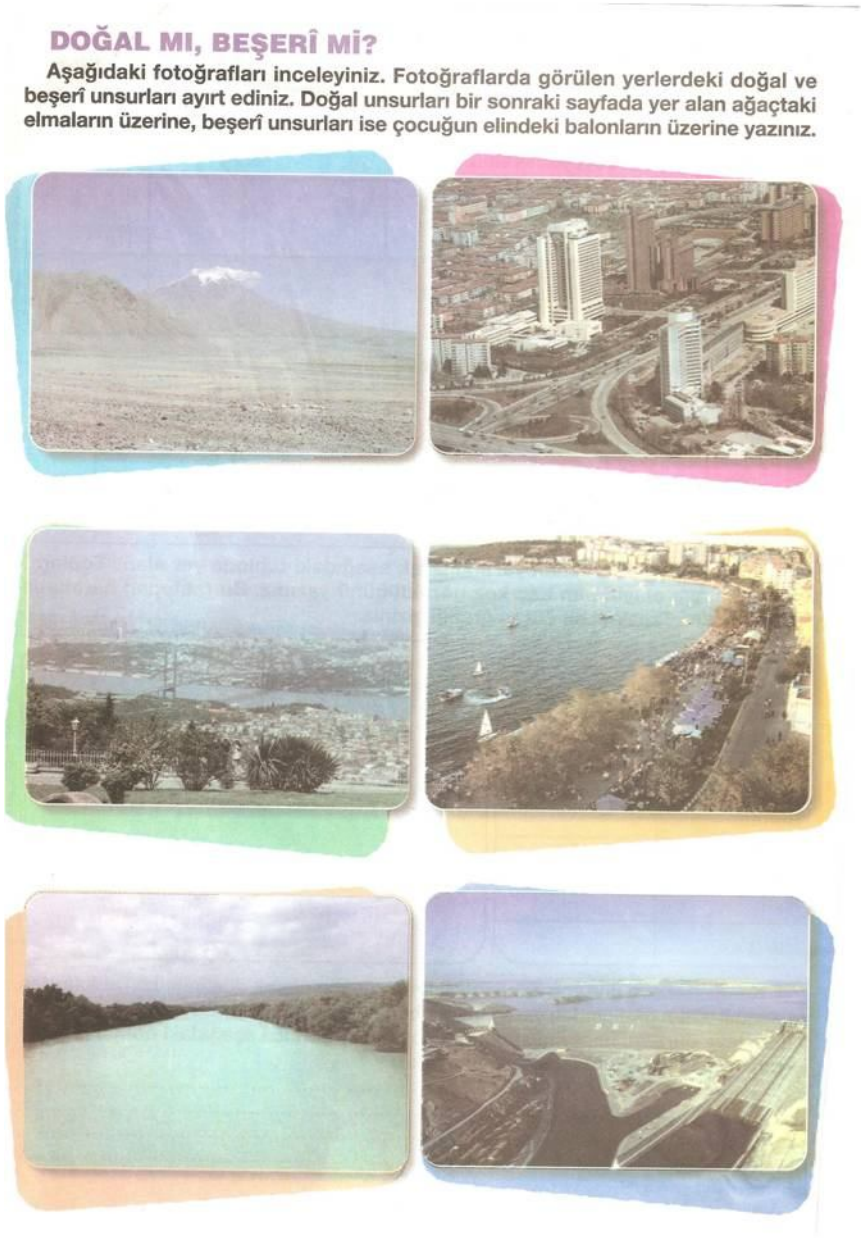
4. Türk kadınının bu zorluklara katlanmasının sebebi sizce nedir?

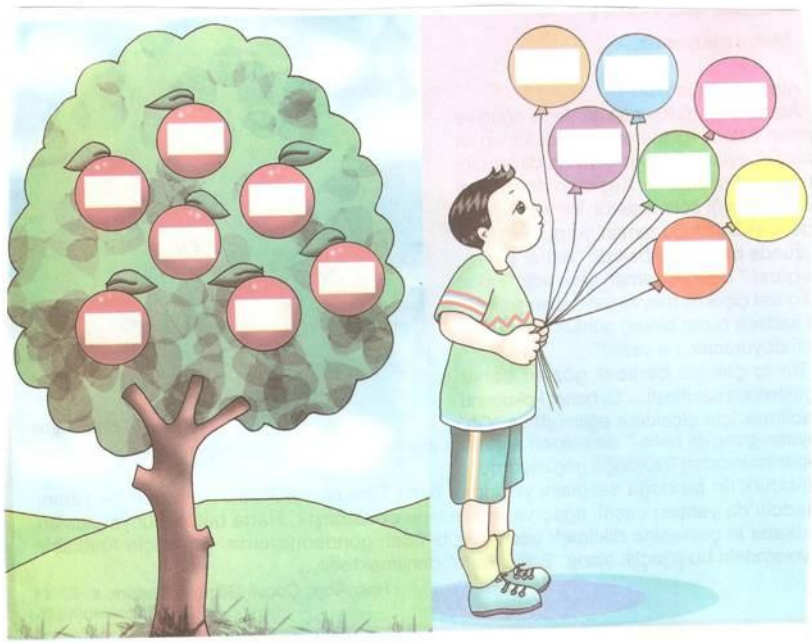
.....
.....
.....
.....
.....

Örnek 4.25. 4. sınıf MEB Yayınları çalışma kitabından alınmış görsel öğeler ile ilgili bir görsel okuma etkinliğidir. Aslında etkinliği tek bir tür içerisine almak doğru olmaz; etkinlik görsel okuma ile sorulan sorular sayesinde öğrencide çok yönlü bilgi ve beceri gelişimini sağlayıcı bir etkinlik örneğidir. Öğrenciye ders esnasında kurtuluş savaşı istenildiği kadar anlatılsın ve sonrasında bu soruların yer aldığı etkinlikler uygulansın;

ama öncesinde bir görsel ile oluşturulmuş bir etkinlik kadar aktif bir öğrenme ortamı ve kalıcı bir öğrenme süreci gerçekleştirilmemiş olur. "Milli Mücadelede Türk Kadını" başlığı ile verilen Örnek 4.25.'teki etkinlik örneği 2. ünite "Geçmişimi Öğreniyorum" ünitesi içerisinde yer verilmiş bir etkinliktir. Etkinlik ile öğrenciler Türk Kadının Milli Mücadelede' ki yerini ve önemini sorgulamış; tartışmış, görsel sayesinde görmüş ve incelemiş olacaktır. Aşağıdaki örnekte ise yine 4. sınıf MEB yayınlarından alınmış görsel öğeler ile ilgili bir etkinlik örneğine yer verilmiştir.

Örnek 4.26. 4. Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği

Örnek 4.26. 3. ünite olan "Yaşadığımız Yer" ünitesinde kullanılmış 4 sınıf MEB Yayınevi çalışma kitabından alınmış bir örnektir. Örnekte öğrencide farkındalık duygusunu oluşturabilmeyi amaçlayarak farklı fotoğraflar kullanılmış ve öğrenciden sorgulayarak fotoğrafları ayırt etmesi istenmiştir. Etkinliğin ikinci kısmında ise doğal ve beşeri unsurları ayırt eden öğrenciden, unsurları ayırarak unsurların doğal ve beşeri olduklarına vurgu edici, fotoğraflarda yer alan kutucuklara yazmaları istenmiştir. Kutucukların özellikle doğal unsurlu olanları ağaca, beşeri unsurlu olanları ise bir çocuğun elindeki balonlarına yazdırılmıştır. Bu sayede çocukta doğal ve beşeri ayrımının da görseller sayesinde etkinlik ile yerleşmesi sağlanmıştır. Örnek 4.26. görselleri kullanarak oluşturulmuş ve güzel programlanarak birleştirilmiş bir görsel okuma ve görsel yazma etkinliğidir. Örnek 4.27. ise 5. sınıf MEB Yayınları çalışma kitabından alınmış görsel öğeler ile ilgili bir başka örnek etkinliktir.

Örnek 4.27. 5. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabında Alınmış Görsel Öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği

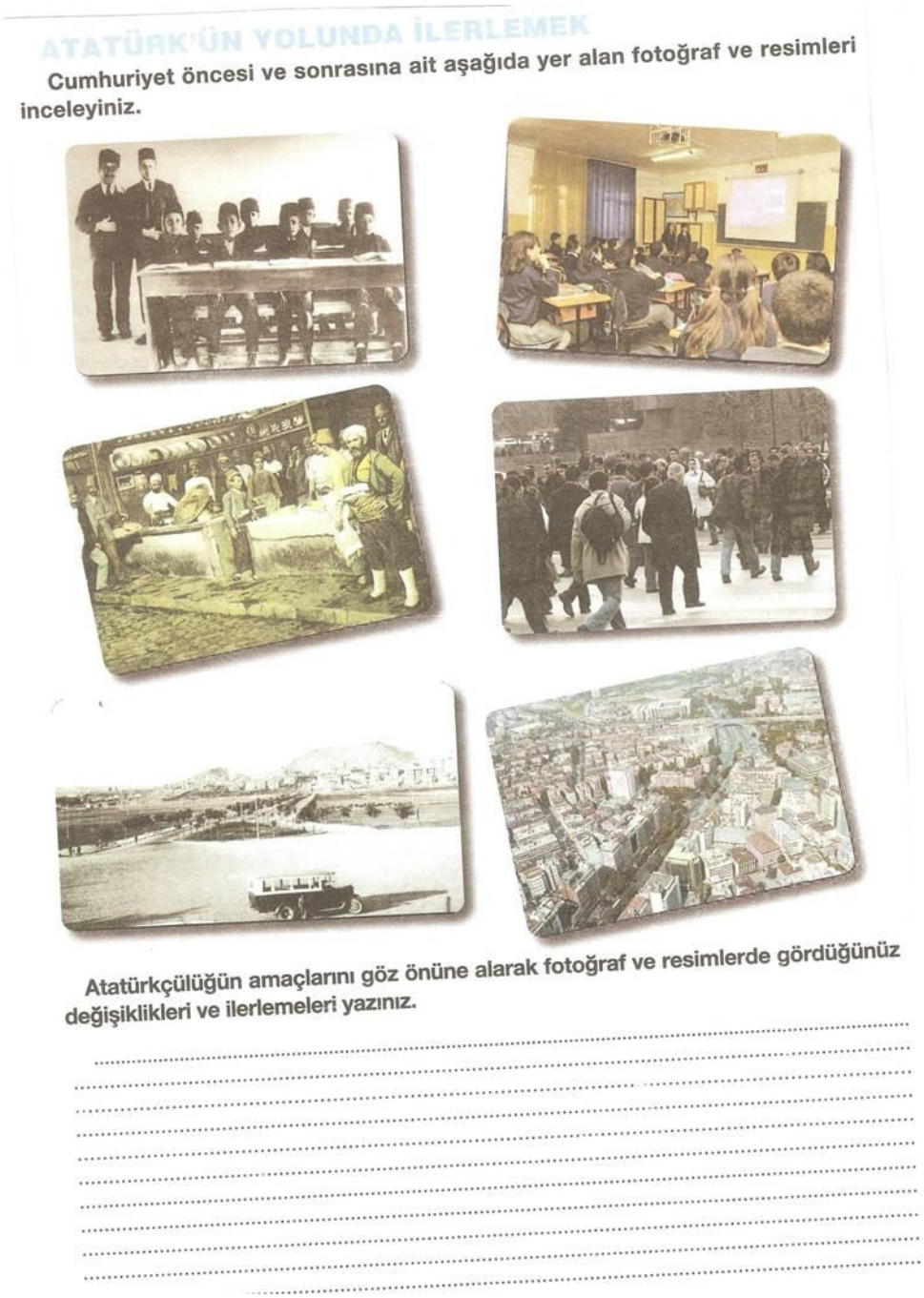

Örnek 4.27. 5. sınıf MEB Yayınevi'ne ait çalışma kitabından alınmış görsel öğeler ile ilgili afiş oluşturma türünde bir etkinlik örneğidir. Afiş, poster, albüm katalog vb. tasarlamaları içeren etkinliklere çalışma kitaplarında oldukça az yer verilmiştir. Öğrenci için bir afiş tasarlama hem öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirirken, hem de aktif, yaşamak-yaşayarak ve kalıcı öğrenmelerin oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Yani

sistem ile etkinliklere kazandırılan afiş, poster, katalog kavramlarına ilk seferde öğrenciler uzak olabilmektedirler; bir öğrenciden direkt olarak bir afiş tasarlamasını istemek bir önbilgiyi gerektirebilmektedir. Fakat Örnek 6.27. bunu düşünerek öğrencilere önce bir afiş örneği sunup sonra kendilerinin uygulamalarını istemiştir.

Öğrenci Örnek 4.27.'de önce örnekte verilen 2 afiş ve reklam örneklerini inceler ön bilgi sahibi olur ve daha sonra kendi afişini hazırlamak için verilen boş kutucuğu kullanır. Afiş, poster çalışmalarını öğrencilerin sadece görsel olarak çalışmaları olarak algılamamak gerekir. Öğrenciler bir afişi, posteri hazırlamadan önce ön bilgi için araştırma-tartışma yapabilir, eleştirel bir düşünce ile olayları tartabilir üst düzey bilgi ve becerilerini ise koyabilir ya da sadece resim dersi olarak uygular. Fakat bu süreci tamamen etkinlik uygulama sürecinde / öğretmen yönetebilmektedir. Afiş - poster vb. etkinliklere çalışma kitaplarında yeteri kadar yer verilmemiştir. Afiş-poster vb. çalışmalar çalışma kitaplarında daha fazla yer almalı ve uygulama süreci yapılandırmacı öğrenme anlayışı ışığında uygulamalıdır. Aşağıdaki Örnek 4.28. ise görsel öğeler ile ilgili bir başka örnek etkinliktir.

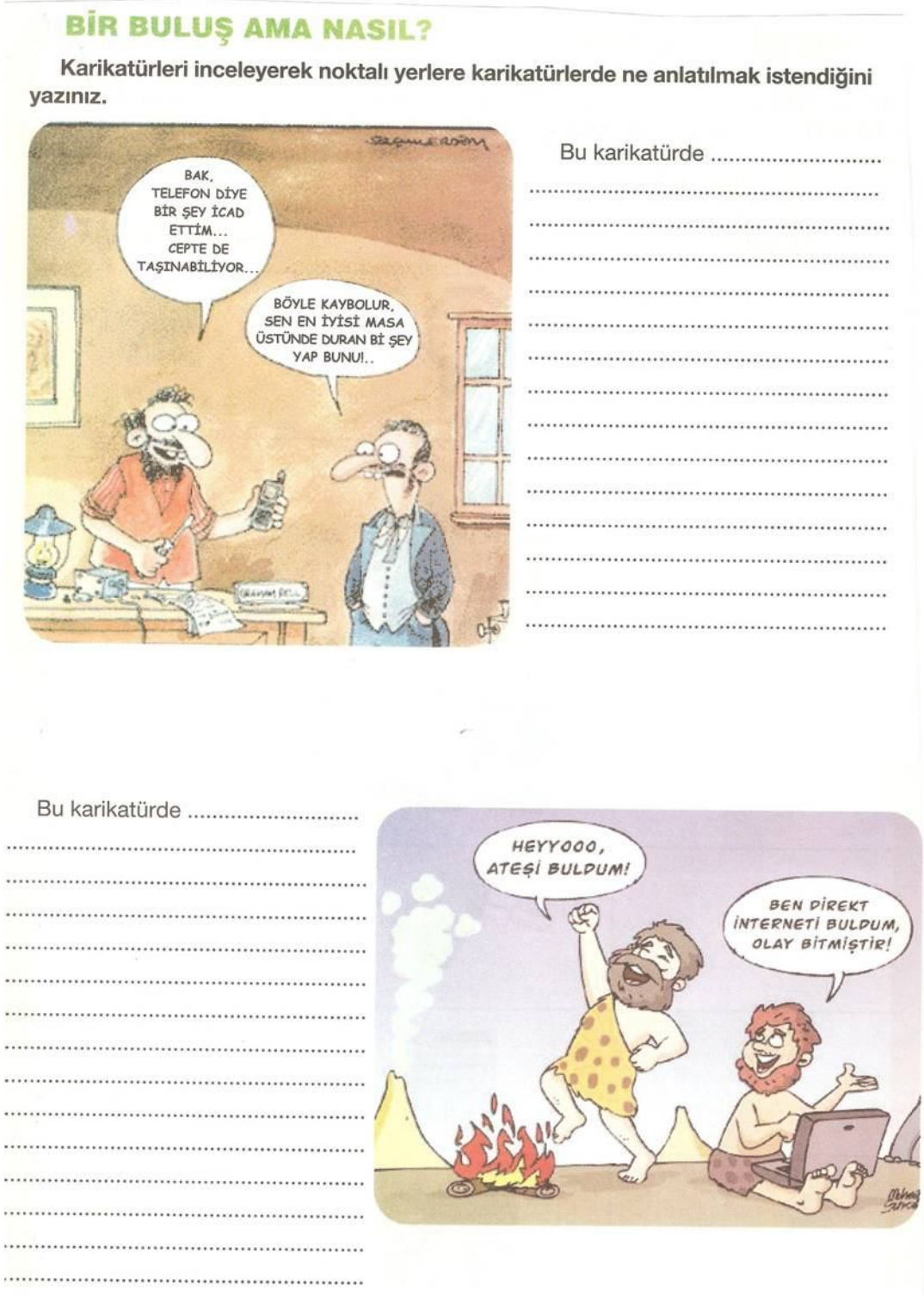
Örnek 4.28. 5.Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görsel öğeler ile İlgili Etkinlik Örneği

Örnek 4.28. 5. sınıf MEB yayınları çalışma kitabından alınmış görsel öğeler ile ilgili görsel kanıt inceleme türünde bir etkinlik örneğidir. Görsel kanıt 2004 programı ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tüm görseller araçları nitelenmek için kullanılmış olsa da burada yer verilen görsel kanıttan kasıt tarihsel belge ve fotoğrafları içeren görsellerdir.

2005 yılı ile değişen öğretim programıyla oluşturulan ders kitaplarında yer alan görsel kanıtlarında çeşitliliği artmıştır (Kabapınar, 2007, s.168). Görsel kanıtlarda en az yazılı etkinlikler kadar öğretim sürecine katkı sağlayıcılar olmuştur. Görsel kanıtların irdelenmesiyle oluşturulmuş etkinlikler aracılığıyla öğrencilerde bakmak-görmek-anlamak-yorumlamak gibi becerilerin oluşumu amaçlanmaktadır (Kabapınar, 2007, s.168). Örnek 4.27.'de yer verilen görsel kanıt ile ilgili etkinlik örneği 5. sınıf MEB ders kitabından alınmış "Atatürk'ün Yolundan İlerlemek" adlı etkinliktir. Etkinlikte 6 farklı görsel kanıt kullanılmış ve görsellerin 3'ü Cumhuriyet dönemi öncesi, 3 ise sonrasına aittir. Öğrenciler kanıtlar ile değişimi, farklılaşmayı, gelişimi irdeleyecekler ve kendi bilgilerini kendileri oluşturacaklardır. Yapılandırmacı, yaklaşımın çok güzel birer uygulayıcı etkinlikleri olabilen görsel kanıtlar ile ilgili etkinliklere çalışma kitaplarında da yeteri kadar yer verilmemiştir. 4. sınıf MEB yayınları 3, 4. sınıf Okyay yayınları 2, 5. sınıf MEB 2, 5. sınıf Koza yayınları, 3 adet sadece görsel kanıt türünde etkinlik yer almaktadır. Arka sayfadaki Örnek 4.29.'da ise yine çalışma kitaplarında çok az sayıda yer verilen görseller ile ilgili, karikatürlerle ilgili etkinlik örneğine yer verilmiştir.

Örnek 4.29. 4. Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği

Örnek 4.29. 4. sınıf MEB Yayınları çalışma kitabından alınmış bir karikatürlerle ilgili etkinlik örneğidir. Etkinliğe çalışma kitabının 5. ünitesi içerisinde yer verilmiş ve karikatürlerin gücü ile konuya ait bakış açıları öğrencilere sunulmaya çalışılmıştır.

Karikatürler 2005 yılında değişen öğretim programı doğrultusunda, basılan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer almaya başlayan görsel kaynaklardandır. Karikatürler öğrenciler için eğlenmek ve gülmenin yanı sıra irdelemeyi ve düşünmeyi de beraberinde getiren etkinliklerdir. 2005 öğretim programında yapılandırmacı yaklaşım ile eğlenerek-öğrenmek ve düşünerek-irdeleyerek-sorgulayarak bilginin oluşturulmasına vurgu yapılmıştır. Karikatürler ile ilgili etkinlikler aracılığıyla amaçlanan eğitim-öğretim süreci yansıtılabilmiş olmaktadır. Ayrıca karikatürler öğretmenlerin sürekli şikayette bulundukları ders süresinin az ve kısıtlı gelmesine de bir çözüm niteliği taşıyabilmektedir. Nitelikli bir karikatür sayfalarca okunarak veya saatlerce dinlenerek elde edilebilecek bilgileri görselliğin gücü ile bir çırpıda öğrencilere iletebilmenin gücünü yansıtmaktadır (Kabapınar, 2007, s.170). Fakat çalışma kitaplarında bu kadar güçlü etkinlikler olan karikatürler ile ilgili etkinliklere yer verilmemiştir. Sadece MEB yayınları 4.sınıfların çalışma kitaplarına 2 adet, 5. sınıfların 3 adet karikatür ile ilgili etkinlik saptanmıştır.

Görseller ile ilgili etkinliklerden 2005 sonrası program ile kitaplarda yer almaya başlayan bir etkinlik türü de gazete ve internet haberlerinden oluşan etkinliklerdir. Öğrenciler için, onların günlük hayatlarından olan kanıtların etkinliklerde kullanılması uygulama sürecine katılımı daha etkin şekilde sağlayabilmektedir. Gazete ve internet haberleri ile ilgili etkinlikler Tablo 4.9.'da görülmektedir ki; MEB yayınlarında 4. sınıfta 11 adet, 5. sınıfta 23 adet; 4. sınıf Okyay yayınları 14 adet, 5. sınıf Koza yayınları 8 adet yer almıştır. Aşağıdaki Örnek 4.30. gazete ve internet haberleri ile ilgili bir etkinlik örneğidir.

Örnek 4.30. 4. Sınıf OKYAY Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği

6.1. Gazete ve Dergi Tarıyorum

Yardım kurum ya da kuruluşlarının çalışmaları ile ilgili bir araştırma yapınız.
Bir hafta boyunca gazete ve dergilerden konuyla ilgili haberleri tarayınız. Seçtiğiniz haberlerden birini aşağıya yapıştırıp bu haberle ilgili istenilenleri yazınız.

Haberi aldığım kaynak: .....
Tarihi: .....
Konusu: .....
Bu haberi alma nedenim: .....
Habere konu olan kurum ya da kuruluş: .....
Bu kurum ya da kuruluş hangi çalışmasıyla haber olmuş?
.....
.....
Yardım alan sen olsaydın neler düşünürdün?
.....
.....
Kurum ya da kuruluş bu çalışmayı yapmasaydı neler olurdu?
.....
.....

Örnek 4.30. 4. sınıf Okyay yayınlarından alınmış gazete haberleri ile ilgili bir etkinlik örneğidir. Okyay yayınları her etkinlik türüne bir isim vererek öğrencilere sunmuştur ve gazete haberleri ile ilgili etkinliklere "Gazete ve Dergi Tanıyorum" adını vermiştir. Örnek 4.30.'daki etkinlik yardım kuruluşları ile ilgili öğrencilerden bir araştırma yapmalarını ve süreçte de gazete ve dergi haberlerinden yararlanmalarını istiyor. Etkinlik ayrıca bir araştırma etkinliği olup süreç boyunca gazete ve dergiler

kullanılmıştır. Araştırma sonucunda da öğrenciye habere ait sorular yöneltilip cevaplamaları ve eleştirel olarak düşünmeleri istenmiştir. Aşağıdaki Örnek 4.31. ise 4. sınıf MEB yayınları çalışma kitabından alınmış bir başka gazete internet haberleri ile ilgili etkinlik örneğidir.

Örnek 4.31. 4. Sınıf MEB Yayınları Çalıma Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği

TÜRK KIZILAYI HER YERDE

Aşağıdaki haberleri inceleyerek altında bulunan sorulara vereceğiniz cevapları noktalı yerlere yazınız.

Haitili depremzedeye sevgi dolu Türk eli

Gazete Haberi, 27 Ocak 2010.

Haiti'yi vuran depremin ikinci gününde afet bölgesine ulaşarak çalışmalarına başlayan Türk Kızılayı başkentte bir çadırkent kurdu. Çadırkentte kalan bine yakın depremzede yavaş yavaş depremin yarattığı travmayı atarak normal hayata dönmeye başladı. 156 çadırda yaşayan ailelerin tüm ihtiyaçları Türk Kızılayı tarafından karşılanıyor. Geçen hafta yapılan gıda yardımının ardından, bu kez de battaniye, temizlik ve mutfak setlerinden oluşan yardımlar çadırkentte kalan ihtiyaç sahiplerine dağıtıldı. Kızılay ekibi bir yandan da psikososyal destek hizmeti sağlıyor. Ekipte yer alan uzman psikolog Uğur Demirbaş, özellikle afetten en çok etkilenen grupların başında gelen çocuklarla yakından ilgileniyor.

www.kizilay.org.tr (Düzenlenmiştir.)

1. Türk Kızılayının doğal afetler sonrasında yapmış olduğu çalışmalar nelerdir?

.....

.....

.....

2. Türk Kızılayının başka ne tür faaliyetleri vardır?

.....

.....

3. Türk Kızılayının dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen doğal afetlerde yardım elini uzatmasının sebepleri sizce ne olabilir?

.....

.....

.....

Örnek 4.31. görseller ile ilgili etkinliklerden gazete ve internet haberlerini yansıtan güzel ve kapsamlı şekilde oluşturulmuş bir etkinlik örneğidir. MEB yayınlarında her etkinliğin bir ismi olduğu gibi bu etkinliğin ismi de; "Türk Kızılay'ı Her Yerde"dir. Etkinlik 6. ünite olan "Hep Birlikte" ünitesine aittir. Etkinlikte öncelikle bir gazete kupürü görsel olarak daha ön planda tutulacak şekilde, başlığı ve kaynağı belirtilerek verilmiş; ardından da internetten de ek kaynak sunularak haber ile perçinlenmiştir. Ardından öğrenciye sorular yöneltilerek gazete haberine daha eleştirel bir tutum ile irdelemesi ve fikirler üretmesi sağlanmıştır.

Çalışma kitaplarında yer alan etkinlikleri incelemeye devam ettiğimizde bir diğer etkinlik türü ise araştırma - tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinlikler başlığı altında toplanılmıştır. Aşağıdaki Tablo 4.10.'da araştırma - tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerin çalışma kitaplarındaki tasnifine ilişkin sayısal veriler yer almaktadır.

Tablo 4.10. Çalışma Kitaplarındaki Araştırma - Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	Yayınevleri			
	MEB 4	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Araştırma - Tartışma - Kanıtlar ile İlgili Etkinlikler				
Doğrudan Web Adresi Verilen Araştırmalar	–	2	–	4
Öğrenciye Bırakılan Araştırmalar	34	34	40	33
Kelime Gruplarını Araştırma	–	6	–	–
Deney - İnceleme - Uygulama	–	–	–	–
Günlük Hayatla Bağlantılı Etkinlikler	13	8	9	11
Yakın Çevreyi ödevle Birleştiren Etkinlikler	6	11	12	19
Grup Çalışmaları	2	2	2	2
Ürün Oluşturucu Çalışmalar	1	–	1	3
Proje Uygulamaları	1	–	–	–
Tartışma Etkinlikleri				
Eleştirel Düşünce Merkezli Tartışmalar	38	15	33	14
Yaratıcı Düşünce Merkezli Tartışmalar	27	18	34	7
Analiz - Sentez - Karşılaştırma Çalışmaları	14	2	8	10
Münazara	–	–	–	–
Örnek Olay Uygulamaları	11	7	5	–
Kanıtlar ile İlgili Etkinlikler				
Yerel Tarih	3	2	3	1
Sözlü Tarih	3	1	–	–
Görüşme - Anket - Röportaj	6	15	1	1
Toplam	159	123	148	103

Tablo 4.10.'da genel olarak araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerin 17 temel başlık altında toplandığını görülmektedir. İlk olarak tabloda araştırma türünde etkinliklere yer verilmiştir. Bunlar: doğrudan adresi verilen, öğrenciye bırakılan kelime grupları ile ilgili olan araştırmalar şeklindedir. Daha sonra deney ve incelemeler ile ilgili etkinliklere ardından da günlük hayatla bağlantılı ve yakın çevreyi ele alan etkinliklere değinilmiştir. Grup çalışmalarına, ürün oluşturucu çalışmalara ve proje çalışmalarına da ayrı türler olarak yer verilmiştir. Tartışmalar ise 4'e ayrılmış; eleştirel düşünce merkezli tartışmalar, yaratıcı düşünce merkezli tartışmalar, analiz-sentez çalışmaları ve münazaralar olarak ayrılmıştır. Kanıtlar ile ilgili çalışmalar ise örnek olaylar, yerel ve sözlü tarih çalışmaları ve görüşme, anket, röportaj türlerine ayrılmıştır. Toplamda en fazla etkinlik türü sayısı 159 ile 4. sınıf MEB yayınlarına ait iken, 2. sırada 148 etkinlik ile 5. sınıf MEB yayınları yer almıştır. 4. sınıf Okyay yayınları 123 etkinlik 5. sınıf Koza yayınları ise 103 adet araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliğe çalışma kitaplarında yer vermiştir.

2004 sonrası yenilenen program ile araştıran-sorgulayan-tartışan bireyler hedeflenmiştir ve bu hedefler doğrultusunda kitap ve etkinlikler hazırlanmıştır. Anlatılan, pasif olarak dinleyen bireyler yerine; eğitim-sürecinde kendi olarak yer alan araştıran-soruşturan aktif bireyler hedef olarak tutulmuştur. Tablo 4.10.'da araştırma etkinliklerine çalışma kitaplarında büyük ölçüde yer verildiği görülmektedir. Doğrudan adresi verilen araştırmalara MEB yayınlarında yer verilmezken 5. sınıf Koza yayınlarında 4, 4. Sınıf Okyay Yayınları 2 adet doğrudan adresi verilmiş araştırma etkinliği yer almıştır. Öğrenciye bırakılan araştırma etkinlikleri ise Tablo 4.10.'dan da görüldüğü gibi çalışma kitaplarından büyük oranda yer almıştır. Aşağıdaki Örnek 4.32. öğrenciye bırakılan bir araştırma etkinliğini sunmaktadır.

Örnek 4.32. 4. Sınıf MEB Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma - Tartışma - Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

ÜLKELERİ ARAŞTIRIYORUM

A. Okul gazetesinde ülkeler ile ilgili bir yazı dizisi hazırlanıyor. Sizden, seçtiğiniz bir ülke hakkında araştırma yapmanız isteniyor. Araştırma yaparken izlediğiniz yolu ve araştırma sonuçlarınızı tablodaki uygun yerlere yazınız.

Araştırma Konum	..... *ülkesini tanıtma*
Araştırmamın Aşamaları	1. ..... 2. ..... 3. ..... 4. ..... 5. .....
Yazımın Başlığı	.....
Yazımın Özeti [Seçtiğim ülke hakkındaki bilgiler: dünya üzerindeki yeri, kültürel (giyim, yemek, özel günler vb.) özellikleri...]	....

Aşağıdaki formu bu çalışmadaki performansınızı düşünerek doldurunuz. Ölçütlere katılıyorsanız "Evet" sütununu, katılmıyorsanız "Hayır" sütununu "X" ile işaretleyiniz.

Ölçütler	Evet	Hayır
1. Yaptığım çalışmanın verilen konuya uygun olduğunu düşünüyorum.		
2. Konuyla ilgili kavramları doğru ve yerinde kullandım.		
3. Tabloyu eksiksiz şekilde doldurdum.		
4. Çalışmamı zamanında tamamladım.		
5. Anlamakta zorlandığım konularda öğretmenimden ya da arkadaşlarımdan yardım istedim.		
6. Bu çalışmadaki performansımın çok iyi olduğunu düşünüyorum. *Çünkü*		

Örnek 4.32. araştırma etkinliği 4. sınıf MEB yayınları "Uzaktaki Arkadaşım" ünitesi içerisinde yer alan bir etkinlik örneğidir. Etkinlik "Ülkeleri Araştırıyorum" başlığı ile sunulmuş ve öğrenciye süreçte yardımcı olacak bir tablo verilmiştir. Araştırma süreci sonunda da yine aktif olan öğrencinin kendi performansını kendi belirlemesi için bir ölçüt sunulmuştur. Öğrenci aslında ölçüt ile hem araştırma sürecindeki kendini görecek

hem de araştırma sürecinde neler yapılması gerektiğini yaparak - yaşayarak öğrenecektir. Aşağıdaki örnek 4.33. ise 5. sınıf Koza yayınlarından alınmış bir araştırma etkinliğidir.

Örnek 4.33. 5. Sınıf KOZA Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma - Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

Araştırıyorum

2 Aşağıdaki **İnternet Araştırma Çalışma Kâğıdını** doldurunuz. Bunun için bir konu belirleyiniz. Önce konu ile ilgili bakanlığın İnternet adresinde araştırma yapınız. Sonra farklı sitelerde aynı konuyu araştırınız.

İnternet Araştırma Çalışma Kâğıdı

a. Araştırma konusu : .....

.....

b. Ziyaret ettiğiniz sitelerin adı ve adresleri : .....

.....

.....

.....

c. Bakanlık sitesinde araştırma konunuzla ilgili ulaştığınız bilgiler :

.....

.....

.....

.....

.....

ç. Ziyaret ettiğiniz diğer sitelerde konunuzla ilgili ulaştığınız bilgiler :

.....

.....

.....

.....

.....

d. Araştırma yaptığınız sitelerden hangisinde bilgiler daha güncel?

.....

.....

e. Sitelerden hangisinde bilgiler yeterli düzeyde?

.....

.....

.....

Örnek 4.33. 5. Sınıf Koza yayınları çalışma kitabında yer alan bir araştırma etkinliği örneğidir. Etkinlik "Araştırıyorum" başlığı ile verilmiş ve öğrencinin araştırma süreçlerini ve araştırma becerilerini doğru kazanabilmesi için "İnternet Araştırma Çalışma Kağıdı" yol gösterici ve sürece yardımcı olarak öğrenciye sunulmuştur. Etkinlik ile amaç öğrencinin internet üzerinden serbest olarak araştırma yapması ve araştırma becerilerini kazanmasıdır. Araştıran-sorgulayan bireyler amaçlayan programın göstergesi olan kitaplar ve etkinlikler sürekli öğrencilerden araştırmalar yapmalarını istemektedir; fakat etkinliklerde yol göstericilere yer vermemektedir. Koza yayınları ise öğrencilerin araştırma becerisini kazanabilmesi için onlara yol gösterici ve beceri kazanmalarına yardımcı farklı örnekte bir etkinlik sunmuştur.

Yapılandırmacı yaklaşım ile vurgulanan bir diğer noktada çocuğa yakın ona onun hayatından gerçek bilgilerin çocuğa kazandırılması olmuştur. Bunun ışığında yakın çevreyi ödevle birleştiren ve günlük hayat ile bağlantılı etkinlikler kitaplarda yer almıştır. Tablo 4.10.'da günlük hayat ile bağlantılı etkinlikler 4. sınıf MEB yayınlarında 13, Okyay yayınlarında 8; 5. sınıf MEB yayınları 9, Koza yayınları 11 adet yer almaktadır. Yakın çevreyi ödev ile birleştiren etkinlikler ise 4. sınıf MEB yayınları 6, Okyay yayınları 11; 5. sınıf MEB yayınları 12, Koza yayınları 19 adet yer almaktadır. Arka sayfada yer alan Örnek 4.34. 4. sınıf MEB yayınları çalışma kitabından alınmış günlük hayat ile bağlantılı bir etkinlik örneğidir.

Örnek 4.34. 4. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabında Alanmış Araştırma - Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

BİLİNÇLİ TÜKETİCİ

Aşağıdaki gazete haberlerini okuyarak bu haberlerle ilgili soruları cevaplayınız.

Bilinçli Tüketici El Kitabı Yayımlandı

Çevre ve Tüketici Haklarını Koruma Derneği (ÇETKODER) genel başkanı, halka ücretsiz olarak kendi imkânları ile bastırdıkları, tüketici yasasını da içeren "Bilinçli Tüketici El Kitabı" adlı rehber kitapçığını dağıttı.

Gazete haberi, 7 Ağustos 2008.

1. "Bilinçli Tüketici El Kitabı"nda hangi konular yer alıyor olabilir?

.....

.....

.....

2. Siz, "Bilinçli Tüketici El Kitabı" yazacak olsaydınız kitapta hangi konulara yer verirdiniz?

1. .....

.....

2. .....

.....

3. .....

.....

Bilinçlenen Tüketici Hakkını Hakem Heyetinde Arıyor

Haksızlığa uğrayan tüketiciler haklarını hakem heyetlerinde arıyor. Vatandaş, kapıdan yapılan satışlardan, habersiz aktarma koyan hava yolu firmasına, banka aidatlarından, elektronik ürünlerde karşılaşılan arızaya kadar birçok aksaklığı tüketici hakem heyetleri ve tüketici mahkemelerine taşıyor.

Gazete haberi, 8 Kasım 2009.

3. Tüketici bilincinin artması neden gazetelere haber olmuş olabilir?

.....

.....

4. Tüketici bilincinin artması neden önemlidir?

.....

.....

5. Sizin veya ailenizin hak aramayla ilgili bir girişimi oldu mu? Kısaca anlatınız.

.....

.....

.....

Yan sayfada yer alan Örnek 4.34.'te, günlük hayat ile bağlantılı yakın çevreyi ödev ile birleştiren 4. sınıf MEB yayınlarında alınmış bir etkinlik örneği verilmiştir. Etkinlikte arka arkaya 2 tane günlük hayatta olabilecek olayların olduğu gazete haberleri verilmiş ve haberler bir yıl ara ile yayınlanmış olup aralarındaki bağı öğrencilerin fark etmeleri amaçlamıştır. Haberler günlük hayatta alınmış ve vatandaşların hatalarını öğrencilerin fark etmelerini sağlayıcı olarak kullanılmıştır. Günlük hayatta bilinçli tüketici olmalarının neleri gerektirdiği öğrencilere ne kadar anlatılırsa anlatılsın; gerçek hayatlarından sunulmuş, yakın çevrelerinde gerçekleşmiş haberler aracılığı ile tartışarak öğrenmeleri kadar kalıcı öğrenmeler sağlanamaz.

Yapılandırmacı yaklaşım ile eğitim sürecinde eklenen bir değişim de grup çalışmalarına ve ürün oluşumunu sağlayıcı proje çalışmalarına verilen önemin artmasıdır. Öğrenciler bireysel çalışmalardan çok grupla yaptıkları çalışmalarda birbirlerinden yararlanarak daha kalıcı öğrenmeler oluşturdukları vurgulamaktadır. Çalışma kitaplarındaki etkinliklere baktıklarımızda Tablo 4.10.'a dönecek olursak grup çalışmalarının tüm yayınevlerine ait çalışma kitaplarında sadece 2 şer etkinlikte yer bulduğunu görmekteyiz. Proje çalışmalarına sadece 4. sınıf MEB yayınlarda 1 tane yer verilirken; ürün oluşturucu çalışmalarına ise 4. ve 5. sınıf MEB yayınları 1 er tane etkinlikte, 5. sınıf Koza yayınları 3 tane etkinlikte, 4. sınıf Okyay yayınlarında ise iç bir etkinlikte yer verilmemiştir. Arka sayfada yer alan Örnek 4.35. 4. sınıf MEB yayınlarına ait çalışma kitabından alınmış grup çalışması ile ilgili bir etkinlik örneğidir.

Örnek 4.35. 4. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma - Tartışma ve Kartlar ile İlgili Etkinlik Örneği

ALIŞVERİŞ YAPIYORUZ

Aşağıdaki grup çalışmasını yönergeleri izleyerek bir hafta içinde yapınız.

A. Dört kişilik gruplar oluşturunuz.

Grubunuzun adı: .....
Grup üyelerinin adları: .....

B. Aşağıda adları verilen ürünlerden her grup üyesine iki ürün olacak şekilde sekiz tanesini seçiniz.

Süt ürünleri (süt, yoğurt, peynir, margarin), bisküvi, çikolata, et ve et ürünleri (kıyma, et, tavuk), içecekler (su, asitli içecekler, meyve suları), temizlik ürünleri, meyve-sebze, kuru bakliyat (nohut, fasulye, mercimek vb.), temizlik ürünleri (şampuan, krem, diş macunu, çamaşır deterjanı vb.).

C. Farklı market ya da bakkallardan seçtiğiniz ürünlerin fiyatlarını araştırınız. Araştırma sonuçlarını aşağıdaki tabloya not ediniz.

Ürünler	Birim Miktarı (kg/adet)	1. Markette Fiyatı	2. Marketteki Fiyatı	3. Marketteki Fiyatı

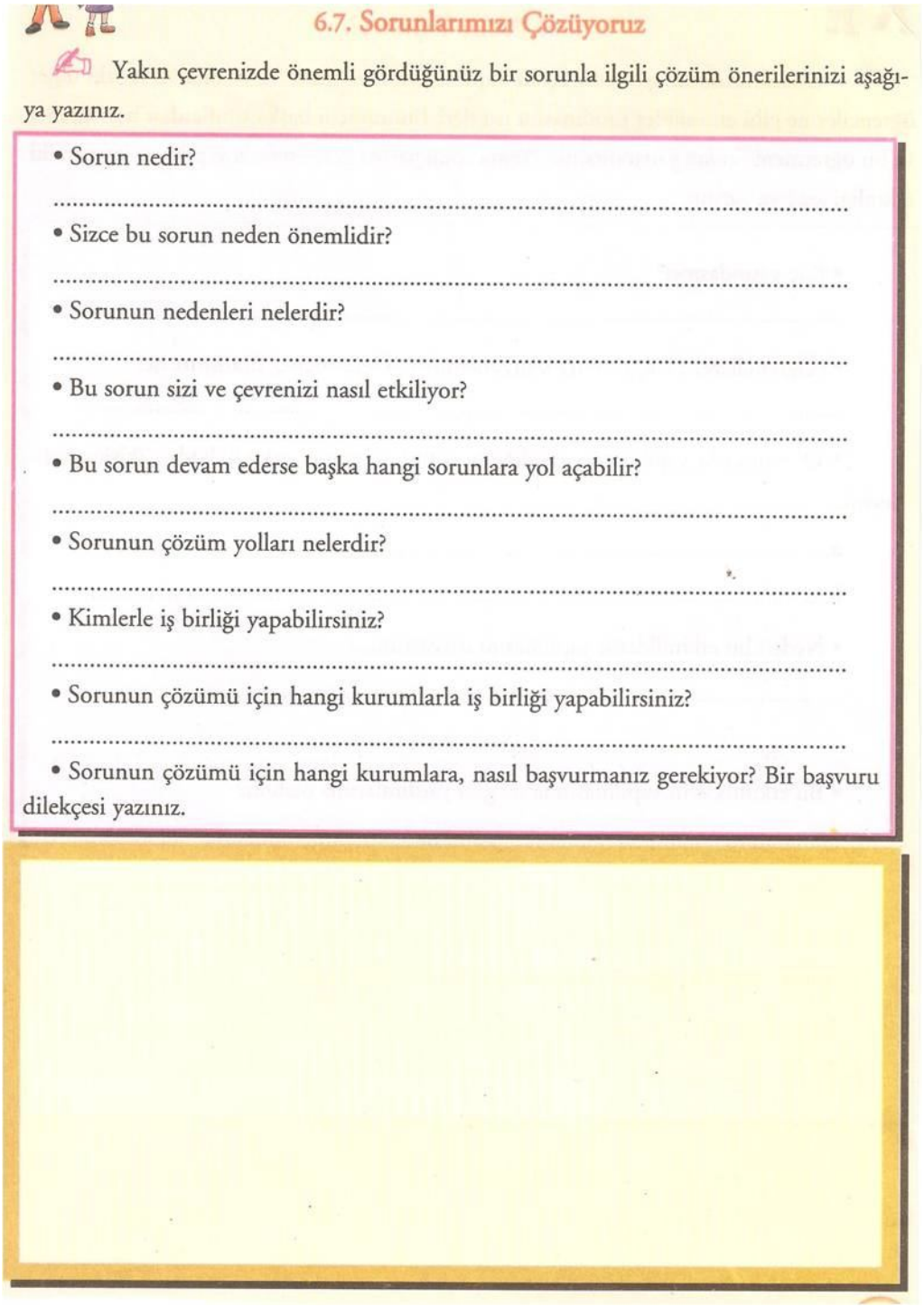
Ç. Fiyat araştırması sonucunda grubunuzun marketinde satmaya karar verdiğiniz ürünleri ve fiyatlarını aşağıdaki tabloya yazınız.

Marketinizin Adı		
Ürünün Adı	**Ürünün Miktarı (kg/adet)**	**Fiyatı**

Örnek 4.35. 4. sınıf MEB yayınlarından alınmış grup çalışması ile ilgili bir etkinlik örneğidir. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer alan grup çalışması etkinlikleri öğrencilerin farklı yaşam, inanç ve bakış açılarına saygı göstermelerini, kendi fikir ve düşünceleri ile başkalarınınkini karşılaştırmalarını, doğru ile yanlış arasındaki farkın her zaman kesin olarak belirlenemeyeceğini anlamalarını sağlayabilmeleri için önemli işlevlere sahiptir (Kabapınar, 2007, s.85). Yapılandırmacı yaklaşım ile vurgulanan birlikte öğrenme, akranları yoluyla sosyalleşerek öğrenmenin yolu grup çalışması içeren etkinliklerin kitaplarda çoğaltılmasından geçmektedir. Örnek 4.35.'te öğrencilerin bireysel olarak yapmalarının hem zaman olarak, hem araştırma süreci olarak zor olduğu bir çalışma dört kişilik gruplara bölünmüş ve süreç tablolar yardımıyla öğrenciler için kolaylaştırılmıştır. Öğrenciler örnek 4.35. ile birlikte çalışarak iş bölümü yaparak araştırmayı tamamlamayı öğrenecek ve grupla çalışmanın kazandırdığı artılara sahip olacaklardır.

Yapılandırmacı yaklaşım ile bilginin genel olduğu varsayımı yıkılmış bilginin bireye özgü olduğu gerçeği ortaya çıkarılmış ve bilgiyi bireyin bizzat kendisinin anlamlandırması ve oluşturması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun sonucunda bireylere kalıp yargılar dayatılmak yerine; bireylerin tartışarak sorgulayarak, eleştirel bir tutum takınarak öğrenmeleri amaçlanmıştır. 2004 sonrası Sosyal Bilgiler öğretim programı değişen öğrenme anlayışı ışığında öğrencilere farklılıkları, zıtlıkları, çelişen-çatışan fikirleri de sunarak, öğrencilerin tartışan, sorgulayan, eleştirel düşünme becerilerini oluşturabilen, farklılıklara açık ve saygılı bireyler olabilmelerini amaç edinmiştir. Bunun sonucunda da tartışma içeren etkinlikler kitaplarımızda büyük oranda yer almıştır. Tablo 4.10.'a döndüğümüzde çalışma kitaplarımızda yer alan etkinliklerden eleştirel düşünce merkezli tartışmalar 4. sınıf MEB yayınlarında 38, Okyay yayınlarında 15; 5. sınıf MEB yayınlarında 33, Koza yayınlarında 14 etkinlikte yer almaktadır. Yaratıcı düşünce merkezli tartışmalar ise 4. sınıf MEB yayınlarında 27, Okyay yayınlarında 18; 5. sınıf MEB yayınlarında 34, Koza yayınları 7 etkinlikte yer almaktadır. Analiz-sentez-karşılaştırma etkinlikleri ise 4. sınıf MEB yayınları 14, Okyay yayınları 2, 5. sınıf MEB 8, Koza yayınlarında 10 etkinlikte yer almaktadır. Münazara çalışmalarına ise yer verilmemiştir. Arka sayfadaki Örnek 4.36.'da 4. sınıf Okyay yayınları çalışma kitabından alınmış eleştirel ve yaratıcı düşünce merkezli etkinlik örneği sunulmuştur.

Örnek 4.36. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma-Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

6.7. Sorunlarımızı Çözüyoruz

Yakın çevrenizde önemli gördüğünüz bir sorunla ilgili çözüm önerilerinizi aşağıya yazınız.

- Sorun nedir?

.....

- Sizce bu sorun neden önemlidir?

.....

- Sorunun nedenleri nelerdir?

.....

- Bu sorun sizi ve çevrenizi nasıl etkiliyor?

.....

- Bu sorun devam ederse başka hangi sorunlara yol açabilir?

.....

- Sorunun çözüm yolları nelerdir?

.....

- Kimlerle iş birliği yapabilirsiniz?

.....

- Sorunun çözümü için hangi kurumlarla iş birliği yapabilirsiniz?

.....

- Sorunun çözümü için hangi kurumlara, nasıl başvurmanız gerekiyor? Bir başvuru dilekçesi yazınız.

Örnek 4.36. 4. sınıf Okyay yayınlarından alınmış bir etkinlik örneğidir. Etkinlik çalışma kitabının 5. ünitesi olan "iyi ki var" ünitesi içerisine "Sorunlarımızı Çözüyoruz" başlığı altında yer almıştır. Öğrencinin yakın çevresi ile de bütünleşmesini ve çevreye eleştirel bir göz ile bakmasını amaçlayan etkinlik, farkındalık becerisini geliştiricidir. Öğrenci

çevresinde var olan bir sorunu belirleyene kadar çevresine eleştirel bir göz ile bakacak, sorunun tespitini yapacak ve sonrasında yaratıcı bir şekilde çözüm yolları üretecektir. Birçok beceri gelişimini bir arada sağlayıcı bir etkinlik olan Örnek 4.36. öğrencinin çok yönlü gelişimini amaçlamaktadır.

Tablo 4.10.'a baktığımızda yeni öğrenme anlayışı ile kazanılmış bir diğer etkinlik türünün de örnek olay uygulamaları olduğunu görmekteyiz. Örnek olay uygulamalarına çalışma kitaplarında 4. sınıf MEB yayınlarında 11 etkinlikte, Okyay yayınlarında 7 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 5 etkinlikte yer alırken, Koza yayınlarında yer almamıştır. Örnek olay ile oluşturulmuş etkinlikler öğrencilerin yaşam içindeki sorun ve sıkıntılar ile karşılaşmalarını ve olaylara farklı bakış açıları oluşturmalarını sağlayabilmektedirler. Sosyal Bilgiler dersi programının amacı yaşamın kendisini derse taşımak ise örnek olay yöntemi kitaplarda ve etkinliklerde daha fazla yer alması gereken bir yöntemdir. Örnek olay yöntemi ile oluşturulmuş etkinliklerle öğrenciler sorunlar ile karşılaşmakta ve sorunların çözümü ile ilgili farklı bakış açıları oluşturabilmektedirler. Arka sayfada yer alan Örnek 4.37. 4. sınıf Okyay yayınlarından alınmış örnek olay ile ilgili bir etkinlik örneğidir.

Örnek 4.37. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma-Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

5.10. Teneffüslerde Çağrı Yağıyor

Ders Kitabı'nın 114. sayfasındaki "Teneffüslerde Çağrı Yağıyor" isimli gazete haberini okudunuz. Şimdi aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

• Komşunuz hastalandı ve sizden acil servisi aramanızı istedi. Ancak gereksiz arayanlar yüzünden acil servisin numarası sürekli meşgul çalıyor. Ne hissederdiniz?

.....

.....

.....

• Bu durumda, hastalanan komşunun başına neler gelebilir?

.....

.....

.....

• Bu sorunu nasıl çözersiniz?

.....

.....

.....

• İnsanlar acil telefonları hangi amaçlarla arıyorlar?

.....

.....

.....

• Acil telefonların gereksiz yere aranmasını nasıl önlersiniz? Çözüm önerilerinizi düşünerek aşağıya yazınız.

.....

.....

TENEFESSÜLERDE ÇAĞRI YAĞIYOR

►112 Acil Servis nasıl ve hangi durumlarda aranmalı?

- Acil sağlık durumunu gerektiren her konuda 112 Acil Servis aranmalıdır. Günde ortalama 35 bin çağrı alan 112 Acil Servis hizmeti, gerçek çağrı sayısı olarak 250 vakaya cevap veriyor. Diğer aramalar 112 Acil Servis hizmetinin boş yere zamanını çalıyor ve telefonları meşgul ediyor. Kalp krizi geçiren bir kişi, songücüyle 112'yi arayacak olsa o kişiye ulaşamayacağız ve vaka gereken müdahaleyi göremeden, gereksiz bir arama nedeniyle hayatını kaybetmiş olacak. Müdahale edilen 250 aramanın dışındaki tüm aramaları gereksiz aramalar oluşturmaktadır. Gözlemlediğimiz bir diğer durum ise okulların tenefüs saatlerinde aldığımız çağrının artması. Vatandaşların bu konu hakkında bilinçlendirilmesi ve uyarılması gerekmektedir. Bu hat kesinlikle gereksiz yere aranmamalıdır. Bu sistem insan hayatını kurtarmak için kurulmuş bir sistemdir. Bizim için saniyeler çok önemlidir.

Gazete haberi: 13

Örnek 4.37. 4. sınıf Okyay yayınlarından alınmış örnek olay ile ilgili etkinlik örneğidir. Etkinliğin örnek olayı ders kitabında yer alırken çalışma kitabında ise örnek olay ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Gerçek bir gazete haberi olarak verilen örnek olay, sonrasında (ise) ahlaki, düşünsel ve empatik çözümlemeler sağlayıcı sorular ile farklı perspektiflerden ele alınmaya çalışılmıştır.

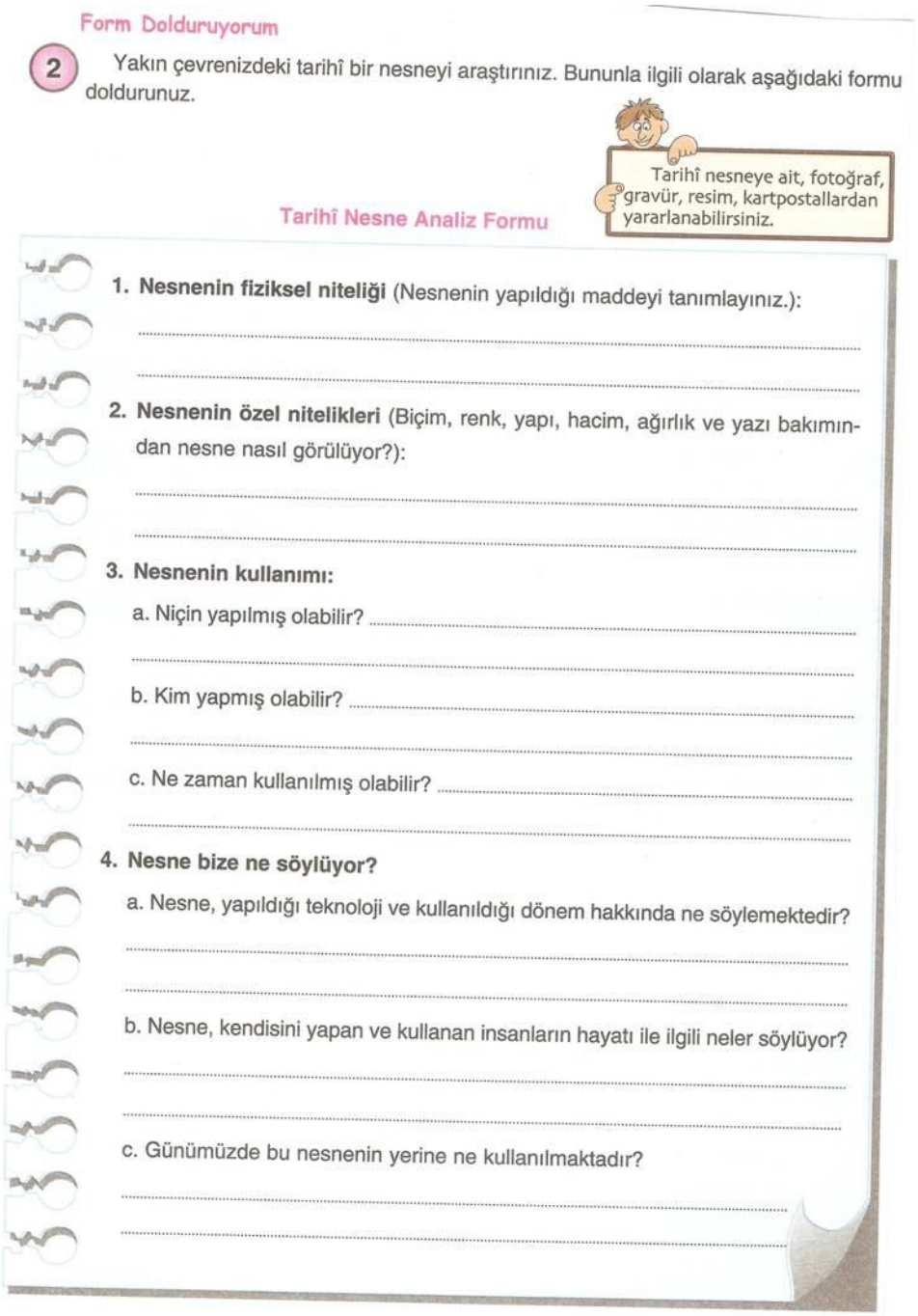
Tablo 4.10.'a, araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklere son kez dönecek olursak kanıtlar ile ilgili olan etkinliklerin; yerel tarih, sözlü tarih ve görüşme, anket, röportaj ile ilgili etkinlikler olduğunu görmekteyiz. Yerel tarih ile ilgili etkinliklere çalışma kitaplarında 4. ve 5. sınıf MEB yayınlarında 3'er tane olmak üzere 4. sınıf Okyay yayınlarında 2 tane, 5. sınıf Koza yayınlarında 1 tane etkinlikte yer verilmiştir. Sözlü tarih ile ilgili etkinliklere ise 4. sınıf MEB yayınlarında 3 etkinlikte, 4. Sınıf Okyay yayınlarında 1 etkinlikte sadece yer verilmiştir.

Görüşme, anket, röportaj ile ilgili etkinliklere ise çalışma kitaplarından 4. sınıf MEB yayınlarında 6 etkinlikte, Okyay yayınlarında 15 etkinlikte, 5. sınıf MEB ve Koza yayınlarında ise 1 er etkinlikte yer verilmiştir.

2004 yılı Sosyal Bilgiler öğretim programına bakıldığında "kaynak kullanımı ve kanıt değerlendirmeye dayalı" bir yaklaşıma vurgu yapıldığı ve bunun ışığında etkinlikler oluşturulduğu görülmektedir (Kabapınar, 2007, s.152). Öğretim programında sözlü tarih etkinliğinin kazandırdığı beceriler arasında, dinleme, gözlem, soru sorma, bilgiyi düzenleme, olguyu düşünceden ayırma, bilgi yığını içinden ilgili bilgileri bulma, değişim ve sürekliliği algılama, gibi özellikleri sığdırmıştır (MEB 2004; Akt. Kabapınar, 2007, s.153).

Sözlü tarih ve yerel tarih çalışmalarında öğrenci kendini birer küçük sosyal bilimci, tarihçi olarak görebilmekte tüm sorumluluğu üstlenebilmektedir. Öğrenciler ders kitabı yazarlarının perspektifleri ile olayları görmek, anlamak, yorumlamak yerine tüm süreci kendileri yöneterek kendi bakış açılarını oluşturabilmekteler ve tarihsel empatilerini duyarlılıklarını geliştirmektedirler (Kabapınar, 2007, s.158). Arka sayfada yer alan Örnek 4.38. 5. sınıf Koza yayınları çalışma kitabından alınmış kanıtlar ile ilgili etkinlik örneğidir.

Örnek 4.38. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma-Tartışma-Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

Form Doldurıyorum

2 Yakın çevrenizdeki tarihî bir nesneyi araştırınız. Bununla ilgili olarak aşağıdaki formu doldurunuz.

Tarihî nesneye ait, fotoğraf, gravür, resim, kartpostallardan yararlanabilirsiniz.

Tarihî Nesne Analiz Formu

1. **Nesnenin fiziksel niteliği** (Nesnenin yapıldığı maddeyi tanımlayınız.):

2. **Nesnenin özel nitelikleri** (Biçim, renk, yapı, hacim, ağırlık ve yazı bakımından nesne nasıl görülüyor?):

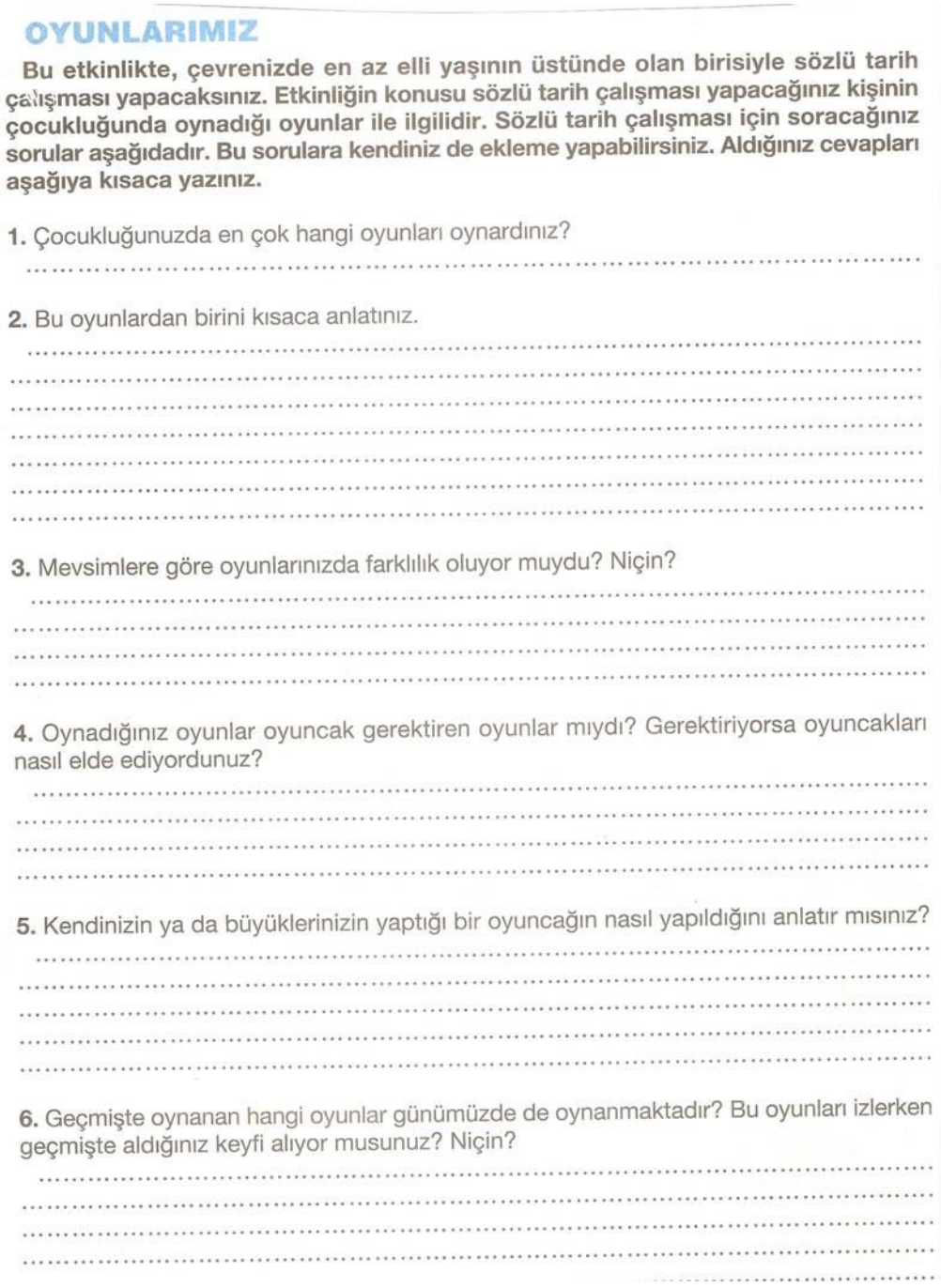
3. **Nesnenin kullanımı:**
   a. Niçin yapılmış olabilir?
   b. Kim yapmış olabilir?
   c. Ne zaman kullanılmış olabilir?

4. **Nesne bize ne söylüyor?**
   a. Nesne, yapıldığı teknoloji ve kullanıldığı dönem hakkında ne söylemektedir?
   b. Nesne, kendisini yapan ve kullanan insanların hayatı ile ilgili neler söylüyor?
   c. Günümüzde bu nesnenin yerine ne kullanılmaktadır?

Örnek 4.38.'deki 5. sınıf Koza yayınlarından alınmış kanıtlar ile ilgili etkinlik, bir yerel tarih çalışması örneğidir. Öğrencilerden en yakınlarında bulabilecekleri bir tarihi nesneyi araştırmaları istenmiş ve bu süreçte onlara yardımcı olabilecek bir tablo sunulmuştur.

Örnek 4.38. ile öğrencilerin küçük birer tarihçi kimliğini kazanabilmeleri için sorular ile onlara destek olunmuş ve araştırma süreci az da olsa yönlendirilmiştir. Aşağıdaki Örnek 4.39. ise 4. sınıf MEB yayınlarından alınmış bir sözlü tarih çalışması etkinliğidir.

Örnek 4.39. 4 Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Araştırma-Tartışma-Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

OYUNLARIMIZ

Bu etkinlikte, çevrenizde en az elli yaşının üstünde olan birisiyle sözlü tarih çalışması yapacaksınız. Etkinliğin konusu sözlü tarih çalışması yapacağınız kişinin çocukluğunda oynadığı oyunlar ile ilgilidir. Sözlü tarih çalışması için soracağınız sorular aşağıdadır. Bu sorulara kendiniz de ekleme yapabilirsiniz. Aldığınız cevapları aşağıya kısaca yazınız.

1. Çocukluğunuzda en çok hangi oyunları oynardınız?

.....

2. Bu oyunlardan birini kısaca anlatınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Mevsimlere göre oyunlarınızda farklılık oluyor muydu? Niçin?

.....
.....
.....
.....

4. Oynadığınız oyunlar oyuncak gerektiren oyunlar mıydı? Gerektiriyorsa oyuncakları nasıl elde ediyordunuz?

.....
.....
.....
.....

5. Kendinizin ya da büyüklerinizin yaptığı bir oyuncağın nasıl yapıldığını anlatır mısınız?

.....
.....
.....
.....
.....

6. Geçmişte oynanan hangi oyunlar günümüzde de oynanmaktadır? Bu oyunları izlerken geçmişte aldığınız keyfi alıyor musunuz? Niçin?

.....
.....
.....
.....

Örnek 4.39. 4.sınıf MEB yayınları çalışma kitabından alınmış bir sözlü tarih çalışması etkinliğidir. Çalışmada öğrenci sürecin uygulamasını tam olarak daha kavrayamadığı

için süreç yine sorular ile yönlendirilerek öğrenciye çalışma metodu aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışma kitaplarındaki etkinlik türlerinin bir diğer grubu ise aşağıdaki Tablo 4.11.'de de görüldüğü gibi; "Drama, oyunla öğretim, gezi-gözlem türünde etkinliklerdir.

Tablo 4.11. Çalışma Kitaplarındaki Drama, Oyunla Öğretim, Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**			
Drama, Oyunla Öğretim Gezi-Gözlem Etkinlikleri	**MEB 4**	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Pandomima	–	–	–	–
Müzik, Şarkı, Türkü vs.	–	–	–	–
Tatbikat	–	–	–	2
Film İzleme ve Değerlendirme	–	–	–	–
Bilmece – Bulmaca	3	–	1	7
Sanal Geziler	–	–	–	–
Tarihi Geziler	–	1	–	1
Resmi Kurum Gezileri	–	–	–	–
Genel Geziler	–	4	–	3
Toplam	3	5	1	13

Tablo 4.11. 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan drama, oyunla öğretim gezi-gözlem ile ilgili etkinliklerin sayısal verilerinden oluşmaktadır. Tablo 4.11.'e baktığımızda pandomima, müzikli-şarkılı, türkülü, film izleme, sanal geziler, resmi kurumlara geziler ile ilgili etkinliklere çalışma kitaplarında yer verilmediğini görmekteyiz. Bir uygulama etkinliği olan tatbikat etkinliği ise sadece 5. sınıf Koza yayınları çalışma kitabından 2 etkinlik olarak yer almıştır. Öğrencilerin eğlenerek kalıcı öğrenmelerine yardımcı bilmece ve bulmaca ile ilgili etkinliklere ise 4. sınıf Okyay yayınlarında yer verilmezken, 5. sınıf MEB yayınlarında 1 etkinlikte, 4. sınıf MEB yayınlarında 3 etkinlikte, 5. sınıf Koza yayınlarında ise 7 etkinlikte yer verilmiştir. Tarihi ve genel geziler MEB yayınlarındaki etkinliklerde yer almazken; 4. sınıf Okyay yayınlarında 5, 5. sınıf Koza yayınlarında 4 etkinlikte yer almıştır.

Yapılandırmacı yaklaşım ile oluşturulmuş 2004 Sosyal Bilgiler öğretim programı ile vurgulanan bir nokta da öğrencilerin eğlenerek, oyunlar ile öğrenmelerinin sağlanmasıdır. Sosyal Bilgiler programının amacı çocuğu yaşama hazırlatmaktır, oyunlar ise yaşamın birer provalarıdır. Fakat kitaplar ve etkinlikler oyunlar ile ilgili, uygulamalar ile ilgili etkinliklerde oldukça kısır kalmıştır.

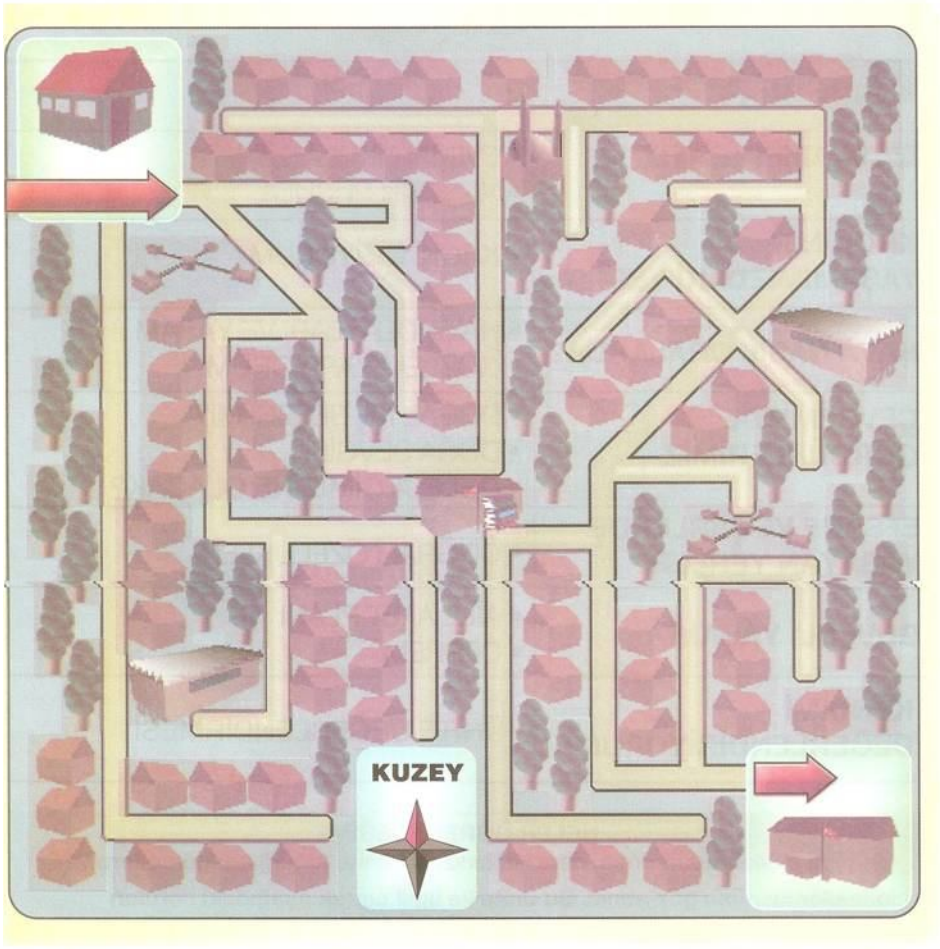
Gezi-gözlem etkinlikleri ise Sosyal Bilgiler dersinin ayrılmaz birer parçası olması gerekirken kitaplarımızda ve etkinliklerimizde gerekli düzeyde yer almamıştır. Teknolojinin gelişmesi ile sınıf içi imkanlarımız da bir nebze olsun artmış ve eğitim-öğretim sürecine "sanal gezi" diye bir kavram girmiştir. Fakat imkanlar ne kadar geniş olursa olsun kitaplarımızda ve etkinliklerimizde sanal gezilere yer verilmemektedir.

Arka sayfada yer alan Örnek 4.40. 4. sınıf MEB yayınları Sosyal Bilgiler çalışma kitabından alınmış bir oyunla öğretim etkinliğidir.

Örnek 4.40. 4. sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Drama, Oyunla Öğretim, Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinlik Örneği

EVDEN OKULA

A. Aşağıdaki labirent bulmaca üzerine evden okula gidiş yolunu çizerek gösteriniz.

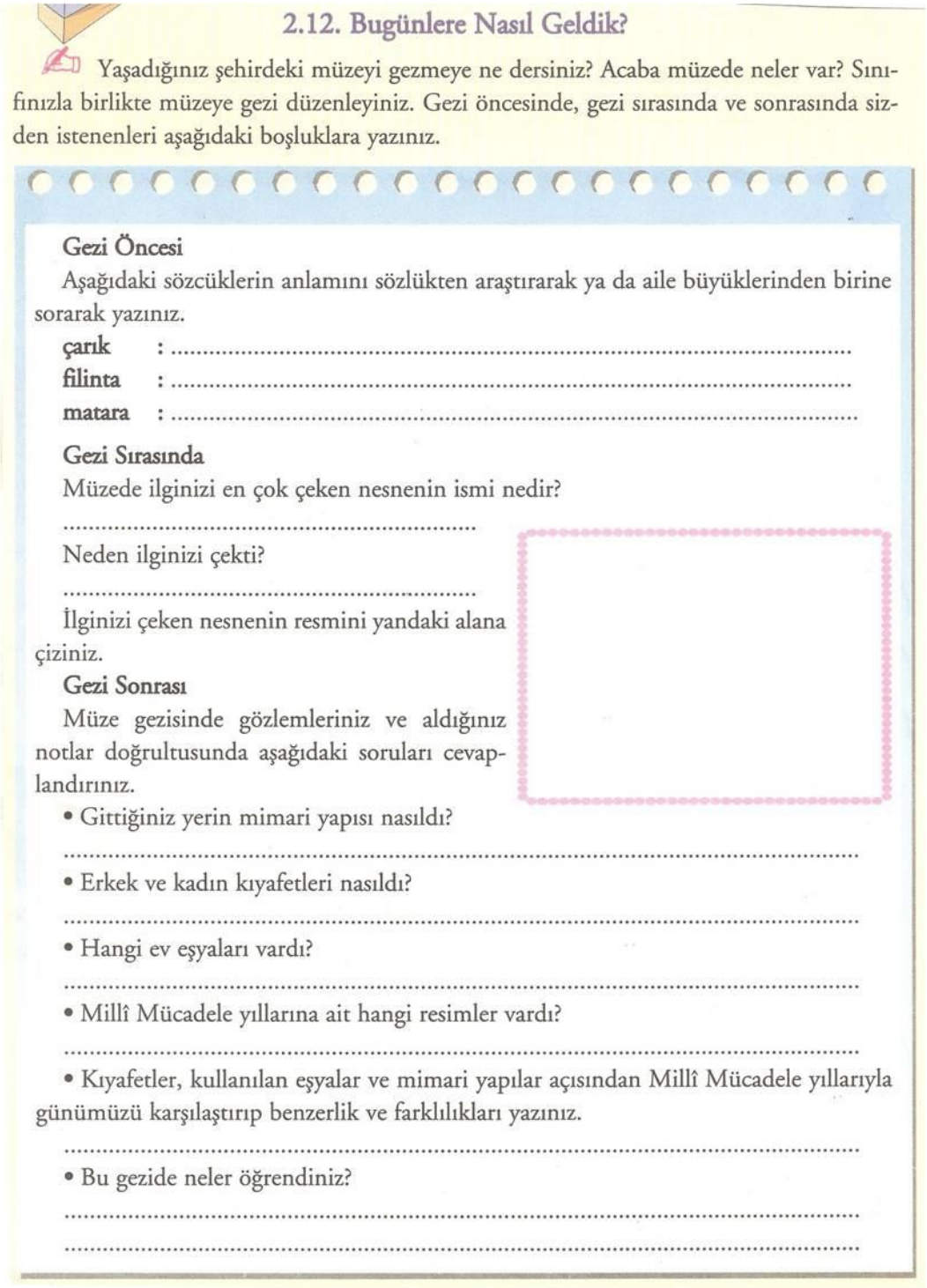
B. Bulmacada yer alan, evden okula gidiş yolunu, yönlerden yararlanarak aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Örnek 4.40. oyunla öğretim etkinliklerinden bir labirent bulmaca etkinliğidir. Çalışma kitaplarımızda bilmece-bulmaca etkinliklerine çok az sayıda yer verilmiş ve yer verilen türlerde geneli itibari ile sözcük bulmaca türünde etkinlikler olmuştur. Fakat 4.40 değişik olan tek örnek etkinliktir. Etkinlik 4. sınıf MEB çalışma kitabında "Yaşadığımız Yer" ünitesi içerisinde kullanılmıştır. Örnek 4.40. öğrencinin temel yönleri ve bu

yönleri doğru kullanmayı eğlenerek öğrenmesini sağlayacak ve öğrenciyi süreç sonunda kalıcı bir öğrenmeye götürecek bir etkinlik örneğidir. Aşağıdaki Örnek 4.41.'de ise gezi-gözlem türünde bir etkinlik örneği sunulmuştur.

Örnek 4.41. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabında Alınmış Drama, Oyunla Öğretim, Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinlik Örneği

2.12. Bugünlere Nasıl Geldik?

Yaşadığınız şehirdeki müzeyi gezmeye ne dersiniz? Acaba müzede neler var? Sınıfınızla birlikte müzeye gezi düzenleyiniz. Gezi öncesinde, gezi sırasında ve sonrasında sizden istenenleri aşağıdaki boşluklara yazınız.

Gezi Öncesi

Aşağıdaki sözcüklerin anlamını sözlükten araştırarak ya da aile büyüklerinden birine sorarak yazınız.

çarık : .....

filinta : .....

matara : .....

Gezi Sırasında

Müzede ilginizi en çok çeken nesnenin ismi nedir?

.....

Neden ilginizi çekti?

.....

İlginizi çeken nesnenin resmini yandaki alana çiziniz.

Gezi Sonrası

Müze gezisinde gözlemleriniz ve aldığınız notlar doğrultusunda aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

- Gittiğiniz yerin mimari yapısı nasıldı?

.....

- Erkek ve kadın kıyafetleri nasıldı?

.....

- Hangi ev eşyaları vardı?

.....

- Millî Mücadele yıllarına ait hangi resimler vardı?

.....

- Kıyafetler, kullanılan eşyalar ve mimari yapılar açısından Millî Mücadele yıllarıyla günümüzü karşılaştırıp benzerlik ve farklılıkları yazınız.

.....

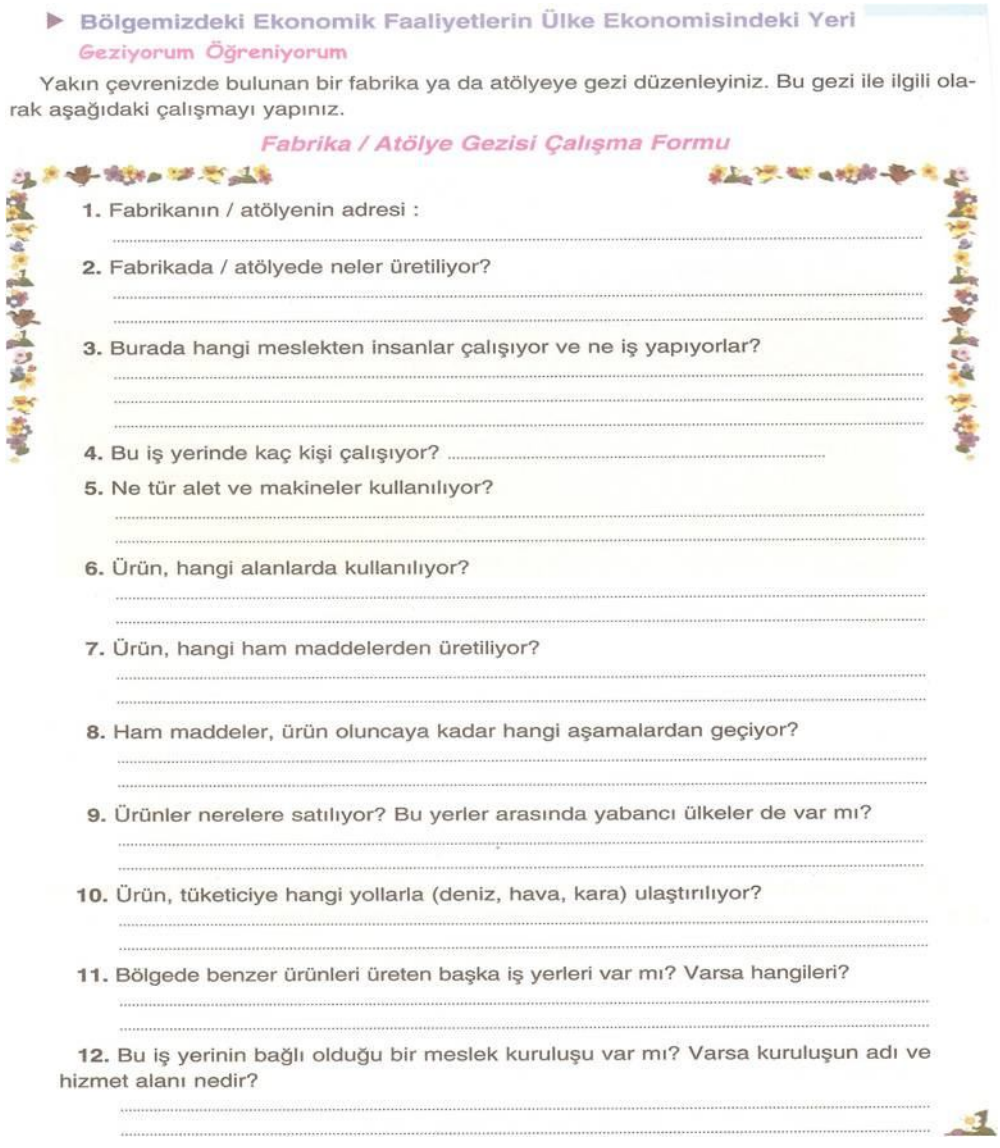
- Bu gezide neler öğrendiniz?

.....

.....

Arka sayfada yer alan Örnek 4.41.'deki etkinlik 4. sınıf Okyay yayınlarından alınmış gezi-gözlem türünde etkinlik örneğidir. Etkinlik "Bugünlere Nasıl Geldik" başlığı ile sunulmuş. Etkinlikte öğrenciye gezi öncesi, gezi sırasında ve gezi sonrasında nelere dikkat etmesi gerektiği hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayıcı sorular yöneltilmiştir. Öğrenciler etkinlikte var olan soruları dikkate aldıklarında gezi-gözlem sırasında boş bir aktivite yapmaktan kaçınmak zorunda kalacaklar ve gezinin anlamını idrak edeceklerdir. Aşağıdaki Örnek 4.42. ise 5. sınıf Koza yayınlarından alınmış bir gezi etkinliği örneğidir.

Örnek 4.42. 5. Sınıf KOZA Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Drama, Oyunla Öğretim, Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinlik Örneği

▶ Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetlerin Ülke Ekonomisindeki Yeri

Geziyorum Öğreniyorum

Yakın çevrenizde bulunan bir fabrika ya da atölyeye gezi düzenleyiniz. Bu gezi ile ilgili olarak aşağıdaki çalışmayı yapınız.

Fabrika / Atölye Gezisi Çalışma Formu

1. Fabrikanın / atölyenin adresi :
2. Fabrikada / atölyede neler üretiliyor?
3. Burada hangi meslekten insanlar çalışıyor ve ne iş yapıyorlar?
4. Bu iş yerinde kaç kişi çalışıyor? .....
5. Ne tür alet ve makineler kullanılıyor?
6. Ürün, hangi alanlarda kullanılıyor?
7. Ürün, hangi ham maddelerden üretiliyor?
8. Ham maddeler, ürün oluncaya kadar hangi aşamalardan geçiyor?
9. Ürünler nerelere satılıyor? Bu yerler arasında yabancı ülkeler de var mı?
10. Ürün, tüketiciye hangi yollarla (deniz, hava, kara) ulaştırılıyor?
11. Bölgede benzer ürünleri üreten başka iş yerleri var mı? Varsa hangileri?
12. Bu iş yerinin bağlı olduğu bir meslek kuruluşu var mı? Varsa kuruluşun adı ve hizmet alanı nedir?

Arka sayfada yer alan Örnek 4.42. ise 5. sınıf Koza yayınlarından alınmış bir genel gezi etkinliğidir. Etkinlik "Bölgemizdeki Ekonomik Faaliyetlerin Ülke Ekonomisindeki Yeni" başlığı ile verilmiş ve aslında gezinin amacının ne olduğunu da açıklamıştır. Koza yayınları etkinlik için bir form geliştirmiş ve adına da "Fabrika - Atölye Gezi Çalışma Formu" adını vermiştir. Öğrenciler etkinlik esnasında bu gezi formu ile çalışmalarını sürdürebilecekler ve gezinin amaçlarına daha kolay ulaşabileceklerdir. Gezi-gözlem etkinlikleri ve etkinlikler ile sunulan formlar öğrencilere birer yol gösterici ve öğretim amaçlarının gerçekleşmesine de birer yardımcı konumundadır.

Aşağıdaki Tablo 4.12.'de çalışma kitaplarında yer alan Tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerin sayısal verilerine yer verilmiştir.

Tablo 4.12. Çalışma Kitaplarındaki Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**			
Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlikler	**MEB 4**	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Grafik Diyagram	3	3	3	2
Akış Şeması - Zaman Çeşidi	3	2	–	2
Kavram Haritası - Balık Kılçığı	1	7	5	3
Tablo Eşleştirme	2	2	5	8
Tablo Tamamlama	12	15	12	20
Tablo Oluşturma - Değerlendirme	8	3	2	10
Kroki	1	–	–	–
Toplam	30	32	27	45

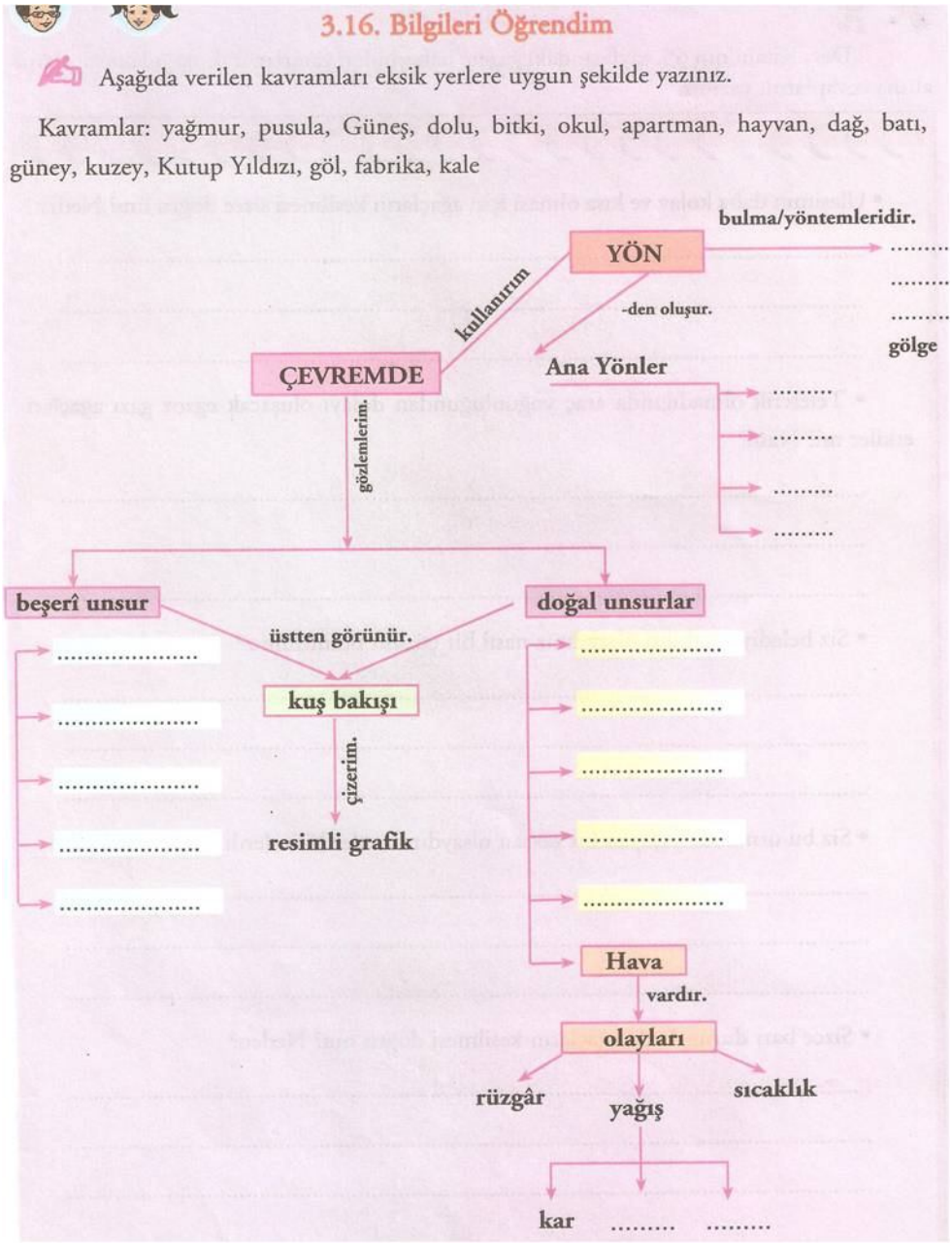
Tablo 4.12. çalışma kitaplarında yer alan tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerin sayısal verilerinden oluşmaktadır. Tabloya baktığımızda tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerin 7 temel tür olarak ayrıldığını görülmektedir. Genel toplama bakıldığında 4. sınıf MEB yayınlarında tablo ve şekiller ile ilgili 30 etkinlik, Okyay yayınlarında 32 etkinlik, 5. sınıf MEB yayınlarında 27 etkinlik, Koza yayınlarında 45 etkinlik yer almaktadır. Tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikler kitaplardaki etkinliklerde yardımcı birer unsur olarak çoğunlukla yer almaktadır. Tablo ve şekiller öğrencilerin hem eğlenerek öğrenmelerini hem de bilgileri genel bir gözle görebilmeleri için önemli birer kurtarıcıdırlar. Öğrenciler tablo ve şekiller yardımıyla analiz sentezler yapabilmekte ve konu hakkında daha hızlı genel çıkarımlarda bulunabilmektedirler. Tablo ve şekiller konunun birer özetleyicileri ve sürecinde tasarruf sağlayıcılarıdır.

Çalışma kitaplarında grafik ve diyagramlar ile ilgili 4. sınıf MEB yayınlarında 3, Okyay yayınlarında 3; 5. sınıf MEB yayınlarında 3, Koza yayınlarında 2 etkinliğe yer

verilmiştir. Grafik ve diyagramlar öğrencilerin, yorumlama becerilerini geliştirici, daha kolay çıkarımlarda bulunabileceği ve sonuçlara daha kısa sürede ulaşabileceği etkinliklerdir. Fakat sosyal bilgiler çalışma kitaplarında çok az sayıda yer almıştır. Akış şeması-zaman şeridi etkinlikleri ise Tablo 4.12.'den de görüldüğü üzere 4. sınıf MEB yayınlarında 3, Okyay yayınlarında 2, 5. sınıf Koza yayınlarında 2 etkinlikte görülürken, MEB yayınlarında ise yer almamaktadır.

Kavram haritası - balık kılçığı ise yeni öğrenme anlayışı ile önemi vurgulanan yöntemler arasında yer almaktadır. Kavram haritaları öğrencilere gerekse yeni kavramların kazandırılması sürecinde, gerekse yeni öğrendikleri kavramların eski bildikleri kavramlar ile ilişkilendirilmesi sürecinde büyük yardım etmektedir. Çalışma kitaplarına baktığımızda kavram haritaları ile balık kılçığı etkinliklerine 4. sınıf MEB yayınları 1 etkinlikte, Okyay yayınlarında 7 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 5 etkinlikte, Koza yayınlarında 3 etkinlikte yer vermiştir. Tablo eşleştirme, tablo tamamlama tablo oluşturma çalışmaları ile ilgili etkinlikler ise çalışma kitaplarında daha fazla oranlarda yer almaktadır. Çünkü bu etkinlikler farklı etkinlikler içerisinde yardımcı unsurlar olarak da kullanılmaktadır. Arka sayfada yer alan Örnek 4.43. 4. sınıf Okyay yayınları çalışma kitabından alınmış tablo ve şekiller ile ilgili etkinlik örneğidir.

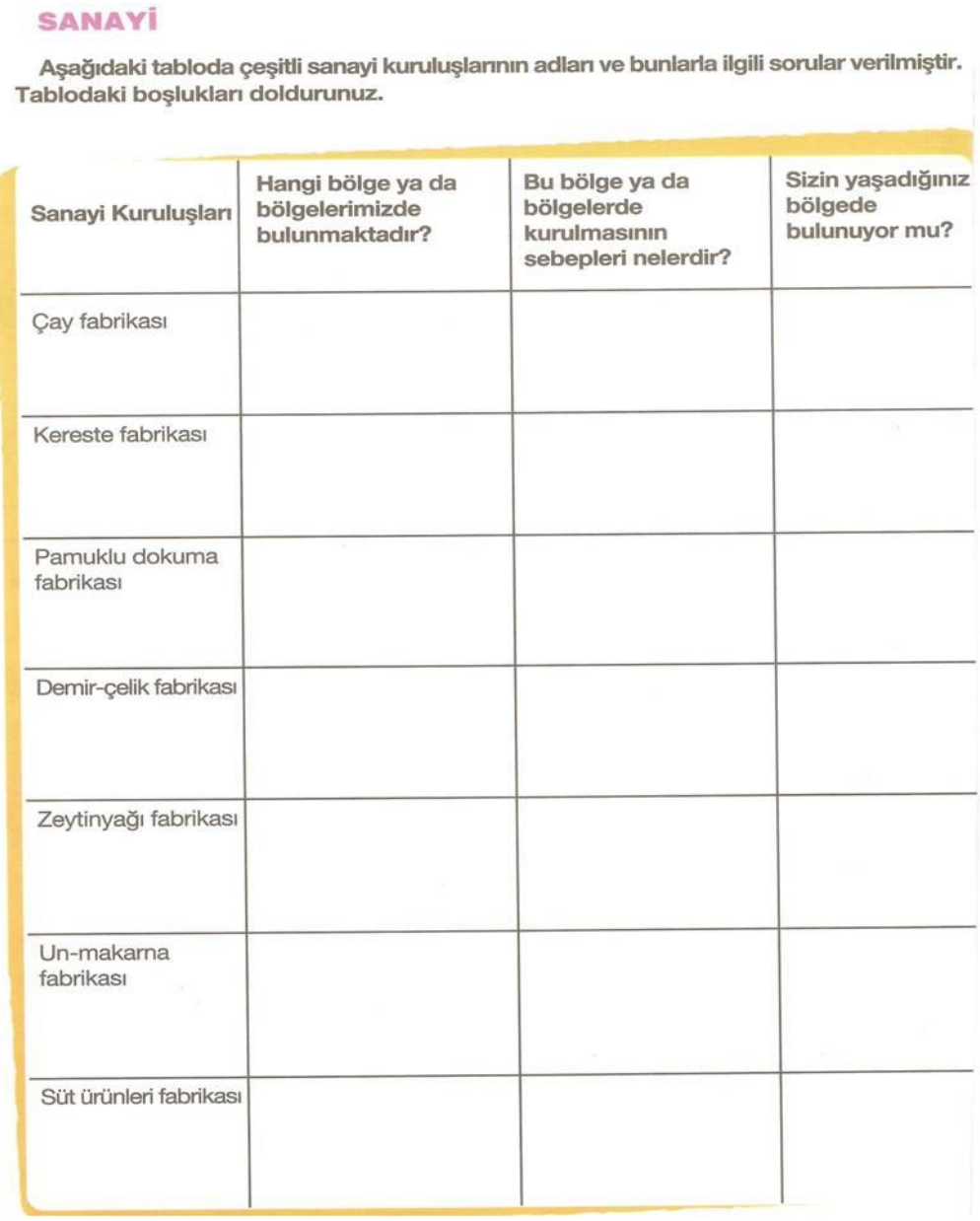
Örnek 4.43. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlik Örneği

Örnek 4.43. 4. sınıf Okyay yayınları çalışma kitabından alınmış kavram haritası ile ilgili etkinliktir. "Bilgileri öğrendim" başlığı ile sunulan etkinlikte öğrenciye kavramlar verilmiş, kavram haritasında ilişkiler de kurulmuş ve öğrenciden ilişkilere uygun yerle kavramları yerleştirmeleri ve kavram haritasını tamamlamaları istenmiştir. Çalışma kitaplarında kavram haritası ile ilgili etkinliklere yeteri kadar yer verilmeyerek daha çoğunlukla Örnek 4.44.'teki gibi tablo tamamlama, eşleştirme, oluşturma etkinliklerine yer verilmiştir. Çalışma kitaplarında var olan tablo tamamlama, oluşturma, eşleştirme

etkinlikleri ise öğrencinin bilgilerini sadece görsel olarak şekil üzerinde öğrenmesine yardımcı olan etkinlikler olarak kalmıştır. Öğrenci kavramları, bilgileri, ya da sorulan soruları sadece şekil üzerinde, tablo üzerinde çalışarak uygulayabilmiştir. Öğrencinin kavramlar arası bağlantı kurabileceği, görseller ile zenginleştirilmiş tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikte ise yeterince yer verilmemiştir. Aşağıdaki Örnek 4.44. ise MEB yayınlarında yer alan bir tablo ve şekiller ile ilgili etkinlik örneğidir.

Örnek 4.44. 5. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlik Örneği

SANAYİ

Aşağıdaki tabloda çeşitli sanayi kuruluşlarının adları ve bunlarla ilgili sorular verilmiştir. Tablodaki boşlukları doldurunuz.

Sanayi Kuruluşları	Hangi bölge ya da bölgelerimizde bulunmaktadır?	Bu bölge ya da bölgelerde kurulmasının sebepleri nelerdir?	Sizin yaşadığınız bölgede bulunuyor mu?
Çay fabrikası			
Kereste fabrikası			
Pamuklu dokuma fabrikası			
Demir-çelik fabrikası			
Zeytinyağı fabrikası			
Un-makarna fabrikası			
Süt ürünleri fabrikası			

Örnek 4.44. 5. Sınıf MEB yayınları çalışma kitabından alınmış bir tablo tamamlama etkinliğidir. Etkinlikte kullanılan tablo öğrencinin ezberlemesi gereken bilgileri soran ve öğrenciden de bilgileri sistemli bir şekilde yerleştirmesine yardımcı görevindedir.

2004 öncesi öğretim programında yer alan ezbere dayalı öğrenmenin Örnek 4.44. ile 5. sınıf MEB yayınları çalışma kitabında biraz daha şekillerle süslenerek öğrenciye sunulabildiği görülmektedir.

Çalışma kitaplarında yer alan etkinlikleri incelemeye devam ederken ele alacağımız son etkinlik türü ise sözel beceriler ile ilgili etkinliklerdir. Aşağıdaki Tablo 4.13.'te çalışma kitaplarında yer alan sözel beceriler ile ilgili etkinliklerin sayısal verileri yer almıştır.

Tablo 4.13. Çalışma Kitaplarındaki Sözel Beceriler ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**			
Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlikler	**MEB 4**	**OKYAY 4**	**MEB 5**	**KOZA 5**
Kompozisyon ve Düşüncelerini İfade Etme	34	25	41	20
Öykü - Hikaye - Atasözü - Şiir - Mektup Oluşturma	4	15	7	10
Slogan Oluşturma	–	–	2	–
Rapor Hazırlama	–	–	–	–
Sunu Yapma - Sergileme - Oku-Anlat Etkinliği	6	8	–	–
Toplam	44	48	50	30

Tablo 4.13.'te Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarında yer alan sözel beceriler ile ilgili etkinliklerin sayısal verilerine yer verilmiştir. Sözel beceriler ile ilgili etkinlikler çalışma kitaplarında 4. sınıf MEB yayınlarında 44 etkinlikte, Okyay yayınları 48 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 50 etkinlikte, Koza yayınları 30 etkinlikte yer almaktadır. Kompozisyon veya da düşüncelerini yazma ile ilgili etkinliklere 4. sınıf MEB yayınlarında 34, Okyay yayınlarında 25; 5. sınıf MEB Yayınlarında 41, Okyay yayınlarında 20 etkinlikte yer verilmiştir. Öykü, hikaye, atasözü, şiir, mektup vb. edebi unsurları yazma ile ilgili etkinliklere ise 4.sınıf MEB yayınlarında 4, Okyay yayınlarında 15 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 7, Koza yayınlarında 10 etkinlikte yer vermiştir. Slogan oluşturma etkinliklerine ise sadece 5. sınıf MEB yayınları çalışma kitaplarında yer vermiştir. Rapor hazırlama ile ilgili etkinliklere çalışma kitabında yer verilmemiştir. Sunu yapma, sergileme, okuma-anlatma etkinliklerine ise 4. sınıf MEB yayınlarında 4, Okyay yayınlarında 8 etkinlikte yer verilirken 5. sınıf çalışma

kitaplarında yer almamıştır. Aşağıdaki Örnek 4.45.'te sosyal bilgiler çalışma kitaplarında yer alan sözel beceriler ile ilgili bir etkinlik örneğine yer verilmiştir.

Örnek 4.45. 5. Sınıf KOZA Yayınevi Çalışma Kitabında Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlik Örneği

▶ Sorumluluk mu Önemli, İstek mi?

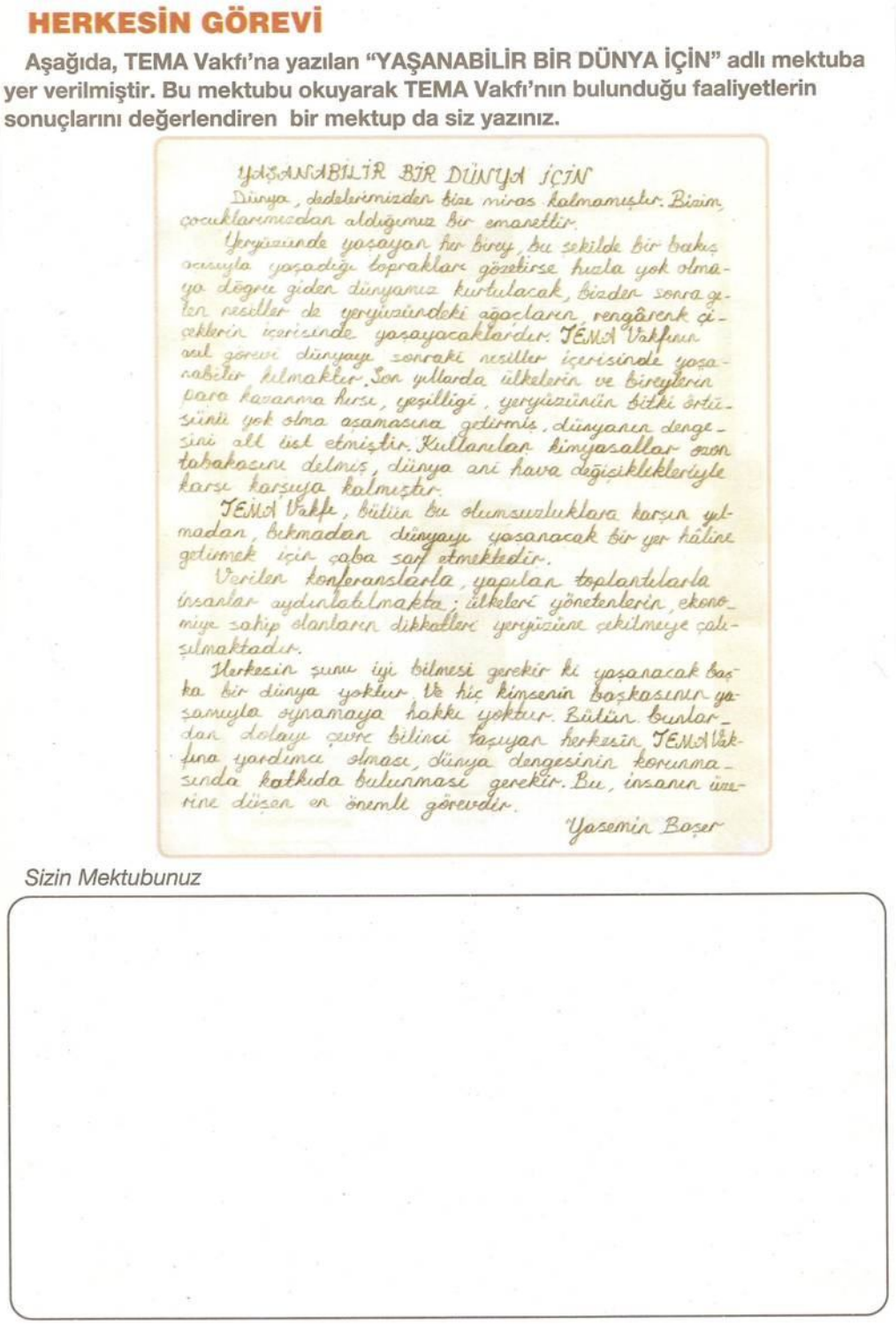
Tercih Yapıyorum

Sorumluluklarıyla istekleri arasında tercih yapmak zorunda kalan bir çocuğun öyküsünü kısaca aşağıya yazınız. Öykünün sizce ilginç olan bir anını resimleyiniz.

Arka sayfada yer alan Örnek 4.45. 5. sınıf Koza yayınları çalışa kitabından alınmış, sözel beceriler ile ilgili bir öykü yazma türünde etkinlik örneğidir. Sözel beceriler ile ilgili etkinlikler öğrencinin kavram öğrenimini kolaylaştırıcı, Türkçe dersi ile de ilişkilendirilmiş, öğrencilerin eğlenerek de öğrenebilmelerine yardımcı etkinliklerdir.

Sözel beceri ile ilgili etkinlik öğrencilerin konuşmasına, yazmasına, sözel becerilerini geliştirmelerine, sosyalleşmelerine, özgüvenlerinin artmasına ve yaparak-yaşayarak aktif öğrenmelerine yardımcı niteliklerdedir. Arka sayfada yer alan Örnek 4.45. öykü-oluşturma türünde bir etkinlik örneğidir. Etkinlikte öğrenci istek ve sorumluluk kavramlarının yaşam içindeki yerini sorgulayacak ve kavramları günlük hayat ile harmanlayarak bir öykü haline getirecektir. Birçok bilgi ve becerinin aynı anda kullanılmasını sağlayıcı olan etkinlik görsel olarak da desteklenmiştir. Sıradaki Örnek 4.46. ise 5. Sınıf MEB yayınlarında alınmış sözel beceriler ile ilgili mektup yazma etkinliğidir.

Örnek 4.46. 5. Sınıf MEB Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlik Örneği

HERKESİN GÖREVİ

Aşağıda, TEMA Vakfı'na yazılan "YAŞANABİLİR BİR DÜNYA İÇİN" adlı mektuba yer verilmiştir. Bu mektubu okuyarak TEMA Vakfı'nın bulunduğu faaliyetlerin sonuçlarını değerlendiren bir mektup da siz yazınız.

YAŞANABİLİR BİR DÜNYA İÇİN

Dünya, dedelerimizden bize miras kalmamıştır. Bizim, çocuklarımızdan aldığımız bir emanettir.

Yeryüzünde yaşayan her birey, bu şekilde bir bakış açısıyla yaşadığı toprakları gözetirse hızla yok olmaya doğru giden dünyamız kurtulacak, bizden sonra gelen nesiller de yeryüzündeki ağaçların rengârenk çiçeklerin içerisinde yaşayacaklardır. TEMA Vakfının asıl görevi dünyayı sonraki nesiller içerisinde yaşanabilir kılmaktır. Son yıllarda ülkelerin ve bireylerin para kazanma hırsı, yeşilliği, yeryüzünün bitki örtüsünü yok olma aşamasına getirmiş, dünyanın dengesini alt üst etmiştir. Kullanılan kimyasallar ozon tabakasını delmiş, dünya ani hava değişiklikleriyle karşı karşıya kalmıştır.

TEMA Vakfı, bütün bu olumsuzluklara karşın yılmadan, bıkmadan dünyayı yaşanacak bir yer hâline getirmek için çaba sarf etmektedir.

Verilen konferanslarla, yapılan toplantılarla insanlar aydınlatılmakta; ülkeleri yönetenlerin, ekonomiye sahip olanların dikkatleri yeryüzüne çekilmeye çalışılmaktadır.

Herkesin şunu iyi bilmesi gerekir ki yaşanacak başka bir dünya yoktur ve hiç kimsenin başkasının yaşamıyla oynamaya hakkı yoktur. Bütün bunlardan dolayı çevre bilinci taşıyan herkesin TEMA Vakfına yardımcı olması, dünya dengesinin korunmasında katkıda bulunması gerekir. Bu, insanın üzerine düşen en önemli görevdir.

Yasemin Başer

Sizin Mektubunuz

Örnek 4.46. 5. sınıf MEB yayınları çalışma kitabında "Merkezin Görevi" adlı etkinlik çalışmasıdır. Etkinlikte öğrencilere önce bir örnek mektup sunulmuş ardından mektubu değerlendiren, öğrencilerden kendi görüşlerini yansıtacak bir mektup yazmaları

istenmiştir. Öğrenciye sunulan mektup yine onların arkadaşları olan kendi yaş grubunda bir başka öğrencinin mektubudur. Bu sayede öğrenciyi akademik bilgi ile karşılaştırmak yerine kendi dünyasından, kendi dilinden bir bilgi ile karşılaştırılmıştır. Mektubu sorgulayan, düşünen ve anlamlandıran öğrenci daha sonra konu ile ilgili değerlendirmelerini kendine ait bir mektup ile sunmaktadır. Sözel becerileri geliştirici etkinliklere çalışma kitaplarında daha kapsamlı ve daha donanımlı olarak yer verilmelidir.

Tablo 4.14. ise son olarak özet bir tablo niteliği taşımaktadır. Buraya kadar olan kısımda 4 kitap setine ait 4 çalışma kitabında yer alan etkinlikler incendi ve birkaç örnek ile sunuldu. Tablo 4.14. ise tüm çalışma kitaplarında yer alan tüm etkinlik türlerinin tasnifine ilişkin sayısal verilerden oluşmaktadır.

Tablo 4.14. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	Yayınevleri			
	MEB 4	OKYAY 4	MEB 5	KOZA 5
Bilgi Temelli Etkinlik	13	19	12	41
Görseller ile İlgili Etkinlikler	45	49	65	52
Araştırma - Tartışma - Kanıtlar ile İlgili Etkinlikler	159	123	148	103
Drama, Oyunla Öğretim Gezi-Gözlem Etkinlikleri	3	5	1	13
Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlikler	30	32	27	45
Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlikler	44	48	50	30
Toplam	294	276	303	287

Tablo 4.14. çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin genel tasnifine ilişkin verilerden oluşmaktadır. Buraya kadar tablodaki etkinliklere bire bir örnekler verildi ve her bir türü kendi içerisinde ele alındı.

Şimdi tablo 4.14.'e çalışma kitaplarında bulunan etkinliklerin genel toplamı itibari ile bakacak olursak; 4 ayrı çalışma kitabında en fazla nicelik olarak fazla türde etkinliğe sahip çalışma kitabı 5. sınıf MEB yayınevine ait çalışma kitabıdır. Fakat çalışma kitapları arasında 4 kitapta da bulunan etkinlik türleri birbirine yakın orandadır. Çalışma kitaplarında bulunan etkinlik türleri içerisinde genel toplamlara bakacak olursak etkinlik türlerinin dengeli olarak dağılmadığını görmekteyiz. Drama, oyunla öğretim, gezi-gözlem türünde etkinliklere çalışma kitaplarında genele göre oldukça az yer verilmiştir. Bilgi temelli etkinliklere yeni program ile tamamen kaybolmasa da 5.sınıf Koza yayınları hariç diğer çalışma kitaplarında bu tür etkinliklere az sayıda yer verilmiştir.

Görseller ile ilgili ve araştırma-tartışma-kanıtlar ile ilgili etkinlikler de çalışma kitaplarında nicelik olarak artmıştır.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretim kılavuz Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Nicelik ve Nitelikleri Ne Düzeydedir?

Bu bölümde Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nitelik ve nicelikleri araştırılmış, incelenmiş ve sonuçları tablolar ve örnekler yardımıyla belirli tasnifler ile sunulmuştur.

Öğretmen Kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerde de ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlikleri incelerken kullandığımız 6 temel etkinlik türü başlıkları altında ele alınmıştır. Bu başlıkları tekrar hatırlayacak olursak; 1) Bilgi temelli etkinlikler, 2) Görseller ile ilgili etkinlikler, 3) Araştırma-tartışma-kanıtlar ile ilgili etkinlikler, 4) Drama, oyunla öğretim, gezi-gözlem ile ilgili etkinlikler, 5) Tablo ve şekiller ile ilgili etkinlik ve 6) sözel beceriler ile ilgili etkinliklerdir.

Ders, kitapları ve çalışma kitaplarında 4 ayrı kitap setlerini ele almıştık; fakat öğretmen kılavuz kitaplarında sadece 2 Yayın evine ait öğretmen kılavuz kitapları ele alınmıştır. Çünkü Milli Eğitim yayınları öğretmen kılavuz kitaplarında ek olarak etkinliğe yer vermemiştir. Yukarıdaki Milli Eğitim Bakanlığının "öğretmen kılavuz kitapları" ile ilgili tanımına tekrar yer verecek olursak tanım şu şekilde idi:

> "İlgili öğretim programlarında yer alan hedef ve açılamalar doğrultusunda ders kitabının daha etkili kullanılmasını sağlayacak çeşitli örnek, alıştırma; istenen üniteler ile ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan, öğretmenler yararlanması için hazırlanan basılı eser" (Tebliğler Dergisi, 2004)

Milli Eğitim Bakanlığının tanımlarında yer alan özellikleri kendi öğretmen kılavuz kitaplarında uygulanamamıştır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 4. sınıf ve 5. sınıf öğretmen kılavuz kitaplarında ek etkinliğe yer verilmemiş, sadece eğitim-öğretim süreci ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler ile sürdürülmüştür. Arka sayfada yer alan Örnek 4.47. 5. sınıf MEB yayınları öğretmen kılavuz kitabından alınmış 3 saatlik ders süresinin planlandığı iki sayfalık bir bölümüdür.

Örnek 4.47. 5. Sınıf MEB Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Ders Planı Örneğidir

3. ÜNİTE

KONU
Haritanın Dili
SÜRE: 3 ders saati
ARAÇ VE GEREÇLER
Türkiye kabartma (fiziki) haritası, Türkiye coğrafi bölgeler haritası, atlas, tuz, un, su, kâğıt, kartonlar, mukavva ya da düz yüzeyli tahta parçası, renkli kalemler, elbise askısı, makas, yapıştırıcı, ince yün ipler, çamaşır ipi, mandallar.
KAVRAMLAR
Bölge
Yer
Yön
KAZANIM
1. Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanır.
UYARI
Yaşadığı bölge ile coğrafi bölge kastedilmektedir.

DERSE HAZIRLIK
Öğrencilerinize "Haydi Düşünelim" kutucuğundaki soruları yöneltiniz. Öğrencilerinizden - coğrafi bölge kavramını daha önce öğrendikleri için - fiziki haritada, yaşadıkları bölgeyi göstermelerini isteyiniz. Bu uygulamayı duvar haritalarınızı kullanarak da yapabilirsiniz. Öğrencilerinize, fiziki haritada yaşadıkları bölge için daha çok hangi renklerin kullanıldığını sorunuz.
Öğrencilerinizden ünite kapağındaki birinci soruyu cevaplamalarını isteyiniz.
Öğrencilerinizden yaşadıkları bölgedeki bulundukları yeri yön ifadelerini kullanarak tarif etmelerini isteyiniz.
Öğrencilerinize, atlaslarından Türkiye fiziki haritasının bulunduğu sayfaları açmalarını ve bu sayfaları incelemelerini söyleyiniz. Birkaç öğrencinize sayfada neler gördüklerini sorunuz. Aldığınız cevaplar arasında şehirler, dağlar, göller, denizler, çeşitli renkler olabilir. Öğrencilerinizin dikkatini fiziki haritada kullanılan renklere çekiniz. Bu renklerin onlara neyi çağrıştırdığını sorunuz. Böylece kavram yanılgılarının olup olmadığını (Örneğin, "Yeşil renk ormanları ya da ovaları gösterir." gibi) ve bu konuda hazır bulunuşluk seviyelerini öğrenmiş olacaksınız.
Öğrencilerinizden ders kitabının "Haydi Düşünelim" kutusunun yanında yer alan kavramların anlamlarına ilişkin tahminde bulunmalarını isteyiniz. Onlara kavramlarla ilgili ipucu olabilecek bilgiler veriniz.

KONUNUN İŞLENİŞİ
Öğrencilerinize, "Haritanın Dili" konusunun ilk iki paragrafını okutunuz ve kabartma haritaya dokunan öğrencilerin görüldüğü fotoğrafı inceletiniz. Siz de - sınıfınızda var ise - öğrencilerinizin kabartma fiziki haritaya dokunmalarını, haritadaki kabartı ve çukurlukları hissetmelerini sağlayınız.
Öğrencilerinize, "Haritanın Dili" konusunun üç ve dördüncü paragrafını okutunuz ve fiziki haritanın işaretler bölümünü gösteren görseli inceletiniz. Bu bölümde nelere yer verildiğini ve böyle bir bölümün haritalar için hazırlanmasının neden önemli olduğunu öğrencilerinize sorunuz.

HARİTANIN DİLİ

Haydi Düşünelim
Atlasınızdan Türkiye fiziki haritasının yer aldığı sayfaları inceleyiniz. Haritada, yaşadığınız bölge hangi renklerle gösterilmiştir? En çok hangi renkler kullanılmıştır?

Kavramlar
✓ Bölge ✓ Yön
✓ Yer

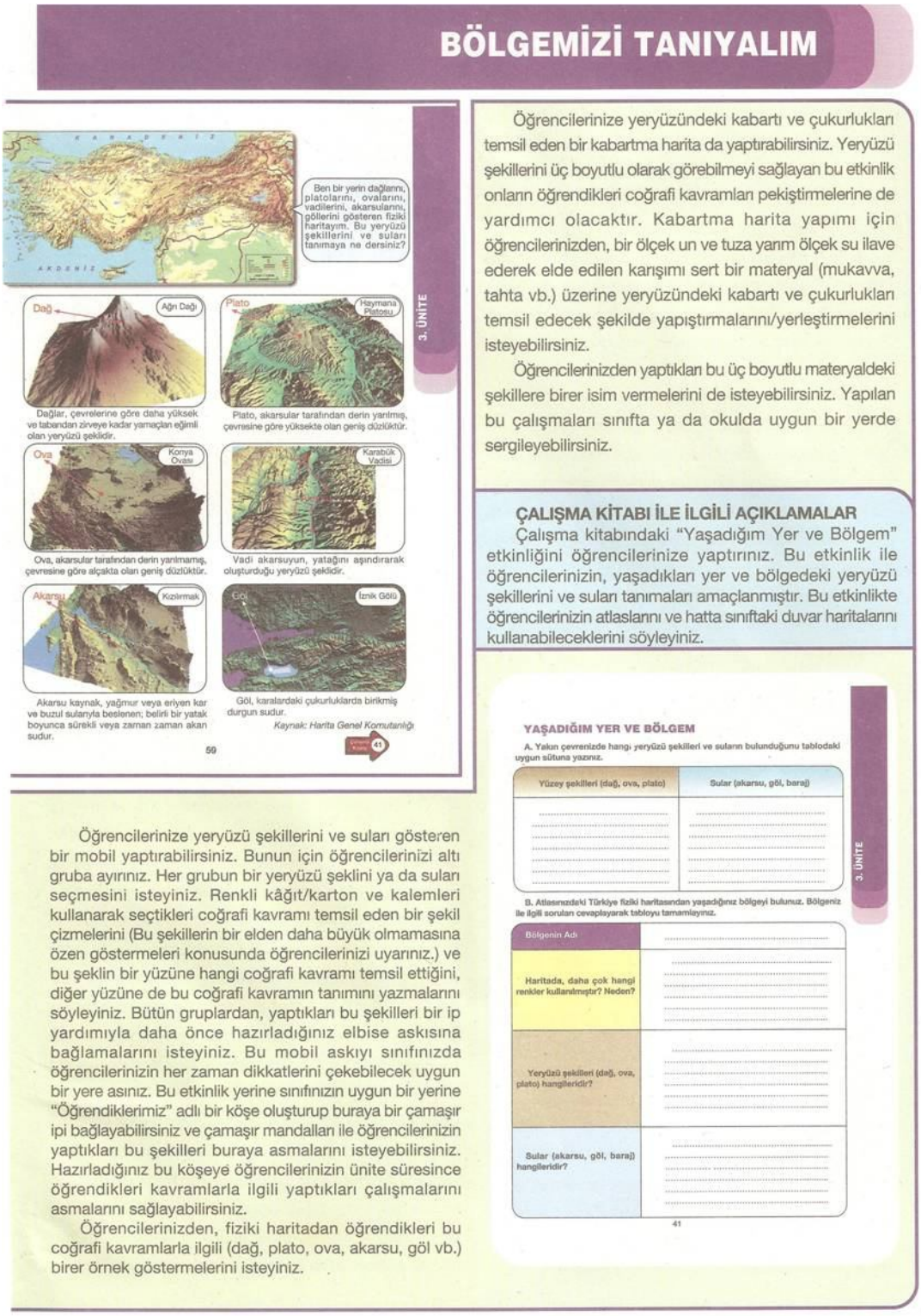
Öğretmenimiz dün sosyal bilgiler dersinde haritalar hakkında bilgi verirken bize haritaların da bir dili olduğunu, onların da konuşabildiklerini söyledi. Sonra hep beraber sınıftaki kabartma haritanın yanına gittik. Haritaya dokunduğumuzda kimi yerlerin kabarık, kimi yerlerin çukur olduğunu hissettik. Haritanın dilini anlamak için öğretmenimiz çeşitli işaret ve açıklamaların olduğu bölümü incelememiz gerektiğini söyledi. Bu bölümdeki farklı renklerle bölünmüş bir çubuk dikkatimizi çekti.

İŞARETLER
ÖLÇEK 1 : 4 250 000

Öğretmenimiz haritanın işaretler bölümündeki çubuğun, yükseklik basamaklarını gösterdiğini söyledi. Çubuktaki renkler bir yerin deniz seviyesinden ne kadar yüksekte olduğunu gösteriyormuş. Ayrıca öğretmenimiz deniz seviyesinin sıfır metre olarak kabul edildiğini söyledi. Bu renk basamaklarına göre, haritadaki en yüksek yerler beyaz ve koyu kahverengi renklerle gösterilmişti. En alçak yerleri göstermek için yeşil renk kullanılmıştı.
Yaptığımız inceleme sonucunda haritanın dilini anlamaya başladık. Sıra haritayla konuşmaya gelmişti. Haritaya ilk olarak bize neler göstereceğini sorduk. Haritanın cevabını birlikte dinleyelim:

58

Öğrencilerinize sınıfınızda bulunan haritaların işaretler bölümünü inceletiniz. Bu bölümde nelerin yer aldığını öğrencilerinize sorunuz ve özellikle bu bölümdeki işaretlerden birkaçını haritadan da bularak haritayı okumaya yönelik etkinlik yaptırınız. Fiziki haritanın işaretler bölümünde yer alan, yükselti basamaklarını gösteren renklere öğrencilerinizin dikkatlerini çekiniz. Bu renklerin haritadaki yükselti basamaklarını gösterdiğini özellikle vurgulayınız ve öğrencilerinizin bu renkleri kullanarak herhangi bir yerdeki yükselti basamak aralığını söyleyebilmelerini sağlayınız. Örneğin 0-400 metre aralığındaki yükseltiler fiziki haritada yeşil renk ile gösterilmiştir. Çukurova buna bir örnektir.
Öğrencilerinize, ders kitabının 59. sayfasındaki metinleri okutunuz ve ilgili görselleri inceletiniz. Burada öğrencilerinizin bir fiziki haritada görebilecekleri yeryüzü şekillerine (dağ, plato, ova, vadi) ve sulara (ırmak, göl) yer verilmiştir. Öğrencilerinizin bu coğrafi kavramlarla verilen görseller arasında ilişki kurabilmelerini sağlayınız. Örneğin, dağların, çevrelerine göre daha yüksek olan kabartılar olması özelliğinin ders kitabında bununla ilgili verilen görselde de görülebilmesini sağlayınız.

BÖLGEMİZİ TANIYALIM

Ben bir yerin dağlarını, platolarını, ovalarını, vadilerini, akarsularını, göllerini gösteren fiziki haritayım. Bu yeryüzü şekillerini ve suları tanımaya ne dersiniz?

Dağ — Ağrı Dağı
Dağlar, çevrelerine göre daha yüksek ve tabandan zirveye kadar yamaçları eğimli olan yeryüzü şekilleridir.

Plato — Haymana Platosu
Plato, akarsular tarafından derin yarılmış, çevresine göre yüksekte olan geniş düzlüktür.

Ova — Konya Ovası
Ova, akarsular tarafından derin yarılmamış, çevresine göre alçakta olan geniş düzlüktür.

Karabük Vadisi
Vadi akarsuyun, yatağını aşındırarak oluşturduğu yeryüzü şeklidir.

Akarsu — Kızılırmak
Akarsu kaynak, yağmur veya erişen kar ve buzul sularıyla beslenen; belirli bir yatak boyunca sürekli veya zaman zaman akan sudur.

Göl — İznik Gölü
Göl, karalardaki çukurluklarda birikmiş durgun sudur.

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı

59

3. ÜNİTE

Öğrencilerinize yeryüzündeki kabartı ve çukurlukları temsil eden bir kabartma harita da yaptırabilirsiniz. Yeryüzü şekillerini üç boyutlu olarak görebilmeyi sağlayan bu etkinlik onların öğrendikleri coğrafi kavramları pekiştirmelerine de yardımcı olacaktır. Kabartma harita yapımı için öğrencilerinizden, bir ölçek un ve tuza yarım ölçek su ilave ederek elde edilen karışımı sert bir materyal (mukavva, tahta vb.) üzerine yeryüzündeki kabartı ve çukurlukları temsil edecek şekilde yapıştırmalarını/yerleştirmelerini isteyebilirsiniz.

Öğrencilerinizden yaptıkları bu üç boyutlu materyaldeki şekillere birer isim vermelerini de isteyebilirsiniz. Yapılan bu çalışmaları sınıfta ya da okulda uygun bir yerde sergileyebilirsiniz.

ÇALIŞMA KİTABI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Çalışma kitabındaki "Yaşadığım Yer ve Bölgem" etkinliğini öğrencilerinize yaptırınız. Bu etkinlik ile öğrencilerinizin, yaşadıkları yer ve bölgedeki yeryüzü şekillerini ve suları tanımaları amaçlanmıştır. Bu etkinlikte öğrencilerinizin atlaslarını ve hatta sınıftaki duvar haritalarını kullanabileceklerini söyleyiniz.

Öğrencilerinize yeryüzü şekillerini ve suları gösteren bir mobil yaptırabilirsiniz. Bunun için öğrencilerinizi altı gruba ayırınız. Her grubun bir yeryüzü şeklini ya da suları seçmesini isteyiniz. Renkli kâğıt/karton ve kalemleri kullanarak seçtikleri coğrafi kavramı temsil eden bir şekil çizmelerini (Bu şekillerin bir elden daha büyük olmamasına özen göstermeleri konusunda öğrencilerinizi uyarınız.) ve bu şeklin bir yüzüne hangi coğrafi kavramı temsil ettiğini, diğer yüzüne de bu coğrafi kavramın tanımını yazmalarını söyleyiniz. Bütün gruplardan, yaptıkları bu şekilleri bir ip yardımıyla daha önce hazırladığınız elbise askısına bağlamalarını isteyiniz. Bu mobil askıyı sınıfınızda öğrencilerinizin her zaman dikkatlerini çekebilecek uygun bir yere asınız. Bu etkinlik yerine sınıfınızın uygun bir yerine "Öğrendiklerimiz" adlı bir köşe oluşturup buraya bir çamaşır ipi bağlayabilirsiniz ve çamaşır mandalları ile öğrencilerinizin yaptıkları bu şekilleri buraya asmalarını isteyebilirsiniz. Hazırladığınız bu köşeye öğrencilerinizin ünite süresince öğrendikleri kavramlarla ilgili yaptıkları çalışmalarını asmalarını sağlayabilirsiniz.

Öğrencilerinizden, fiziki haritadan öğrendikleri bu coğrafi kavramlarla ilgili (dağ, plato, ova, akarsu, göl vb.) birer örnek göstermelerini isteyiniz.

YAŞADIĞIM YER VE BÖLGEM

A. Yakın çevrenizde hangi yeryüzü şekilleri ve suların bulunduğunu tablodaki uygun sütuna yazınız.

Yüzey şekilleri (dağ, ova, plato)	Sular (akarsu, göl, baraj)
.....	.....

B. Atlasınızdaki Türkiye fiziki haritasından yaşadığınız bölgeyi bulunuz. Bölgeniz ile ilgili soruları cevaplayarak tabloyu tamamlayınız.

Bölgenin Adı	.....
Haritada, daha çok hangi renkler kullanılmıştır? Neden?	.....
Yeryüzü şekilleri (dağ, ova, plato) hangileridir?	.....
Sular (akarsu, göl, baraj) hangileridir?	.....

41

3. ÜNİTE

Örnek 4.47. MEB yayınları öğretmen kılavuz kitabından alınmış 3 saatlik bir eğitim-öğretim süresinin planıdır. Planda öğretmene ek etkinlik sunulmamıştır. Eğitim-öğretim sürecine yer verilen planda öğretmene süreçte yapması gerekenler aktarılırken, ders ve çalışma kitaplarında bulunan etkinliklerden de yardımlar alınmıştır. Süreçte öğretmen

ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinliklere yönlendirilmiş ve küçük değişikliklere gidebileceği süreç içerisinde sezdirilmiştir. Fakat yine yinelediğimiz gibi MEB'e ait öğretmen kılavuz kitaplarda ek etkinliğe yer verilmemiş; öğretmen süreç gerisinde yönlendirilmiştir. Bunun sonucunda öğretmen kılavuz kitaplarında; ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerini ele aldığımız MEB yayınlarının öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerini inceleyemeyeceğiz. Aşağıdaki Tablo 4.15.'te yer alan veriler 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin "Bilgi Temelli" olanlarının tasnifini göstermektedir.

Tablo 4.15. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Bilgi Temelli Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**	
Bilgi Temelli Etkinlik	**OKYAY 4**	**KOZA 5**
Boşluk Doldurma	–	–
Bireysel Anlam Çıkarma	–	–
Bilgiyi Geri Çağırma	1	4
Çoktan Seçmeli	–	–
Gazete Haberi Bulma	–	–
Toplam	1	4

Tablo 4.15.'te görüldüğü üzere bilgi temelli etkinlikler ders ve çalışma kitaplardaki etkinliklere nazaran öğretmen kılavuzu kitapları oldukça az kullanılmıştır. Bilgi temelli etkinliklerden öğretmen kılavuzu sadece bilgiyi geri çağırma etkinliğine yer verilmiştir. Bilgiyi geri çağırma etkinlikleri 4. sınıf Okyay yayınlarıdır. 1 etkinlikte, 5. sınıf Koza yayınlarıdır. 4. etkinlikte yer almıştır. Yapılandırmacı yaklaşım ile vurgulanan ezbere bilginin azaltılması öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerde görülmekte ve ezbere bilgi yerine öğrencinin hatırlatıcı bilgisine başvurulmuştur.

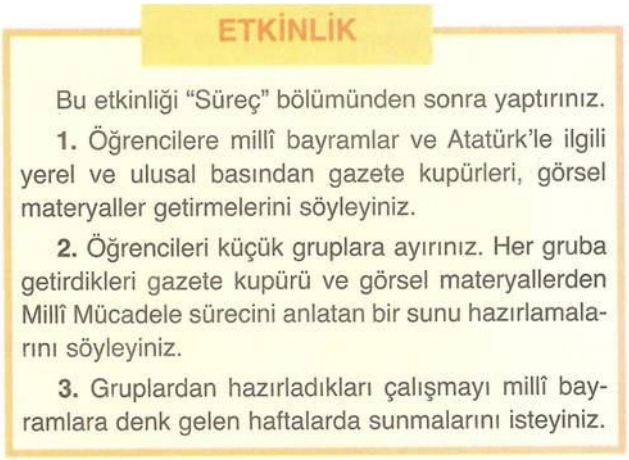
Bilgiyi geri çağırma etkinliği örnekleri grup çalışması etkinliklerinin giriş kısmında öğrencinin geçmiş bilgilerinden yararlanması şeklinde kullanılmış olup grup çalışması etkinlik örneğinde örnek etkinliğine değiniliştir. Aşağıdaki Tablo 4.16.'da ise 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuzu kitaplarında yer alan görseller ile ilgili etkinliklerin tasnifine yer verilmektedir.

Tablo 4.16. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Görsellerle İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	Yayınevleri	
Görseller ile İlgili Etkinlikler	**OKYAY 4**	**KOZA 5**
Görsel Okuma	1	3
Görsel Yazma (resim çizme - boyama)	1	3
Afiş, Poster, Albüm, Katalog, Kapak Tasarlama	4	11
Görsel Kanıt İnceleme	–	8
Görsel Sunu	2	1
Karikatürlerle Çalışma	–	–
Broşür Hazırlama	–	7
Gazete ve İnternet Haberlerinden Yararlanma	–	15
Haritadan Yararlanma - İnceleme	–	
Toplam	8	48

Tablo 4.16. Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan görseller ile ilgili etkinliklerin verilerinden oluşmaktadır. Değişen öğrenme anlayışı ile etkinliklerde görsellere verilen yerin ve önemin arttığını ders ve çalışma kitaplarında görmüştük, öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerde de bu yönde bir artış söz konusudur. 4. sınıf Okyay yayınları 8, 5. sınıf Koza yayınlarında 48 etkinlikte görseller ile ilgili etkinlikler kullanılırlar. Aşağıdaki Örnek 4.48.'de 4. sınıf Okyay yayınlarından alınmış görseller ile ilgili etkinlik örneğine yer verilmiştir.

Örnek 4.48. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Görseller ile ilgili Etkinlik Örneği

ETKİNLİK

Bu etkinliği "Süreç" bölümünden sonra yaptırınız.

1. Öğrencilere millî bayramlar ve Atatürk'le ilgili yerel ve ulusal basından gazete kupürleri, görsel materyaller getirmelerini söyleyiniz.

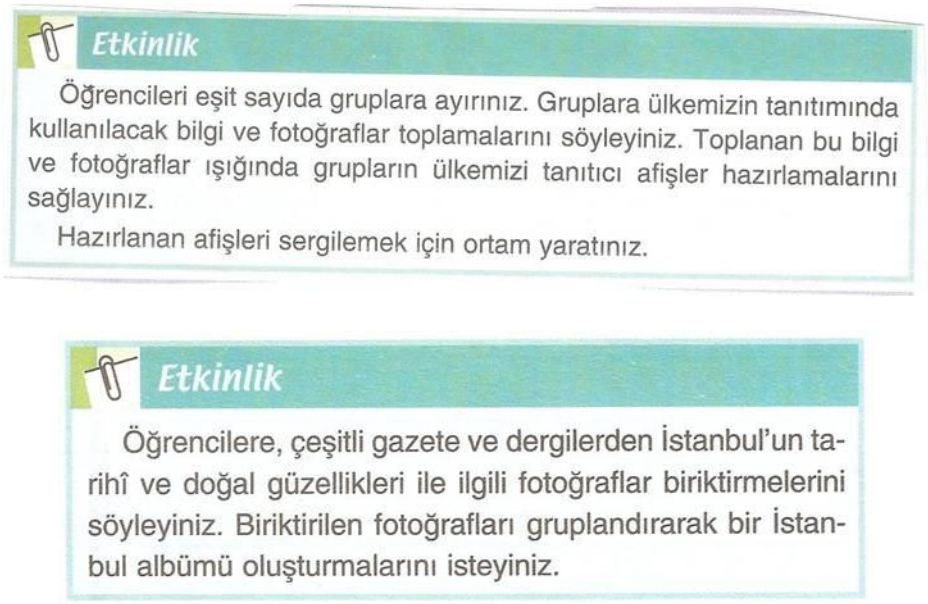
2. Öğrencileri küçük gruplara ayırınız. Her gruba getirdikleri gazete kupürü ve görsel materyallerden Millî Mücadele sürecini anlatan bir sunu hazırlamalarını söyleyiniz.

3. Gruplardan hazırladıkları çalışmayı millî bayramlara denk gelen haftalarda sunmalarını isteyiniz.

Örnek 4.48. 4. sınıf Okyay yayınlarından alınmış görseller ile ilgili bir etkinlik örneğidir. Etkinlik öğretmene "süreç" bölümünde ek bir çalışma olarak sunulmuştur. Etkinlik ile öğrencinin hem görsel okuma, hem görsel yazma becerilerinde hem de grup

ile çalışıldığı için sosyal becerilerinde gelişim amaçlanmaktadır. Öğrencinin araştırma becerisi, gazeteleri kullanma becerisi geliştirilecek ve görsellerden yararlanarak kendi sunusunu oluşturması sağlanacaktır. Aşağıdaki Örnek 4.49. ise 5. sınıf Koza yayınları alınmış bir örnek etkinliktir.

Örnek 4.49. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuzu Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği

Etkinlik

Öğrencileri eşit sayıda gruplara ayırınız. Gruplara ülkemizin tanıtımında kullanılacak bilgi ve fotoğraflar toplamalarını söyleyiniz. Toplanan bu bilgi ve fotoğraflar ışığında grupların ülkemizi tanıtıcı afişler hazırlamalarını sağlayınız.

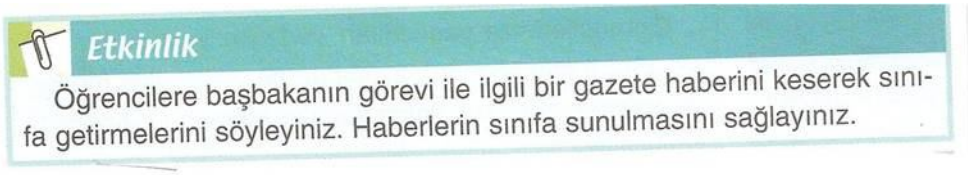
Hazırlanan afişleri sergilemek için ortam yaratınız.

Etkinlik

Öğrencilere, çeşitli gazete ve dergilerden İstanbul'un tarihî ve doğal güzellikleri ile ilgili fotoğraflar biriktirmelerini söyleyiniz. Biriktirilen fotoğrafları gruplandırarak bir İstanbul albümü oluşturmalarını isteyiniz.

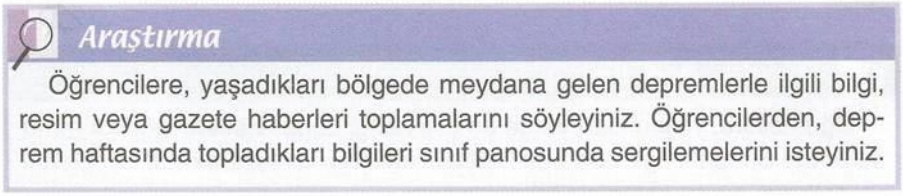
Örnek 4.49.'da 5. sınıf Koza Yayınevi'nden alınmış görseller ile ilgili bir etkinlik örneği sunulmuştur. Örnekte öğrencilerden bir fotoğraf albümü veya tanıtıcı bir afiş tasarlamaları istenmektedir. Çalışmaların gruplarla da uygulanabilineceği öğretmene verilmiş bilgiler arasında yer almaktadır. Öğrenciler önce araştırmada bulunacak sonra topladıkları görseller ile kendi sınırlarını oluşturacaklardır. Sıradaki Örnek 4.50.'de ise görseller ile ilgili gazete-dergi ve internet haberlerinden yararlanma ile ilgili olan etkinlik örnekleri sunulmuştur.

Örnek 4.50. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği

Etkinlik

Öğrencilere başbakanın görevi ile ilgili bir gazete haberini keserek sınıfa getirmelerini söyleyiniz. Haberlerin sınıfa sunulmasını sağlayınız.

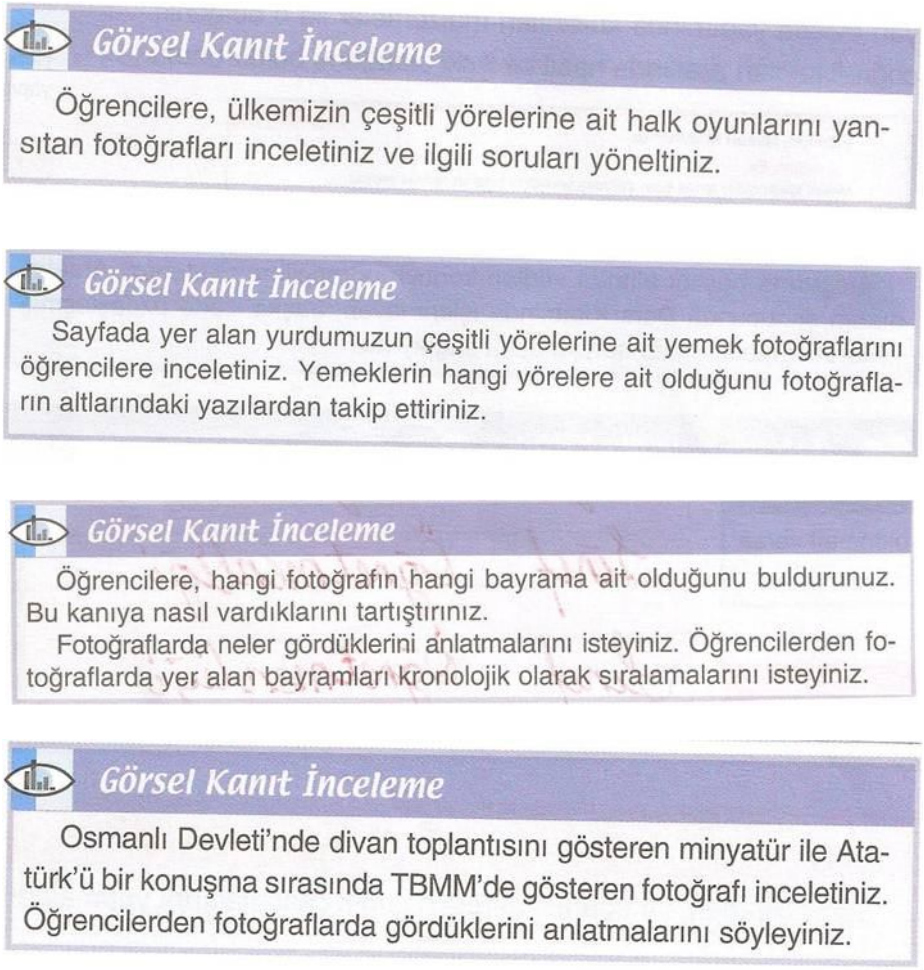

Araştırma

Öğrencilere, yaşadıkları bölgede meydana gelen depremlerle ilgili bilgi, resim veya gazete haberleri toplamalarını söyleyiniz. Öğrencilerden, deprem haftasında topladıkları bilgileri sınıf panosunda sergilemelerini isteyiniz.

Örnek 4.50. 5. sınıf Koza yayınları öğretim kılavuz kitabından alınmış görseller ile ilgili, gazete-dergi-internet haberlerinden yararlanılmış etkinlik örneklerinden oluşmaktadır. Örnekte öğretmene ek olarak uygulatabileceği öğrencinin görseller ile çalışabileceği etkinlikler sunulmuştur. Öğrenciler gazete haberleri ile konu hakkında bilgi sahibi olabilecek ve sonrasından haberde kullanılan görsellerden yararlanarak kendi görsel sunusunu oluşturacaktır. Aşağıdaki Örnek 4.51. ise öğrencilerin görsel kanıtlar ile ilgili çalışmalarını sağlayacak bir etkinlik örneğidir.

Örnek 4.51. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Görseller ile İlgili Etkinlik Örneği

Görsel Kanıt İnceleme

Öğrencilere, ülkemizin çeşitli yörelerine ait halk oyunlarını yansıtan fotoğrafları inceletiniz ve ilgili soruları yöneltiniz.

Görsel Kanıt İnceleme

Sayfada yer alan yurdumuzun çeşitli yörelerine ait yemek fotoğraflarını öğrencilere inceletiniz. Yemeklerin hangi yörelere ait olduğunu fotoğrafların altlarındaki yazılardan takip ettiriniz.

Görsel Kanıt İnceleme

Öğrencilere, hangi fotoğrafın hangi bayrama ait olduğunu buldurunuz. Bu kanıya nasıl vardıklarını tartıştırınız.

Fotoğraflarda neler gördüklerini anlatmalarını isteyiniz. Öğrencilerden fotoğraflarda yer alan bayramları kronolojik olarak sıralamalarını isteyiniz.

Görsel Kanıt İnceleme

Osmanlı Devleti'nde divan toplantısını gösteren minyatür ile Atatürk'ü bir konuşma sırasında TBMM'de gösteren fotoğrafı inceletiniz. Öğrencilerden fotoğraflarda gördüklerini anlatmalarını söyleyiniz.

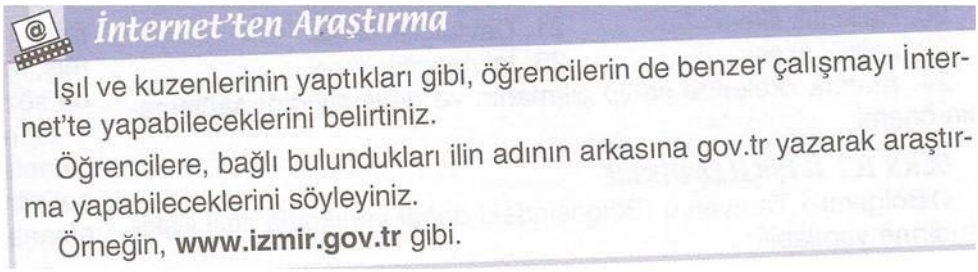
Örnek 4.51. 5. sınıf KOZA yayınları öğretmen kılavuz kitabından alınmış görsel kanıtların incelenmesi ile ilgili bir etkinlik örneğidir. Etkinlikler "görsel kanıt incelemesi" başlığı ile sunulmuş ve öğretmene yol gösterici olmuştur. Aşağıdaki Tablo 4.17. ise 4. ve 5. sınıf öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan araştırma - tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerin tasnifi ile ilgili verileri sunmaktadır.

Tablo 4.17. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Araştırma-Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**	
Araştırma - Tartışma - Kanıtlar ile İlgili Etkinlikler	**OKYAY 4**	**KOZA 5**
Doğrudan Web Adresi Verilen Araştırmalar	–	20
Öğrenciye Bırakılan Araştırmalar	8	58
Kelime Gruplarını Araştırma	–	3
Deney - İnceleme - Uygulama	–	1
Günlük Hayatla Bağlantılı Etkinlikler	–	5
Yakın Çevreyi Ödevle Birleştiren Etkinlikler	–	8
Grup Çalışmaları	9	28
Ürün Oluşturucu Çalışmalar	–	8
Proje Uygulamaları	–	4
Tartışma Etkinlikleri		
Eleştirel Düşünce Merkezli Tartışmalar	20	26
Yaratıcı Düşünce Merkezli Tartışmalar	18	17
Analiz - Sentez - Karşılaştırma Çalışmaları	5	2
Münazara	–	1
Örnek Olay Uygulamaları	–	–
Kanıtlar ile İlgili Etkinlikler		
Yerel Tarih	–	2
Sözlü Tarih	–	5
Görüşme - Anket - Röportaj	2	10
Toplam	62	198

Tablo 4.17. öğretmen kılavuz kitaplarında bulunan araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerin sayısal verilerinden oluşmaktadır. Araştırma, tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinlik örneklerine 4. sınıf Okyay yayınlarda 62 etkinlikte yer verilirken, 5. sınıf Koza yayınlarında 198 etkinlikte yer verilmiştir. Koza yayınları öğretmen kılavuz kitabı araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklere kitaplarında büyük oranda yer vermektedirler. Arka sayfada yer alan Örnek 4.52. 5. sınıf Koza yayınları öğretmen kılavuz kitabında alınmış bir araştırma - tartışma - kanıtlar ile ilgili etkinlik örneğidir.

Örnek 4.52. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabında Alınmış Araştırma - Tartışma ve Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

İnternet'ten Araştırma

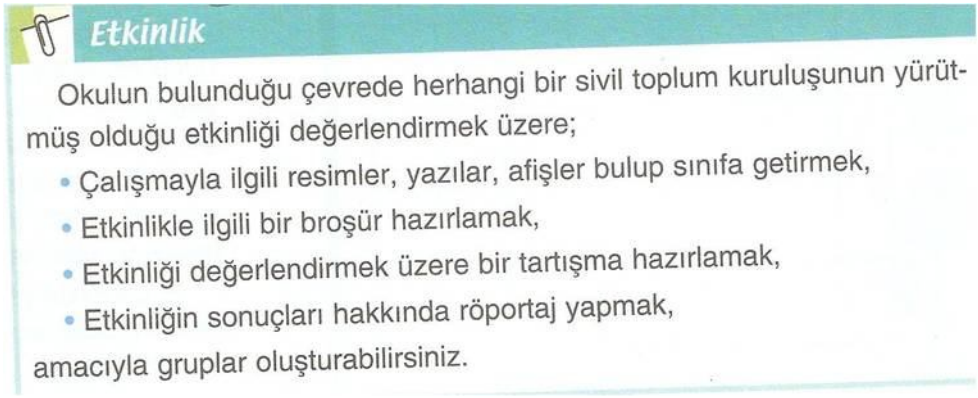
Işıl ve kuzenlerinin yaptıkları gibi, öğrencilerin de benzer çalışmayı internet'te yapabileceklerini belirtiniz.

Öğrencilere, bağlı bulundukları ilin adının arkasına gov.tr yazarak araştırma yapabileceklerini söyleyiniz.

Örneğin, **www.izmir.gov.tr** gibi.

Örnek 4.52. 5. Sınıf Koza yayınları öğretmen kılavuz kitabından alınmış bir araştırma etkinliği örneğidir. Etkinlik "internetten araştıralım" başlığı ile verilmiş olup, öğretmene öğrenciye sunması için örnek bir adreste vermiştir. Etkinlik ile öğrenci internetten araştırma yapma sürecini öğrenecek ve kendi bilgileri seçerek harmanlayacaktır. Koza yayınları öğretmene öğrenciye yol gösterici adresler sunması için yardımcı etkinlikler bulunmaktadır. Aşağıdaki Örnek 4.53. ise Koza yayınları ait öğretmen kılavuzu kitabı alınmış bir grup çalışması etkinliğidir.

Örnek 4.53. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Araştırma, Tartışma ve kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

Etkinlik

Okulun bulunduğu çevrede herhangi bir sivil toplum kuruluşunun yürütmüş olduğu etkinliği değerlendirmek üzere;

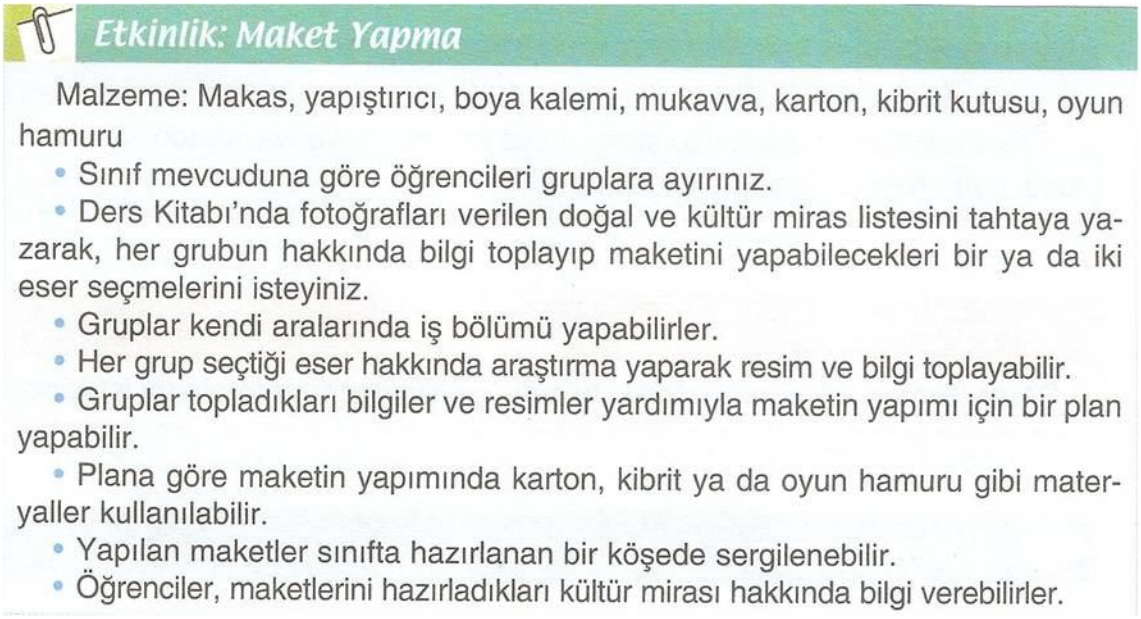
- Çalışmayla ilgili resimler, yazılar, afişler bulup sınıfa getirmek,
- Etkinlikle ilgili bir broşür hazırlamak,
- Etkinliği değerlendirmek üzere bir tartışma hazırlamak,
- Etkinliğin sonuçları hakkında röportaj yapmak,

amacıyla gruplar oluşturabilirsiniz.

Örnek 4.53. Koza yayınları öğretmen kılavuz kitabından alınmış bir grup çalışması etkinliği örneğidir. Grup çalışması etkinliği öğrencilerin sosyalleşmelerinin yanı sıra ilgili oldukları alanda, öne çıkan zeka türlerinde veya çok yönlü çalışmalarda bulunabilmelerine imkan sağlayıcıdır. Öğretmen bu etkinlik ile seçenekleri öğrencilere sunar ve öğrenci aktif olarak süreçte bulunmak istediği rolü seçer ve görev alır. Süre ve çalışma mekanında sıkıntılar olmadığı sürece grup çalışmaları başarılı sonuçlara ulaşmaktadır.

Aşağıdaki bir diğer örnek etkinlik ise araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerden ürün oluşturma türünde bir örnektir.

Örnek 4.54. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabında Alınmış Araştırma - Tartışma ve Kartlar ile İlgili Etkinlik Örneği

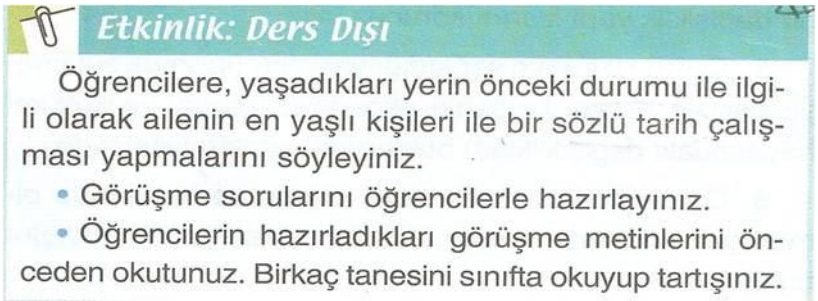
Etkinlik: Maket Yapma

Malzeme: Makas, yapıştırıcı, boya kalemi, mukavva, karton, kibrit kutusu, oyun hamuru

- Sınıf mevcuduna göre öğrencileri gruplara ayırınız.
- Ders Kitabı'nda fotoğrafları verilen doğal ve kültür miras listesini tahtaya yazarak, her grubun hakkında bilgi toplayıp maketini yapabilecekleri bir ya da iki eser seçmelerini isteyiniz.
- Gruplar kendi aralarında iş bölümü yapabilirler.
- Her grup seçtiği eser hakkında araştırma yaparak resim ve bilgi toplayabilir.
- Gruplar topladıkları bilgiler ve resimler yardımıyla maketin yapımı için bir plan yapabilir.
- Plana göre maketin yapımında karton, kibrit ya da oyun hamuru gibi materyaller kullanılabilir.
- Yapılan maketler sınıfta hazırlanan bir köşede sergilenebilir.
- Öğrenciler, maketlerini hazırladıkları kültür mirası hakkında bilgi verebilirler.

Örnek 4.54. Koza yayınlarının öğretmen kılavuz kitabından alınmış "maket yapma" başlığı ile sunulmuş grupça oluşturulacak bir ürün çalışmasıdır. Çalışmada öğrenciler gruplar halinde işbirliği ile çalışacak, araştırmalar yapacak, aktif olduğu alanlarda bulunacak ve sonuçta birlikte bir maket tasarlayacaklardır. Örnek 4.54. öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerini sağlayan kalıcı bir öğrenme ortamının oluşmasına zemin hazırlayan bir etkinlik örneğidir. Ürün oluşturma etkinliklerine sadece 5. sınıf Koza yayınlarına ait öğretmen kılavuz kitabında yer verilmiştir. Aşağıdaki Örnek 4.55. ise 5. sınıf Koza yayınlarından alınmış kayıtlar ile ilgili etkinlik örneğidir.

Örnek 4.55. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Araştırma - Tartışma - Kanıtlar ile İlgili Etkinlik Örneği

Etkinlik: Ders Dışı

Öğrencilere, yaşadıkları yerin önceki durumu ile ilgili olarak ailenin en yaşlı kişileri ile bir sözlü tarih çalışması yapmalarını söyleyiniz.

- Görüşme sorularını öğrencilerle hazırlayınız.
- Öğrencilerin hazırladıkları görüşme metinlerini önceden okutunuz. Birkaç tanesini sınıfta okuyup tartışınız.

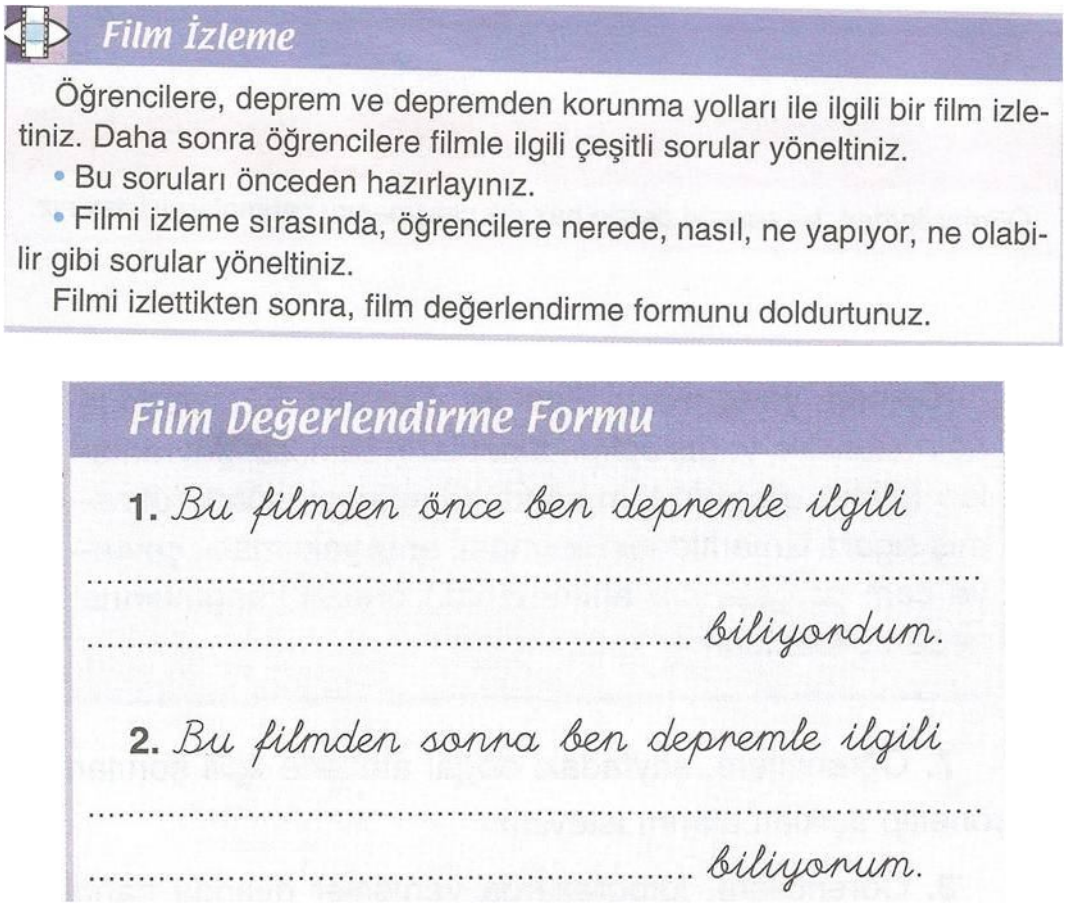
Örnek 4.55. kanıtlar ile ilgili etkinliklerden sözlü tarih türünde bir etkinlik çalışmasıdır. Öğretmen kılavuz kitabında etkinlik "ders dışı" başlığı ile sunulmuştur. Sözlü tarih çalışması süreçte nasıl yönetilmesi gerekiyorsa öğretmene bu konuda ipuçlarında etkinlik içinde sunulmuştur. Kanıtlar ile ilgili etkinliklere öğretmen kılavuz kitaplarında sadece 5. sınıf Koza yayınlarında yer verilmiştir. Öğretmenlere ek olarak yerel tarih, sözlü tarih çalışmaları öğretmen kılavuz kitabı ile verilmiştir. Öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan drama, oyunla öğretim ve gezi-gözlem türünde etkinliklerin verilerine ise aşağıdaki Tablo 4.18.'de yer verilmiştir.

Tablo 4.18. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Drama, Oyunla Öğretim ve Gezi-Gözlem Etkinliklerine İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**	
Drama, Oyunla Öğretim Gezi-Gözlem Etkinlikleri	**OKYAY 4**	**KOZA 5**
Pandomima	–	1
Müzik, Şarkı, Türkü vs.	1	3
Tatbikat	2	1
Film İzleme ve Değerlendirme	–	3
Bilmece – Bulmaca	–	1
Sanal Geziler	1	2
Tarihi Geziler	1	1
Resmi Kurum Gezileri	–	1
Genel Geziler	3	5
Toplam	8	18

Tablo 4.18. drama, oyunla öğretim ve gezi gözlem etkinliklerinin öğretmen kılavuz kitaplarındaki yer alma sayılarını yansıtmaktadır. Öğretmen kılavuz kitabında sunulan ek etkinliklerde yeterli nicelik sağlanamasa da nitelikli etkinliklere rastlanabilmektedir. Sıradaki Örnek 4.56.'te öğretmen kılavuz kitabında yer alan film izleme türünde etkinlik sunulmuştur.

Örnek 4.56. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen kılavuz Kitabından Alınmış Drama, Oyunla Öğretim ve Gezi-Gözlem ile İlgili Etkinlik Örneği

Film İzleme

Öğrencilere, deprem ve depremden korunma yolları ile ilgili bir film izletiniz. Daha sonra öğrencilere filmle ilgili çeşitli sorular yöneltiniz.

- Bu soruları önceden hazırlayınız.
- Filmi izleme sırasında, öğrencilere nerede, nasıl, ne yapıyor, ne olabilir gibi sorular yöneltiniz.

Filmi izlettikten sonra, film değerlendirme formunu doldurtunuz.

Film Değerlendirme Formu

1. *Bu filmden önce ben depremle ilgili*

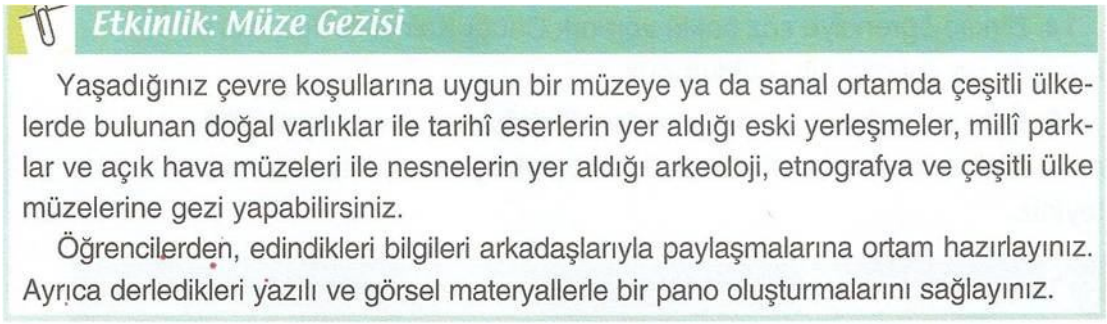
..... *biliyordum.*

2. *Bu filmden sonra ben depremle ilgili*

..... *biliyorum.*

Örnek 4.56. Koza yayınlarına ait öğretmen kılavuz kitabından alınmış bir film izleme etkinliğidir. Etkinlik öğretmene ek olarak öğretmen kılavuzda sunulmuş ve etkinliği ele alarak bir de "film değerlendirme formu" verilmiştir. Teknolojik desteğin sağlanabildiği sınıflarda, eğitim-öğretim sürecinde hem öğrenciler hem de öğretmenler için yerinde ve zamanında kullanıldığında çok nitelikli bir etkinlik türüdür; fakat diğer yayınevlerinde film izleme etkinliklerine yer verilmemiştir. Arka sayfada yer alan Örnek 4.57.'de ise gezi-gözlem türünde etkinlik örneği sunulmuştur.

Örnek 4.57. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Drama, Oyunla Öğretim ve Gezi-Gözlem Etkinliği Örneği

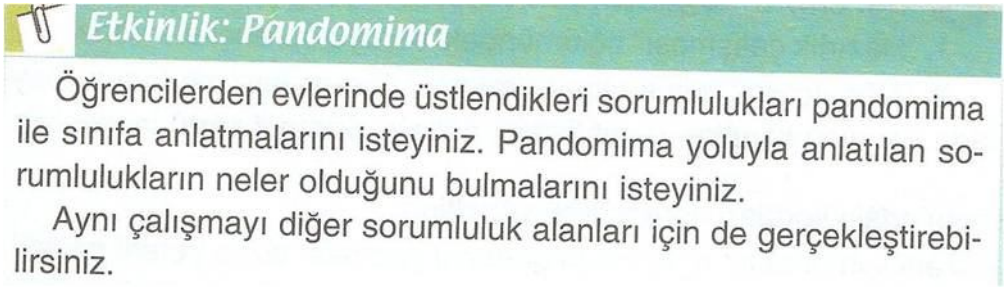
Etkinlik: Müze Gezisi

Yaşadığınız çevre koşullarına uygun bir müzeye ya da sanal ortamda çeşitli ülkelerde bulunan doğal varlıklar ile tarihî eserlerin yer aldığı eski yerleşmeler, millî parklar ve açık hava müzeleri ile nesnelerin yer aldığı arkeoloji, etnografya ve çeşitli ülke müzelerine gezi yapabilirsiniz.

Öğrencilerden, edindikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmalarına ortam hazırlayınız. Ayrıca derledikleri yazılı ve görsel materyallerle bir pano oluşturmalarını sağlayınız.

Örnek 4.57. Koza yayınları öğretmen kılavuz kitabından alınmış bir müze gezisi etkinliğidir. Teknolojinin gelişmesi ile eğitim-öğretim ortamlarının imkanları ve öğretim teknikleri artmış bunların ışığında da etkinlik türleri geliştirilmiştir. Sanal müze gezisi de bu türlerden birisidir. Sadece yayın evlerinin öğretmen kılavuz kitaplarında bir veya iki etkinlikte rastlanan sanal müze gezileri yeni sistem ile daha da artmalıdır. Örnek 4.57.'de olduğu gibi öğrenciler sanal müzeler ile gitmeleri mümkün olmayan ülkelere gidebilmekte, görmeleri mümkün olmayan eserleri görebilmektedirler. Bu ve bu gibi yeni öğrenme yaklaşımı ışığında oluşturulmuş etkinliklere kitaplarımızda öğretmen ve öğrencilere yardımcı olacak şekilde daha fazla yer vermeliyiz. Aşağıda Örnek 4.58. ise oyunla öğretim türünde bir etkinlik örneğidir.

Örnek 4.58. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabı Alınmış Drama, Oyunla Öğretim ve Gazi-Gözlem Etkinliği

Etkinlik: Pandomima

Öğrencilerden evlerinde üstlendikleri sorumlulukları pandomima ile sınıfa anlatmalarını isteyiniz. Pandomima yoluyla anlatılan sorumlulukların neler olduğunu bulmalarını isteyiniz.

Aynı çalışmayı diğer sorumluluk alanları için de gerçekleştirebilirsiniz.

Örnek 4.58. Koza yayınları öğretmen kılavuz kitabı alınmış bir Pandomima etkinliği örneğinde. Oyunla öğretimin öneminin büyük olduğunun vurguladığı yeni öğretim programı ile yazılmış kitaplardan sadece Koza yayınlarında o da 1 etkinlikte Pandomima 'ya rastlanılmıştır. Öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerini sağlayan etkinlik aynı zamanda farkındalık duygularının da gelişmesine yardımcı olmakta ve sosyalleşmelerine de katkı sağlamaktadır. Arka sayfada yer alan Tablo 4.19.'da ise

öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerin sayısal verilerine yer verilmiştir.

Tablo 4.19. Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinliklere İlişkin Verileri

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**	
Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlikler	**OKYAY 4**	**KOZA 5**
Grafik Diyagram	–	3
Akış Şeması - Zaman Çeşidi	–	2
Kavram Haritası - Balık Kılçığı	–	2
Tablo Eşleştirme	–	–
Tablo Tamamlama	1	–
Tablo Oluşturma - Değerlendirme	–	2
Kroki	2	–
Toplam	3	9

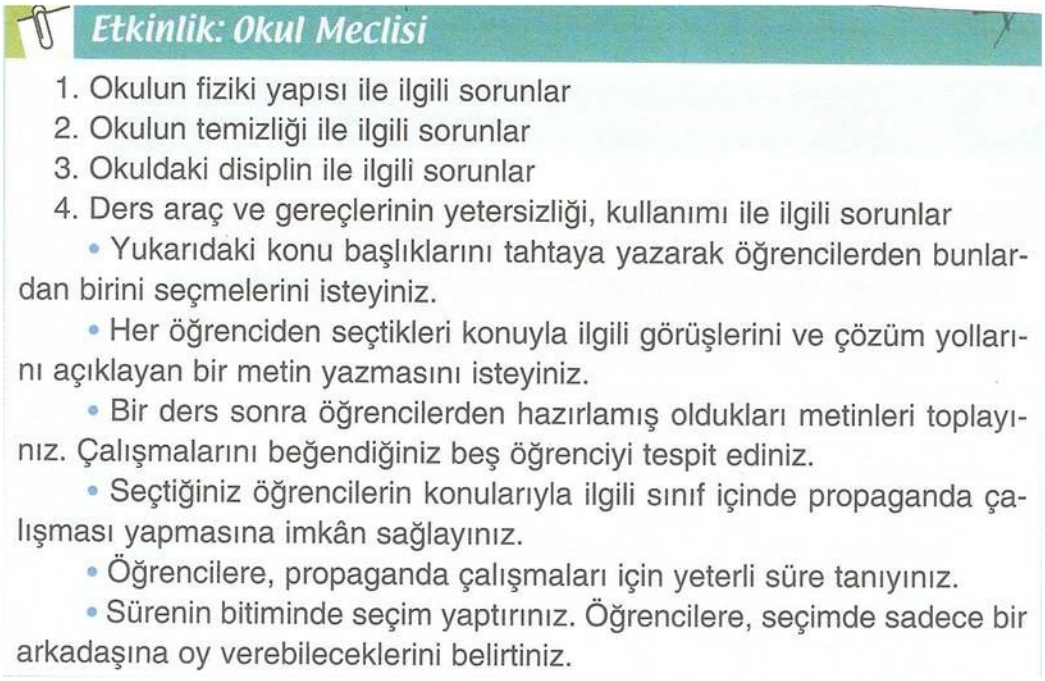
Tablo 4.19. tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerin öğretmen kılavuz kitabındaki yer alma sıklığını göstermektedir. Tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikler daha fazla çalışma kitaplarında yer alırken öğretmen kılavuz kitaplarında da ek etkinlik olarak gerekli yerlerde sunulmuştur. Aşağıdaki Tablo 4.20. ise öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan sözel beceriler ile ilgili etkinliklerin tasnifine ilişkin verilerden oluşmaktadır.

Tablo 4.20. Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Sözel Beceriler ile İlgili Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	**Yayınevleri**	
Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlikler	**OKYAY 4**	**KOZA 5**
Kompozisyon ve Düşüncelerini İfade Etme	3	9
Öykü - Hikaye - Atasözü - Şiir - Mektup Oluşturma	–	5
Slogan Oluşturma	–	3
Rapor Hazırlama	–	3
Sunu Yapma - Sergileme - Oku-Anlat Etkinliği	14	27
Toplam	17	47

Tablo 4.20. öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan sözel beceriler ile ilgili etkinliklerin sayılarını göstermektedir. Sözel beceriler ile ilgili 4. sınıf Okyay yayınları 17 etkinlik sunulurken, 5. sınıf Koza yayınlarında 47 etkinlik sunulmuştur. Aşağıdaki Örnek 4.59. 5 sınıf Koza yayınları öğretmen kılavuz kitabından alınmış sözel beceriler ile ilgili etkinlik örneğidir.

Örnek 4.59. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğretmen Kılavuz Kitabından Alınmış Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlik Örneği

Etkinlik: Okul Meclisi

1. Okulun fiziki yapısı ile ilgili sorunlar
2. Okulun temizliği ile ilgili sorunlar
3. Okuldaki disiplin ile ilgili sorunlar
4. Ders araç ve gereçlerinin yetersizliği, kullanımı ile ilgili sorunlar

• Yukarıdaki konu başlıklarını tahtaya yazarak öğrencilerden bunlardan birini seçmelerini isteyiniz.

• Her öğrenciden seçtikleri konuyla ilgili görüşlerini ve çözüm yollarını açıklayan bir metin yazmasını isteyiniz.

• Bir ders sonra öğrencilerden hazırlamış oldukları metinleri toplayınız. Çalışmalarını beğendiğiniz beş öğrenciyi tespit ediniz.

• Seçtiğiniz öğrencilerin konularıyla ilgili sınıf içinde propaganda çalışması yapmasına imkân sağlayınız.

• Öğrencilere, propaganda çalışmaları için yeterli süre tanıyınız.

• Sürenin bitiminde seçim yaptırınız. Öğrencilere, seçimde sadece bir arkadaşına oy verebileceklerini belirtiniz.

Örnek 4.59. 5. sınıf Koza yayınları öğretmen kılavuz kitabından alınmış "okul meclisi" başlığı ile sunulmuş, sözel beceriler ile ilgili bir etkinlik örneğidir. Etkinlikte ilk olarak öğrencilere bazı sorunlar sunulmuş ve kendi ilgili alanları ve eğilimlerine göre istedikleri sorunu seçmeleri istenmiştir. Kendi için uygun gördüğü sorunu seçen öğrenciden sorunun çözümüne ilişkin bir metin yazması istenilmiştir. Çalışma burada da kesilmeyerek, öğrencilerin sözlü olarak da bir şeyler yapabilmeleri için sınıf içinde propaganda çalışmasına dönüştürülmüştür. Propaganda sonunda ise oylama yapılarak öğrenciler rekabet duygusu ile de karşılaşmışlar ve en iyi propagandayı seçmişlerdir. Örnek 4.59. öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan komplike örneklerden bir tanesidir. Değişen öğretim anlayışı ile çok yönlü gelişimin vurgulandığı eğitim sistemimize uyarlanmış ve uygulanmış güzel bir örnek etkinliğin temsilcisidir. Öğrencilerin yazılı, sözlü gelişimlerinin yanı sıra grupla çalışma birlik beraberlik, rekabet seçim, sorunlara farklı bakabilme, farkındalık ve üst düzey düşünce becerilerinin de gelişimlerine zemin hazırlayıcı bir örnek etkinliktir. Öğretmenler sürekli etkinlikleri, uygulamak için verilen sürenin kısıtlı olmasından yakınmaktadırlar. Fakat daha az sürede öğrencilerin daha fazla alanda gelişimlerinin sağlanabileceği bu tür komplike (daha geniş alana hitap eden) etkinlikler ile bu sorunda aşılabilecektir.

Aşağıda yer alan Tablo 4.21. son olarak özet bir tablo niteliği taşımaktadır. Buraya kadar olan bölümde öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinlik türlerini teker teker ele alarak birkaç örnek ile sunmaya çalıştık. Tablo 4.21. ise tüm öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan tüm etkinlik türlerinin tasnifine ilişkin sayısal verilerden oluşmaktadır.

Tablo 4.21. Öğretim Kılavuz Kitaplarında Yer Alan Etkinliklere İlişkin Veriler

Etkinlik Türü	Yayınevleri	
	OKYAY 4	KOZA 5
Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlikler	1	4
Görseller ile İlgili Etkinlikler	8	48
Araştırma - Tartışma - Kanıtlar ile İlgili Etkinlikler	62	198
Drama, Oyunla Öğretim Gezi-Gözlem Etkinlikleri	8	18
Tablo ve Şekiller ile İlgili Etkinlikler	3	9
Sözel Beceriler ile İlgili Etkinlikler	17	47
Toplam	99	324

Tablo 4.21. öğretim kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin genel tasnifine ilişkin verilerden oluşmaktadır. Buraya kadar tablodaki etkinliklere bire bir örnekler vermeye çalıştık ve her bir türü kendi içerisinde ele aldık.

Tablo 4.21.'e öğretmen kılavuz kitaplarında bulunan etkinlik türlerinin genel itibari ile bakacak olursak gözümüze ilk çarpıcı eksiğin MEB yayınları öğretim kılavuz kitaplarında ek etkinliklerin bulunmayışıdır. Bunun haricinde etkinlik türlerine baktığımızda bilgi temelli etkinlik sayısının oldukça az olması olumlu bir gelişmedir. Yeni öğrenme anlayışı ile diğer etkinlik türlerinde özellikle 5. sınıf Koza yayınları öğretmen kılavuz kitabında var olan ek etkinliklerdeki artış nicelik olarak gereken düzeylerde olmakla birlikte nitelik olarak da büyük gelişmeler göstermektedir. Fakat MEB yayınlarının ek etkinlik sunmayışı; genel olarak öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerin nicelik olarak da tam istenen düzeyde olmadığını göstermektedir. Koza yayınları nicelik ve nitelikte istenen düzeyde etkinlikler ile karşımıza çıkarken; Okyay yayınları da nicelik ve nitelik olarak tam yeterlilik sağlayamasa da özenli etkinlikler sunmuştur.

Aşağıdaki Tablo 4.22 de ise yine özet bir tablo niteliği taşımaktadır. Tablo 4.22. ile ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan toplam etkinlik sayılarına ilişkin verilere yer verişmiştir.

Tablo 4.22. Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan Toplam Etkinlik Sayılarına İlişkin Veriler

Kitap Türü	Yayınevleri			
	MEB 4	OKYAY 4	MEB 5	KOZA 5
Ders Kitapları	259	251	372	283
Çalışma Kitapları	294	276	303	287
Öğretmen Kılavuz Kitapları	–	99	-	324
Toplam	553	626	675	894

Tablo 4.22.'de görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler kitaplarındaki toplam etkinlik sayıları arasında herhangi bir tutarlılık yoktur. En fazla etkinlik sayısı 5. Sınıf Koza Yayınevi kitaplarında belirtilmekte iken; en az etkinlik sayısı ise 4.sınıf MEB Yayınları'nda belirtilmektedir.

4.2. Öğretmenlerin 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililiğine İlişkin Görüşleri Nelerdir?

Bu bölümde araştırmanın genel ve alt amaçları kapsamında 20 Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yapılan görüşmenin sonuçları görüşmelerde ele alınan konularla paralel olarak verilmiştir.

4.2.1. Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarını, Etkinlikleri Açısından Karşılaştırma.

Öğretmen grubunda yer alan öğretmenlerin kendilerine sorulan ve eski sosyal bilgiler programıyla yeni programı etkinlikler açısından karşılaştırmalarına dair sorulan soruya vermiş oldukları cevapların verilerine ait bulgular Tablo 4.23.'te yer almaktadır.

Tablo 4.23.'e bakıldığında eski programda yer alan etkinlikleri daha iyi bulan öğretmenlerin 9'u" Bizim toplumumuza uygun değil"; 9'u "Etkinlikler için zaman ayrılmadığı için uygulanması zor"; 9'u "Yaşamdan kopuk, halen sınıf içi etkinliklere bağlı"; 8'i "Yapılandırmacı yaklaşımda başarı sosyo ekonomik şarlara çok bağımlı"; 8'i "Bilgi yönünden yetersiz"; 7'si "Öğrenci seviyesine uygun değil"; 6'sı "Etkinlikler çok fazla"; 5'i "Yapılandırmacı program ezberden kurtulmamış"; 5'i "Etkinlikler açık değil" ve 3'ü "Yapılandırmacılığı yansıtmıyor" şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Tablo 4.23. Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarını, Etkinlikleri Açısından Karşılaştırılması

Eski Daha İyiydi	
Bizim toplumumuza uygun değil	9
Etkinlikler için zaman ayrılmadığı için uygulanması zor	9
Yaşamdan kopuk, halen sınıf içi etkinliklere bağlı	9
Yapılandırmacı yaklaşımda başarı sosyo-ekonomik şartlara çok bağımlı	8
Bilgi yönünden yetersiz	8
Öğrenci seviyesine uygun değil	7
Etkinlikler çok fazla	6
Yapılandırmacı program ezberden kurtulmamış	5
Etkinlikler açık değil	5
Yapılandırmacılığı yansıtmıyor	3
Toplam	69
Yeni Yaklaşım Daha İyi	
Kitapların görselleri ilgi çekici	14
Öğrenciyi araştırmaya yönlendiriyor.	11
Çocukların ilgisini yakalamakta başarılı	10
Teknoloji kullanımını teşvik etmesi	6
Çalışma kitabının etkisi	4
Toplam	45
Genel Toplam	114

Eski sistemi daha iyi bulan öğretmenlerin en çok ifade ettiği "Bizim toplumumuza uygun değil" gerekçesi için Ö9 düşüncesini şu şekilde özetlemektedir;

> *"her şeyi ezberlemek üzerine bizde aslında böyle sistemde büyüdüğümüz için galiba bizde bunu çok fazla kıramıyoruz kitap ne kadar yapılandırmacı olsa da olsun ne kadar iyi olursa olsun çocuğa hitap etse de yani baktığında teoride ama galiba biz böyle sistemden geldiğimiz için öğretmen olarak da çocukluğumuzda böyle geçtiği için galiba bizde çok kıramıyoruz çocuklarda zaten böyle bir ortamda yetiştiği için hala ezberci sistemle eğitim yapıyoruz bizler zaten sınıflar bu kadar kalabalıkken ezberci sistemden uzaklaşmak bana çok mümkün görünmüyor kitapta istediğin kadar değişiklik yap yani"*

Ö9'un gerek yeni yapılandırıcı sistemin bizim toplumsal yapımıza uygun olmamasını Ö2 destekleyerek şu şekilde ifade ediyor;

> *"Bir hayat bilgisi sorusu vardı, bir çocuk ailesiyle alışverişe gittiğinde alınacak kıyafete kim karar verir diye. Çoğu çocuk anne veya baba yapmış yani ona göre ailede kim baskınsa o. Halbuki cevap çocuğun kendisi olmalıydı. Maalesef beceriler amaçlanmış fakat bizim çocuklarımızın hayatları pek dikkate alınmamış"*

Eski sistemi daha iyi bulan öğretmenlerin tercih ettiği bir diğer sebep de etkinlikler için yeterli zamanın olmamasını gerekçe olarak göstermektedirler. Ö5 bunu şöyle ifade etmektedir.

> *"Süre yetmiyor. Yani müfredat yeni bitti. Biz sosyalde sınıf olarak geride olduğumuz için ancak son üniteye ulaştık son haftada ama süre olarak yeterli değil."*

Diğer taraftan yeni yaklaşımı daha iyi bulan öğretmenlerin en fazla ifade ettikleri gerekçe ise yeni sistemde etkinliklerin yer aldığı kitap görsellerinin ilgi çekici olmasıdır. Bu görüşü Ö3 şu şekilde ifade etmektedir.

> *"Eskiden bu görselleri, çalışma kitapları yoktu. Sadece bilgi vermeye dayalı öğretmeye dayalı bir teknikti. Yeni haliyle öğrencilerin ilgisini çekebiliyor"*

şeklinde ifade etmiştir.

Ö16 tarafından ifade edilen bir diğer ifade de şöyledir; "*çok fazla araştırmaya yönelik etkinlikler var."*

Öğretmen görüşlerine bakıldığında öğretmenler Sosyal Bilgiler Programı'nın değişimi ile gelen yeniliklerin olumlu tarafları kadar olumsuz taraflarının da olduğunu belirtmektedir.

4.2.2. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarını, Etkinlikleri Açısından Kavrama, Sorgulama; Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme Açısından Değerlendirme

Yeni Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin açısından öğretmenler tarafından Kavrama, Sorgulama, Yaratıcı ve Eleştirel düşünme açısından görüşleri Tablo 6.24.'te yer almaktadır. Tablo 6.24.'te yer alan öğretmen görüşlerinin sonuçlarına göre öğretmenlerden 4'ü yapılandırmacı sistemi sorgulayıcı özellikler kazandıran bir sistem olarak görmekte diğer taraftan 7'si yeni yapılandırıcı sistemi sorgulayıcı olarak görmemektedir. Öğretmenlerin hiçbiri yeni yapılandırıcı sistemi kavramayı kolaylaştırıcı olarak görmekte fakat diğer taraftan 13'ü kavramayı kolaylaştırıcı olarak görmemektedir. Öğretmen görüşlerine göre öğretmenlerin 2'si yeni yapılandırıcı sistemde etkinlikleri eleştirel düşünmeyi arttıran bir sistem olarak görmekte fakat diğer taraftan 7'si eleştirel düşünmeyi artıran etkinlikler olarak görmemektedir.

Yeni sistem etkinliklerinin yaratıcılığı arttırmadığını savunan öğretmenlerden Ö20 bu düşüncesini şöyle ifade etmektedir.

> *"Etkinliklerde hiç ekstra bir şey yok çocuğa öğretici çocuk dersi kitabı anladıysa etkinliği yapıyor etkinlikler hiç öğretici eğlendirici sorgulatıcı filan değil zaten kitabın konunun papağan gibi tekrarlatıcısı çocuğa yeni bir şey katmıyor."*

Diğer taraftan bu yeni sistemin öğrencilerin sorgulayıcılığını arttırdığını savunan Ö11 bunu şöyle ifade etmektedir;

> *"pasif değiller sınıfta aktifler katılabiliyorlar derse ve sorgulatıyor daha sonra etkinlikler yönlendiriyor çocuğu. Çocuk en azından etkinliklere cevap vererek katılım sağlayabiliyor."*

Yeni sistem etkinliklerinin kavramayı kolaylaştırıcı olduğunu düşünen hiçbir öğretmen bulunmamakla birlikte tersini düşünen öğretmenlerden Ö20 bu görüşünü şöyle ifade etmektedir;

Tablo 4.24. Yeni Sistem Etkinliklerinde Görüşü

Yeni Sistem Etkinlikleri;		
Sorgulayıcı	Evet	4
	Hayır	7
Kavramayı Kolaylaştıran	Evet	0
	Hayır	13
Eleştirel Düşünceyi Veren	Evet	2
	Hayır	7
Yaratıcı Düşünceyi Veren	Evet	1
	Hayır	3

> *"çocuk kavrayamıyor konuları onun yaşamında yer bumlamadı bu konular ve anlamsız hava da kaldı tabii etkinlikleri de öyle oldu."*

Eleştirel düşüncenin yapılandırmacı yaklaşımda arttığını düşünen Ö10 bu görüşünü şöyle ifade etmiştir;

> *"Eleştirel düşünme çok genel bir sorun, eleştirel düşünme daha çok yeni kitaplar ile değil de öğretmenin yaklaşımıyla biraz daha farklılaşıyor ama yine eskiye nazaran düşünüldüğünde yine olumlu yanı var."*

Diğer taraftan yapılandırmacı yaklaşımda eleştirel düşüncenin arttığını düşünen Ö5 bu görüşünü şöyle ifade etmiştir;

> *"tartışmaya sorgulamaya açık bilgiler var ama öğrencilerin alt yapısı olmadığı için o yüzden çok fazla bir işe yaramıyor temeli olmadığı için"*

Yeni yapılandırıcı yaklaşımın yaratıcı düşünceyi geliştirdiğini düşünen Ö16 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

> *"çocukların hayal dünyalarını, yaratıcıklarını, yorum yapabilme yeteneklerini geliştiriyor bence yeni kitaplar daha güzel benim fikrimce."*

Benzer bir görüşü Ö4'de şöyle ifade etmiştir;

"Açık uçlu sorular var tartışmaya götüren eleştirel düşünmesini sağlayan yoruma açık sorular var."

Diğer taraftan Ö5 yeni sistemde etkinliklerin yaratıcı düşünmeyi azalttığını şu şekilde ifade etmiştir;

"yaratıcı düşünmeyi biraz kısıtlıyor yani o istedikleri şeyleri düşünmelerini sağlıyor."

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu yeni Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarını etkinlikleri açısından kavrama, sorgulama, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirici olarak görmemektedir..

4.2.3. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerinin Yeterliliği

Yeni sosyal bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin yeterliliği sorulduğunda öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

- Etkinliklerin yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin sayısı 4 iken
- Etkinliklerin yetersiz olduğunu düşünen öğrenmen sayısı 15
- Etkinliklerin yeterliliği konusunda kararsız kalan öğretmen sayısı ise 1'dir.

Etkinlikleri yetersiz bulan öğretmenlerden Ö16 bunu görüşünü şöyle ifade etmiştir;

"fazla araştırma içerikli olduğu için sıkılıyorlar birde geçen yılın üçüncü sınıfın tekrarı olan konular olduğu için sıkılabiliyorlar bazı konularda ama mesela ülkeler konusunda çok eğlendiler değişik etkinlikler yaptık onlarla yani çeşitlendirmeye çalışıyoruz ama benim görüşüm etkinlikler yeterli olmuyor bilgi açısından."

Bir diğer öğretmen (Ö8) bu görüşünü sebebi öğrencilere atfederek şöyle ifade etmiştir;

"fazla başarılı olduğunu söyleyemem çünkü önümüzde çalışmayan, sorulamayan öğrenci kitlesi var birde ilgilerini çekmiyor konular öğrencilerin hala cumhuriyet tarihini inkılap tarihini bilmeyen öğrenciler var öğrenciler var derken pek böyle milli bilinç oluşturulmamış."

Yine aynı öğretmen görüşünü desteklemeye eski sistemle karşılaştırma yaparak şöyle devam etmiştir;

"Yetersiz kuru bilgi biz mesela konuları anlatırken sosyal bilgilerde belki daha uzun bilgiler vardı ama en azından o konu ile alakalı yaşanmış bir hikaye vardı."

Yeni yapılandırıcı sistemdeki etkinlikleri yeterlilik olarak iyi bulan öğretmenlerden birisi ise bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

> *"Evet paralel amaca uygun gibi ama yapılıp uygulanabilirsen tam olarak. Eğer öğretmen tam anlamı ile sistemi bilir ve uygularsa olabilir."*

Bir diğer öğretmen ise olumlu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

> *"çocukların kendi ruh halleri duygu düşünceleri ortaya çıktığından yararlı da görüyorum."*

Diğer taraftan etkinliklerin yeterliliğini ekonomik şartlar bazında ele alarak görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

> *"Aslında öğrencilerin bu ekinlikleri yaparken kullanabilecekleri materyal, evdeki destek, çevre şartları ve çocuğun ekonomik yapısı bununla etkili mesela sınıfta kaç kişi getirebiliyor bu etkinlikleri yapmak için 5 tl ya da 10 tl harcanacak bir etkinliğin araç gerecini alamıyorlar mesela."*

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu yeni Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlikleri yeterli görmemektedir.

4.2.4. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerle Amaçlanan Kazanımların Paralelliği

Yeni yapılandırıcı yaklaşımda kullanılan etkinliklerin amaçlanan kazanımlarla paralel olup olmadığı öğretmenlere sorulduğunda öğretmenlerin cevapları şöyledir:

- 5 tanesi paralellikten söz ederken,
- 2 tanesi paralel olmadığını ifade etmiştir,
- 13 tanesi ise bu konuda kararsız kalmıştır.

Yeni yapılandırıcı yaklaşımda kullanılan etkinliklerin amaçlanan kazanımlarla paralel olduğunu ifade eden Ö2 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

> *"Evet paralel amaca uygun gibi ama yapılıp uygulanabilirsen tam olarak. Eğer öğretmen tam anlamı ile sistemi bilir ve uygularsa olabilir."*

Diğer taraftan yeni sistemde kullanılan etkinliklerin amaçlanan kazanımlarla paralel olmadığını ifade eden Ö10 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

> *"Sosyal bilgilerde hep soyut kalıyor amaçlar. Paralellikten bahsetmek için önce onu somutlaştırmak farklı teknikler kullanmak gerekir"*

Yeni Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerin programda amaçlanan kazanımlar ile paralelliği noktasında öğretmenler kararsız kalmışlardır.

4.2.5. Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Öğrencilerin Yaş Düzeylerine (seviyelerine) Uygunluğu

Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilerin yaş düzeylerine (seviyelerine) uygunluğu açısından görüş alınan 20 öğretmenden alınan cevaplar şu şekilde dağılmıştır:

- 8'i etkinliklerin yaşlara uygun olmadığını,
- 3'ü de yaşa uygun olduğunu,
- 9'u kararsız kaldıklarını, ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilerin yaş düzeylerine uygun olduğunu ifade eden öğretmenlerden Ö1 görüşlerini şöyle ifade etmiştir;

> *"Şimdi şöyle söyleyelim yani birebir tüm öğrencilere olmayabilir ama genel anlamda bakıldığında yeterlidir."*

Diğer taraftan etkinliklerin öğrencilerin yaş düzeylerine uygun olmadığını ifade eden öğretmenlerden Ö16 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

> *"ben her öğrenci aynı şekilde ödev hazırlayamıyor ya da etkinliklere katılamıyor onların seviyesine uygun olarak bazıları biraz zor gelebiliyor özellikle düşünme gerektiren, yorum gerektiren etkinlikler bazı öğrenciler için zor geliyor bilmiyorum hayır evet gibi cevaplar verebiliyorlar ama bazıları da çok güzel yorumlar yapabiliyorlar seviyeye göre değişebiliyor bu etkinliklere katılım."*

Görüldüğü üzere Ö1 gibi Ö16'da bireysel farklılıklara vurgu yapmıştır. Konuyu yaşadığı bir örnekten ele alan Ö13 ise görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

> *"Okuma parçaları öğrenciye uygun değil. Çocuk okurken sıkılıyor. Ve kitapta dil hataları bulunması etkinliklerin ve okuma parçalarının birkaç yıl önceyi hatırlatması (örneğin olimpiyatlar konusunda en son yapılan olimpiyatların yerinin yanlış verilmesi) çocuğu dersten uzaklaştırıyor."*

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu etkinliklerin öğrenci seviyelerine uygun olup olmadığı konusunda kesin bir sonuca varamamıştır ve kararsız kalmıştır.

4.2.6. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Beceriler/Değerler/Kişilik Özelliklerine Katkısı

Yeni sosyal bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilerin beceriler/değerler ve kişilik özellikleri üzerindeki etkisine dair öğretmenlerin görüşleri Tablo 4.25.'te yer almaktadır. Buna göre öğretmenlerden 11'i yeni sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarının beceriler/değerler/kişilik özelliklerine katkısı olduğunu belirtirken 9'u herhangi bir katkının olmadığını belirmiştir.

Etkinin olduğunu belirten öğretmenlerden 4'ü bu katkının kişilik gelişimi üzerinde olduğunu; 3'ü manevi değerler üzerinde olduğunu; 2'si yaratıcılığa katkısının olduğunu ve 2'si eleştirel düşüncenin gelişimi üzerinde bir katkı olduğunu belirtmişlerdir.

Yeni sosyal bilgiler kitaplarının beceriler/değerler/kişilik özelliklerine katkısı olduğunu belirten Ö6 bu görüşünü şöyle ifade etmiştir;

> *"Kendi fikrini söylemek, birey olduğunu hissetmek ön planda. Bu kişilik gelişimi için güzel....."*

Etkinliklerin çocukların eleştirel düşünme becerilerine katkı sağladığını düşünen Ö4 ise bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

> *"Açık uçlu sorular var tartışmaya götüren eleştirel düşünmesini sağlayan yoruma açık sorular var."*

Bir diğer taraftan bir diğer öğretmen Ö20 yeni sosyal bilgiler kitaplarının beceriler/değerler /kişilik özelliklerine katkısı olmadığını etkinliklerin çocukların yaş seviyelerinin üzerinde olduğunu ifade ederek şöyle belirtiyor;

> *"Daha benim çocuklarım kitaptaki bilgiyi alıp geri çağırıp bilgi gerektiren etkinliği bile beceremiyor nasıl eleştirel düşünme etkinlikler ile sağlayalım."*

Benzer görüşte olan ve etkinlikleri uygulamak için zaman yetersizliğinden yakınan Ö14'de bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

Tablo 4.25. Yeni Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Beceriler/Değerler/Kişilik Özelliklerine Katkısının Frekans Dağılımı

Etkisi Var	11
Kişilik Gelişimine Katkısı Var	4
Manevi Değerlerin Gelişimine Katkısı Var	3
Yaratıcılığa Etkisi Katkısı Var	2
Eleştirel Düşünceye Katkısı Var	2
Etkisi Yok	9

> *"duyuşsal kavramlar üzerinde durulmuş, kitap boyu bu kavramlar hissediliyor. Ama bunların beceri haline getirilmesi uzun bir süreç ister ve o denli süre verilmemiş."*

Yine aynı şekilde etkinliklerin çocukların özellikleri üzerinde etkisinin olmadığını ifade eden Ö12 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

> *"ne kadar yaparsak yapalım dersten çıktıkları andan itibaren normal hayatlarına geri dönüyorlar ve etkinlikler hiçbir şekilde içleşmiyor birçok kez temiz olmaktan, faydalı olmakta, yaşlılara, çocuklara yardımcı olmaktan bahsediyoruz ama kapıdan çıkar çıkmaz bunların hepsi uçup gidiyor. Yani kalıcılığı yok o yüzden düşünmüyorum."*

Ö12 ile yakın bir çerçevede düşünen Ö2 ise bu görüşünü şu şekilde ifade etmektedir;

> *"çocuklar ancak net bilgileri alabiliyor. Beceri değer kişilik özellikleri ancak amaçta kalıyor."*

Yeni Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerin öğrencide beceri, değer ve kişilik özelliklerine katkısı konusunda öğretmenlerin çoğunluğu olumlu sonuçlar olduğuna vurgu yapmaktadır.

4.2.7. Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Günlük Hayatla Bağlantısı

Yeni yapılandırıcı yaklaşımda Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin günlük hayatla bağlantısı ile ilgili çalışmaya katılan öğretmenlerin görüşü alındığında öğretmenlerin cevapları şöyledir:

- 14'ü olumlu yanıtlar verirken,
- 6'sı ise olumsuz değerlendirmelerde, bulunmuşlardır.

Bu konuda olumlu görüş bildiren öğretmenlerden birisi olan Ö1 etkinlikleri günlük hayatla ilişkili bulduğu halde zamanla ve sınıf mevcutları ile ilgili sorunlardan dolayı kaygılarını şöyle belirtmiştir;

> *"Kaynaklardaki faaliyetler kopuk değil güncelde var, bağlantıda kurulabilir ama işte benim sorum şu aslında etkinliğin uygun olup olmamasından ziyade zaman etkinliklerin tamamı bence tamamı faydalı ve güzel ama mevcutlardan dolayı zaman konusunda sıkıntı var."*

Etkinlikleri günlük hayatla ilgili olduğunu ifade eden Ö10 yine de bu durumun coğrafi bölgelere göre değiştiğini şu şekilde ifade etmiştir;

"Şehirde yaşayan öğrenciler ile bağlantılı ama genel olarak kitapların her yöredeki ile bağlantılı değil.,

Ö18 ise olumsuz düşünmesine rağmen kendi katkısını şöyle ifade etmektedir;

"Günlük hayatları ile tam bağlamamış etkinlikler ama ben bağlıyorum."

Olumsuz düşünen bir diğer öğretmen olan Ö7 ise görüşünü şu şekilde ifade etmektedir.

"Günlük hayatla bağlantılı ama günlük hayatın karmaşalığından uzak daha sığ kalıyor tam hayatı yansıtamıyor doğrusu bence çocuklarda böyle görüyor."

Paralel bir yorumu Ö6'nın yorumlarında da şu şekilde görebiliriz.

"günlük hayatla da bağlantılı ama bizim öğrencilerin günlük hayatları ile bağlantılı değil."

Görüldüğü gibi olumsuz düşünen öğretmenler genelde bunu şartlara bağladığı görülmektedir. Bu konuda göreceli olarak daha net fikre sahip olan öğretmenin Ö4 olduğu görülmektedir. Ö4 görüşünü şu şekilde ifade etmektedir;

"Çok çokta hayatın içinden değil aslında yani tartışılabilir, eleştirilebilir durumlar var ama çokta hayata paralel değil."

Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerin günlük hayatla bağlantıları konusunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu etkinlikleri yeterli bulmaktadır.

4.2.8. Uygulamada Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin İşlevselliği

Araştırmaya katılan öğretmenlere uygulamada Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin işlevselliği sorulduğunda vermiş oldukları cevaplara dair bulgular Tablo 6.26.'da özetlenmiştir. Öğretmenlerden 16'sı etkinlikleri işlevsel bulurken 4'ü etkinliklerin işlevsel olmadığını savunmuşlardır. Uygulamada Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinlikleri işlevsel bulan öğretmenlerden 7'si görsel zenginliği olan etkinliklerin öğrencilerin daha fazla ilgisini çektiğini ve bu yönden işlevsel olduğunu; 5'i drama tarzındaki etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çektiğini; 5'i uygulama içeren etkinliklerin öğrenciler tarafından ilgiyle yapıldığını; 3'ü bulmaca içeren etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çektiği; 2'si sportif faaliyetler içeren etkinliklerin öğretmenler tarafından beğeniyle takip edildiğini ve 1'i boşluk doldurma ve eşleştirme gibi etkinliklerin öğrenciler tarafından ilgiyle takip edildiğini ve bu yöntem işlevsel olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 4.26. Uygulamada Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin İşlevsel Bulunma Sıklığı

İşlevsel	16
Görselliği Zengin Olanlar	7
Drama	5
Uygulama İçeren	5
Bulmaca	3
Sportif Faaliyetler İçeren	2
Boşluk Doldurma, Eşleştirme	1
Şiir, Hikaye Yazma	1
İşlevsel Değil	4

Etkinliklerin, işlevsel olmadığını savunan öğretmenlerden Ö10 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Araştırma etkinliklerini amaca uygun yapmada zorlanıyoruz. Bunun sebebi de öğrencinin evinde internet ve gerekli kitapların bulunmaması, öğrenci velisinin yardımlarının yetersiz kalması."*

Etkinliklerin işlevsizliğini birden çok sebebe bağlayarak açıklayan Ö10'un görüşünü başka bir sebep vererek şöyle devam ettiriyor.

> *"Bazıları şey oluyor genelde kendini ifade etme yönündeki etkinlikler yapamıyor genelde öğrenciler ve onun için havada kalıyor, seviyesine uymayan sınıfın düzeyine uymayan etkinlikler var."*

Ö9 ise meslektaşı Ö10'u destekleyerek ve konuya farklı bir açıdan yaklaşarak görüşlerini şöyle ifade etmiştir.

> *"sosyal bilgiler dersi tamamı ile yaşayarak olmalı ben böyle düşünüyorum ve bunun için sınıfın yirmi kişi falan olması lazım bunu başarabilmek için."*

Özetleyecek olursak; olumsuz düşünen öğretmenler genelde bunun nedenleri olarak aile şartları, materyal eksiklikleri, öğrencilerin yeterlilikleri ve sınıf mevcudundan bahsetmişlerdir.

Diğer taraftan etkinlikleri yeterli bulan öğretmenlerden Ö10, eşleştirmelerin ve boşluk doldurmaların uygunluğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir.

> *"Bulmacalar zor geliyor öğrencilere, genelde eşleştirme etkinliklerini çok yapıyorlar. Araştırmaları sevmiyorlar yazım olduğu için ve boşluk doldurmaları kullanıyoruz çok fazla."*

Görsel etkinliklerin daha işlevsel olduğunu ifade eden Ö19 ise bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir.

"Çocuklar parlak renkleri, oyuncak gibi görsel çekici resimleri seviyor."

Benzer bir görüşe sahip olan Ö20 ise bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

"Görsel kullanılan etkinlikler, fotoğraflı etkinlikler, gazete haberleri çocukların dikkatini çekiyor."

Bir diğer öğretmen de Ö18 etkinliklerin işlevselliği ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

"Boyama bulmaca tarzı etkinlikler daha fazla seviliyor. Şiir yazma öykü yazma çok istekle yapılan etkinlikler."

Aktif olmaya vurgu yapan Ö17 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir.

"Çocuklar aktif olmayı çok seviyor ve doğal olarak onları aktifleştiren etkinlikleri de çok seviyor."

Çalışmaya katılan öğretmenler etkinliklerin işlevselliği ya da işlevsel olmaması ile ilgili görüş vermenin yanında işlevsellikleri arttırmak adına bir takım önerilerde de bulunmuşlar. Çalışmaya katılan öğretmenlerden Ö15 şu önerilerde bulunmaktadır.

"Bence bir etkinlik birkaç konuyu kapsamalı birkaç beceri değer belki amaçlamalı ki değerlensin ve önemsensin ve zaman olarak zaten zaman yok bari tasarruflu olsun."

Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlikleri uygulamada işlevsel bulan öğretmenler; yeni yaklaşım işe gelen görsel zenginliklerin, drama etkinliklerinin, sportif faaliyetlerin, boşluk doldurma çalışmalarının, bulmaca, şiir, hikaye yazma etkinliklerinin işlevselliği arttırdığına vurgu yapmaktadır.

4.2.9. Etkinliklerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Kullanıldığı Aşama ve Değerlendirmesi

Etkinliklerin Eğitim-Öğretim sürecinde kullanıldığı aşama ve değerlendirmesi ile ilgili öğretmenlerin görüşü sorulduğunda öğretmenlerden 7'si etkinliklerin ve değerlendirmesinin okulda yapıldığını, 12'si ise etkinlik ve değerlendirmelerin bir kısmının evde yapıldığını belirtmişlerdir. Etkinlikleri ve değerlendirmeleri okulda yaptıran öğretmenlerden 7'si evde yapılan proje ve etkinlikleri gerçekçi olarak bulmadığını, 1'i ise okulda yaptırma sebebini olarak hemen geri dönütte bulunma isteği olarak belirtmişlerdir. Etkinlik ve projelerin en azından bir kısmını evde yaptıran öğretmenlerden 10'u buna gerekçe olarak ders süresinin bu etkinlikleri okulda yapmak

için yeterli zamanın olmadığını; 3'ü evde yaptırdığı proje ya da etkinliklerin birşey katacağını düşünmediği etkinlikler içinden seçtiğini; 2'si etkinlik ve projeleri evde yaptırdığını fakat sınıfta hemen geri dönüt aldığını ve 2'si evde yaptırdığı etkinlik ya da projelere hiç bakmadığını ifade etmişlerdir. Tablo 4.27. öğretmen görüşlerini özetler niteliktedir:

Tablo 4.27. Etkinliklerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Kullanıldığı Aşama ve Değerlendirme Sıklığı

Okulda Yaptırıyorum	7
Evde Yapılan Ödevlerin Gerçekçi Bulmadığı İçin	7
Hemen Dönüt İçin	1
Bir Kısmını Evde Yaptırıyorum	12
Süre Yetmiyor	10
Birşey Katacağını Düşünmediğimden	3
Sınıfta Sunum Olarak Geri Dönüt Alıyorum	2
Hiç Bakmıyorum	2

Etkinlik ve projeleri hem evde hem de okulda yaptırmayı ve hepsine de geri dönüt vermeyi tercih eden Ö20 bu konu ile ilgili şunları ifade etmiştir.

> *"Okulda yaptığım etkinlikleri tek tek bakıyorum burada kontrolüm altında ama eve verdiğim etkinlikleri de o da çok yorucu oluyor ama hepsini kontrol ediyorum."*

Ö20 sözlerine şu şekilde devam ederek etkinlik takibinin olumsuzluğunu şu şekilde ifade etmektedir.

> *"bu takip çünkü etkinlik takibi ile o çocuk öğrendi mi o konuyu öğrenmedi mi hiçbir geri dönüt sağlamıyor."*

Ö19 ise seçici davranarak bazı ödevleri eve verdiğini bazılarını ise sınıfta yaptırdığını şu şekilde ifade gerekçelendirmektedir;

> *"Bilgi ağırlıklı etkinlikleri sınıfta birlikte yapıyoruz onlara bi şey katıcağını düşünmediğim etkinlikleri evde yaptırıyorum."*

Ö4'de seçici davrandığını şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Etkinlikleri derste yapıyoruz. Onlar evde yapıyorlar derste birlikte her etkinliği yapmıyoruz gerekli olanları yapıyoruz geçiyoruz."*

Seçici davrandığını söyleyen Ö4' bu konuda nasıl bir yol izlediğini ve genel yaklaşımını şu şekilde ifade etmektedir.

> *"Bazılarında konularımız bittikten sonra evde tekrar kendileri tamamlıyorlar ama ders içerisinde yaptığımız etkinlikler oluyor özellikle bazı konularda araştırma yapıyorlar sınıfta sunum olarak sunabiliyorlar yada araştırmalarından yola çıkarak yoruyorum yapıyorlar, araştırmalarını özetleyebiliyorlar bu seneki sosyalde onu öğrendik."*

Etkinlikleri yapmak için yeterli süresinin olmadığını belirten Ö4' bu düşüncesini şu şekilde gerekçelendirmektedir.

> *"Süre yetmiyor. Yani müfredat yeni bitti. Biz sosyalde sınıf olarak geride olduğumuz için ancak son üniteye ulaştık son haftada ama süre olarak yeterli değil."*

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu zorunluluktan dolayı etkinlik ve değerlendirme sürecini evde yaptırdığını belirtmektedir. Bu sonuca gitmelerindeki gerekçeyi ise Program'ın verdiği uygulama süresinin etkinlikler ile uyuşmaması olarak göstermektedirler.

4.2.10. Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan "Hazırlık Çalışmaları" ve "Ünite Sonu Testleri" Hakkında Görüşler

Araştırmaya katılan öğretmenlere hazırlık çalışmalarını kullanıp kullanmadıkları ve bu konuda genel olarak görüşleri sorulduğunda öğretmenlerden 9'ı hazırlık çalışmalarını uyguladığını, 11'i ise uygulamadığını belirtmişlerdir. Hazırlık çalışmalarını uygulamayan öğretmenlerde 7'si buna gerekçe olarak yeterli zamanlarının olmadığını, 5'i hazırlık çalışmalarının yetersiz bulduğu için uygulamadığını ve 4'ü de hazırlık çalışmalarını ilgili ünitelerle alakasız bulduğu ve öğrencilerde gerekli ilgiyi uyandırmadığı için uygulamadığını belirtmiştir. Öğretmenlere ünite sonu testlerini kullanıp kullanmadıkları ve bu konuda genel olarak görüşleri sorulduğunda öğretmenlerin 11'i bunları kullandıklarını, 7'si ise kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Ünite sonu testlerini kullanmayan öğretmenlerden 5'i bu testleri ilgili ünitelerle alakasız bulduklarını; 4'ü testleri çözdürmek için yeterli zamanın olmadığını; 2'si ünite sonu testlerin yapılandırmacılıkla tezat olduğu için uygulamadığını; 1'i soruları çok basit olduğu için sormadığını ve 1'i soruları alakasız bulduğu için derste kullanmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 4.28. Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan "Hazırlık Çalışmaları" ve "Ünite Sonu Testleri" Hakkında Görüşlerin Gerekçelere Göre Görülme Sıklıkları

Hazırlık Çalışmaları	
Uyguluyorum	9
Uygulamıyorum	11
Uygulamak İçin Zaman Yok	7
Yetersiz	5
Konuyla Alakasız (İlgi Uyandırmıyor)	4
Ön Bilgi Sağlamıyor	2
Ünite Sonu Testleri	
Uyguluyorum	11
Uygulamıyorum	7
Ünitelerden Alakasız	5
Yeterli Zaman Yok	4
Yapılandırmacığa Tezat	2
Basit	1
Alakasız	1

Hazırlık çalışmalarını uygulamayan ve bunu da zamanın yetersizliğiyle gerekçelendiren Ö4 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir.

> *"hazırlık çalışmalarını direkt geçiyorum. Hazırlık çalışmalarında genelde iki tane soru oluyor onları tartışmaya bir başlarsak eğer merak uyandırmaya bir ders saati geçecek."*

Ö4 gibi hazırlık çalışmalarını yaptırmadığını söyleyen Ö17'de bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Ama hazırlık çalışmaları çocuklarda bi merak sağlamıyo, araştırma incelemeye güdülemiyo asla."*

Hazırlık çalışmalarını yeterli bulmakla birlikte bunun her öğrenci için geçerli olmadığını düşünen Ö14 bu görüşünü şöyle açıklamıştır.

> *"Hazırlık çalışmaları konuya gerçekten ısındırıyor. Fakat önbilgili öğrenci için işlevsel oluyor diğerleri katılamıyor yine derse."*

Öğretmenlerin ünite sonu testleriyle ilgili görüşlerine gelecek olursak, Ö7 ünite sonu testleri ile ilgili olumlu görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Aslında ünite sonu testlerine bakınca öğrencide oluşması beklenen beceri, deger ve bilgileri görüyoruz."*

Ö17'de Ö7 ile paralel sayılabilecek görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Ünite sonu testlerini güzel buluyorum hoşlarina gidiyo. Bi de ben biliyorum diyebiliyolar ve özgüven sağlıyo ünite sonu testleri öğrencilerde."*

Diğer taraftan ünite sonu testlerini uygulamayan öğretmenlerden birisi olan Ö19 bu konudaki görüşlerini şu şekilde gerekçelendirmektedir.

"Ünite sonu testlerini sınıfta uyguluyorum hep ünite sonunda ama bazen ünite den alakasız sorular oluyo ve ben bile şaşırıyorum yani ve bu çok fazla olan bi sıkıntı."

Ö19 ünite sonu konu testlerini alakasız olarak görmesine rağmen Ö3, Ö19'un görüşlerine ters olarak konularla ünite sonu testlerinin büyük ölçüde örtüştüğünü şu şekilde ifade etmiştir.

"ben üçüncü sınıf okutuyorum şu anda üçüncü sınıfın ünitenin sonunda işlediğimiz sorular ünitenin içeriğinde yer alan konular ile bağlantılı ve sanırım yüzde seksen doksan gibi oranda örtüşüyor."

Öğretmenlerin çoğunluğu hazırlık çalışmalarını ders süreci başında uygulamadığını, ünite sonu testlerini ise uyguladıklarını ifade etmektedir. Süreçte hazırlık ve ünite sonu testlerine yer veremeyen öğretmenler ise gerekçe olarak yine sürenin yetersizliğini ve öğrenci ön bilgilerinin yetersizliğine vurgu yapmaktadır.

4.2.11. Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Ders Sürecindeki Önemi

Çalışmaya katılan öğretmenlere öğretmen kılavuz kitapları ile ilgili görüşleri sorulmuş ve bunun sonucunda öğretmenlerden alınan cevaplar şöyledir:

- Öğretmenlerin 9'unun öğretmen kılavuzunu kullandıkları,
- Öğretmenlerin 7'sinin ise öğretmen kılavuzlarını çeşitli sebeplerle kullanmadıkları görülmüştür. Kullanmayan öğretmenlerden 4'ü öğretmen kılavuzlarını yetersiz bulduğu için kullanmadığını, 3'ü ise kılavuzu öğretmeni hazırcılığa ittiğini belirmişlerdir.
- Öğretmenlerin 4'ü ise kesin bir karara varamamıştır.

Bu konuda en kapsamlı görüş bildirimi Ö12'den gelmiştir. Ö12 bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir.

"Öğretmen kılavuzuna aslında öğretmen önce kazanımına bakıp kendisi hangi etkinlikleri yapabilirim sınıfıma uygun olanlar nelerdir önce kendisi düşünmeli ama bakayım kitapta hangi etkinlikler var bu bana yol gösterici olsun kaynak olsun amaçlı kullanmalı ki değil kendisi etkinlik üretmek kitaptaki etkinlikleri yapmayan birçok öğretmen var bu yüzden etkinliklerin çok fazla yol gösterdiğini düşünmüyorum"

Öğretmen kullanım kılavuzları ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olan Ö16 ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Kısmen ama yeterli olduğunu düşünmüyorum çünkü orada da ekstra bilgiler ya da çocuklara vermemiz gereken çok fazla şey yok genellikle soru şeklinde var yani bizim kendi hazırlığımızı kendimiz yapmamız gerekiyor derse girmeden önce dediğim gibi ben kitapları özellikle ders ve kılavuz kitapları bilgi açısından çok yetersiz buluyorum."*

Farklı bir açıdan da olsa olumsuz görüş bildiren Ö14 ise görüşlerini şöyle ifade etmiştir.

> *"Belli bir yere kadar öğretmene yardımcı; ama, öğretmenin ufkunu açması gereken noktalarda onu sınırlıyor. Başka bir şeyler yapmaya teşvik etmiyor. Sadece yol gösterici olmalı."*

Öğretmen kılavuz kitapları hakkında olumlu görüşler bildiren ve ötesinde de önerilerde bulunan Ö11 ise görüşlerini şöyle gerekçelendirmiştir.

> *"Yeterli değil, eklemeler mutlaka yapıyoruz ama hani aklıma gelmeyen şeylerde orada oluyor farklı bir açıdan bakmamı sağlıyor basmakalıplığımızı biraz bozuyor ezberimizi bozuyor yani farklı bir açıdan da bakabiliyorsun hani bir kendi bakış açın vardır birde o kılavuzdakini yapıyorsun karma bir şey yapıyorsun."*

Öğretmenlerin çoğunluğu öğretmen kılavuz kitaplarını ders sürecinde kullandıklarını belirtmektedir. Fakat bazı öğretmenler ise öğretmen kılavuz kitaplarını tam olarak yeterli bulmadıkları ve öğretmeni hazırcılığa ittiğini düşündüklerinden dolayı kullanmadıklarını belirtmektedir.

4.2.12. Proje ve Performans Ödevleri Hakkında Görüşler

Öğretmenlere proje ve performans ödevleri sorulduğunda öğretmenlerden 6'sı proje ödevleri hakkında olumlu düşündüklerini, 12'si ise proje ve performans ödevleri hakkında olumsuz düşündüklerini belirtmişlerdir (Tablo 4.29). Olumsuz düşünen öğretmenlerden 10'u proje ödevleri hakkında böyle düşünmelerinin sebebi olarak bu ödevleri ailelerin yapıyor olduğunu düşünmelerini, 4'ü proje ve performans ödevlerini genellikle öğrencilere maliyet getirdiği için tercih etmediğini ve 2'si proje ve performans ödevlerine öğrencilerin seviyesine uygun olmadığı için tercih etmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 4.29. Proje ve Performans Ödevleri Hakkında Görüşlerin Sıklığı

Olumlu Düşünen	6
Olumsuz Düşünen	12
Aileler Yapıyor	10
Maliyet	4
Öğrenci Seviyesi	2

Proje ve performans ödevlerini kullandığını ifade eden öğretmenler arasında olan Ö16 bunu şu şekilde gerekçelendirmiştir.

> *"Özellikle projeler hazırlanırken görsel ve el becerilerine yönelik etkinlikler olduğu zaman çocukların ilgisini çok fazla çekiyor mesela geçmişten günümüze teknolojik araçlar ünitesinde çocukların hepsi geçmiş ile ilgili bir çalışma yaptılar ve çok eğlendiler performans görevi olarak kimisi at arabası yaptı kimisi eski büyük telefonlardan eski radyolardan yapanlar oldu bu tür eğlenerek öğrenmeleri onlar için daha kalıcı oluyor."*

Proje ve performans ödevlerinin verimli olduğunu ifade eden Ö16 gibi olumlu düşünen fakat genelleme yapmayan Ö5 de görüşünü şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Öğrencinin seviyesine göre verirsen paralel oluyor ama tabii uç şeyler vermeye kalkarsak seviyesinin üstünde öğrencide yararlanamıyor ondan ama öğrenci yaparken zevk alıyor proje performansta."*

Diğer taraftan proje ve performans ödevleri hakkında olumlu düşünmeyen ve bu konuda birden çok gerekçe sunan Ö9 bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Bu sistemde proje ve performans ödevlerinde hala projeyi anlamış değilim yani proje ile performansı biliyorum ama aradaki farkı niye proje niye performans açıkçası çok bilmiyorum ve bana çok anlamlı gelmiyor performans ödevini her dersten veriyoruz her dönem veriyoruz çok anlamsız geliyor çünkü çocuklar kendileri yapmıyorlar sınıfta bunu yapacak zamana sahip değiliz çünkü ne kadar sosyal bilgiler dersi üç saat zaten öle bir zaman dilimine sahip değiliz o yüzden çoğu çocuk baştan savma yapıyor sırf getirdikleri için not veriyoruz onlara yani niteliği için not verdiğimizi düşünmüyorum."*

Ö9 gibi proje ve performans ödevler hakkında olumsuz görüş bildiren Ö6 ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Proje ve performans ödevi verme, etkililiğini sağlama ve değerlendirme noktasında çok başarılı bulmuyorum kendimi. Bu ödevleri veliler kendi görevi gibi algılıyor maalesef ve çocuklar yaptıkları ödevden habersiz olabiliyor bazen."*

Öğretmenler yeni yaklaşım ile gelen proje ve performans ödevlerinin süreçte olumsuz sonuçlar doğurduğu sonucuna varmaktadır. Öğretmenler verilen proje ve performans

ödevlerini okulda uygulayabilecekleri ortam ve süre sıkıntılarından dolayı ev ödevi olarak vermek zorunda kaldıklarını; bunun sonucunda da ödevlerin aileler tarafından yapıldıklarını belirtmektedir.

4.2.13. Sosyal Bilgiler Kitaplarına Etkinlikleri Açısından Öneriler;

Görüşme yapılan öğretmenlere bu konudaki görüşleri sorulduğunda öğretmenlerden 11'i "İlgi arttırıcı olmalı"; 9'u "Görsel ögeler arttırılmalı"; 8'i "Sorular Farklı Yetenek Seviyesindeki Çocuklara Hitap Etmeli"; 7'si "Yöreye Göre Uyarlanmalı"; 5'i "Sınıfın Dışına Çıkmalı"; 5'i "Maliyetler Dikkate Alınmalı"; 4'ü "Yaşama Hazırlamalı"; 4'ü "Öğretmen Görüşlerine Başvurma"; 4'ü "Daha sistematik olmalı"; 4'ü "Az fakat öz ve birleştirici olmalı"; 2'si "Teknolojik destek arttırılmalı" ve 2'si "Değerler eğitimi dikkate alınmalı" şeklinde önerilerde bulunmuşlardır.

Tablo 4.30. Sosyal Bilgiler Kitaplarına Etkinlikleri Açısından Önerilerin İfade Ediliş Sıklıkları

İlgi Arttırıcı Olmalı	11
Görsel Ögeler Arttırılmalı	9
Sorular Farklı Yetenek Seviyesindeki Çocuklara Hitap Etmeli	8
Yöreye Göre Uyarlanmalı	7
Sınıfın Dışına Çıkma	5
Maliyetler Dikkate Alınmalı	5
Yaşama Hazırlamalı	4
Öğretmen Görüşlerine Başvurma	4
Daha Sistematik	4
Az fakat Öz ve Birleştirici Olmalı	4
Teknolojik Destek Arttırılmalı	2
Değerler Eğitimi	2

Ö8 etkinliklerin öğrencileri yaşama hazırlaması gerektiği ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Günlük hayat ile ilişkilendirilmesi lazım konuların onların işine yarayabilecek ileride de kullanabileceği bilgilerden olursa daha böyle akılda kalıcı hikaye tarzında etkinlikler ya da kazanımları ona göre yani anlamlı olması lazım konuların ne kadarı verilmeli ne kadarı verilmemeli."*

Etkinliklerin yöreye göre uyarlanması gerektiğini savunan öğretmenlerden birisi olan Ö10 bu konudaki önerisini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"her yöreye de farklı bir kitap işte onu yorumlayacak olan öğretmen sadece materyal olarak kitabı elinize aldığınızda çokta bir sıkıntı yok gibi geliyor bana."*

Etkinliklerin daha ilgi çekici olması gerektiği şeklinde öneride bulunan Ö19 ise bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir.

> *"daha eğlenceli, çocukların ilgisini çeken ve en önemlisi kısa belki ünite başına bir iki etkinlik ama çocuklarında katılımı olan kes, yapıştır, katla, gör, gibi materyal kullanımlı etkinlikler isterdim olsun ve yaparak yaşayarak uygulasın ve keyifle bir şeyler yapıp önlerine koysun çocuklar."*

Soruların çeşitli yetenek seviyesine hitap etmesi gerektiğini ifade eden Ö11 ise önerisini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Değerlendirme sorularında mesela basitten zora doğru sınıftaki her öğrencinin kapasitesine göre sorular olabilir hepsi çok basit soru olduğu zaman onun belirleyici olduğunu düşünmüyorum."*

Öğretmenler ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklere özet olarak şöyle önerilerde bulunmaktadır; Öğretmenler etkinliklerin ilgi arttırıcı olmalarını, görsellerinin arttırılmalarını, farklı seviye öğrenci gruplarına hitap edebilmelerini, sınıf dışına da çıkmalarını, maliyetlerinin dikkate alınmalarını, sayıca az fakat öz ve birleştirici olmalarını istemektedir.

4.3. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Öğrenciler Tarafından Yapılma Oranı Ne Düzeydedir?

Bu bölümde araştırmanın genel amaçları doğrultusunda Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin öğrenciler tarafından yapılma oranları incelemiştir. Beyoğlu ilçesindeki her hangi bir ilköğretim okulunun 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin bir yıl boyunca kullandıkları çalışma kitapları, sürecin başında ne öğretmene ne öğrenciye haber verilmeden yılın sonunda toplanmıştır. Toplam 8 farklı şubeden 50 adet 4. sınıf, 50 adet 5. sınıf olmak üzere 2 farklı yayın evine ait toplam 100 adet çalışma kitabı incelemiştir. Çalışma kitaplarında yer alan etkinlikle tek tek var/yok olarak ele alınmış ve öğrenciler tarafından etkinliklerin yapılıp yapılmadıkları incelemiştir. Aşağıdaki Tablo 4.31. 4. Sınıf öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin yapılma oranlarına dair verileri göstermektedir.

Tablo 4.31. 4. Sınıf Öğrencilerinin Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Yapılma Oranları

Öğrenci Kodu	Yapılma Oranı Etkinlikleri		Öğrenci Kodu	Yapılma Oranı Etkinlikleri	
	Kaç Tane	%		Kaç Tane	%
1	173	100	26	29	16,76
2	120	69,36	27	84	48,55
3	12	6,93	28	100	57,80
4	10	5,78	29	40	23,12
5	145	83,8	30	44	25,43
6	85	49,13	31	103	59,53
7	92	53,17	32	144	83,23
8	20	11,56	33	20	11,56
9	15	8,67	34	35	20,23
10	162	93,64	35	29	16,76
11	30	17,34	36	25	14,45
12	2	1,15	37	64	36,99
13	146	84,39	38	168	97,10
14	58	33,52	39	150	86,70
15	21	12,13	40	103	59,53
16	18	10,40	41	87	50,28
17	143	82,65	42	45	26,01
18	75	43,35	43	19	10,98
19	85	49,13	44	69	39,88
20	62	35,83	45	101	58,38
21	141	81,50	46	59	34,10
22	133	76,87	47	134	77,45
23	131	75,72	48	109	63,00
24	113	65,31	49	114	65,89
25	107	61,84	50	34	19,65
Toplam					46,33

Tablo 4.31.'de görüldüğü üzere 4. sınıf öğrencileri sosyal bilgiler çalışma kitaplarındaki etkinliklerin genel olarak %46.33 ünü yapmıştır. Aşağıda yer alan Tablo 4.32. ise 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler çalışma kitaplarında yer alan etkinlikleri ne oranda yaptıklarını göstermektedir.

Tablo 4.32. 5. Sınıf Öğrencilerinin Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Yapılma Oranları

Öğrenci Kodu	Yapılma Oranı Etkinlikleri		Öğrenci Kodu	Yapılma Oranı Etkinlikleri	
	Kaç Tane	%		Kaç Tane	%
1	16	9,93	26	104	64,59
2	29	18,01	27	55	34,16
3	49	30,43	28	33	20,49
4	103	63,97	29	51	31,67
5	19	11,80	30	14	8,69
6	15	9,31	31	39	24,22
7	35	21,73	32	21	13,04
8	46	28,57	33	24	14,90
9	43	26,70	34	73	45,34
10	53	32,91	35	24	14,90
11	29	18,01	36	28	17,39
12	58	36,02	37	36	22,36
13	19	11,80	38	31	19,25
14	25	15,52	39	37	22,98
15	39	24,22	40	42	26,08
16	27	16,77	41	49	30,43
17	56	34,78	42	29	18,01
18	62	38,50	43	54	33,54
19	14	8,69	44	48	29,81
20	57	35,40	45	62	38,50
21	22	13,66	46	47	29,19
22	59	36,64	47	28	17,39
23	59	36,64	48	38	23,60
24	48	29,81	49	33	20,49
25	87	54,03	50	74	45,96
Toplam					26,61

Tablo 4.31. 4. sınıf öğrencilerinin çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yüzde kaçını yaptıklarını, Tablo 4.32. ise 5. sınıf öğrencilerinin çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yüzde kaçını yaptıklarını göstermektedir. 4. sınıf çalışma kitaplarında toplam 173 etkinlik, 5. sınıf çalışma kitaplarında ise toplam 161 etkinlik bulunmaktadır. Tablolar öğrencilerin hem çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin kaç tanesini yapmaya çalıştıklarını hem de yüzde kaçını yaptıklarını göstermektedir. İki tablo sonuçlarına göre 4. sınıf öğrencileri etkinliklerin ortalama %46,33'ünü yapabilirken, 5. sınıf öğrenciler etkinliklerin %26,61 'ini yapmışlardır. Bu incelemeden öğrenci kitaplarından alınmış 2 farklı öğrenciye ait etkinlik örneği aşağıdaki Örnek 4.60.'da sunulmuştur.

Örnek 4.60. 5. Sınıf KOZA Yayınları Öğrenci Çalışma Kitabından Alınmış 2 Uygulama Etkinliği Örneği

▶ İklim ve İnsan

Mevsimler

X Bunu yap

Aşağıdaki etkinlikleri yapınız.

a. Yaşadığınız yerde mevsimlere göre oluşan değişiklikleri listeleyiniz.

İlkbahar da orta sıcak olur, yaz da çok sıcak olur, sonbahar da yağmur fazla yağar. Kışa kar az yağar, yazın sonder Solayı bunaltıcı geçer. Bu sıra bazı sürü yaz yağmurları görülür. Yazlar genelde yağışlı ve serindir zaman zaman sis olayı görülür

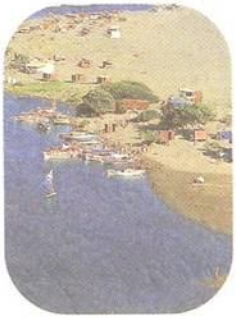
b. Aşağıdaki resimlerin hangi mevsimlere ait olduklarını altlarına yazınız.

kış

sonbahar

yaz

ilkbahar

c. Kar yağdığında neler hissediyorsunuz? Aşağıya kısa bir metin yazınız.

Sevinç, heyecan hissediyorum. Çünkü arkadaşlarımla birbirimize kar topu atıyarız. Kardan adam yapıyoruz.

ç. Yaz mevsimi ile kış mevsimi arasındaki farklılıkları aşağıda belirtilen yerlere yazınız.

Yaz mevsimi

Sıcak olması
Denize gidilmesi
İnsanların güneşe gitmesi

Kış mevsimi

Kar yağması
Denize gidilmemesi
İnsanların güneşe gidememesi

47

▶ İklim ve İnsan

Mevsimler

Aşağıdaki etkinlikleri yapınız.

a. Yaşadığınız yerde mevsimlere göre oluşan değişiklikleri listeleyiniz.

Yaşadığımız yerde Yazlar sıcak ve nemden bunaltıcı geçer.

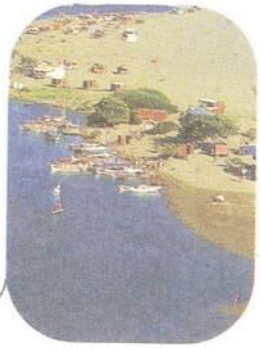
b. Aşağıdaki resimlerin hangi mevsimlere ait olduklarını altlarına yazınız.

Kış

İlkbahar

Yaz

Sonbahar

c. Kar yağdığında neler hissediyorsunuz? Aşağıya kısa bir metin yazınız.

ç. Yaz mevsimi ile kış mevsimi arasındaki farklılıkları aşağıda belirtilen yerlere yazınız.

Yaz mevsimi

Çok sıcak ed

Kış mevsimi

Çok soğuk

Örnek 4.60. Koza yayınları alınmıştır. Örnekte 2 öğrencinin etkinlik uygulamalarının karşılaştırılması yer almaktadır. 2 örnekte bizim tarafımızdan niteliğine bakılmaksızın yapılmış olarak kabul edilmiş olup, öğrencinin doğru ya da yanlış ya da eksik bilgi verdiği dikkate alınmamış sadece etkinlik üzerinde çalışıp çalışmadığına bakılmıştır. Oysaki 1. öğrenci etkinliği tam anlamı ile uygularken, 2. öğrenci yanlış ya da eksik bilgilerde bulunabilmiştir. Aşağıdaki Örnek 4.61.'de ise 4. sınıf Okyay yayınlarından alınmış uygulama 2 öğrenciye ait etkinlik örneği sunulmuştur.

Örnek 4.61. 4. Sınıf OKYAY Yayınları Çalışma Kitabından Alınmış Uygulanmış Öğrenci Etkinlikleri Örneği

2.5. Geçmişten Bugüne Oyunlarımız

Bir büyüğünüzle geçmişte oynadığınız oyunlarla ilgili röportaj yapıp aşağıdaki sorulara aldığınız cevapları yazınız.

- Çocukken hangi oyunları oynardınız?
  Ben bebek, seksek, saklambaç, 5 taş, evcilik
- Hangi oyunları, hangi mevsimde oynardınız?
  Kardan Ben bebek 5 taş yazın hepsi kadın evcilik
- Çocukken kimlerle oynardınız? Neden?
  Hem arkadaş hem kardeşi eğlenmek için
- Arkadaşlarınızla nerelerde oynardınız?
  Dışarda, bahçede, sokakta
- Erkek ve kız çocuklarının birlikte veya ayrı oynadıkları oyunlar nelerdir?
  Erkekler birlikte tilden arda yapardı kızlarla evcilik oynardılar
- Çocuklarla büyüklerin oynadığı oyunlar nelerdi?
  Oynamadı.
- Çocukken oynadığınız oyunlarda başarılı olanlara hangi ödüller verilirdi?
  Ödül vermezlerdi çünkü o zamanda yokluk herkes
- Geçmişte oynadığınız hangi oyunlar şimdi de oynanmaya devam ediyor, hangileri artık oynanmıyor?
  Sek sek, saklambaç, evcilik şimdi oynanmıyorlar
  Ben bebek, 5 taşı köyde oynuyorlar.

22

2.5. Geçmişten Bugüne Oyunlarımız

Bir büyüğünüzle geçmişte oynadığınız oyunlarla ilgili röportaj yapıp aşağıdaki sorulara aldığınız cevapları yazınız.

• Çocukken hangi oyunları oynardınız?

Saklambaç, kalemar, ayla oyunları oynuyordum.

• Hangi oyunları, hangi mevsimde oynardınız?

Her zaman saklambaç

• Çocukken kimlerle oynardınız? Neden?

Ayla ve Melisa ile oynardım

• Arkadaşlarınızla nerelerde oynardınız?

• Erkek ve kız çocuklarının birlikte veya ayrı oynadıkları oyunlar nelerdir?

Hepsi aklımda değil ama saklambaç

• Çocuklarla büyüklerin oynadığı oyunlar nelerdi?

Kalemar oynanırdı

• Çocukken oynadığınız oyunlarda başarılı olanlara hangi ödüller verilirdi?

• Geçmişte oynadığınız hangi oyunlar şimdi de oynanmaya devam ediyor, hangileri artık oynanmıyor?

Örnek 4.61.'de de görüldüğü gibi 2 öğrencide etkinlikleri farklı özenlerde yapmışlardır. Fakat araştırma kapsamında ikisi de sadece yapılmış etkinlik olarak alınmıştır. 1. öğrenci etkinliğin tamamına uygun sorular ile cevap verirken 2. öğrenci sadece birkaçına kısa cevaplar vurmakla yetinmiştir.

5. sınıf çalışma kitaplarındaki yapılma oranlarının %26,61 de kalmasında öğretmen görüşlerinde de olduğu gibi süre yetersizliği veya öğrenci seviyelerinin etkinliklere uyumsuzluğu veya ekonomik yetersizliklerden dolayı nitelikli etkinliklerde yapılamadan geçilmek zorunda kalıyor.

Nicelik olarak etkinliklerin fazlalığı öğrenciyi bunaltmakta ve etkinliklere karşı soğutabilmekte ve yapmadan atlamalarına neden olabilmektedir. Bunun sonucunda nitelikli etkinliklerde gözden kaybolmaktadır. Yüzde değerlerin buralarda kalması öğretmenlerin etkinliklerde süre yetersizliğinden dolayı seçici davranmalarından kaynaklanabilmektedir. Öğretmenler ders sürelerinin yetersizliğinden yakınmakta ve etkinlikleri atlamak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Öğretmenler ile yaptığımız görüşmelerden alıntı yapacak olursak Ö5 bunu şöyle açıklamaktadır.

> *"Verilen ders süresi ile kitaplarımızdaki etkinlikler uyuşmamaktadır. Ev ödevi verdiğimizde de çocuk bıkıyor bizde en azından ben de etkinlikleri uygulamada seçici davranmak zorunda kalıyoruz."*

Ö5'in de söylediği gibi öğretmenler etkinlikleri uygularken seçici davranmak zorunda kalmaktalar ve programda verilen süre ile kitaplardaki etkinliklerin uyumsuz olduğunu belirtmektedirler.

Ö4'ün yorumu ise şöyle olmuştur:

> *"Süre yetmiyor. Yani müfredat yeni bitti biz Sosyal de sınıf olarak geride olduğumuz için ancak son üniteye ulaştık son haftadayız ama süre olarak yeterli değil…"*

diyerek Ö4 Sosyal Bilgiler müfredatı ile verilen sürenin uyumsuzluğunu ve sürenin yetersizliğini dile getirmiştir. Ö20 ise etkinlikleri ev ödevi vermek zorunda kaldığını ve kontrolünü yapamadığını şöyle dile getirmiştir:

> *"Okulda yapabildiğimiz etkinliklere teker teker bakıyorum burada kontrolüm altında; ama eve verdiğim etkinlikler de maalesef… o da çok yorucu ve hatta imkansız oluyo ama asla hepsini kontrol edemiyorum."*

Araştırma sonuçlarına baktığımızda, öğretmen görüşlerini de düşünürsek 4. Sınıf öğrencilerinin çalışma kitaplarındaki etkinliklerin %46,33'ünü yapmış olmaları vasat bir sonuç gibi değerlendirilse de aslında imkanlar dahilinde yeterli bir sonuçtur. Değişkenler düşünüldüğünde; ders süresinin yetersizliği, öğrenci devamsızlıkları, bilgi eksiklikleri veya yetersizlikleri, öğrenci ilgilerinin düşüklüğü, öğretmenlerin etkinliklerde seçici davranmaları gibi nedenlerden dolayı %46,33 iyi bir sonuç olarak değerlendirilebilmektedir. 5. Sınıf öğrencilerinin sonuçlarını ele aldığımızda ise %26,61 vasatında altında bir değerdir. 5. Sınıf öğrencilerinin sonuçlarında öğretmen görüşlerinin de doğruluğu ve Sosyal Bilgiler programı ile öğretmenlere verilen sürelerin yetersiz olduğu daha net görülmüştür. Bunun sonucunda da öğretmenler nicelikte fazla sayıda olan etkinliklerde seçici davranmak zorunda kalmışlar ve genel yapılma ortalamasının da düşmesine neden olmuşlardır. Bulgular 4.1. deki çıkan sonuçlar da etkinliklerin nicelik olarak fazla olduğu idi, bu da gösteriyor ki Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinlik sayıları çok fazla olmakta beraber süre ile de uyumsuzluk doğurmaktadır.

BÖLÜM V: SONUÇLAR, TARTIŞMALAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar ve Tartışmalar

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ile daha önce yapılan araştırmalar karşılaştırmalı olarak tartışılacaktır. Araştırma sonuçları dokümanlardan elde edilen sonuçlar, öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar ve öğrenci uygulama çalışma kitaplarından elde edilen sonuçlar olmak üzere 3 temel başlık altında sunulmaktadır.

5.1.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Setlerinin İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar

Sosyal Bilgiler ders kitabı setlerinin incelenmesi araştırma soruları altında sunulmuştur. Ders kitabı setlerinin 3 temel kitabı ayrı ayrı ele alınmıştır. Ders, kitaplarında çalışma kitaplarında ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerin nicelik ve nitelikleri başlıklar olarak sunulmuştur.

5.1.1.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililik Düzeyleri

İncelenen Sosyal Bilgiler ders kitapları 6 temel tür başlığı altında incelenmiştir. 4 ayrı Sosyal Bilgiler ders kitaplarının nicelik ve nitelikleri şöyledir.

İlk olarak Sosyal bilgiler ders kitaplarında bilgi temelli etkinliklere baktığımızda bilgi temelli etkinlik sayıları 4. sınıf MEB yayınlarında 19, Okyay yayınlarında 29; 5. sınıf MEB yayınlarında 25, Koza yayınlarında 10 adettir. Boşluk doldurma ve gazete haberi bulma etkinliklerine ders kitaplarında yer verilmezken, anlam çıkarma türündeki etkinlikler sadece 4. sınıf Okyay yayınlarında 5 etkinlikte yer almıştır. Çoktan seçmeli etkinliklere ise sadece 5. sınıf Koza yayınlarında 8 etkinlikte yer verilmiştir. Ders kitaplarında bilgi temelli etkinlik türlerinden en fazla yer alan etkinlik türü bilgiyi geri çağırma türündeki etkinliklerdir. 4. sınıf MEB yayınlarında 19, Okyay yayınlarında 25; 5. sınıf MEB yayınlarında 25, Koza yayınlarında 2 etkinlik bilgiyi geri çağırma mevcuttur. Bilgiyi geri çağırma etkinlikleri eski davranışçı sistemin ürünleri olarak görülmekte olup, etkinliklerde hala aynı tarz sorular olarak yer almaktadır. Fakat 4. sınıf MEB yayınları ve 5. sınıf Koza yayınlarında bilgi temelli etkinlikler yapılandırmacı

sisteme adapte edilmiştir. Yer alan etkinliklerde öğrencinin bilgiye düşünerek ulaşmasına ve eski ile yeni bilgilerini harmanlamasına zemin hazırlanmıştır.

Ders kitaplarında incelenen ikinci tür etkinlikler ise görseller ile ilgili etkinliklerdir. Görseller ile ilgili etkinlikler ders kitaplarında özenle seçilmesi ve sık kullanılması gereken etkinliklerdir. Ders kitaplarındaki görseller ile ilgili etkinliklerin toplam sayılarına baktığımızda görülen sonuç şudur ki; 4. sınıf MEB yayınlarında 28 etkinlik, Okyay yayınlarında 44 etkinlik, 5. sınıf MEB yayınlarında 89 etkinlik, Koza yayınlarında 34 etkinlik görseller ile ilgilidir. Genel toplamda en fazla görseller ile ilgili etkinlik 5. sınıf MEB yayınlarında kullanırken, diğer yayınevleri de nicelik olarak yeterli sayıda etkinliğe yer vermiştir. Görseller ile ilgili görsel okuma etkinliklerine 4. sınıf MEB yayınlarında 24 etkinlikte, Okyay yayınlarında 20 etkinlik, 5. sınıf MEB yayınlarında 24 etkinlikte Koza yayınlarında 5 etkinlikte yer verilmiştir. Görsel yazma ile ilgili etkinliklere sadece 5. sınıf Koza yayınevinde 2 etkinlikte yer verilmiştir. Afiş, poster, albüm oluşturma ile ilgili etkinliklere 4. sınıf MEB yayınları ve Okyay yayınlarında 1 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında ve Koza yayınlarında 2 etkinlikte yer verilmiştir. Görsel kanıt inceleme etkinliklerine 4. sınıf MEB yayınlarında yer verilmezken Okyay yayınlarında 4 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 11, Koza yayınlarında 3 etkinlik yer almıştır. 4 ders kitabında da görsel sunu ile ilgili etkinliğe rastlanmamıştır.

Karikatürler ile ilgili etkinliklere 5. sınıf MEB yayınları ve 4. sınıf MEB yayınlarında 1 etkinlikte görülmüştür. Broşür hazırlama ile ilgili etkinliklere ise sadece 5. sınıf Koza yayınlarında 4 etkinlikte yer verilmiştir. Gazete ve dergi haberlerinden yararlanma etkinliklerine 4. sınıf MEB yayınlarında 3, Okyay yayınlarında 18 etkinlikte; 5. sınıf MEB yayınlarında 38, Koza yayınlarında 10 etkinlikte yer verilmiştir. Gazete ve dergi ile ilgili etkinlikler yeni yaklaşım ile kazanılmış ve öğrenciler tarafından ilgi ile uygulanan etkinliklerdir. 4. sınıf MEB yayınları hariç tüm yayınlarda nicelik ve nitelik olarak yeterli oranda yer almıştır. Harita ile ilgili etkinlikler ise 4. Sınıf MEB yayınlarında yer almazken, Okyay yayınlarında 1 etkinlikte, 5. Sınıf MEB yayınlarında 13, Koza yayınlarına 1 etkinlikte yer almıştır. Görseller ile ilgili etkinlikler değişen öğretim programı ile kitaplarımızda nicelik ve nitelik olarak yeterli oranlarda yer almaktadır. Görsel kanıtlar ile, gazete haberleri ile, öğrencilerin hayatlarında doğrudan kullanılan fotoğraflar ile öğrenciler görseller yardımıyla eğlenerek, sorgulayarak,

yorumlayarak, ve sonuçta yaparak-yaşayarak aktif öğrenme ortamlarında yer almaktadırlar. Araştırma bulgularını destekler nitelikteki Howard (1999'den akt: Kalıpçı, 2008, ss.191-192)'ın araştırması 'öğrencilere konuya uygun kavramların şekil ve grafiklerin gösterilmesi gerektiğini; bu şekilde öğrencilerin soyut düzeydeki bilgileri somut hale dönüştürmelerinin kolaylaşacağını, bu yöntemin bir durum ya da görüşü ayrıntılardan arındıracağı ve öğrencilerin becerilerinin düzeylerinin ortaçağını göstermektedir."

Ders kitaplarında incelenen bir diğer etkinlik türü ise araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerdir. Ders kitaplarındaki etkinliklerde araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerin toplam sayıları şunlardır; 4. sınıf MEB yayınlarında 184, Okyay yayınlarında 135 etkinlik, 5. sınıf MEB yayınlarında 212, Koza yayınlarında 195 etkinlik yer almıştır. Doğrudan adresi verilen araştırma etkinliklerine sadece 5. sınıf Koza yayınlarında 17 etkinlikte yer verilmiştir. Öğrenciye bırakılan ve araştırma yapması istenen etkinliklere ise 4. sınıf MEB yayınlarında 30, Okyay yayınlarında 22, 5. sınıf MEB yayınlarında 45 etkinlik, Koza yayınlarında 55 etkinlikte yer verilmiştir. Kelime gruplarının araştırılması ile ilgili etkinliklere sadece 5. sınıf MEB yayınlarında 1 etkinlikte, Koza yayınlarında 5 etkinlikte yer verilmiştir. Deney, inceleme, uygulama çalışmaları ise sadece 5. sınıf MEB yayınlarında 5 etkinlikte görülmüştür. Günlük hayatı ödevle birleştiren etkinlikler ise 4. sınıf MEB yayınlarında 28 etkinlikte, Okyay yayınlarında 16 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 12 etkinlikte, Koza yayınlarında ise 15 etkinlikte yer verilmiştir. Yakın çevreyi ödevle birleştirme etkinlikler ise 4. sınıf MEB yayınlarında 15 etkinlikte Okyay yayınlarında 8. etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 16 etkinlik, Koza yayınlarında 19 etkinlikte yer almıştır. Grup çalışmaları ise sadece 5. sınıf Koza yayınlarında 5 etkinlikte yer almıştır. Proje çalışmaları ise sadece 4. sınıf Okyay yayınlarında 1 etkinlikte yer almıştır. Ürün oluşturma çalışmaları ise 4. sınıf Okyay yayınlarında 2, 5. sınıf Koza yayınlarında 5 etkinlikte yer almıştır.

Tartışma ile ilgili etkinliklerden eleştirel düşünce merkezli tartışma etkinlikleri 4. sınıf MEB yayınlarında 54 etkinlikte, Okyay yayınlarında 29 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 84 etkinlikte, Koza yayınlarında 29 etkinlikte yer almıştır. Yaratıcı düşünce merkezli etkinliklere ise 4. sınıf MEB yayınlarında 28 etkinlikte, Okyay yayınlarında 38 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 27, Koza yayınlarında 5 etkinlikte yer verilmiştir. Ders kitaplarında münazara türü etkinliklere yer verilmezken; örnek olay

etkinliklerine 4. sınıf MEB yayınlarında ve Okyay yayınlarında 16 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 10 etkinlikte yer verilmiştir. Kanıtlar ile ilgili etkinliklerden yerel tarih etkinliklere ders kitaplarından 4. sınıf MEB ve Okyay yayınlarında yer verilmezken, 5. sınıf MEB yayınlarında 3 etkinlikte, Koza yayınlarında 4 etkinlikte yer almıştır. Sözlü tarih çalışmaları ise 4. sınıf ders kitaplarında 1 etkinlikte, 5. sınıf Koza yayınlarında ise 6 etkinlikte yer verilmiştir. Görüşme, anket ve röportaj ile ilgili etkinliklere ise 4. sınıf ders kitaplarında 1 etkinlik 5. sınıf Koza yayınlarında ise 13 etkinlikte yer verilmiştir. Araştırma tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinlikler yapılandırmacı yaklaşım ile istenen, amaçlanan aktif bireylerin oluşumlarına katkı sağlayacak etkinliklerdir. Araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinlikler ders kitaplarında nicelik olarak yeterli olan sayının da üzerinde yer almaktadır. Ders kitaplarında çok fala sayıda tartışma ve araştırma etkinliklerinde yer verilmişken; grup çalışmalarına, proje çalışmalarına, yerel sözlü tarih çalışmalarına ve deney-inceleme etkinliklerine nicelik olarak daha az oranda yer verilmiştir.

Ders kitaplarında yer alan drama, canlandırma, oyunla öğretim ve gezi-gözlem etkinlikleri: 4. sınıf MEB, 4. sınıf Okyay ve 5. sınıf MEB yayınlarında yer verilmemiş, 5. sınıf Koza yayınlarında ise yalnızca 7 etkinlikte yer verilmiştir. 5. sınıf Koza yayınlarında ise yalnızca 1 etkinlikte film izleme etkinliğine, 1 etkinlikte bilmece-bulmacaya, 2'şer etkinlikte genel ve tarihi gezilere, 1 etkinlikte ise resmi kurumlara gezilere rastlanmıştır. Değişen öğretim programı ile öğrencinin sürekli yaparak-yaşayarak öğrenmesine vurgu yapılırken ders kitaplarındaki drama, canlandırma, oyunla öğretim ve gezi-gözlem etkinliklerinin nicel olarak bu kadar yetersiz olması program ile uyumsuzluğu gözler önüne sermektedir. Yeni sistem ile oluşturulmuş ders kitaplarında drama, oyunla öğretim ve gezi-gözlem etkinliklerin daha fazla oranlarda yer verilmelidir.

Ders kitaplarında yer alan bir diğer etkinlik türü ise tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerdir. Ders kitaplarında yer alan tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerin toplam sayısal verileri şöyledir: 4. sınıf MEB yayınlarında 5 etkinlikte, Okyay yayınlarında 5 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 15 etkinlikte, Koza yayınlarında 8 etkinlikte tablo ve şekillere rastlanmaktadır. Tablo ve şekiller ile ilgili grafik diyagram türünde etkinliklere 4. sınıf MEB yayınları ve Okyay yayınlarında 2 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 6 etkinlikte, Koza yayınlarında ise 4 etkinlikte rastlanmıştır. Akış şeması,

zaman şeridi ile ilgili etkinlikleri ise sadece 5. sınıf MEB yayınlarında 2 etkinlik rastlanmıştır. Yine tablo eşleştirme etkinliklerine de sadece 5. sınıf MEB yayınlarında 6 etkinlikte, tablo tamamlama etkinliklerine ise 4. sınıf Okyay yayınlarında 1 etkinlikte yer verilmiştir. Tablo oluşturma, değerlendirme etkinlikleri ise 4. sınıf MEB yayınlarında 2, Okyay yayınlarında 1 etkinlik ile, 5. sınıf Koza yayınlarında ise 4 etkinlik ile yararlanılmıştır. Kroki çalışmaları ise ders kitaplarında yer almamıştır. Tablo ve şekillerin nicelik olarak ders kitabı etkinliklerinde yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikler konuyu özetleyebilen, açık, net ve anlaşılır şekilde sunabilen akılda kalıcılığa yardımcı etkinliklerdir. Ders kitaplarındaki tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikte daha nitelikli ve nicelikli ve nitelikli arttırılmalıdır.

Ders kitaplarında incelenen son etkinlik türü ise sözel beceriler ile ilgili etkinliklerdir. Sözel beceriler ile ilgili etkinliklerin ders kitaplarındaki sayıları şu şekildedir. 4. sınıf MEB yayınlarında 23 etkinlik, Okyay yayınlarında 27 etkinlik; 5. sınıf MEB yayınlarında 21 etkinlik, Koza yayınlarında 31 etkinlik sözel beceriler ile ilgilidir.

Sözel beceriler ile ilgili etkinliklerden kompozisyon yazma ve düşüncelerini yazma etkinlikleri 4. sınıf MEB yayınlarında 16 etkinlikte, Okyay yayınlarında 20 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 10 etkinlikte, Koza yayınlarında 5 etkinlikte yer almaktadır. Öykü, hikaye, şiir, mektup, atasözleri ile ilgili etkinlikler ise 4. sınıf MEB yayınlarında yer almazken, Okyay yayınlarında 3 etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 5 etkinlikte, Koza yayınlarında 6 etkinlikte yer almıştır. Slogan oluşturma ile ilgili etkinliğe ise sadece 4. sınıf MEB yayınlarında 1 etkinlikte rastlanmıştır. Rapor hazırlama etkinliklerine ise sadece 5. sınıf Koza yayınlarında 8 etkinlikte rastlanmıştır. Sunu yapma, sergileme, oku-anlat etkinlikleri ise 4. sınıf MEB yayınlarında 6 etkinlikte, Okyay yayınlarında 4 etkinlik 5. sınıf MEB yayınlarında 6 etkinlikte, Koza yayınlarında 12 etkinlikte yer almıştır. Nicelik olarak sözel beceriler ile ilgili etkinlikler sosyal bilgiler ders kitaplarında yeterli sayılarda yer almaktadır. Fakat nitelik olarak sözel beceriler ile ilgili etkinliklerde kavram öğreniminden daha fazla amaçlar güdülmelidir. Öğrencilerin düşünce becerilerini geliştirici, yaratıcılığını kullanmaya itici, düşüncelerini doğru ifade etmelerini sağlayıcı çok yönlü etkinliklere yer verilmelidir.

Ders kitaplarında yer alan etkinliklerin toplam sayılarına bakacak olursak 4. sınıf MEB yayınlarında toplam 259 etkinlik, Okyay yayınlarında 251 etkinlik, 5. sınıf MEB yayınlarında 372 etkinlik, Koza yayınlarında 283 etkinlik bulunmaktadır.

Ders kitaplarının toplam etkinlik sayıları göstermektedir ki kitaplarımızda nicelik olarak fazla sayıda etkinlik bulunmaktadır. Programda tanınan sürenin kitaplarımızda yer alan etkinlikler ile uyuşamaması da nicelik olarak çok fazla etkinliğin bulunmasından ileri gelmektedir. Nitelik olarak yeterli etkinlikler olmakla birlikte niceliğin çok fazla oluşu nitelikli etkinliklerinde kalitesini uygulama sürecinde zorlaştırmaktadır.

5.1.1.2. Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililik Düzeyleri

Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarında incelenen ilk etkinlik türü bilgi temelli etkinlikle bilgi temelli etkinliklerin çalışma kitaplarındaki sayıları şöyledir; 4. sınıf MEB yayınlarında 13 etkinlik, Okyay yayınlarında 19 etkinlik; 5. sınıf MEB yayınlarında 12 etkinlik, Koza yayınlarında 45 etkinlik bilgi temelli etkinliktir. Bilgi temelli etkinlik türlerinden boşluk doldurma etkinlikleri ise 4. sınıf MEB yayınlarında 2, Okyay yayınlarında 9, 5. sınıf MEB yayınlarında 1, Koza yayınlarında 12 etkinlikte yer almıştır. Anlam çıkarma etkinliklerine ise bir çalışma kitabı yer vermemiştir. Yapılandırmacı yaklaşım ile azaltılması gereken bilgiyi geri çağırma etkinlikleri ise 4. ve 5. sınıf MEB yayınlarında 11 etkinlikte, Okyay yayınlarında 10, Koza yayınlarında 29 etkinlikte yer almıştır. Çoktan seçmeli etkinlikler ve gazete haberi bulma etkinlikleri ise sadece 5. sınıf Koza yayınlarında 1 ve 3 etkinlikte yer almaktadır. Bilgiyi geri çağırma etkinlikleri Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programı ile azaltılması gerekirken; çalışma kitaplarında yine de nicelik olarak yadsınamaz bir oranda bulunmaktadır. Nitelik olarak yeni sistem ile harmanlanmış öğrenciyi aktif kılan, bilgiye kendi ulaşmasını sağlayan nitelikli bilgi temelli etkinliklerde çalışma kitaplarında yer almıştır. KOZA yayınları nicelik ve nitelikte diğer yayınevlerine ait çalışma kitaplarından daha yeterliliğe sahip etkinliklere yer vermektedir.

Çalışma kitaplarında yer alan görseller ile ilgili etkinliklerin toplam sayıları şöyledir: 4. sınıf MEB yayınlarında 45, Okyay yayınlarında 49; 5. sınıf MEB yayınlarında 65, Koza yayınlarında 52 etkinlik görseller ile ilgilidir. Görsel öğeler kitapların ve etkinliklerin ayrılmaz birer parçalarıdır. “Bir fotoğraf bir söze bedeldir” sözü görsel malzemenin

önemi ve yerini en açık şekilde ifade etmektedir. Eğitimciler ve psikologlarda öğrenmenin kolaylaşması ve kalıcılığın artması için görsel öğelerin yazılı materyallerden daha işlevsel olduğuna vurgu yapmaktadırlar (Mayer ve Gallini, 1990; Harnett, 1993; Filippatou ve Pumfrey, 1996) (1996 ,1990, 1993'ten akt.: Kabapınar, 2007, ss.113).

Çalışma kitaplarımızda görseller ile ilgili etkinliklerden görsel okuma etkinliklerine 4. sınıf MEB yayınlarında 19, Okyay yayınlarında 4; 5. sınıf MEB yayınlarında 18, Koza yayınlarında 13 etkinlikte yer verilmiştir. Görsel yazma ile ilgili 4. sınıf MEB yayınlarında 8, Okyay yayınlarında 15; 5. sınıf MEB yayınlarında 15, Koza yayınlarında 12 etkinlik yer almıştır. Afiş, poster, albüm, katalog, kapak tasarlama ile ilgili etkinlikler ise 4. sınıf MEB yayınlarında 2, Okyay yayınlarında 4; 5. sınıf MEB yayınlarında 2, Koza yayınlarında 14 etkinlikte yer almıştır. Görsel sunu oluşturma ile ilgili etkinlikler çalışma kitaplarında yer almazken; görsel kanıt inceleme ile ilgili 4. Sınıf MEB ve 5. sınıf Koza yayınlarında 3, 4. sınıf Okyay ve 5. sınıf MEB yayınlarında 2'şer etkinlik yer almıştır. Karikatür ile ilgili etkinlikler ise sadece 4.sınıf MEB yayınlarında 2, 5. sınıf MEB yayınlarında 3 etkinlikte yer almıştır. Broşür hazırlama ile ilgili etkinliklere çalışma kitaplarında yer verilmemiştir. Gazete ve internet haberlerinden yararlanma etkinliklerine ise 4. sınıf MEB yayınlarında 11, Okyay yayınlarında 14; 5. sınıf MEB yayınlarında 23, Koza yayınlarında ise 8 etkinlikte yer verilmiştir. Haritalardan yararlanma etkinliklerine ise 4.sınıf Okyay yayınlarında 10; 5. sınıf MEB yayınlarında 7, Koza yayınlarında 2 etkinlikte yer verilmiştir. Sosyal bilgiler çalışma kitaplarında görseller ile ilgili etkinlikler nicelik ve nitelik olarak yeterli düzeyde yer almıştır. Fakat görsel kanıt inceleme çalışmaları ve karikatürlerden yararlanma çalışmaları nicelik olarak çalışma kitaplarında yeterli sayıda etkinlikte yer almamıştır.

4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma kitaplarındaki etkinliklerin bir diğer türü ise araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerdir. Araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerin çalışma kitaplarındaki toplam sayıları şöyledir: 4. sınıf MEB yayınlarında 159, Okyay yayınlarında 123 etkinlik; 5. sınıf MEB yayınlarında 148, Koza yayınlarında 103 etkinlik yer almaktadır. Araştırma etkinliklerinden doğrudan adresi verilen araştırma etkinlikleri 4. ve 5. sınıf MEB yayınlarında yer almazken, Okyay yayınlarında 2 Koza yayınlarında 4 etkinlikte görülmektedir. Öğrenciye

bırakılan araştırma etkinlikleri ise 4. sınıf MEB ve Okyay yayınlarında 34'şer etkinlikte; 5. sınıf MEB yayınlarında 44, Koza yayınlarında 33 etkinlikte görülmektedir. Deney, inceleme ve uygulama çalışmaları etkinliklerde yer almazken; kelime gruplarının araştırılması ile ilgili etkinlikler ise sadece 4. sınıf Okyay yayınlarında 6 etkinlikte yer almaktadır. Günlük hayatla bağlantılı etkinlikler 4. sınıf MEB yayınlarında 13, Okyay yayınlarında 8 etkinlikte; 5. sınıf MEB yayınlarında 9, Koza yayınlarında 11 etkinlikte gözlenmektedir. Yakın çevreyi ödevle birleştiren etkinlikler ise, 4. sınıf MEB yayınlarında 6, Okyay yayınlarında 11; 5. sınıf MEB yayınlarında 12, Koza yayınlarında 19 etkinlikte yer almaktadır.

Grup çalışmaları, tüm çalışma kitaplarının 2 şer etkinliklerinde yer almakta iken proje çalışmaları yalnızca 1 etkinlik ile 4. sınıf MEB yayınlarında yer almaktadır. Ürün oluşturma ile biten etkinlikler ise 4. ve 5. sınıf MEB yayınlarında 1 etkinlikte, 5. sınıf Koza yayınlarında 3 etkinlikte yer almaktadır. Tartışma ile ilgili etkinliklerden, eleştirel düşünce merkezli tartışma etkinlikleri 4. sınıf MEB yayınlarında 38, Okyay yayınlarında 15; 5. sınıf MEB yayınlarında 33, Koza yayınlarında etkinlikte yer almıştır. Yaratıcı düşünce merkezli etkinlikler ise 4. sınıf MEB yayınlarında 27, Okyay yayınlarında 18; 5. sınıf MEB yayınlarında 34, Koza yayınlarında 7 etkinlikte yer almıştır. Münazara ile ilgili etkinliklere çalışma kitaplarında rastlanamamıştır. Analiz-sentez-karşılaştırma etkinliklerine ise 4. sınıf MEB yayınlarında 14, Okyay yayınlarında 2; 5. sınıf MEB yayınlarında 8, Koza yayınlarında 10 etkinlikte yer verilmiştir. Örnek olay uygulamalı etkinliklere ise 4. sınıf MEB yayınlarında 11, Okyay yayınlarında 7; 5. sınıf MEB yayınlarında 5 etkinlikte yer verilmişken; Koza yayınlarında yer almamıştır.

Yerel tarih etkinliklerine 4. ve 5. sınıf MEB yayınlarında 3'er etkinlikte, Okyay yayınlarında 2, Koza yayınlarında etkinlikte 1 yer verilmiştir. Sözlü tarih etkinlikleri ise sadece 4. sınıf yayınlarında; MEB yayınlarında 6, Okyay yayınlarında 1 etkinlikte yer almıştır. Görüşme-anket-röportaj etkinlikleri ise 4. sınıf MEB yayınlarında 3, Okyay yayınlarında 15; 5. sınıf MEB ve Koza yayınlarında 1, etkinlikte yar almıştır. Araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinlikler yapılandırmacı yaklaşım ile vurgulanan aktif ve bireysel öğrenmelerin ortamının oluşturulmasını sağlayan etkinliklerdir. Öğrenciler araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinlikler ile bilgiyi araştıran, sorgulayan, tartışan, değerlendiren ve kendi doğrularını oluşturabilen bireyler olacaklardır. Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarında nicelik olarak fazla sayıda araştırma-

tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinlikler yer almaktadır. Nicelikteki bu fazlalık nitelikte de düşüklüğe neden olmaktadır.

Çalışma kitaplarında incelediğimiz bir diğer etkinlik türü ise, drama, oyunla öğretim ve gezi-gözlem etkinlikleridir. Drama, oyunla öğretim yine yeni program ile üzerinde durulmuş bir yöntemdir. Sosyal bilgiler öğretim programın da her aşamasında vurgulanan "yaparak-yaşayarak" öğrenme ortamları drama ile sağlanabilinmektedir. Drama ve oyunla öğretim etkinlikleri hem eğlenerek öğrenilmesini, hem de öğrenilenlerin kalıcılığının artırılmasını sağlamaktadır (Kabapınar, 2007, ss.140-141).

Eğitim öğretim de bu kadar öneme sahip olan drama, oyunla öğretim ve gezi-gözlem etkinliklerine çalışma kitaplarında şu sayılarda yer verilmektedir: 4. sınıf MEB yayınlarında 3, Okyay yayınlarında 5; 5. sınıf MEB yayınlarında 1, Koza yayınlarında 13 etkinliktir. Pandomima, müzik, şarkı, türkü, film izleme, sanat geziler, resmi kurumlara geziler ile ilgili etkinlikler çalışma kitaplarında yer almamıştır. Tatbikat ile ilgili sadece 5. sınıf Koza yayınlarında 2 etkinlik yer almıştır. Bilmece-bulmaca etkinlikleri ise 4. sınıf MEB yayınlarında 3; 5. sınıf MEB yayınlarına 1, Koza yayınlarında 7 etkinlikte yer almıştır. Tarihi geziler ile ilgili etkinlikler 4. sınıf Okyay ve 5. sınıf Koza yayınlarında 1 etkinlikte yer almıştır. Genel geziler ile ilgili etkinlikler ise yine sadece 4. sınıf Okyay yayınlarında 4, 5. sınıf Koza yayınlarına 3 etkinlikte yer almıştır. Drama, oyunla öğretim, gezi-gözlem etkinlikleri nicelik olarak çalışma kitaplarında yeterlilik gösterememiştir. Fakat az sayıda olan etkinlikler de nitelik olarak gerekli özen sağlanmıştır.

Çalışma kitaplarındaki bir diğer etkinlik türü ise tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerdir. Tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerin çalışma kitaplarındaki toplam sayıları şu şekildedir, 4. sınıf MEB yayınlarında 30 etkinlik, Okyay yayınlarında 32 etkinlik; 5. sınıf MEB yayınlarında 27 etkinlik, Koza yayınlarında 45 etkinlik yer almaktadır. Grafik ve diyagram ile ilgili etkinlikler 4. ve 5. sınıf MEB yayınlarında 3 etkinlikte, Okyay yayınlarında 3 etkinlikte, Koza yayınlarında 2 etkinlikte yer almaktadır. Akış şeması - zaman şeridi ile ilgili etkinlikler ise 4. sınıf MEB yayınlarında 3 etkinlikte, Okyay yayınlarında 2 etkinlikte; 5. sınıf Koza yayınlarında 2 etkinlikte yar alırken, 5. sınıf MEB yayınlarında yer almamıştır. Kavram haritası, balık kılçığı ile ilgili etkinlikler ise 4. sınıf MEB yayınlarında 1, Okyay yayınlarında 7 etkinlikte; 5. sınıf

MEB yayınlarında 5, Koza yayınlarında 3 etkinlikte yer almaktadır. Tablo eşleştirme etkinlikleri 4. sınıf MEB ve Okyay yayınlarında 2 şer etkinlikte, 5. sınıf MEB yayınlarında 5, Koza yayınlarında 8 etkinlikte yer almaktadır. Tablo tamamlama etkinlikleri ise çalışma kitaplarında en fazla sayıda yer alan tablo ve şekiller ile ilgili etkinliklerdir, sayıları şöyledir; 4. sınıf MEB yayınlarında 12 etkinlikte, Okyay yayınlarında 15 etkinlikte; 5.sınıf MEB yayınlarında 12, Koza yayınlarında 20 etkinlikte bulunmaktadır. Kroki ile ilgili etkinlikler ise sadece 4. sınıf MEB yayınlarında 1 etkinlikte yer almaktadır.

Çalışma kitaplarında yer alan bir diğer etkinlik türü ise sözel beceriler ile ilgili etkinliklerdir. Sözel beceriler ile ilgili etkinliklerin kitaplardaki toplam sayıları şöyledir. 4. sınıf MEB yayınları 44 etkinlik, Okyay yayınları 48 etkinlik; 5. sınıf MEB yayınlar 50, Koza yayınları 30 etkinliktir. Kompozisyon oluşturma ve düşüncelerini yazma etkinlikleri 4. sınıf MEB yayınlarında 34 etkinlikte, Okyay yayınlarında 25 etkinlikte; 5. sınıf MEB yayınlarında 41, Koza yayınlarında 22 etkinlikte yer almaktadır. Öykü, hikaye, atasözü, şiir, mektup yazma ile ilgili etkinlikler ise 4. sınıf MEB yayınlarında 4, Okyay yayınlarında 15, 5. sınıf MEB yayınlarında 7, Koza yayınlarında 10 etkinlikte yer almaktadır. Rapor hazırlama etkinliklerine çalışma kitaplarında yer verilmezken, slogan oluşturma etkinliklerine ise sadece 5. sınıf MEB yayınlarında 2 etkinlikte yer verilmiştir. Sunu yapma, sergileme, okuma-anlatma etkinliklerine ise 4. sınıf MEB yayınlarında 6, Okyay yayınlarında 8 etkinlikte yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin nicelik olarak en fazla sayıda olan, 5. sınıf MEB yayınları çalışma kitabıdır. Fakat tüm çalışma kitapları da etkinlik olarak çok fazla sayıda etkinliğe sahiptir. Çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler arasında dengeli bir dağılım yoktur, drama, oyunla öğretim gezi-gözlem etkinliklerinde nicelik olarak yeterli sayı sağlanamamış iken diğer türler ise nicelik olarak çok fazla sayıdadır. Çalışma kitaplarında nitelik olarak yeterliliğe sahip etkinliklere yer verilmişken, nicelikteki fazlalık niteliği de olumsuz etkileyebilmektedir.

5.1.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Etkinliklerin Nicelik ve Niteliklerinin Etkililik Düzeyleri

İncelenen Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitapları 6 temel tür başlığı altında incelenmiştir. 4 temel kitap seti varken sadece öğretmen kılavuz kitaplarından 2 tanesini

araştırmamız içinde yer almıştır. Çünkü MEB yayınları öğretmen kılavuz kitaplarında ek etkinliklere yer vermemiştir. İncelenen Koza ve Okyay yayınlarında ise etkinliklerin nicelik ve nitelikleri şöyledir.

Öğretmen kılavuz kitaplarında bilgi temelli etkinliklere baktığımızda toplam olarak 4. sınıf Okyay yayınlarında sadece 1 etkinlik yer alırken, 5. sınıf Koza yayınlarında 4 etkinlik yer almaktadır. Bilgi temelli etkinlik türlerinden; boşluk doldurma, anlam çıkarma, çoktan seçmeli ve gazete haberi bulma etkinliklerine öğretmen kılavuz kitaplarında yer verilmemiştir. Öğretmen kılavuz kitaplarında sadece bilgiyi geri çağırma türünde etkinlikler yer almıştır. Değişen öğrenme anlayışı ile değişen ders kitaplarımız artık doğru davranışın el kitabı niteliğinde çıkıp, yol gösterici bir niteliğe kavuşurken bu değişim etkinliklere de yansımaktadır (Kabapınar, 2007, s.15). Öğretmen kılavuz kitaplarında bilgi ve ezber odaklı etkinliklere verilen yer giderek azalmıştır.

Öğretmen kılavuz kitaplarında "görseller ile ilgili" etkinliklerin toplamına baktığımızda; 4. sınıf Okyay yayınlarında 8 etkinlik yer alırken, 5. sınıf Koza yayınları 48 ek etkinlik tespit edilmiştir. Görsel okuma ve görsel yazma etkinlikleri 4. sınıf Okyay yayınları 1'er etkinlik ile, 5. sınıf Koza yayınlarında 3'er etkinlikte yer almıştır. Görsel yazma etkinlikleri aynı afiş, poster, albüm, katalog veya kapak tasarlama etkinlikleri ise 4. sınıf Okyay yayınlarında 4 etkinlikte, 5. sınıf Koza yayınlarında 11 etkinlikte görülmektedir. Görsel kanıt inceleme etkinlikleri ise sadece 5. sınıf Koza yayınlarında 8 etkinlikte görülmüştür. Görsel sunu ile ilgili etkinlikler ise 4. sınıf Okyay yayınlarında 2 etkinlikte, 5. sınıf Koza yayınlarında 1 etkinlikte bulunmaktadır. Karikatürler ile ilgili etkinlikler ise öğretmen kılavuz kitaplarında yer almamıştır. Broşür hazırlama ile ilgili ve haritadan yararlanma ile ilgili etkinlikler ise 4. sınıf Okyay yayınlarında bulunmazken, 5. sınıf Koza yayınlarında 7 etkinlik yer almaktadır. Gazete ve internet haberlerinden yararlanma etkinlikleri ise yine Okyay yayınlarında bulunmazken, 5. sınıf Koza yayınlarında 15 etkinlikte bulunmaktadır. Görseller ve görseller ile ilgili etkinlikler öğrenciler için büyük önem taşımaktadır. Bunu Alpan (2005, s.37) şöyle belirtmiştir: neyin, neye, hangi ölçüde ve hangi sebeple benzetildiğinin okuyan ya da düzenleyici bir keşfe zorladığı, bu zorlu keşfin ise düş gücünü de devreye sokması ile derin ve yaratıcı bir iletişim anlamına geldiğini vurgulamıştır. Bu anlamda kitaplarımızda bulunan görseller ile ilgili etkinlikler öğrencileri bir araştırmaya,

sorgulamaya ve düşünce becerilerini geliştirmeye zorlamaktadır. Bu sebeple daha fazla sayıda yer ve daha fazla becerileri geliştirici şekilde olarak etkinliklerde yer almalıdır.

Öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerin toplam sayılarına bakacak olursak şöyledir: 4. sınıf Okyay yayınlarında 62 etkinlik, 5. sınıf Koza yayınlarında 198 etkinlik araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgilidir. Doğrudan adresi verilen araştırmalar Okyay yayınlarında yer verilmezken, 5. sınıf Koza yayınlarında 20 etkinlikte sunulmuştur. Öğrenciye bırakılan araştırma etkinlikleri ise Okyay yayınlarında 8, Koza yayınlarında 58 etkinlikte yer almıştır. Kelime grupları ile ilgili etkinlikler ise sadece Koza yayınlarında 3 etkinlikte yer almıştır. Deney, inceleme, uygulama çalışmalarına ise sadece 1 etkinlikte Koza yayınlarında yer verilmiştir. Günlük hayatla bağlantılı ve yakın çevreyi ödevle birleştiren etkinliklerde sadece Koza yayınlarında 5 artı 8 olmak üzere 13 etkinlikte yer verilmiştir. Grup çalışmaları ise 4. sınıf Okyay yayınlarında 9 etkinlikte, 5. sınıf Koza yayınlarında ise 28 etkinlikte yer verilmiştir. Ürün oluşturma çalışmalı Koza yayınlarında 8 etkinlikte, tamamlayıcı proje çalışmaları ise 4 etkinlikte yer almıştır. Tartışma etkinlikleri altında eleştirel düşünce merkezli tartışma etkinlikleri ise Okyay yayınlarında 20 etkinlikte, Koza yayınlarında 26 etkinlikte; yaratıcı düşünce merkezli tartışmalar ise Okyay yayınlarında 18 etkinlikte, Koza yayınlarında 17 etkinlikte, analiz-sentez, karşılaştırma etkinlikleri ise Okyay yayınlarında 5, Koza yayınlarına 2 etkinlikte yer almaktadır. Örnek olay etkinliklerine öğretmen kılavuz kitapları yer vermemiştir. Münazara etkinlikleri ise Koza yayınlarında sadece 1 etkinlikte görülebilmiştir. Yerel tarih çalışmaları Koza yayınlarının 2, sözlü tarih çalışmaları ise 5 etkinliğinde yer almıştır. Görüşme, anket, röportaj etkinlikleri ise Okyay yayınlarında 2, Koza yayınlarında 10 etkinlikte yer almaktadır. Nicelik ve nitelik olarak öğretmen kılavuz kitaplarında Koza yayınları araştırma-tartışma ve kanıtlar ile ilgili etkinliklerde yeterli ve istenen düzeydedir. Okyay yayınları ise nicelik olarak istenene yakın olmakla birlikte nitelikli etkinliklere de yer vermektedir.

Öğretmen kılavuz kitaplarında incelediğimiz bir etkinlik türü de drama, oyunla öğretim ve gezi-gözlem etkinlikleridir. Öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan drama, oyunla öğretim ve gezi-gözlem etkinliklerinin toplam sayısal verileri şöyledir; 4. sınıf MEB yayınları 8 etkinlik, 5. sınıf Koza yayınları 18 etkinlik bulunmaktadır. Pandomima etkinliği sadece 1 etkinlik olarak 5. sınıf Koza yayınlarında bulunmaktadır. Müzik,

şarkı, türkü vs. gibi etkinlikler ise 4. sınıf Okyay yayınlarında 1 etkinlikte, 5. sınıf Koza yayınlarında 3 etkinlikte yer almaktadır. Tatbikat etkinlikleri ise Okyay yayınlarında 2, Koza yayınlarında 1 etkinlikte görülmektedir. Film izleme etkinlikleri ise sadece Koza yayınlarında 3 etkinlikte görülmektedir. Bilmece-bulmaca etkinlikleri ise 1 etkinlikte Koza yayınlarında yer almaktadır. Sanal ve tarihi geziler Okyay yayınlarında 1 etkinlikte yer alırken; Koza yayınlarında 2 sanal gezi etkinliği, 1 tarihi gezi ve 1 de resmi kurumlara gezi etkinliği yer almaktadır. Genel geziler ise Okyay yayınlarında 3, Koza yayınlarında 5 etkinlikte yer almaktadır. Oyunlar ile ilgili etkinlikler öğretmen kılavuz kitaplarında nicelik olarak istenen düzeyde olmamakla birlikte nitelik olarak yeterli etkinlikler bulunmaktadır.

Tablo ve Şekiller ile ilgili etkinlikler ise öğretmen kılavuz kitaplarından 4. sınıf Okyay yayınlarında 3, 5. sınıf Koza yayınlarında 9 etkinlikte yer almıştır. Grafik, diyagram ile ilgili 3 etkinliğe, akış şeması ile ilgili 2 etkinliğe kavram haritası, balık kılçığı ile 2 etkinliğe, tablo oluşturma, değerlendirme ile ilgili 2 etkinliğe 5. sınıf Koza yayınlarında yer verilmiştir. 4. sınıf Okyay yayınlarında ise 1 tablo tamamlama etkinliğe, 2 kroki oluşturma etkinliğine rastlanmaktadır. Tablo ve şekiller ile ilgili etkinlikler yeterli sayılarda ders ve çalışma kitaplarında yer alırken; öğretmen kılavuz kitaplarında da nicelik ve nitelik olarak yeterli ek etkinliğe yer verilmemiştir.

Öğretmen kılavuz kitaplarında sözel beceriler ile ilgili etkinliklerin toplam sayıları şöyledir; 4. sınıf Okyay yayınlarında 17 etkinlik, 5. sınıf Koza yayınlarında 47 etkinlik sözel beceriler ile ilgilidir. 5. sınıf Koza yayınlarında kompozisyon yazma, düşüncelerini oluşturma ile ilgili 9 etkinlik, 4. sınıf Okyay yayınlarında ise 3 etkinlik bulunmaktadır. Öykü, hikaye, atasözü, şiir, mektup vs. yazma ile ilgili etkinliklere ise sadece 5. sınıf Koza yayınlarında 5 etkinlikte yer almıştır. Slogan oluşturma ve rapor hazırlama etkinlikleri yalnızca 5. sınıf Koza yayınlarında 3'er etkinlikte yer almıştır. Sunu yapma, sergileme, okuma-anlatma etkinlikleri ise 4. sınıf Okyay yayınlarında 14 etkinlik, 5. sınıf Koza yayınlarında 27 etkinlikte yer almıştır. Sözel beceriler ile ilgili etkinlikler nicelik olarak öğretmen kılavuz kitaplarında yeterliliği yakalayabilmiştir ve nitelik olarak ise yazılı-sözlü gelişimi yanı sıra üst düzey düşünce becerilerinin de gelişimine yardımcı nitelikli etkinlikler yer almaktadır.

Öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan toplam etkinlik sayıları şöyledir: 4. sınıf Okyay yayınlarında 99 etkinlik, 5. sınıf Koza yayınlarında 324 etkinlik yer alırken, 4. ve 5. sınıf MEB yayınlarında ek etkinliğe yer verilmemiştir. Koza yayınları hem nicelikte hem nitelikte istenen düzeyde ve yeterlilikte etkinlikler sunarken, 4. sınıf Okyay yayınları da nicelikte Koza yayınlarını yakalayamasa da nitelikte istenen yeterlilikte etkinliklere yer vermiştir. Fakat MEB yayınlarının ek etkinlik sunmayışı öğretmen kılavuz kitaplarının geneli itibari ile toplamda nicelik ve nitelikte yeterlilik olarak istenen düzeyin sağlanamadığını göstermektedir.

5.1.2. Görüşmeden Elde Edilen Sonuçlar

1) 2004 Programı Öncesi ve Sonrası Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Karşılaştırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenler Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinliklerin 2004 programı olumsuz yönde değiştiğini vurgulamıştır. Eski sistem etkinliklerini daha iyi bulan öğretmenlerin 9'u yeni sistem etkinlikleri bizim toplumumuz ile uyumsuz, 9'u zaman olarak program ile uyumsuz, 9'u yaşam ile kopuk ve sadece sınıf içi etkinliklere bağımlı, 8'i sosyo-ekonomik şartlara fazlaca bağımlı, 8'i bilgi yönünden yetersiz, 7'si öğrenci seviyelerine uyumsuz, 6'sı nicelik olarak çok fazla, 5'i ezberci sistemden uzaklaşamamış, 5'i öğrenci için yeterince açık olamamış ve 3'ü de yapılandırmacılığın özünü yansıtamamış olarak görmüşlerdir.

Yapılandırmacı yaklaşım ile gelen değişimi etkinliklerde olumlu olarak gören öğretmenlerden ise; 14'ü etkinliklerde görsel çeşitliliğin arttığını, 11'i öğrencilerin daha fazla araştırmaya sevk edildiğini, 10'u öğrencilerin ilgilerini yakalamada başarının arttığını, 6'sı teknoloji kullanmaya teşvik ediciliği etkinliklerde olumlu değişim olarak görmüşlerdir.

2) Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Kavrama, Sorgulama, Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme Açısından Değerlendirilmesi Hakkındaki Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Yapılan öğretim görüşmelerinden elde edilen sonuçlara göre, yeni sistem ile oluşturulmuş Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin kavrama, sorgulama, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesi açısından öğretmenlerin cevaplarından 4'ü

yeni sistem etkinliklerini sorgulayıcı özellikler kazandıran bir sistem olarak görmekte iken diğer taraftan 7'si sorgulayıcı olarak görmemektedir. Öğretmenlerin hiçbiri yeni yapılandırmacı sistemi kavram kolaylaştırıcı olarak göremezken, 13'ü kavram kolaylaştırıcı olarak görmemektedir. Etkinlikleri eleştirel düşünce becerilerini geliştirici olarak gören öğretmenlerin sayısı 2 iken, öğretmenlerin 7'si eleştiren düşünceyi arttırıcı olarak görmemektedir.

3) Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Yeterliliği Hakkındaki Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Yapılan görüşmeler sonucunda Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin sayısı 4 iken bu programdaki etkinliklerin yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin sayısı 15'dir. Etkinlikleri yetersiz bulan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu etkinliklerin öğrenci seviyelerine göre uyumsuz ve ilgi çekicilikten uzak olduğuna vurgu yapmaktadır. Öğretmenler yetersizliğin bir sebebini de etkinliklerden çok öğrencilerin ekonomik ve çevresel faktörleri etkinliklerin örtüşememesinden doğduğunu savunmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre çocuğun ekonomik ve çevresel faktörleri ile uyumlu, ilgi düzeyine paralel etkinlikler ile çocuk için daha işlevsel ve yeterli etkinliklere ulaşılabilineceği bulgularına ulaşılmıştır.

4) Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan Etkinlikler ile Programda Amaçlanan Kazanımların Paralelliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; yeni yapılandırmacı yaklaşımda kullanılan etkinliklerin programda amaçlanan kazanımlar ile paralel olup olmadığı öğretmenlere sorulduğunda öğretmenlerin 5 tanesini paralellikten söz ederken, 2 tanesi paralelliğin kurulamadığını ifade etmişlerdir. Kazanımlar ile etkinliklerin paralelliğinden söz eden öğretmenlerde, bu paralelliğin ancak sistem konusunda yeterli bilgi ve birikime sahip öğretmenler tarafından kurulabilineceğini belirtmektedirler.

Bu görüşleri destekleyen Gömleksiz ve Bulut (2007) tarafından "Yeni Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Uygulamadaki Etkinliğinin Değerlendirilmesi" isimli çalışmasında öğretmenlere yeni programın dayandığı ilkeler ve öğrenme anlayışları, değerlendirme teknikleri hakkında sistematik ve uygulamalı hizmet içi eğitimlerin verilmesini gerekliliğinden söz etmektedir. Benzer şekilde Özpolat ve arkadaşları da

sınıf öğretmenlerine verilmesi gereken hizmet içi eğitim seminerlerinin programın uygulanabilirliği açısından faydalı olacağını düşünmektedir (Akt. Akbal, 2009, s.238).

5) Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Öğrencilerin İlgi ve Yaş Düzeylerine Uygunluğu Noktasında Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilerin ilgi ve yaş düzeylerine uygunluğu açısından görüşüne başvurulan öğretmenlerden 8'i uygun olmadığını 3'ü de uygun olduğunu belirtmiştir.

Etkinliklerin uygun olduğunu belirten öğretmenler bire bir tüm öğrencilere uyumlu olamayacağını ancak genel anlamda bakıldığını geneli itibariyle yeterli olduklarını belirtmişlerdir.

Etkinlikler için öğrenci ilgi ve yaş düzeylerine uygun değildir şeklinde görüş bildiren öğretmenler ise, etkinliklerin öğrencilerin seviyelerine genel olarak hitap edemediğinden yakınmaktadırlar. Etkinliklerde yer alan yanlış veya yaşamdan kopuk bilgilerinde çocukların ilgilerini dersten uzaklaştırdığını belirtmişlerdir.

6) Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Beceri / Değer / Kişilik Özelliklerine Katkısı Noktasındaki Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Yapılan görüşmelerde Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinliklerin öğrencilerdeki beceri / değer / kişilik gelişimine etkisi olduğuna dair olumlu görüş bildiren 11, olumsuz görüş bildiren 9 öğretmen vardır.

Etkinliklerin öğrencilerdeki kişilik / beceri / değerler gelişimine etkisi olduğunu düşünen öğretmenlerden 4'ü kişilik gelişimine katkı sağladığını, 3'ü manevi değerlerin gelişimine katkı sağladığını, 2'si yaratıcılığa etkisi olduğunu 2'si eleştirel düşünceyi geliştirici olduğunu, belirtmişlerdir. Yapılandırmacı sistem ile yenilenen etkinliklerin öğrenci beceri gelişimini de olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

Etkinliklerin beceri / değer ve kişilik özelliklerini geliştirici etkisinin olmadığını düşünen öğretmenler ise; çocukların alt yapılarının ders ve çalışma kitaplarında yer alan ve beceri gelişimini amaçlayan etkinliklere göre çok alt seviyelerde kaldığına vurgu yapmaktadır. Öğretmenler amaçlanan gelişiminin, ancak kazanımlarda kaldığını ve öğrencinin gerçek hayatı ile asla uyuşamadığını belirtmişlerdir.

7) Sosyal Bilgiler Kitaplarındaki Etkinliklerin Günlük Hayatla Bağlantısı Noktasındaki Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Sosyal Bilgiler kitaplarındaki etkinliklerin günlük hayat ile ilgili bağlantısı sorulduğunda görüşmeye katılan öğretmenlerin 14'ü olumlu yanıt verirken 6'sı olumsuz değerlendirmede bulunmuştur.

Öğretmenler etkinliklerin günlük hayatla bağlantısı olduğunu düşündükleri halde, etkinlikleri uygulama için verilen zaman ile sınıf mevcutlarının fazlalığının bağlantıları tam anlamı ile kurmalarına engel teşkil ettiklerini belirtmişlerdir.

Etkinliklerin günlük hayat ile bağlantılı olmadığını belirten öğretmenler ise etkinlikleri sadece büyük şehir merkezlerinde yaşayan, ekonomik, düzeyi orta üstünde yer alan öğrencilerin günlük hayatları ile uyumlu görmüşlerdir. Uygun görmeyen bir kısım öğretmen ise etkinlikleri günlük hayata karmaşasında uzak, günlük hayatı yansıtamayan etkinlikler olarak nitelendirmişlerdir.

8) Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin İşlevselliği Hakkındaki Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Yapılan görüşmelerde Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinlikleri öğretmenlerin 16'sı işlevsel bulurken, 4'ü etkinliklerin işlevsel olmadığını savunmuştur.

Uygulamada etkinlikleri işlevsel bulan öğretmenlerin 7'si görsel zenginliği olan etkinliklerin öğrenciler için ilgi çekici olduğunu ve daha işlevsel olduğunu, 5'i drama türündeki etkinliklerin öğrenciler için daha işlevsel olduğunu, 5'i ise uygulamaya dönük etkinliklerin öğrenci için ilgiyle karşılandığına, 3'ü ise bulmaca etkinliklerinin daha işlevsellik taşıdığına, 2'si ise sportif faaliyetli etkinliklerin ilgi ile uygulandığına ve 1'i de boşluk doldurma, eşleştirme ve şiir, hikaye, öykü yazma gibi etkinliklerin öğrenciler tarafından ilgi ile takip edildiğine ve bu sebeple de bu türdeki etkinliklerin işlevsel etkinlikleri olduğuna kanaat getirmişlerdir.

Etkinliklerin işlevsel olarak bulmayan öğretmenler ise kitaplarda yer alan etkinliklerin kapsam olarak basit kaldığını ve nitelikten yoksun olduğunu; fakat nicelik olarak da zaman ile uyumsuz olacak kadar fazlaca gereksiz olduğunu belirtmişlerdir.

9) Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Eğitim - Öğretim Sürecinde Kullanıldığı Aşama ve Değerlendirilmesi Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşmeleri ile İlgili Sonuçlar

Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinliklerin eğitim-öğretim sürecinde kullanıldığı aşama ve değerlendirilmesi ile ilgili öğretmenlerin 7'si etkinliklerin ve değerlendirilmesinin okulda yapıldığını, 12'si ise etkinliklerin ve değerlendirilmesinin büyük bir kısmının evde yapıldığını belirtmişlerdir.

Etkinlikleri evde yaptırmayı uygun olarak seçen öğretmenlerin 10'u buna gerçekçi olarak sürenin yetersizliğin, 3'ü etkinliklerin zaten tamamının öğrenciye bir şey katmayacağını, 2'si zaten geri dönütleri sınıfta olabildiğini, 2'si ise hiç bakma gereği bile duymadığını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Etkinlikleri sınıfta yapmayı uygun gören öğretmenler ise evde yapılan ödevleri gerekçe bulmadıklarını ve hemen dönüt alınamadığı için tam anlamı ile işlevselliğin kurulamadığını belirtmişlerdir.

10) Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan Hazırlık Çalışmaları ve Ünite Sonu Testleri Hakkındaki Öğretmen Görüşleri ile İlgili sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlere hazırlık çalışmaları ve ünite sonu testlerini kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda öğretmenlerin 9'u hazırlık çalışmalarını uyguladığını, 11'i ise uygulamadığını, öğretmenlerin 11'i ünite sonu testlerini uyguladığını, 7'si ise uygulamadığını belirtmiştir.

Hazırlık çalışmalarını uygulamayan öğretmenler yine sürenin yetersizliğini, çalışma sorularının öğrenciler için ilgi çekici olmayışını ve ön bilgi sağlayıcı olarak yetersiz kaldığını gerekçeler olarak belirtmişlerdir.

Ünite sonu çalışmalarını uygulamayan öğretmenler ise soruları ünite ile alakasız, uygulama için verilen zamanın yetersiz, değerlendirmede kullanılan soru tiplerini yapılandırmacı yaklaşım ile tezat, basit ve alakasız olarak belirtmişlerdir.

11) Sosyal Bilgiler Kılavuz Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin 9'u öğretmen kılavuz kitaplarını kullandıklarını, 7'si ise kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Kullanmayan öğretmenlerin 4'ü kitapları yetersiz bulurken, 3'ü ise öğretmenleri hazırlığa ittiğini belirtmiştir.

12) Proje ve Performans ödevleri Hakkındaki Öğretmen Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Yapılan görüşmelerde elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin 6'sı proje ve performans ödevleri hakkında olumlu düşünceler belirtirken; 12'si olumsuz düşünceler belirtmişlerdir.

Proje performans ödevleri hakkında olumsuz fikirler beyan eden öğretmenlerin 10'u ödevleri ailelerin yaptığını, 4'ü maliyet olarak fazla olduklarını ve 2'si de öğrenci seviyelerine göre uyumsuz olduklarını belirtmişlerdir.

Proje ve performans ödevlerini olumlu bulan öğretmenler ise ödevlerin hazırlanırken öğrencinin el, göz koordinasyonuna yararlı olduğuna, ilgi çekici olduğunu ve eğlenerek öğrenmelerini sağlayabildiğine değinmişlerdir. Fakat verilen sürelerin ödevlerin hem uygulanması hem kontrol edilip değerlendirilmesi için yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

13) Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Alan Etkinlikler Hakkındaki Genel Önerilerine Ait Görüşleri ile İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerden Sosyal Bilgiler kitaplarında bulunan etkinlikler hakkında genel olarak önerilerini belirtmeleri istendiğinde şöyle belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin 11'i etkinliklerin ilgi çekici olması gerektiğini, 9'u etkinliklerde görsellerin daha arttırılması gerektiğini, 8'i etkinliklerin farklı seviyelerdeki öğrencilere hitap edebilir şekilde olması gerektiğini, 7'si yöreye, ve yakın çevreye uyumlu olmasını, 5'i maliyetlerinin dikkate alınmasını ve ekonomik olmasını, 5'i gerçekten öğrenciyi yaşama hazırlayıcı olmasına, 4'ü öğretmen görüşlerinin de alınarak hazırlanılması gerektiğine, 4'ü daha sistematik, az ve öz birleştirici olmasına, 2'si değerler eğitimine yer verilmesine, yine 2'si teknolojik desteğin arttırılması gerektiğine etkinliklerin daha işlevsel ve programa uygun olması için gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

5.1.3. Öğrenci Uygulama Çalışma Kitaplarında Elde Edilen Sonuçlar

4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yapılma oranlarının incelendiği 100 adet öğrenci çalışma kitabından elde edilen sonuçlar şu şekildedir: 4 farklı şubedeki 50. 4. sınıf öğrencisinden toplanmış 50 adet öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin yapılma oranları ortalaması %46.33'tür. 4 farklı şubedeki 50 5. sınıf öğrencisinden toplanmış 50 adet öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin yapılma oranları ortalaması ise %26.61'dir. Genel imkanlar düşünüldüğünde 4. Sınıf öğrencilerinin etkinlikleri yapma oranları vasat hatta yeterli şekilde değerlendirilebilinirken; 5. Sınıf öğrencilerinin etkinlikleri yapma oranları ise vasatın da altında kötü bir durumdadır. Öğretmenlerden alınan alıntılar ve elde edilen sonuçlar gösteriyor ki, çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler sosyal bilgiler öğretim programında verilen uygulama süre ile uyumsuzdur. Elde ettiğimiz sonuçları destekler nitelikte incelediğimiz bulgular 6.1 de ve sonuçlar 7.1.1.'de de çalışma kitaplarındaki etkinliklerin nicelik olarak fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma kitaplarındaki etkinliklerin nicelik olarak fazlalığı uygulama süresinin yetersizliğini ortaya çıkarmaktadır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırma Sonucunda Oluşan Öneriler

İlköğretim birinci kademede görev yapan öğretmenlere yapılandırmacı sistem ve Sosyal Bilgiler programına dair detaylı ve uygulamalı hizmet içi eğitimi semineri verilebilir. Verilecek olan hizmet içi eğitimin içeriği geliştirilerek daha nitelikli hale getirilebilir.

Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan etkinliklerinin taşıması gereken niteliklerin neler olduğu belirtilebilir veya daha somut ölçütler geliştirilebilir.

Kalabalık sınıf mevcutları, okulların fiziki koşulları, öğrencilerin ekonomik şartları göz önüne alınarak kitaplarda yer alan etkinlikler tekrar gözden geçirilebilir.

Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinlikler öğretmen görüş ve önerilerinden yararlanılarak, ülkemizin mevcut durumu da göz önüne alınarak, farklılıklarla zenginleştirilebilir.

Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinliklere “çocuğa görelik”, “yakından uzağa” ilkeleri göz önüne alınarak gerekli düzenlemeler yapılabilir.

Sosyal Bilgiler kitaplarında yer alan etkinlikler nicelik olarak arttırılmak yerine süre gibi bir problemin varlığı göz önüne alınarak daha nitelikli ve daha kapsamlı etkinlikler haline getirilebilir.

Görüşmelere ait bulgular incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu programın planındaki verilen sürenin etkinlikleri uygulamadaki uyumsuzluğunu belirtmektedirler. Bu kapsamda programın planına tekrar gözden geçirilebilinir.

5.2.2. Alanda Araştırma Yapacak Araştırmacılar İçin Öneriler

Sosyal Bilgiler etkinliklerinin öğrenciler tarafından nasıl algılandığına ilişkin araştırmalar yapılabilir.

Sosyal Bilgiler etkinliklerinin 2004 öncesi programında yer alan değerlendirme çalışmaları ile kıyaslanması yapılabilir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. (2006). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Karyılmaz Matbaası

Akbal, Y. (2009). *1998 ve 2004 İlköğretim Programlarına Göre Hazırlanan Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının İçerik ve Kullanılabilirlik Açılarından Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Alpan, G.B. (2005). *Görsel iletişim.* İstanbul: YA-PA Yayıncılık

Aykaç, N., Başar, N. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi, Eğitimde Yansımalar VIII/*Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*, Sim Matbaası, Ankara

Barr, B. ve Shermis (1977). *Defining the Social Studies*. National Souncil for the Social Studies.

Baş, T., Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul:Seçkin Yayıncılık.

Bilen, M. (1996). *Plandan Uygulamaya Öğretim*. Ankara: Aydan Web Tesisleri.

Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet Dönemin Eğitim Bilimleri Tarihi*. Ankara:Tekışık Yayıncılık.

Binbaşıoğlu, C. (2003). *Eğitim ve Öğretim Üzerine Yazılar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bulut, İ. (2006). Yeni İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 349, 23 (29)

Coşkun, A. (2007), *İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma (Ankara İli Örneği)*. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi.

Çeken, Y.D. (2006). *Küreselleşme ve Türkiye.de Eğitim Politikaları: Yeni İlköğretim Müfredatı Sosyal Bilgiler Programı Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirel, Ö. (2006). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara:PegemA Yayıncılık.

Doğanay, A. (2004). *Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. C. ÖZTÜRK ve D. DİLEK (Ed.). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doyran, E.Y. (1997). İlköğretim 1. Sınıf Ders Kitaplarında Biçim-İçerik İlişkisi, *Anadolu Sanat Dergisi*, S.7, ss.35-43

Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: Sosyal Bilgiler*. ŞAHİN, C. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 31-40.

Duan, B. ve İkiel, C. (2002). Yapıcı Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12 (2), 245-262.

Duman, T. ve Çakmak, M. (2004). Ders kitabının nitelikleri. L. Küçükahmet (Edit.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*(ss. 18–32). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Dündar, H., Kayhan, H.C., Yel, S. (2006) "İlköğretim Sosyal Bilgiler 4-5 Programının Değerlendirilmesi", *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi* (14-16 Nisan 2006).

Dündar, Ş. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarının Yapılandırmacı Özellikler Açısından Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü; İstanbul

Ece, B. (2007). *İlköğretim Birinci Kademede 2005 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Karahisar Üniversitesi.

Engle, S. ve Ochoa, A. (1988). *Education for democratic citizenship: Decision making in the social studies*. New York: Teachers College Press.

Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınevi.

Erkan, A. (1998). *Hayat Bilgisi Kitaplarında Resimleme ve Metin İlişkisi.* Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertürk, E. (2006). *Ders Kitaplarının Toplum, Yurtdaşlık, Vatanseverlik ve Ekonomi Anlayışının Dönüşümü:1997 ve 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Bir İçerik Analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.

Gelen, İ. (2002). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10, (10), 100-119.

Gökçe, E. (1998). İlköğretimde Okul Aile İşbirliğinin Geliştirilmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Özel* Sayı, Denizli.

Gömleksiz, M.N. ve Bulut, İ. (2007). Yeni Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (173), 67–87.

Güven, S., Gökbulut, Y. ve Yel, S. (2006). 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programına 17. İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi* Ankara: Gazi Üniversitesi. 1. Cilt ss. 465-475.

Kabapınar, Y. (2002). *Bir Öğretim Materyali Olarak Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları, Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: PegemA Yayıncılık

Kabapınar, Y. (2007). *Yeni Öğrenme Anlayışının Işığında Sosyal Bilgiler Ders Kitapları*., C. Öztürk (Editör). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi-Yapılandırmacı Bir Yaklaşım. Ankara: PegemA Yayıncılık, 335-367.

Kalıpcı, G. (2008). *İlköğretim 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Göre Yazılmış 4. ve 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğrenme Anlayışları, İçerik ve Kullanılabilirlik Açılarından Karşılaştırılması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaya, Y.K. (1997). *İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış*. Ankara: Set Ofset Matbaacılık.

Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim*, Ankara: PegemA Yayıncılık.

Kellner, D. (2002). Theorizing Globalization. *Sociological Theory*, Volume 20, Issue 3 pages 285–305

Kılıç, A. ve Seven S. (2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelmesi*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Kılıç, A., Atilla, R. ve Baykan, Ö. (2002). Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Yaşanan Güçlükler. *Çağdaş Eğitim*, 293, 27-36.

Kılıç, D. (2006). Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri. Ö. Demirel ve K. Kıroğlu (Edit.), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (ss. 37–53). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kılıç, S.D. (2012). Biyoloji Öğretmen Adaylarının Evrim Öğretimi Niyetleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 42:250-261*

Kılıç, Z., Atasoy, B., Tertemiz, N., Şeren, M. ve Ercan, L. (2001). *Fen Bilgisi 4- 8, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kula, O.B. (1998). Ders Kitabının Yapımında Gözetilen Bilim-Kuramsal ve Didaktik Çerçeve, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2:101.

MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

MEB. (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara. MEB Yayınları.

Moroz, W. ve Reynolds, P. (2000). *Discovering Democracy in Civics and Citizenship Education* (s. 21-46). Katoomba: Social Science Press.

Nas, R. (2000). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Emel Matbaacılık,1993.

Özpolat, A.R., Sezer, F., İşgör, İ.Y. ve Sezer, M. (2007). Sınıf Öğretmenlerinin Yeni İlköğretim Programına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (174), 206–212.

Özsoy, O. (2002). *Etkin Öğrenci Etkin Öğretmen Etkin Eğitim*. İstanbul: Hayat Yayınları.

Öztürk, C. (2007). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış*., C.Öztürk (Editör). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi- Yapılandırmacı Bir Yaklaşım. Ankara: PegemA Yayıncılık, 21-50.

Öztürk, C. ve Dursun, D. (2004). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları.* ÖZTÜRK ve D. DİLEK (Ed.). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem Yayıncılık, s. 47-82.

Safran, M. (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış*., B. Tay ve A. Öcal (Editörler). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, s. 1-19.

Safran, M., Ata, B. (2003). *Öğrencilerin Tarih Metinlerinden Anlam Çıkarmalarına Yönelik Araştırmalara Bir Bakış*, Gündüz Yayıncılık, Ankara, 2003,s.339.

Sağlamer, E. (1997). Sosyal Bilgiler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*. s.232, 2-4.

Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Ertem Matbaacılık.

Sönmez, V. (1999). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.

Sönmez, V. (2001). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözer, E. (1998). *Sosyal Bilimlerin Öğretimi* Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, Eskişehir.

Tertemiz, N. ve diğerleri, "*Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi" Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* (Ed. Leyla Küçükahmet) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım AŞ.,2001.

Tuncel, G. ve Öztürk, P. D. C. (2006). Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşleri. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi*. Ankara, Türkiye

Turan, A. N. (2003). *İlköğretim Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencileri İle Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uluğ, F. (1996). *Okulda Başarı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yalçınkaya, E. (2004). *İlköğretim Okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri Ve Kullanılabilirlik Düzeylerine İlişkin Öğrenci Ve Öğretmen Görüşleri (Kayseri örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yanpar, Ş.T. (2004). *Öğretim Materyal ve Teknolojileri. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.* C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Yanpar, T. ve Yıldırım, S. (1999). *Öğretim Teknoloji ve Materyal Geliştirme*, Anı Yayıncılık, Ankara, s.48.

Yaşar, Ş. (1998). *Sosyal Bilgilerde Öğretim Etkinliklerinin Planlanması. Sosyal Bilgiler Öğretimi*. CAN, Gürhan (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.

Yaylacı, H.S. ve Yaylacı F. (1999). Eğitim Teknolojisi Dersinde Öğretim Materyallerinin Geliştirilmesi. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(21)

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (7. Baskı) Ankara Seçkin Yay.

Wesley, E. (1950). *Teaching Social Studies in High Schools.* Boston D.C. Health ve Co.

http://ttkb.meb.gov.tr/

www.meb.gov.tr

EKLER

Ek 1: Örneklem Listesi

Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Örneklem Listesi

- Başol, S., Ünal, F., Azar, H., Yıldız, A. Ve Evirgen, F. Ö. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı,* İstanbul: Bediralp Matbaacılık.
- Gülcan, G. M., Bayram, Ö., Kılıç, Z., Karakaya, M. F. ve Midilli, A. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı,* Ankara: KOZA Yayın Dağıtım.
- Kaya, K. M., M., Dağ, Ö., Koçak, E., Yıldırım, T. ve Ünal, M. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabı,* İstanbul: Kelebek Matbaacılık
- Tüysüz, S., Aydın, A., Özensoy, U., Özensoy, Ü. A. ve Aynacı, C. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabı,* İstanbul: OKYAY Yayıncılık**.**

Sosyal Bilgiler Çalışma Kitaplarının Örneklem Listesi

- Başol, S., Ünal, F., Azar, H., Yıldız, A. Ve Evirgen, F. Ö. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı,* İstanbul: Bediralp Matbaacılık.
- Gülcan, G. M., Bayram, Ö., Kılıç, Z., Karakaya, M. F. ve Midilli, A. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı,* Ankara: KOZA Yayın Dağıtım.
- Kaya, K. M., M., Dağ, Ö., Koçak, E., Yıldırım, T. ve Ünal, M. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı,* İstanbul: Kelebek Matbaacılık
- Tüysüz, S., Aydın, A., Özensoy, U., Özensoy, Ü. A. ve Aynacı, C. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı,* İstanbul: OKYAY Yayıncılık**.**

Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Örneklem Listesi

- Başol, S., Ünal, F., Azar, H., Yıldız, A. Ve Evirgen, F. Ö. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı,* İstanbul: Bediralp Matbaacılık.
- Gülcan, G. M., Bayram, Ö., Kılıç, Z., Karakaya, M. F. ve Midilli, A. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı,* Ankara: KOZA Yayın Dağıtım.
- Kaya, K. M., M., Dağ, Ö., Koçak, E., Yıldırım, T. ve Ünal, M. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı,* İstanbul: Kelebek Matbaacılık
- Tüysüz, S., Aydın, A., Özensoy, U., Özensoy, Ü. A. ve Aynacı, C. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı,* İstanbul: OKYAY Yayıncılık**.**

Ek 2: Öğretmen Görüşme Formu

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Tarih: …/…/2011 **Saat** (Başlangıç/Bitiş): …….. /……..

Giriş

Merhabalar, benim adım Esra Tuba ŞİRİN. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı yüksek lisans öğrencisiyim. "Sosyal Bilgiler Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Nitelik ve Kullanılabilirlik Açılarından Etkililiği" konulu yüksek lisans tezimi hazırlamaktayım. Bu nedenle sizin görüş ve önerilerinize gereksinim duyuyorum. Öncelikle görüşme talebimi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim. Görüşmemize başlamadan önce, görüşmenin işleyişi üzerine birkaç noktaya değinmek istiyorum.

- Görüşme için zaman sınırlaması yoktur. Her soruyu dilediğiniz uzunlukta yanıtlayabilirsiniz.
- Asıl olarak kişisel görüş ve deneyimlerinizle ilgilendiğimi söylemek istiyorum.
- Bir soruya cevap vermek istemediğinizde lütfen belirtiniz.
- Görüşmemiz herhangi bir aksilik olmasına ihtimal vermemek için ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Sizden bu konuda izin rica ediyorum.
- Bilgileriniz kesinlikle gizli kalacak ve araştırma raporunda isimleriniz kesinlikle yer almayacak, bunun yerine takma isimler kullanılacak ya da isimleriniz şifrelenecektir.
- Aldığım notları sadece ben kullanacağım. Diğer öğretmen ve yöneticiler hiçbir şekilde duymayacak ve okumayacaktır.
- Sormak istediğiniz herhangi bir şey yoksa izninizle başlayabilir miyiz?

GÖRÜŞME SORULARI

Kişisel Bilgiler:

1. Cinsiyetiniz:
2. Yaşınız:
3. Çalıştığınız okulun adı/bulunduğu ilçe:
4. Hizmet yılınız:
5. Mezun olduğunuz kurum/alan:
6. Okuttuğunuz kitap ve yayın evi:

Sorular:

1. Eski ve yeni Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma kitaplarını, etkinlikleri açısından değerlendirdiğimizde aralarında ne gibi farklılıklar vardır?
   - Yapılandırmacılığı ne oranda yansıtıyor?
   - Ezberci sistemden uzak mı?
   - Tartışmaya, sorgulamaya açık; bilgilerin öğrenci zihinlerinde oluşturulmasına imkân tanıyıcı mı?

2. Yeni Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma kitaplarındaki etkinliklerin derse anlam katmadaki yeterliliği/işlevselliği/katkısı hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Etkinlikleri yeterli bulmadığınız konu ve üniteler oluyor mu?

Veya da 2. Soruyu daha kısa ve net olarak: Yeni Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma kitaplarındaki etkinlikleri yeterli ve işlevsel buluyor musunuz?

3. Sosyal Bilgiler Programı kazanımları düşünüldüğünde Ders Kitapları ve Çalışma Kitaplarında yer alan etkinliklerin yeterlilik düzeyi (kazanımlarla paralelliği) size göre nedir, ne orandadır?

- Amaca hizmet edebiliyor mu?

4. Eski ve yeni Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma kitapları göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerde ne gibi beceriler/değerler/ kişilik özellikleri geliştirilmesine katkıda bulunulmuş?

- Etkinlikler ile öğrencilerde beceri gelişimleri ne oranda sağlanılabiliyor.

5. Sosyal bilgiler Ders ve Çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin, öğrencilerin ilgisine ve yaş düzeylerine(seviyelerine) uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?

- Etkinlikler öğrencilerde merak ve istek uyandırıyor mu?
- Günlük hayatla bağlantılı mı?
- Farklı düzey ve seviyedeki öğrencilere hitap edebilecek etkinlikler mevcut mu?

6. Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma kitaplarındaki etkinlikleri göz önüne aldığımızda (düşündüğümüzde) size göre, en işlevsel (kullanışlı/nitelikli) etkinlik çeşitleri (türleri) hangileridir? Niçin?

- Uygulama boyutunda hangi tür etkinliklerde nasıl, ne gibi sorunlar yaşanıyor ve hangi tür etkinlikler konular ile örtüşüyor?

7. Ders ve Çalışma kitaplarında yer alan etkinlikleri eğitim-öğretim (dersin) sürecinin hangi aşamasında uygulamakta ve etkinliklerin takibini (değerlendirmesini) nasıl yapmaktasınız?

- Uygulama sürecinde tüm etkinlikleri kullanıyor musunuz yoksa seçime mi gidiyorsunuz?
- Sınıfta mı yoksa ev ödevi şeklinde mi uygulamayı tercih ediyorsunuz?
- Etkinliklerin takibini/değerlendirilmesini/öğrenci dönütlerini ne şekilde alıyorsunuz?
- Etkinlik kontrolleri sonucu öğrencinin kavrayamadığını sezdiğiniz konulara geri dönüş yapmakta mısınız? Yani etkinlikler ders sürecinde iyi bir dönüt sağlıyor mu?

8. Sosyal Bilgiler Ders kitaplarında yer alan "Hazırlık çalışmaları" ve eski yaklaşımda var olan, yeni yaklaşımda da devam eden; "Ünite sonu testleri" hakkında neler düşünüyorsunuz?

- Hazırlık çalışmaları merak uyandırıcı, tartışmaya sevk edici mi?
- Ünite sonu testleri öğrenci birikimlerini gözler önüne sermede yeterli mi?

9. Yeni yaklaşım ile gelen Öğretmen Kılavuz Kitaplarının ders sürecinde, etkinlikleri uygulamada sizin için yeri ve önemi nedir? Sizin için ne derece yeterlidir?

- Öğretmen kılavuz kitabı eğitim-öğretim sürecinde etkinlikleri uygularken, öğretmen için ne derece önemli ve nerede?

10. Yeni yaklaşım ile gelen proje ve performans ödevleri hakkında neler düşünüyorsunuz? Proje ve performans ödevlerinin ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlikler ile paralelliği sağlanabiliyor mu? Nicelik ve nitelikleri nasıl? Değerlendirme boyutu nasıl?

11. Şu anda kullandığınız, yeni yaklaşım ile gelen Ders ve Çalışma kitaplarını, etkinlikleri açısından düşündüğünüzde, değiştirme şansınız olsa bu değişime gitmek ister miydiniz? Sizi bu değime götüren nedenler neler olurdu?

Ek 3: İzinler

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İSTANBUL 2012

Sayı : B.30.2.MAR.0.70.00/12008/1787
Konu :

İstanbul, 24 Nisan 2012 / /2012

Sayın,
Esra Tuba ŞİRİN

İstanbul Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün, Araştırma izniniz hakkındaki 05.04.2012 tarih ve 49354 sayılı yazısı ekte sunulmuştur.

Bilginizi rica ederim.

Prof.Dr. Ayşen BAKİOĞLU
Müdür V.

Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Göztepe Kampüsü 34722
Kadıköy/İSTANBUL

(0 216) 3473366 (Faks)
(0 216) 4492342 (Santral)

egitimogrenci@marmara.edu.tr
http://ebe.marmara.edu.tr
Ayhan ÇAY

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.34.24.01-044-/49354 05./04/2012
Konu : Anket (Esra Tuba ŞİRİN)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a) 20/03/2012 tarihli ve 120058720 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 04/04/2012 tarih ve 48133 sayılı onayı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek lisans öğrencisi Esra Tuba ŞİRİN 'in **"Sosyal Bilgiler Dersi ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Nitelik ve Kullanabilirlik Açılarından Etkinliği"** konulu tezine dair Anket çalışmasını, İlimiz Beyoğlu İlçesinde bulunan İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerine, öğretmen görüşme formu ve ses kaydı ile uygulama yapmak isteği ilgi (b) Valilik Onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda gerekli duyurunun anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

M.Nurettin ARAS
Müdür a.
Şube Müdürü

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
TARİH : 20 Nisan 2012
SAYI : 120080078

EKLER:
Ek-1 Valilik Onayı.
Ek-2 Anket Soruları.

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb34@meb.gov.tr,
ADRES: İl Milli Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Cağaloğlu
Telefon: Snt.212 455 04 00 Dahili: 243, Faks: 212 520 05 64 Şb.Md.: 212 511 16 65

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.34.24.01-020-/ 48133
Konu : Anket (Esra Tuba ŞİRİN)

04./04./2012

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 20/03/2012 tarihli ve 120058720 sayılı yazısı
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07.03.02012 tarihli ve 3616/2012/13 Sayılı Genelgesi.
c) Milli Eğitim Komisyonunun 28.03.2012 tarihli tutanağı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek lisans öğrencisi Esra Tuba ŞİRİN'in **"Sosyal Bilgiler Dersi ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Nitelik ve Kullanabilirlik Açılarından Etkinliği"** konulu tezine dair, Anket çalışmasını İlimiz, Beyoğlu ilçesinde bulunan İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerine yönelik, uygulama isteği hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Yüksek lisans öğrencisi Esra Tuba ŞİRİN'in söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILDIZ
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
03/04/2012

Harun KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb34@meb.gov.tr,
ADRES: İl Milli Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Cağaloğlu
Telefon: Snt.212 455 04 00 Dahili: 243, Faks: 212 520 05 64 Şb.Md.: 212 511 16 65

İstanbul 16/03/2012

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Enstitünüzün ilköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı 511509006 numaralı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü öğrencisiyim "Sosyal Bilgiler Dersi ve Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Nitelik ve Kullanılabilirlik Açılarından Etkililiği" adlı yüksek lisans tezimi Doç. Dr. Yücel KABAPINAR danışmalığında sürdürmekteyim. Tezim için gerekli olan verileri toplayabilmem için oluşturduğum mülakat çalışmamı; İstanbul ili, Beyoğlu ilçesinde bulunan ilköğretim okullarında Mayıs-Haziran 2012 ayları arasında uygulamak istiyorum.

Bilgilerinize arz ederim.

Adres: Abdiipekçi cad. Kerem sok. NO:23/8 Gültepe/IST.

GSM: 05556371991

Esra Tuba Eirin
Öğrencinin Adı Soyadı

İMZA

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
TARİH: 19.03.2012
SAYI: 1200 57245